

ILIE RAD

PELERINI
LA MUNTELE ATHOS

PELERINI LA
MUNTELE ATHOS

ILIE RAD

PELERINI LA
MUNTELE ATHOS

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ
Cluj-Napoca, 2026

© Ilie Rad, 2026.

Autorul își asumă întreaga responsabilitate asupra conținutului textelor și a materialului ilustrativ.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RAD, ILIE

Pelerini la Muntele Athos / Ilie Rad. - Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-606-17-2672-1

821.135.1

Coperta: Könczey Elemér

Redactor și tehnoredactor: dr. Marius Mureșan

Casa Cărții de Știință

400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8

Tel.: 0264-431920

www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

CUPRINS

Prefață.....	9
A. Pagini de jurnal athonit	19
I. Oare cum am aflat de existența Muntelui Athos?	19
II. Drumul spre Muntele Athos (Luni, 1 septembrie 2025)	27
III. File din istoria Muntelui Athos (numit și Grădina Maicii Domnului) ...	38
IV. În Capitala Karyes (sau Kareia) și la Biserica Protaton (Marți, 2 septembrie 2025).....	48
V. La Mănăstirea Cutlumuș sau Lavra Țării Românești (Marți, 2 septembrie 2025).....	58
VI. Schitul românesc Lacu (Marți, 2 septembrie 2025).....	66
VII. La câteva chilii ale Schitului Lacu (Miercuri, 3 septembrie 2025)....	76
VIII. La Chilia Panaguda, unde s-a nevoit Sfântul Paisie Aghioritul (1924-1994) (Joi, 4 septembrie 2025)	82
IX. Întâlnire cu Gheronda Gavriil, fost ucenic al Sfântului Paisie Aghioritul (Joi, 4 septembrie 2025)	93
X. Schitul „Sfântul Andrei” (Serai) (Joi, 4 septembrie 2025)	106
XI. Un <i>Cuvânt de învățătură</i> al Parintelui Teologos, de la Muntele Athos.....	115
XII. Descoperirea poeziei Sfântului Ioan Iacob-Hozevitul, demers mijlocit de Părintele Marcel (Joi, 4 septembrie 2025).....	126
XIII. La Mănăstirea Vatoped – „Parisul din Muntele Athos” (Joi, 4 septembrie 2026).....	142

XIV. La Chilia Vetopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe (Vineri, 5 septembrie 2025)	153
XV. La Mănăstirea Pantocrator (Vineri, 5 septembrie 2025)	161
XVI. La Schitul Sfântului Prooroc Ilie (Vineri, 5 septembrie 2025)	170
XVII. La Mănăstirea Stavronichita (Vineri, 5 septembrie 2025)	178
XVIII. La Mănăstirea Ivion (Vineri, 5 septembrie 2025)	186
XIX. La Mănăstirea Caracalu (Vineri, 5 septembrie 2025)	196
XX. Viață și moarte la Muntele Athos (Vineri, 5 septembrie 2025).....	203
B. Studii, articole, portrete, recenzii.....	211
I. Mihai Eminescu și strângerea de ajutoare pentru Mănăstirea Cutlumuș, de la Sfântul Munte Athos.....	211
II. Cum am stabilit, la întoarcerea de la Muntele Athos, paternitatea a trei articole eminesciene.....	220
III. Întâlnirea dintre Părintele Dionisie Ignat și Prințul Charles (actualul Rege Charles al III-lea al Angliei)	230
IV. Cum a fost organizată sărbătorirea Mileniului Sfântului Munte. Participarea Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile jubiliare.....	239
V. O scrisoare de la Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae	253
VI. Singura operă de ficțiune din literatura română despre Muntele Athos: romanul <i>Muntele catârilor</i> (1980), de Ion Brad.....	259
VII. Trei monahi români de la Muntele Athos, în audiență la președintele Nicolae Ceaușescu (Atena, 28 martie 1976)	273
VIII. Despre daniile făcute de domnitorii români către Muntele Athos și cum ajungeau acestea la destinație.....	283
IX. Secularizarea averilor mănăstirești (inclusiv ale celor închinat Muntelui Athos), în 1863, în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza	291

X. De ce sunt românii singurul popor mare ortodox, care nu are la Muntele Athos o mănăstire proprie, ci doar două schituri, în ciuda imenselor danii făcute, timp de secole, așezămintelor de la Sfântul Munte?	296
XI. Scrisori de la Arhimandritul Dometie Trihenea	307
XII. Călugărul dobrogean, Dionisie Exiguul, a fixat „cronologia erei creștine”, luând pentru prima oară, ca punct de plecare pentru numărarea anilor, Nașterea Mântuitorului	321
XIII. Athosul și schimbarea calendarului (1924)	332
XIV. Etnologul Teodor T. Burada, în vizită la Muntele Athos, în urmă cu 142 de ani.....	337
C. Portrete de monahi români athoniți	347
I. Arhimandritul Chiriac Dimitriu (1858-1903), stareț al Mănăstirii Cutlumuș, laudat de Mihai Eminescu (pentru inițiativa sa de a întemeia o mare bibliotecă românească la Muntele Athos) și sfârșitul său dramatic.....	347
II. Sfântul Dionisie Ignat de la Colciu (1909-2004)	358
III. Sfântul Părinte Petroniu Tănase (1916-2011)	366
IV. Arhimandritul Dometie Trihenea (1909-1985).....	378
V. Ieroschimonahul Ștefan Nuțescu.....	395
VI. Părintele Pimen Vlad (n. 1970).....	403
VII. Părintele Teologos	414
D. Cărți despre experiența athonită.....	423
I. Arhimandrit Ioanichie Bălan, <i>Pelerinaj la Muntele Athos</i> (1997)	423
II. Horia Alexandrescu, <i>Athos: călător la Sfântul Munte</i> (2007).....	427
III. Nicolae Băciuț, <i>Muntele Athos din Muntele Athos</i> (2008)	432
IV. Dan C. Mihăilescu, <i>Oare chiar m-am întors de la Athos?</i> (2011)....	439

E. Dialoguri.....445

Protosinghelul Maxim (Iuliu-Marius) Morariu: „Credința e, în fapt, o stare a sufletului, nu o chestiune, care poate fi metronomizată scientologic” 445

F. Anexe fotografice463

I. Personalități românești, în vizită la Athos 463

II. Personalități românești, care au ales viața monahală..... 469

III. Urme românești 471

IV. Sfinte Moaște, păstrate la așezămintele din Athos..... 475

V. „Ascultări” călugărești la Muntele Athos..... 479

VI. Mularii – un simbol al Sfântului Munte..... 481

Bibliografie.....483

Prefață

O superbă icoană pe sticlă, cu Fecioara Maria, moștenită din casa în care m-am născut, icoană la care s-au închinat și bunicii materni, Maria și Onisie Trif, dar și părinții mei, Iozeza și Gaftonic Rad.

În perioada 1-6 septembrie 2025, la inițiativa și în organizarea Părintelui Florin Dobocan, am făcut un pelerinaj la Sfântul Munte Athos. Impresiile și trăirile pe care le-am simțit atunci au fost cu totul și cu totul deosebite, încât era firesc ca acestea să se regăsească într-o carte.

În prima parte, *Pagini de jurnal athonit*, am inclus impresiile în urma vizitării unor așezăminte monahale: Biserica Protaton din capitala Kareia, Mănăstirea Cutlumuș, Schitul Lacu, Schitul „Sfântul Andrei”, Mănăstirea Vatoped, Mănăstirea Pantocrator, Schitul „Sfântul Prooroc Ilie”, Mănăstirile Stavronichita, Ivron și Caracalu, la care se adaugă câteva chilii întâlnite pe traseu.

Partea a doua conține un număr de 14 studii, articole, portrete și recenzii.

Am scos la iveală, cu această ocazie, existența călugărului Dionisie Exiguul sau Dionisie „cel Mic”, care a fost un monah originar din Scythia Mică (Dobrogea de astăzi) și care a trăit la cumpăna secolelor V-VI. Totuși, opera cu rezonanță istorică a Sfântului Dionisie Exiguul este introducerea calendarului creștin, împărțind istoria în două perioade – „Înainte de Hristos (î.H)” și „după Hristos d.H)”. În acel timp, în uz era calendarul roman, care număra anii începând cu data întemeierii Romei. Urmând calculele făcute, Dionisie Exiguul a ajuns la concluzia că anul 753 de la întemeierea Romei era, de fapt, anul în care s-a născut Hristos, adică anul 1 al erei creștine.

Așadar, e o mândrie pentru români faptul că un călugăr născut pe teritoriul țării noastre a propus ca Nașterea lui Hristos să devină reperul de numărare a anilor – în locul anului întemeierii Romei –, reper care s-a impus în toată lumea. Doar comuniștii, care se considerau atei, au impus termenii „era noastră” (e.n.) și „înaintea erei noastre” (î.e.n.), dar reperul rămăsese același, doar denumirea fusese schimbată.

În subiectele cercetate, am corectat o serie de erori de istorie literară și de informare în general (textul lui Eminescu despre arhimandritul Chiriac Dimitriu circulă pe internet, transcris neprofesionist din ediția academică; despre Prințul Charles s-a spus că ar fi trecut la ortodoxie și că s-ar fi spovedit la Părintele Dionisie Ignat, ipoteze contrazise de martorii la evenimentele respective) etc.

În capitolul „Portrete de monahi români athoniți”, l-am inclus și pe Arhimandritul Chiriac Dimitriu (1828-1903), fost stareț al Mănăstirii Cutlumuș, al cărui destin s-a intersectat cu cel al lui Eminescu, în ciuda

informațiilor puține pe care le avem despre acest monah. Demersurile pe care le-am făcut la Mănăstirea Cutlumuș și la Mănăstirea Neamț din România, unde s-a nevoit acest monah, s-au soldat cu rezultate parțiale.

La capitolul impresii și trăiri, am fost foarte impresionat de viața călugărilor de la Muntele Athos, pe care îi consider un fel de eroi, prin programul zilnic pe care îl au, împărțit în participarea la slujbe de noapte și de zi, post, rugăciune și diverse „ascultări”. Iar ei nu se roagă doar pentru mântuirea proprie, ci și pentru mântuirea tuturor oamenilor.

Părintele Pimen Vlad, monahul atât de iubit de către toți cei care îl cunosc, relatează, într-o carte proprie (*Prima chilie, construită de la zero*, în volumul Monah Pimen Vlad, *Învățăături de la Muntele Athos*. Material consemnat și editat de Alexandru Panait, Editura Bookzone, București, 2024, p. 105-106), cum a construit Chilia „Sfântul Artemie”, cu eforturi greu de imaginat: „Totul era acolo o grămadă de bolovani, o ruină, la care ajungeai mergând prin pădure, pe burtă. Întâi și întâi de toate a trebuit să curăț cărarea, ca să pot ajunge la ea. Apoi să încep munca de la zero în chilie și să dărâm tot ce era acolo. [...]. Cunoscuții lui îmi aduceau o mașină de balastru, de profund, adică pietriș cu nisip, care îmi era de folos, pentru a turna temelia. Altcineva, tot prin părinte, mi-a adus niște ciment. Am început să car la deal cu spatele. Aveam o tinichea din tablă, cu un volum de vreo 20 de litri. Puneam profund în ea, o puneam pe umăr, apoi urcam 200 de metri pe cărare, la deal, nu mă opream deloc. Deșertam totul acolo sus, apoi reveneam. Puneam cât ducea umărul, cam 20-30 de kilograme. Asta făceam toată ziua, căram. Când ajungeam sus, observam că tot efortul meu din ziua aceea însemna cam o grămăjoară. Mă uitam jos, vedeam că mai erau acolo vreo 20 de tone, care trebuiau aduse. Normal, trebuia să mă ia deznădejdea, dar eu mergeam cu mult curaj înainte. Când nu mai puteam sau aveam răni pe umăr, ca să rezist, luam un prosop ud și puneam tinicheaua pe prosop. Și dă-i la deal!

Apoi cimentul. Duceam 20 de saci pe zi. Fiecare sac avea 50 de kilograme, îl aruncam pe umăr și porneam la deal fără oprire, că, dacă mă opream în pantă, nu mai puteam relua mersul până sus. Așa urcam cu sacul, 200 de metri, gâfâind. Ajungeam, mă odihneam un pic, apoi iar la vale. Puțin câte puțin, am început Chilia «Sfântul Artemie».” (*Ibidem*, p. 107).

Impresionant efort! La care trebuie adăugat încă un detaliu: hrana foarte săracă: „Mă mai duceam o dată la ceva vreme la [Mănăstirea] «Sfântul Pavel», unde îmi dădeau o traistă de posmagi, pâine uscată și câteva conserve de fasole. Apoi veneam și continuam, că altceva n-aveam. Treceam ziua cu o conservă și o bucată de pâine uscată” (*Ibidem*, p. 105). Pentru a face rost de bani, pictează, împletește cruciulițe și mătănii. Uneori făcea 50 de km pe jos, până la Kareia și înapoi.

Un caz și mai dramatic este legat de Sfântul Paisie Aghioritul, a cărui chilie am vizitat-o. Tot Părintele Pimen Vlad, care l-a cunoscut pe Cuviosul Paisie, spune despre acesta: „Cuviosul Paisie Aghioritul se ruga pentru ceilalți, în timp ce avea cancer și metastaze, cu dureri mari. Chimioterapie nu făcea, stătea și răbda. Cât mai putea, veneau la el o grămadă de oameni, care-i cereau sfatul, iar el se ruga pentru toți. Făcea cruce asupra lor, iar ei se vindecau. Îl întrebau oamenii: «Părinte, de ce nu te rogi, să te vindeci și sfinția ta?» El răspundea: «**Nu, altfel ascultă Dumnezeu un om care-i bolnav, care suferă că-l doare, dar nu se roagă pentru el, ci pentru celălalt, să-i ia Dumnezeu durerea!**»” (Părintele Pimen Vlad, *Învățăături de la Muntele Athos*, Bookzone, 2024, p. 329).

Am fost foarte surprins să aflu cât de multe sfinte moaște se păstrează la Muntele Athos, numeroase legate de Iisus Hristos: un spin din coroana de spini care i s-a pus la Răstignire, părțile din scutecele Pruncului Iisus, darurile Magilor (aur, tămâie și smirnă), părțile din mantia Mântuitorului, trestia în care a fost pus buretele îmbibat cu oțet, piroane folosite la Răstignire, pietre de pe Golgota, ca să nu mai vorbim de părțile din Sfânta Cruce. E un miracol cum s-au păstrat aceste sfinte relicve, mai bine de 2000 de ani!

Îmi pare nespun de rău că, pe durata elaborării cărții, nu m-am putut documenta la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, aflată în proces de renovare, dezavantaj suplinit parțial de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca și de Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca. O altă neîmplinire a mea a fost dată de faptul că nu am putut realiza mici dialoguri cu patru monahi români athoniți, pe care i-am contactat în acest sens. N-am primit niciun răspuns, cu excepția unui

părinte, care mi-a spus, când i-am cerut câteva date biografice: „Despre mine va vorbi posteritatea, de bine sau de rău, nu știu, sfârșitul încununează sau nu.” Știu că, pentru un monah, *smerenia* este mai importantă decât *expunerea* în public. Lipsa acestor dialoguri a fost compensată oarecum de amplul interviu cu Protosinghelul Maxim (Iuliu-Marius) Morariu.

Aș recomanda oricărui creștin să facă cel puțin o călătorie la Athos, pentru a vedea nivelul foarte ridicat al credinței în Sfântul Munte. M-am și întrebat dacă Lucian Blaga ar mai fi scris următoarele cuvinte, după o experiența athonită: „Câteodată îmi pare rău că nu pot crede cu tărie primară în niciunul din miturile pentru care am atâta admirație. Știu că din viață voi pleca ezitând și cuprins de un mare regret: de regretul de a nu crede în învierea morților și în Judecata din Urmă.” (Lucian Blaga, *Aforisme*. Text stabilit și îngrijit de Monica Manu, Humanitas, București, 2001, p. 257).

Dar Eminescu, ar mai fi scris celebrele versuri din *Împărat și proletar*: „Cel ce în astă lume a dus numai durerea, / Nimic n-are dincolo, căci morți sunt cei muriți.”

Călătoria la Athos a fost, pentru mine, și un mare câștig cultural. M-a ajutat să-mi explic o nedumerire pe care o aveam încă în copilărie: De ce, în Biserica din Nandra mea natală, cum priveam la Altar, femeile stăteau pe partea stângă, iar bărbații în dreapta, obicei care se păstrează și astăzi, în multe Biserici, dacă spațiul permite. Răspunsul a fost simplu: femeile trebuie să stea în fața Icoanei Maicii Domnului cu Pruncul, iar bărbații – în fața Icoanei lui Iisus Hristos.

În partea I din *Amintiri din copilărie*, există un pasaj, pe care niciodată nu l-am înțeles: „Mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un **al doilea Cucuzel**, podoaba creștinătății, care scotea lacrimi din orice inimă împietrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor și veselea întreaga făptură cu viersul său.”

La Athos am aflat cine a fost acel Cucuzel: „Sfântul Ioan numit Cucuzel, de origine bulgar din Dirrachia (Bulgaria), a rămas orfan de mic. Înzestrat cu o voce frumoasă, el a intrat la școala de curte din Constantinopol, unde, fiind îndrăgit de împăratul Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și având o purtare aleasă și plină de bunăcuviință, a devenit cântăreț principal.

Însă luxul și strălucirea curții imperiale nu-l satisfăceau pe tânărul evlavios. Odată, întrebat fiind ce a mâncat la cină, acesta a răspuns: «fasole și mazăre» (adică *koukouzelis*). De atunci, aceea i-a rămas porecla.

Tânărul cântăreț iubea mult liniștea și nu se putea împăca cu viața de la curțile împărătești. S-a întristat și mai mult când a aflat că împăratul vrea să-l însoare. De aceea căuta prilejul să plece undeva, să poată scăpa de slava lumii și de orice grijă lumească, pentru a-L putea slăvi pe Dumnezeu.

Atunci, din rânduiala lui Dumnezeu, a venit la palatul împăratului egumenul Lavrei din Sfântul Munte. Tânărul Ioan i-a descoperit gândurile sale, iar egumenul l-a binecuvântat pentru drumul ales. La puțin timp după plecarea egumenului, a plecat și Ioan spre Sfântul Munte și s-a prezentat la portarul Mănăstirii Lavra. Întrebându-l portarul cine este, i-a spus că este un simplu cioban și că dorește să fie călugăr.” (*Viața Sfântului Ioan Cucuzel, doxologia.ro*). Sfântul Ioan Cucuzel este socotit patronul cântăreților bisericești. Și-a dedicat întreaga viață cântării psaltice, scriind mai multe lucrări.

Și sub aspect lexical am învățat multe cuvine, mai ales în urma lecturii multor cărți despre Athos: *arhondaric, diamonitirion, egumen, geron, katholikon, kiriakon, a se nevoi, rasă, sistem cenobitic* (sau *de obște*), *sistem idioritmic, trapeză, typikon* etc.

Despre Sfântul Munte Athos s-au scris sute de cărți și mii de articole, iar numărul acestora va crește necontenit. Apare atunci ca firească o întrebare: La ce mai folosește încă o carte despre Athos?

Eu spun că folosește din cel puțin două motive.

Mai întâi, este o consemnare „la cald” a impresiilor și trăirilor pe care ți le oferă Sfântul Munte, indiferent dacă ești sau nu creștin practicant. Așa cum pe mine m-a interesat cum a fost văzut Athosul în urmă cu 100 de ani (de aceea am prezentat într-un capitol notele de călătorie ale etnologului Teodor T. Burada, din 1842), poate peste 100 de ani cineva va fi interesat să afle care au fost impresiile și trăirile călătorului din anul 2026 d.H.

În al doilea rând, prin evocările unor monahi plecați la Domnul, le-am adus viața și faptele lor în actualitate, oferind tuturor modele de urmat.

Aș vrea să mulțumesc unor prieteni și colaboratori, care au citit anumite capitole din această carte și m-au ajutat cu idei și referințe bibliografice. Mă

refer aici la tinerii istorici Mircea-Gheorghe Abrudan, Maxim (Iuliu-Marius) Morariu și Marius Mureșan. Domnul Lukács Alexandru Cristian, teolog clujean, mi-a spus despre existența articolului lui Eminescu despre Mănăstirea Cutlumuș, iar Domnului Bogdan Jugănar, referent de specialitate la Biblioteca Academiei Române din București, m-a sprijinit pe durata documentării la două capitole din carte.

Domnul Președinte Emil Constantinescu (care a promulgat Legea din 2007, care prevede un ajutor anual de 250.000 de euro pentru Schitul Prodromu) și domnul Dan Negru, cunoscutul realizator de televiziune, mi-au pus la dispoziție fotografiile din arhiva personală.

Mulțumesc și domnului Cătălin Măruță, realizator, timp de 18 ani, al popularei emisiuni „La Măruță”, de la PRO TV, pentru fotografia trimisă și pentru textul însoțitor, care urmează:

„Pentru prima dată pe Muntele Athos... și încă nu pot descrie în cuvinte ce am simțit acolo.

E o energie pe care nu o poți explica, doar o trăiești. Un loc în care m-am simțit, poate, cel mai liniștit și mai descătușat din câte am fost vreodată. O stare de bine și o fericire, pe care nu le întâlnești ușor în altă parte.

Un moment aparte a fost întâlnirea cu Părintele Pimen, chiar la el acasă. O întâlnire, care rămâne cu tine.

Poate cea mai simplă, dar și cea mai gustoasă masă..., pentru că a avut ceva în plus: suflet și poveste.

Pentru mine și familia mea, Părintele Pimen este un om cu totul special. Am avut bucuria și onoarea să-l primim de două ori și în casa noastră, în România.

Și de fiecare dată am simțit același lucru: că suntem în preajma unui om cu har.

Sunt recunoscător pentru tot ce am trăit acolo. Sunt locuri care nu se explică..., se simt.”

„Fratele” de călătorie, Dan Bălan, Dorin Dobrinu și jurnalistul Cosmin Puriș mi-au oferit mai multe fotografii făcute la Athos, pentru care le mulțumesc. Le rămân îndatorat și Părinților Ștefan Nuțescu și Pimen Vlad, din ale căror cărți am reprodus numeroase fotografii (precizând de

fiecare dată sursa), și Părintelui Silviu Cluci (de la care am preluat fotografii, publicate inițial pe site-ul *Doxologia.ro*) – ajutor foarte important, mai ales că în multe așezăminte monahale nu am obținut binecuvântarea pentru a face fotografii. Traian Mircea Voineag, creatorul și administratorul site-ului meu (www.ilierad.ro), m-a ajutat cu prelucrarea, pentru tipar, a unui mare număr de fotografii.

Pe durata elaborării cărții, unele capitole au fost tipărite în serial, în *Flacăra lui Adrian Păunescu*, apoi în *Tribuna*. Câte un capitol au apărut în *România literară* (*Despre paternitatea a trei articole eminesciene*), în *Tabor* (*Un cuvânt de învățătură al Părintelui Teologos*), în *Vatra veche* (*Muntele Athos din Muntele Athos*, de Nicolae Băciuț) și în *Renașterea*.

Cartea are circa 380 de fotografii alb-negru și color – un record absolut, în cărțile despre Athos. Sunt bucuros că, prin paginile de față, am contribuit la și mai buna cunoaștere a unor Icoane Făcătoare de Minuni ale Maicii Domnului și ale lui Iisus Hristos, unele realizate de zugravi celebri: Manuel Panselinos, Teofan Cretanul, Dionisie de Furna și alții. De asemenea, am reprodus icoanele unor Sfinți Părinți: Dionisie Exiguul, Antim Ivireanul, Ioan Iacob-Hozevitul, Paisie Aghioritul, Dionisie Ignat, Petroniu Tănase, Dumitru Stăniloae.

Nu a fost ușor să găsesc un titlu potrivit pentru cartea de față.

Inițial mă gândisem la un titlu precum *Și eu am fost la Athos!*, parafrizare după celebrul *Et in Arcadia ego!* Mi-am dat seama că nu ar fi potrivit, mai ales că vorbeam despre o lume în care *smerenia* este o valoare fundamentală, obligatorie pentru monahi. Am rămas la sintagma *Pelerini la Sfântul Muntele Athos*, în care egocentrismul autorului se ascunde în masa pelerinilor.

După întoarcerea de la Athos, am citit că toți pelerinii sunt trecuți de Maica Domnului într-o carte. Ca fost pelerin la Sfântul Munte, am fost și eu trecut în Cartea de Aur a acestui loc sfânt, pe care o completează Maica Domnului!

În legătură cu acest privilegiu, tot Părintele Pimen Vlad relatează o întâmplare recentă, petrecută în anii 1960-1970, cu un personaj real, starețul Andrei, de la Mănăstirea „Sfântul Pavel”:

„Când a coborât pe malul mării, [starețul Andrei] a văzut că pe o stâncă ședea o femeie îmbrăcată în negru, cuviincios, cu trei cărți în brațe, scriind liniștită. A rămas uimit, când a văzut o femeie în Sfântul Munte. S-a dus repede la ea și a întrebat-o: «Femeie, ce cauți aici, ai naufragiat? Cine ești?» I s-a răspuns: «Stăpâna locului acestuia.» Mintea lui nu putea să înțeleagă. «Dar ce tot scrii acolo?» A primit răspuns: «Uite, într-o carte îi scriu pe cei care vizitează Athosul o zi-două și apoi pleacă! În a doua carte îi scriu pe cei care viețuiesc ani la rând aici, iar la urmă pleacă. În a treia, îi trec pe cei care stau toată viața aici, în Sfântul Munte.»

A mai întrebat-o câte ceva, nedumerit, dar a primit aceleași răspunsuri. S-a întors în treaba lui, dacă a văzut că nu are nevoie de nimic femeia aceea. «Sigur nu vrei să te ajut?» a întrebat. «Eu sunt stăpâna locului, am de toate!» A plecat la chilie, nu putea pricepe ce i s-a întâmplat. A văzut că se făcuse ceasul de vecernie, așa că s-a dus să pregătească candelile. Când ajuns la icoana Maicii Domnului, l-a străfulgerat! Era același chip, era însăși Maica Domnului! [...]

Toți cei care ajung în Sfântul Munte sunt trecuți într-o carte a Maicii Domnului. Nu este nimic întâmplător, Maica îi are în grija ei. Când vin a doua oară, cumva le cere socoteală: «Ce-ai făcut până acum, ce ți-ai îndreptat din viața ta, dacă eu te-am primit aici, te-am luat în grija mea, pe tine și familia ta?»” (Părintele Pimen Vlad, *op. cit.*, p. 134-135).

Poate nicio altă *Prefață* la vreo carte de-a mea nu ar fi meritat mai mult decât acest volum, despre Sfântul Munte Athos, să se încheie cu vorbele scrise în *Pravila* lui Vasile Lupu: „**Să nu se uite că au scris mână de lut, supusă greșelii.**”

A. Pagini de jurnal athonit

I. Oare cum am aflat de existența Muntelui Athos?

Icoană reprezentativă pentru Sfântul Munte Athos,
dominată de imaginea Maicii Domnului.

Cred că auzisem prima oară de Muntele Athos în anii facultății, poate la cursurile de literatură română veche, unde ni se va fi spus, când a venit vorba de Antim Ivireanul, că acesta trecuse și pe la Sfântul Munte Athos, și anume pe la Mănăstirea Iviron (care există și astăzi) și pe care o vom vizita.

Mai multe informații despre Muntele Athos am aflat în urma prieteniei mele cu poetul Ion Brad, care a fost ambasador în Grecia, timp de 9 ani (1973-1982). Ion Brad a scris un roman foarte bun, despre viața călugărilor de la Muntele Athos și despre relațiile voievozilor români cu

acest centru de spiritualitate, roman intitulat *Muntele catârilor* (1980; titlu ingenios, pentru a putea trece de cenzura comunistă).

Poet foarte religios, Ion Brad a avut, ca ambasador, și excelenta idee de a iniția și organiza o întâlnire a lui Nicolae Ceaușescu (cu prilejul vizitei oficiale a acestuia în Grecia) cu trei călugări athoniți. În cartea mea, *Convorbiri cu Ion Brad, „din primăvară până-n toamnă” (aprilie-octombrie 2013)*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p. 320, există și acest fragment:

„– Cum a fost posibil ca Ceaușescu, exponentul unui regim ateist, să se întâlnească, la Atena, cu trei călugări ortodocși? Nu mai înțelegem nimic!

– A fost posibil, cred, din două motive. Omul politic Ceaușescu, în perioada lui bună, normală, și-a înmormântat tatăl cu o ceremonie religioasă.

Apoi, ca român, ținând la neamul său, când nu mai funcționa atât de dramatic stalinista «luptă de clasă», nu putea fi indiferent la prezența istorică a călugărilor români la Sfântul Munte. Sugestiile diplomaților, conjugate cu ale serviciilor speciale, l-au convins că o asemenea întâlnire era binevenită și avantajoasă, chiar și pentru persoana sa, în faza când începuseră unele critici internaționale, unele exagerate, datorate propagandei maghiare, de inspirație sovietică.

Sper că aceste explicații sumare, de ordin psihologic și politic, sunt suficiente pentru înțelegerea momentului respectiv.

Și-apoi, mai cred că Elena Ceaușescu (care s-ar fi opus întâlnirii liderului român cu călugării de la Athos, n. I.R.) nu fusese anunțată în prealabil de acest punct neoficial din programul vizitei lor la Atena.”

Mai recent, citisem cartea lui Dan C. Mihăilescu, *Oare chiar m-am întors de la Athos?* (Humanitas, 2011), care mi-a stârnit interesul de a vizita și eu Muntele Maicii Domnului și leagănul ortodoxiei.

Un vecin, care fusese la Muntele Athos, mi-a spus că aici există un adevărat cult pentru Maica Domnului, căreia și Eminescu i-a închinat cunoscuta poezie, *Rugăciune*:

Crăiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înălță-ne, ne mântuie

Din valul ce ne bântuie:
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,

Privirea-ți adorată	Luceafărului mărilor;
Asupră-ne coboară,	Ascultă-a noastre plângeri,
O, maică prea curată,	Regină peste îngeri,
Și pururea fecioară,	Din neguri te arată,
Marie!	Lumină dulce clară,
Noi, ce din mila sfântului	O, maică prea curată
Umbră facem pământului,	Și pururea fecioară,
Rugămu-ne-ndurărilor,	Marie!

Doream, așadar, să merg în această vizită, dar, la drept vorbind, nu făcusem nimic pentru a o materializa. În primăvara acestui an, am avut o primă tentativă de a mă alătura unui grup care mergea la Athos, dar călătoria mea nu s-a mai realizat. Cineva din grup m-a sfătuit să renunț, fiindcă „încă nu sunt pregătit” pentru așa ceva. Cum eram foarte ocupat cu finalizarea unei ediții de poezii și aforisme inedite de Lucian Blaga, am renunțat și eu la idee.

La începutul verii, vecinul și verișorul (prin alianță), Dan Bălan, care știa de intenția mea, m-a întrebat dacă mă interesează o călătorie la Muntele Athos, la începutul lui septembrie. Desigur că mă interesa acum, numai că în viața noastră apăruse accidentul Doinei, din 10 mai, petrecut cu ocazia unei călătorii în China. Dar noi speram că, până atunci, piciorul ei se va vindeca în totalitate, astfel că am spus „Da” cu toată hotărârea. Grupul urma să fie condus de un preot, părintele Florin Dobocan, care, mi s-a spus, are multă experiență în pelerinaje, inclusiv în cele de la Muntele Athos, fiindcă a fost de mai multe ori acolo.

Pentru o bună comunicare între cei 8 membri ai grupului, părintele Florin a creat un grup pe WhatsApp, prin care ne-a trimis primele informații, în primul rând programul detaliat, pe zile, pe toată perioada călătoriei (1-6 septembrie 2025).

În preajma plecării, a revenit cu detalii, prin care ne spunea câteva lucruri esențiale. Reproduc aceste detalii mai jos, ca un exemplu pentru alți conducători de grupuri aflate în pelerinaje (și nu numai), detalii care arată competență, experiență și profesionalism:

„Doamne ajută, dragii mei! Vă propun câteva aspecte organizatorice, legate de pelerinajul nostru.

1. Pentru că mergem într-o călătorie duhovnicească, vă rog ca, zilele acestea, să vă și pregătiți sufletește (spovediți și împărtășiți), iar preotului la care vă spovediți să îi cereți binecuvântare, să va puteți împărtăși și în Sfântul Munte, cei care o să doriți.”

Urma apoi o listă de obiecte pe care trebuie să le luăm: „2. Medicamente. 3. încărcător pentru telefon; 4. rucsac mare (nu e suficient ghiozdan), NU TROLER; 5. încălțăminte comodă; 6. cămăși sau bluze cu mânecă lungă (pentru slujbe). 7. șlapi duș, trusă igienă; 8. tricouri, maieuri, șosete, prosop; 9. periniță de călătorie pentru mașină; 10. ochelari de soare și o pălărie, dacă aveți nevoie, pentru soare; 11. obiecte de atins moaște și icoane; 12. pomelnicele să le aveți scrise de acasă, redactate cu majuscule (VII / ADORMIȚI); 13. carte de rugăciuni; 14. un carnetel, în care să vă notați lucrurile care vi se par interesante. 15. sticlute + seringă mare, pentru luat ulei sfințit la Sfântul Maslu; 16. marker permanent, pentru a marca sticlutele; 17. glucoză (pentru efort intens); 18. apă, mâncare și fructe (pentru drum și ziua de 1 septembrie), șervețele umede; 19. puteți lua și ceva covrigei, eugenii, ceva neperisabil și fără miros (NU biscuiți sau sărățele cu usturoi sau ceapă), pentru momentele din zi, când vi se face foame.

20. Să vă aranjați lucrurile în rucsac astfel, încât să nu fiți nevoiți să goliți tot, pentru a lua ceva. Ar fi bine să aveți de acasă pregătită, pentru fiecare zi, o pungă cu lenjerie și hainele de care avem nevoie.

21. O să dormim, ca și la mănăstire, mai mulți în cameră (poate chiar toți), așa că, dacă aveți probleme de somn, să vă luați dopuri pentru urechi.

22. Pe lângă toate acestea, trebuie să avem multă răbdare unii cu alții, să lăsăm eventualele supărări cauzate de oboseală, care pot apărea, ca să ne fie de folos această jertfă.

Mulțumesc și mă iertați!”

Foarte utile aceste precizări, pe care le-am respectat întocmai. Fiindcă în acest an dăduserăm Paștile, pentru a doua oară (acum în comun cu familia Ioan Pop), mă spovedisem înainte, așa că mai trebuia să obțin doar

binecuvântarea Părintelui pentru acea călătorie, pe care am obținut-o în duminica dinaintea plecării.

Cu bagajul pregătit, așteptam cu emoție ziua plecării.

Colaj (din seria „Scriitori la vedere”), realizat de profesorul Ion Ștefan, cuprinzând portretul lui Antim Ivireanul și coperta unora din cărțile sale.

Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul (1640-1716), condamnat, din cauza atitudinii sale antiotomane, la exil pe viață, la Mănăstirea „Sfânta Ecaterina”, din Muntele Sinai.
Canonizat de BOR, la 21 iunie 1992.

Semnătura, în limba greacă, a Mitropolitului Antim Ivireanul.

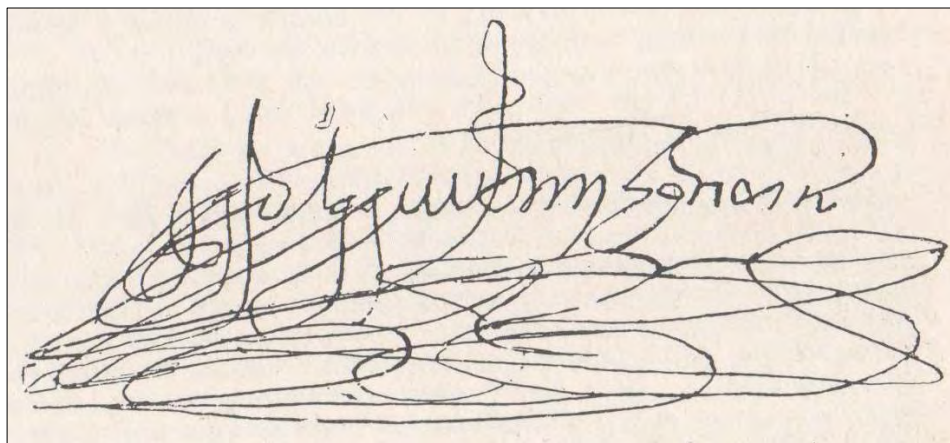
Foto: Wikipedia, Antim Ivireanul.

Martirul Sfântul Antim Ivireanul, ucis de soldații turci, care îl însoțeau pe acesta spre locul exilului, trupul fiindu-i aruncat într-un râu. Frescă executată de Dimitrie Dumitru Nicolaide și protosinghelul Ștefan Boghiu, în paraclisul Mănăstirii Antim din București, în anul 1951. Foto: Boghiu, 2005, p. 28.

Biserica Mănăstirii Antim, din București.

Semnătura Mitropolitului Dosoftei (1624-1693), contemporan cu Antim Ivireanul.
Foto: Călinescu, 1980, p. 17.

II. Drumul spre Muntele Athos

(Luni, 1 septembrie 2025)

Uliță dintr-un sat șvăbesc, așa cum o descrie și Lucian Blaga.

1. **Preliminarii.** Luni, 1 septembrie 2025, a început călătoria noastră la Muntele Athos. Părintele Florin Dobocan, inițiatorul și organizatorul călătoriei, ne-a convocat, pentru ora 4,45, în Feleac, la sediul firmei GlobalAuto, care ne-a închiriat microbusul – un Renault cu 8 locuri, extrem de confortabil. Am ajuns, cu mașina lui Dan, la ora indicată.

Vom parcurge, din Feleac, peste 1000 de km, până la portul grecesc Ouranoupoli. Ne îndreptăm spre Banat, pentru a traversa Dunărea, pe podul Calafat-Vidin.

2. **Lucian Blaga și casele săsești.** Fiind încă noapte afară, ne continuăm somnul, până ajungem în Banat, unde admirăm frumusețea peisajului. Am trăit aproape trei ani la Timișoara, ca profesor stagiar, dar această parte a

Banatului nu o cunoșteam. Trecem și prin sate șvăbești (sau foste șvăbești), având casele lipite una de alta, cu ulițe largi, drumul fiind flancat de peluze de verdeață și arbori.

Știam că Lucian Blaga a folosit modul în care sunt construite casele șvăbești și săsești, în comparație cu cele românești, în *Trilogia culturii*, pentru definirea *spațiului mioritic* (alături de ondulația deal-vale etc.). Cum tocmai lucrez la o ediție din publicistica lui Blaga, iată un articol (semnat din ziarul *Cuvântul*, care prefigurează idei din *Spațiul mioritic*:

„Drumurile ardelenе duc prin sate, unde, în nemijlocită vecinătate, găsești două concepții arhitectonice cu totul diferite: românească și săsească. Străvechile, masivele sate săsești și-au studiat – cel puțin așa pare – foarte mult locul unde aveau să fie clădite. Din felul cum ele se aliniază, potrivit unor exigențe geometrice, se desprinde impresia de calcul. Satele românești sunt așezate mult mai întâmplător, în peisajele ce le încadrează.

Sășii, vechi coloniști, neam de o dârză, statornică și înceată voință, și-au ales rațional pământul, unde aveau să-și ridice casele și să-și sape mormintele; ei au gustat precauți apa, au cântărit lumina și au măsurat cu grije grosimea himei, ei s-au ferit de înălțimi accidentate și au încercat cu nările direcția vânturilor. Rostul acesta chibzuit și l-au păstrat satele săsești până astăzi. Ele n-au crescut întâmplător, cu entuziasm stângaci, din peisaj, precum cele românești; ele au fost aduse parcă în acest peisaj ardelean, gata de aiurea – prin văzduh sau pe altă cale –, dintr-o țară, unde sărăcia solului a învățat pe oameni să lupte cu natura, să muncească cuminte și mai ales cu geometrică statornicie.

Satele românești, înălțate vertiginos pe o muche sau împrăștiate într-o vale ca turmele, s-au născut parcă din inspirația capricioasă a naturii înseși, în mijlocul căreia sunt situate. Casele săsești stau una lângă alta, formând un singur mare zid către stradă, severe, cu ferestre înalte, cari nu îngăduie priviri din afară, purtând convențional pe frontispiciu câte o maximă biblică. [...] Casele românești sunt mai liber [așezate] laolaltă, ele se izolează prin grădini, au pridvoare împrejur și ferestruici așa de joase, că poți vedea totul înăuntru. Casele formează grupuri asimetrice, ca țăranii când se duc în dezordine la o înmormântare sau la o nuntă: comuna românească e o

colectivitate instinctivă de oameni deschiși, iubitori de pitorescul vieții. Casele săsești, deși bogate, sunt reduse la util; casele românești, deși în majoritate sărace, au mult inutil în alcătuirea lor, dovadă pridvorul cu stâlpi, care le înconjoară de obicei. Acest inutil al caselor românești trădează un simț artistic, de care e foarte departe casa săsească, ce are la temelie mai mult o concepție etică decât estetică despre rosturile vieții.

Sășii sunt ingineri născuți, ei impun naturii ordinea din sufletul lor, ei își aliniază casele, ca și ideile, în luptă cu tainele înconjurătoare. Românul se adaptează la natură superstițios. Românul e în mare măsură fatalist, dar un fatalist stăpânit de încredere în raport cu imprezibilul timpului și cu orânduile lumii exterioare. Românul nu va încerca să schimbe cursul lucrurilor, nici să modifice configurația pământului [...].

Ulițele unui sat de munte se pierd printre stânci șerpuitoare ca pâraiele. Ulițele mai bucuroase ocolesc stâncile, în loc de a le tăia. Intervine aci un fatalism senin sau o dragoste invincibilă de pitoresc?

Cert, după ordinea săsească, capriciile arhitectonice ale românului te izbesc ca dizordine. Dar dizordinea nu e decât altă ordine: ordinea vieții. Iubește și românul geometria, dar numai în arta lui, când cioplește o cruce, când crestează o furcă, când rotunjește un ulcior sau când stilizează niște flori în covoarele pentru laviți. Pentru viața săsească geometria e esențială, pentru român ea e o podoabă marginală.” (Lucian Blaga, *Case românești*, în *Cuvântul*, anul II, nr. 274, 4 oct. 1925, p. 1. Reprodus și în volumul Lucian Blaga, *Zări și etape*. Text stabilit și bibliografie de Dorli Blaga, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 319-321).

Ajungem în localitatea Orșova, de unde drumul este paralel cu Dunărea. Ratăm chipul lui Decebal, săpat în stâncă, prin eforturile lui Iosif Constantin Drăgan, aflat mai în amonte, în dreptul localităților Eșelnița și Dubova.

3. Insula Ada Kaleh. Între Orșova și Drobeta-Turnu Severin, Părintele Teofil, care și-a făcut stagiul militar în zonă, ne arată, cu aproximație, locul unde a fost Insula Ada Kaleh, înghițită de apele Dunării, odată cu construirea Sistemului Hidroenergetic și de Navigație de la Porțile de Fier I, sistem care a făcut ca nivelul Dunării să se ridice cu 18 metri. Insula avea o lungime de

1750 de metri și o lățime de circa 500 de metri, fiind, alternativ, pământ otoman, austriac și în final românesc.

Cunoscută, încă din vechime, cu diverse denumiri, insula e amintită de mari istorici ai Antichității, cum ar fi Pindar, Herodot, Pliniu cel Bătrân, Cornelius Nepos și alții, aceasta având un important rol strategico-militar, fiindcă de pe ea se putea observa întreaga zonă.

Insula Ada Kaleh. Sursa foto: Internet

Merită amintite câteva date. După Pacea de la Karlowitz (1699), insula intra oficial în stăpânirea Imperiului Otoman, iar după doar două decenii, prin Pacea de la Passarowitz (1718), ea devine parte a Imperiului Habsburgic (împreună cu Banatul nostru, cu Oltenia și regiunea Timocului din sudul Dunării), iar după alte două decenii (1738), devine din nou otomană.

Prin Pacea de la Adrianopole (1829), s-a liberalizat comerțul pe Dunăre. Românii au putut astfel călători în Occident (primele ziare românești au apărut ca urmare a acestui eveniment). După înfrângerea Revoluției de la 1848, mulți revoluționari români, în drumul lor spre exil, au poposit pe

insulă: Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu, Cezar Bolliac, frații Golescu, Dimitrie Bolintineanu și alții.

După Congresul de la Berlin, organizat în urma războiului din 1877-1878, congres la care cancelarul Bismark a spus că România va fi auzită, dar nu ascultată (în ciuda sacrificiile făcute de români în război), insula rămâne teritoriu otoman.

Abia la finalul Primului Război Mondial, Turcia a recunoscut suveranitatea României asupra insulei, perioada interbelică fiind una de înflorire economică și culturală și pentru Ada Kaleh. Insula a fost vizitată de Regele Ferdinand și Regina Maria, de Carol al II-lea, de Nicolae Iorga, Regele Mihai, Nicolae Titulescu, Gh. Brătianu, Martha Bibescu și alții. După al Doilea Război Mondial, insula cunoaște soarta întregii Românii: instaurarea comunismului, care a însemnat confiscarea proprietăților, deportări în Bărăgan etc.

4. Podul lui Traian. Ajungem la Drobeta-Turnu Severin. În locul unde se află acum municipiul Drobeta-Turnu Severin (numele *Drobeta* i-a fost adăugat în anul 1972), a fost construit celebrul pod peste Dunăre, cunoscut ca Podul lui Traian, construit între 103-105, în vederea celei de-a doua campanii militare a lui Traian, din 105-106 d.H., în Dacia lui Decebal. Arhitectul podului a fost faimosul Apolodor din Damasc, cel care va construi și Columna lui Traian, atât de importantă pentru istoria noastră națională.

Podul avea o lungime de 1135 m și o lățime de 12 m (pentru a putea trece o legiune de cavalerie). Podul era din lemn, structura fiind fixată pe 20 de stâlpi din piatră și ciment (pe Columnă se poate distinge o imagine cu acest pod). (Apropo de ciment, „tradiția” – cum se va spune des pe Muntele Athos – spune că un rege al Franței, Francisc I, i-a cerut Sultanului Soliman Magnificul, care stăpânea atunci regiunea, „să-i permită demolarea unui pilon al podului, pentru a afla secretul compoziției cimentului folosit” – Cf. *Podul lui Traian* – Wikipedia).

Pentru construirea pilonilor, s-a deviat parțial cursul Dunării, pe albia unui afluent sudic, lângă orașul sârbesc Cladova. (Filologii își amintesc, desigur, de nuvela Părintelui Gala Galaction, *De la noi, la Cladova*, București, 1924).

Succesorul lui Traian, Hadrian, sau poate Aurelian (la retragerea sa din Dacia, în anul 275 d.H.) au îndepărtat structura din lemn a podului, pentru a împiedica invaziile din nord.

Reconstituirea unui fragment din Podul lui Traian, în Drobeta-Turnu Severin.

Sursa foto: Internet

De-a lungul a două mii de ani, stâlpii au fost distruși de ape sau de oameni (pentru a fluidiza navigația pe Dunăre). În 1932, se mai puteau vedea 16 stâlpi rămași sub ape. Astăzi se mai păstrează doar stâlpii de lângă cele două maluri ale Dunării, precum și Tabula Traiana, conținând date despre construcția podului. *Sic transit gloria mundi!*

5. A fost distrusă scena cu capul regelui Decebal de pe Columna traiană?

Fiindcă am vorbit despre Columna lui Traian, Dorin ne-a trimis pe grup un articol publicat pe Facebook, de către Doamna Aurora Pețan, arheolog destul de cunoscut în mediile științifice, în legătura cu distrugerea unei scene de pe Columna traiană.

Dar iată textul: „Ciudat este faptul că reliefurile în care capul lui Decebal este prezentat pe scut sau pe o tavă a fost distrus prin ciocănire minuțioasă.

Nu se mai văd decât contururile care sugerează despre ce este vorba: un castru roman, în interiorul căruia se vede un cort militar, în fața căruia doi soldați romani prezintă unei mulțimi un scut, pe care este așezat un cap uman. Cine a distrus această scenă și de ce? Cine putea ajunge la vârful Columnei cu ciocanul și ce l-a determinat să șteargă această scenă? Căci nu este vorba despre o distrugere accidentală, nici [de una] produsă de eroziune, din cauza intemperiilor. Este mâna cuiva, care a vrut să dispară din istorie acest cumplit episod”, scrie Doamna Aurora Pețan.

Scenă dispărută (?) de pe Columna lui Traian,
cu capul Regelui Decebal prezentat mulțimii. Sursa foto: WhatsApp

Am aflat, de pe Internet, că doamna arheolog s-a mutat într-o casă din zona de munte, ca să fie mai aproape de cetățile dacice, care constituie o pasiune a domniei sale. I-am scris un mesaj, pentru a-i cere o explicație, dar nu mi-a răspuns. Poate nu are conexiune la internet. Oricum, mă voi documenta și voi cere opinia unor specialiști în această chestiune. I-am scris un mesaj unuia dintre cei mai mari istorici români, care mi-a dat următorul răspuns:

„Dragă Ilie,

Am auzit vag opinia doamnei Aurora Pețan, dar nu cred mare lucru din ea. Oamenii serioși, de la Vasile Pârvan până la Hadrian Daicoviciu, au stat ani întregi în fața Columnei și nu au zis nimic despre asta. Mai sunt scene de

pe Columnă martelate, din varii motive. Cele mai multe sunt șterse în parte de timp, de vânt și ploi, de frig, de căldură.

Și chiar dacă ar fi așa, ce ar dovedi acest lucru pentru noi? Un nou impuls dat dacopaților?

Acum avem de luptat și cu cei care vor să repună româna lângă limbile slave etc. Se poate ca scena să fi fost distrusă cu ciocanul de un „patriot” român, care citise Decebal către popor!

Nu știu și nu văd relevanța cunoașterii gestului. Chestiunea este Columna în sine, crearea ei, mesajul ei, soarta ei medievală etc.

Cu tot binele,

I.”

Sunt curios dacă și de pe copia Columnei, aflată la Muzeul Național de Istorie a României, din București, lipsește scena respectivă. De ce nu a publicat o fotografie și cu scena deteriorată de ciocan și a preferat doar descrierea acesteia? În fine.

Nu am fost niciodată în municipiul Drobeta-Turnu Severin, unde se află celebrul Liceu „Traian” (acum Colegiul Național „Traian”), care a dat României atâtea personalități: 11 academicieni (Gheorghe Ionescu-Sisești, Petre Sergescu, Vasile Nistor, Nicolae Ionescu-Sisești, Șerban Cioculescu, Ștefan Milcu, Alexandru Dima, Ștefan Odobleja, Traian Sălăgean, Ioan Ioviț Popescu, Vasile Gionea) sau viitori miniștri (Victor Gomoiu, Cornel Burtică, Ecaterina Andronescu, Mihai Stănișoară și alții). Amintesc și câțiva scriitori și artiști: I.C. Chițimia – membru corespondent al Academiei Române, Emil Manu – literat, Gheorghe Anghel – sculptor (autorul statuii lui Eminescu, din fața Ateneului Român din București), Ion Biberi – literat, Geo Saizescu – regizor, Dumitru Gherghinescu Vania – poet, publicist, traducător, Șerban Foarță – poet, publicist și traducător.

Mă leagă de oraș faptul că mi-a prilejuit scrierea primei mele prefete (la o antologie lirică a elevilor, pe care mi-am intitulat-o *De la Drobeta la Napoca*).

Ocolind un sens giratoriu, am văzut reconstituirea unui tronson din celebrul pod peste Dunăre al lui Traian, construit de vestitul arhitect al Antichității, Apolodor din Damasc.

Trecem pe lângă Sistemul Hidroenergetic și de Navigație Porțile de Fier I, rod al colaborării româno-iugoslave, cel mai mare baraj pe Dunăre din Europa. Ideea construirii acestui sistem a aparținut României. În 1955, Gheorghe Gheorghiu-Dej i-a prezentat lui Tito acest proiect, pe care liderul român nu a mai apucat să îl vadă finalizat. Construcția a început în septembrie 1964, fiind inaugurat după opt ani, la 16 mai 1972, la inaugurare participând președinții celor două state, respectiv Nicolae Ceaușescu și Iosif Broz Tito. Am văzut că aici există și un muzeu, dar, din păcate, nu avut timp să îl vizităm.

6. Minunea de la Maglavit. Înainte de a intra în Calafat, pe dreapta, vedem un semn care indică direcția spre localitatea Maglavit, care a devenit celebră în România interbelică, prin „minunea de la Maglavit”.

Mii de oameni vor să vadă minunea de la Maglavit! Sursa fotografiei:

Fenomenul Maglavit: Made in România, după rețetă franțuzească

Un cioban aproape surdo-mut, Petrache Lupu, susținea că Dumnezeu i s-a arătat de trei ori (31 mai, 7 și 14 iunie 1935). Iată un fragment din relatarea acestuia: „Vineri, pe la chindie, veneam de acasă la târlă, unde aveam treabă. Pe la buturugii din pădure – cioate rămase de la copacii tăiați

anul trecut – mi-a ieșit în cale un moș cu barba albă până la brâu, cu părul dat pe spate, tot alb și frumos mirositor. Moșul nu se atingea de pământ, ci sta cam două palme la deal de pământ. Eu m-am speriat și am început să tremur. El mi-a zis: «Nu-ți fie frică, că-ți dau eu curaj și am să-ți spun o vorbă». Eu i-am zis: «Bine, moșule, spune!». «Să te duci să spui la lume, la părintele, la primărie, că, dacă nu se pocăiește lumea, dacă nu ține sărbătorile, dacă nu merge cu fapte bune, dacă nu se lasă de fapte rele, atunci vine foc și se ia grâul și rupe munca!» (Mihail Avădanei Delasărata, *Maglavit*, Tipografia județului Neamț, 1935).

S-au scris sute de articole și multe cărți despre minunea de la Maglavit, despre „sfântul” Petrache Lupu (1907-1994), care putea vindeca oameni etc. Dornic de popularitate, Carol al II-lea i-a botezat un fiu, căruia i-au pus numele Mihai. Zeci de mii de oameni mergeau zilnic acolo, să vadă pe viu minunile „sfântului”.

Biserica și-a dat seama repede că e vorba de o rătăcire. Iată, de pildă, ce scria Părintele Ion Agârbiceanu despre această minune:

„Iată, de-o pildă, din povestea de la Maglavit, mulți țărani cred că Dumnezeu e așa cum l-a văzut Petrache Lupu: un om bătrân, un moș. Unul care are trup ca noi, cu mâini, cu picioare, cu toate măduarele. Numai cât e bătrân rău. [...]

Deci ce a văzut Petrache Lupu n-a putut fi Dumnezeu. Pe Dumnezeu, fiind duh curat, nimeni nu-l poate vedea cu ochii trupului... Zice însăși sf. Scriptură: «Pe Dumnezeu este cu neputință oamenilor a-l vedea.»

Deci, ce-a văzut ciobanul de la Maglavit? O arătare! I s-a arătat un chip. Numai în mintea lui sau în realitate? Adică: i s-a părut sau chiar a fost o arătare?” (Ion Agârbiceanu, *În jurul minunilor, de care se vorbește mereu* [1], în Ion Agârbiceanu, *Articole cu caracter ecleziastic (1903-1945)*. Ediție îngrijită, notă asupra ediției, note și comentarii de Ilie Rad. Prefață de Pr. Prof. univ. dr. Stelian Tofană, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2018, p. 404-405).

7. Podul Noua Europă de la Calafat-Vidin. Înaintând spre Calafat, fiindcă se apropie ora prânzului, spunem câteva rugăciuni. Apoi facem un popas, la o benzinărie din Oravița (următorul popas, până la destinație, l-am făcut în localitatea bulgară Vrața). Mâncăm sandviciurile puse de acasă.

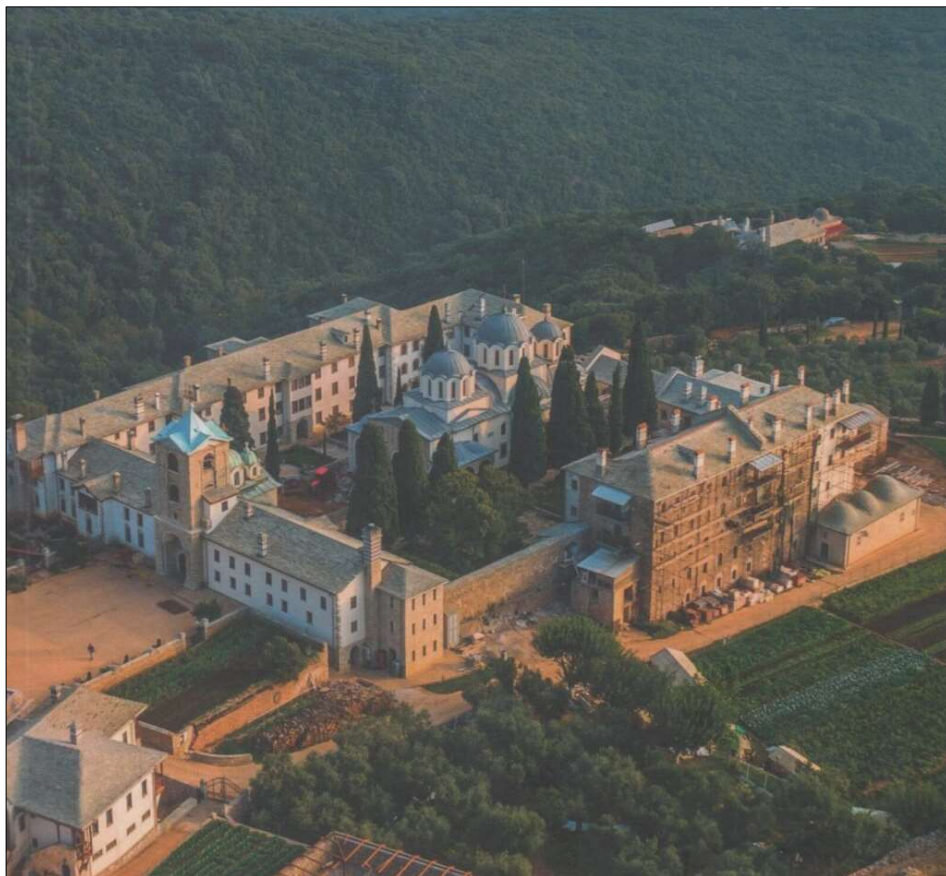
Podul Noua Europă, de la Calafat-Vidin.

Ajungem la Calafat și trecem Dunărea pe Podul Noua Europă, inaugurat în 2013. Este al doilea pod între noi și Bulgaria, primul fiind Podul Prieteniei Giurgiu-Ruse, inaugurat în 1954. Plătim la graniță o mică taxă. Părintele Florin ne spune că undeva, în apropiere, se află Mănăstirea Rila, cea mai mare din Bulgaria. Înființată în sec. al X-lea, mănăstirea a fost botezată după fondatorul ei, pustnicul Ivan din Rila (876-946), ajungând un important monument cultural, religios și de arhitectură din Bulgaria (mănăstirea apare pe aversul bancnotei de 1 leva, încă în uz, paralel cu moneda euro, la care Bulgaria a trecut recent). După câteva ore, intrăm în Grecia. Vedem dealuri din apropiere, cu vegetația arsă din cauza incendiilor.

Seara, în jurul orei 20, ajungem la pensiunea Velia, din orașul grecesc Ouranoupoli. Suntem cazați câte doi, eu făcând pereche cu Dan. Părintele Florin ne invită să facem o scurtă baie în mare. Unii se duc, dar noi rămânem în cameră, fiind destul de obosiți (suntem seniorii grupului). Mergem totuși la o terasă, unde mâncăm un grătar cu cartofi prăjiți (12 euro) și bem un pahar de vin sau o bere (3, respectiv 4 euro).

Apoi ne ducem la culcare, fiindcă mâine, de dimineață, vom lua un feribot spre Muntele Athos.

III. File din istoria Muntelui Athos (numit și Grădina Maicii Domnului)

Sfântul Munte Athos, cu Schitul românesc Prodromul. Foto: Loukas Lilios
(după coperta albumului *Sfântul Munte Athos*, Editura Lilios, Livadia, 2024).

Când spui *Muntele Athos*, te gândești efectiv la un munte, ca și când ai spune, de pildă, *Muntele Ceahlău*. În realitate, Muntele Athos desemnează o peninsulă extinsă (Peninsula Calcidică sau Halkidiki, în limba greacă), având o lungime de 57 de km și o lățime variind între 7 și 10 km (suprafața totală: 339, 5 km²), făcând parte din teritoriul Greciei.

Denumirea de *Athos* provine de la faptul că, potrivit mitologiei grecești, în marea din apropierea muntelui ar fi fost aruncat în adâncuri gigantul Athos, în timp ce se lupta cu zeii Olimpului.

Despre cum a ajuns Athosul munte sfânt, există mai multe legende. Prima dintre ele spune că Lazăr, prietenul lui Iisus, pe care acesta l-a înviat din morți, voia să o revadă pe Maica Domnului, întrucât trecuse mult timp de când el plecase din Țara Sfântă, în Insula Cipru, din teama de a nu fi ucis (Lazăr a mai trăit 30 de ani după înviere, a ajuns episcop, a murit și a fost îngropat în orașul Larnaca, din Cipru). În acest scop, i-a trimis o corabie. Maica Domnului, însoțită de Sfântul Ioan Evanghelistul („apostolul cel mai iubit de Iisus”), a plecat cu această corabie spre Cipru. Din cauza unei furtuni, corabia nu a mai ajuns în Cipru, ci s-a apropiat de actualul teritoriu al Muntelui Athos (în dreptul Mănăstirii Iviron de astăzi), care era locuit de păgâni.

„Înțelegând că nici furtuna și nici locul în care a ajuns n-au fost la întâmplare, ci tot din lucrarea și rânduiala lui Dumnezeu, Maica Domnului s-a rugat ca locul acesta să devină un loc al rugăciunii, o grădină a ei, în care cântarea și lauda adusă lui Dumnezeu să nu înceteze niciodată, spunându-le păgânilor aceste cuvinte: «O, fi luminați, ascultați! Acest loc a fost sortit mie de către Fiul și Dumnezeul meu. Voi, însă, nu veți mai rămâne mult aici, pentru că pe muntele acesta voi trimite bărbați din toată lumea, ca să viețuiască în curăție, după chipul îngerilor.» Acesta este și momentul în care ia ființă, în Sfântul Munte, cea dintâi comunitate de creștini. Apoi, urcându-se în corabie și dând ultimele îndemnuri celor care rămăseseră încă pe țărm, a plecat spre insula Cipru.” (Cf. <https://blog.bizanticons.ro/2023/03/30/lazar-din-betania-sfantul-care-a-ajutat-o-pe-maica-domnului-sa-descopere-muntele-athos>. Data accesării: 18 sept. 2025).

A doua variantă este că, atunci când Apostolii au tras la sorti, pentru a vedea în ce parte a lumii urma fiecare să propovăduiască Evanghelia, Maicii Domnului i-a revenit spre propovăduire pământul Iviriei. Înainte de plecare, Arhanghelul Gavriil i-a spus: „Născătoare de Dumnezeu Fecioară, Iisus Hristos, Care S-a născut din tine, poruncește să nu părăsești Ierusalimul și nici pământul Iudeii, deoarece locul propovăduirii tale nu este Iviria, ci o peninsulă a Macedoniei, numită Muntele Athos, care se va lumina prin tine” (*Sfântul Munte Athos*, p. 5).

Ascultând cele spuse de Arhanghelul Gavriil, Maica Domnului ar fi rostit următoarea rugăciune: „Fiule și Dumnezeu meu, binecuvintează locul acesta, pe care mi l-ai dat ca moștenire! Varsă-Ți mila Ta peste el și-l păzește nevătămat până la sfârșitul veacurilor, precum și pe cei ce se vor sălășlui în el, pentru Numele Tău cel Sfânt și al meu. Și le iartă lor păcatele, pentru mica osteneală și nevoință ce o vor face, umple-i pe ei de toate bunătățile în veacul acesta, iar în cel ce va să fie, viață veșnică dăruiește-le. Preaslăvește acest Munte mai mult decât oricare alt loc și fă-l să strălucească prin tot felul de minuni. Umple-l pe el cu nevoitori din toate neamurile de sub cer, care cheamă Numele Tău și înmulțește locașurile lor de la un capăt până la celălalt. Izbăvește-i pe ei de munca cea veșnică și păzește-i de toate ispitele văzuților și nevăzuților vrăjmași, de toate eresurile, și întărește-i în Credința Ortodoxă.”

După această rugăciune, Maica Domnului a auzit din Cer un glas, care i-a spus: „Toate câte Mi le-ai cerut, Maica Mea, ți le voi împlini totdeauna, dacă și aceștia vor păzi poruncile Mele. De acum înainte, locul acesta va fi moștenirea și Grădina ta, Rai și liman de mântuire tuturor celor care vor să se mântuiască, precum și loc de scăpare și de pocăință, pentru cei împovărați cu multe păcate.” (*Ibidem*, p. 5).

Se mai spune că împăratul Constantin cel Mare i-a alungat pe păgâni din Muntele Athos (care a fost dăruit monahilor), zidind aici și câteva biserici.

Un moment important în istoria Athosului îl constituie anii 961-962, când Cuviosul Atanasie Athonitul începe aici construirea primei mănăstiri (Marea Lavră de astăzi). Se spune că Sfântul Atanasie a sădit în curtea Mănăstirii Marea Lavră un chiparos, considerat cel mai bătrân chiparos din lume. Dacă el a fost sădit în 963, înseamnă că, în 2025, a împlinit vârsta de 1062 de ani!

După mai bine de 80 de ani, respectiv în anii 1045-1046, este alcătuit al doilea Tipic al Sfântului Munte, care, între altele, interzice intrarea femeilor în Muntele Athos.

În cartea sa dedicată Muntelui Athos, arhimandritul Ioanichie Bălan mai aduce un argument legat de interzicerea accesului femeilor în Muntele Athos. În capitolul *Comorile inestimabile ale Muntelui Athos*, se arată cum

„Mângâietoarea”, altă icoană renumită a Maicii Domnului, „a oprit, în secolul IV, pe împărăteasa Plagudia, soția împăratului bizantin Teodosie, să intre în Muntele Athos, zicându-i cu glas înfricoșător: «Până aici! Întoarce-te înapoi! Eu sunt aici împărăteasa Muntelui! Ce ai venit să faci sminteală fiilor mei? De astăzi înainte nu are voie nicio femeie să mai calce în acest Munte, care este grădina mea!» De atunci, nicio femeie sau animal de sex feminin nu are voie să intre în Muntele Athos.” (Bălan, 1997, p. 39-40).

În anul 1000, împăratul bizantin Nichifor Focas a dat legea conform căreia pe întregul Munte Athos nu sunt admise femeile sau animalele de sex feminin. După o jumătate de secol, alt împărat, Constantin al X-lea Ducas, reconfirmă legea lui Focas, adăugând pe lista interdicției de acces pe munte și *copiii și eunucii*.

Atrocitățile n-au lispit în istoria Sfântului Munte. În anul 1204, de pildă, cruciații au ars, la Mănăstirea Zografu, 26 de călugări, pe motiv că aceștia au refuzat unirea cu Apusul catolic, la fel petrecându-se lucrurile și sub Patriarhul Ioan Vecos.

După căderea Constantinopolului, în 1453, turcii au ocupat Muntele Athos pentru 500 de ani! Ei nu s-au amestecat în modul de organizare a călugărilor, mulțumindu-se cu perceperea unui tribut. Au confirmat de mai multe ori interzicerea accesului femeilor, copiilor, eunucilor și animalelor de sex feminin. Doar pisicile pot trăi la Sfântul Munte, indiferent de sex, pe motivul că acestea mănâncă șerpii veninoși, care au omorât mulți călugări.

Odată cu declanșarea insurecțiilor grecești împotriva stăpânirii otomane, în anii 1821-1829, Muntele Athos a suferit pagube imense. Guvernatorul turc al Tesalonicului a asediat mănăstirile din Athos, a lăsat pe insulă 300 de soldați, care trebuiau hrăniți de către locuitorii insulei, luând prizonieri 82 de monahi, care au fost uciși în chinuri cumplite. Conducerea Sfântului Munte a acceptat în acei ani accesul a 5000 de femei și copii, pentru a-și salva viețile. „În timpul revoluției lui Emanuel Papas, turcii pătrund în Sfântul Munte, ucigând monahii, femeile și copiii ce se adăposteau acolo, distrugând tipografiile, jefuind odoarele și toate lucrurile de preț și folosind manuscrisele drept torțe.” (Fabian, 2008, p. 87-88).

În anul 1900, documentele menționau prezența a 7432 de monahi la Muntele Athos, din care jumătate viețuiau la cele 20 de mănăstiri, iar a doua

jumătate la schituri, chilii, colibe, sihăstrie și în pustie. Pe naționalități, situația era următoarea: 276 erau greci, 3496 ruși, 307 bulgari, 286 români, 51 georgieni și 16 sârbi. (Fabian, 2008, p. 113).

Nu se știe când s-a revenit asupra deciziei Chinotitei, din 1821. După 1913, Sfântul Munte Athos intră în componența statului grec, păstrându-și însă autonomia.

În 1963 s-a marcat jubileul de 1000 de ani de la înființarea Mănăstirii Lavra și totodată a vieții monahale chinoviale în Sfântul Munte Athos, sărbătoare la care a participat și Patriarhul României de la acea vreme, Justinian Marina.

În anul 2003, „Parlamentul Uniunii Europene votează o rezoluție, prin care cere Sfântului Munte Athos să ridice interdicția intrării femeilor în mănăstirile athonite, aceasta «încălcând grav drepturile omului». Articolul 98 al rezoluției, care menționează această cerere, primește 277 voturi pentru și 255 împotriva.” (Fabian, 2008, p. 173). În același an, „o sesiune plenară a Parlamentului European a adoptat o propunere, care cere Guvernului grec să înlăture protecția specială, de care călugării athoniți s-au bucurat 1000 de ani. Mai exact, se cere desființarea tradiției, care interzice accesul femeilor în Sfântul Munte.” (*Ibidem*, p. 174).

Sfântul Munte Athos a ajuns un reper de frumusețe naturală, de ospitalitate, de omenie și credință, dacă Papa Ioan Paul al II-lea, cu ocazia vizitei sale în România (mai 1999), a numit țara noastră „Grădina Maicii Domnului”.

Faimoasa Icoană a Maicii Domnului, ocrotitoarea Sfântului Munte.

Venirea Maicii Domnului la Muntele Athos, împreună cu Sfântul Ioan Botezătorul, cu o corabie trimisă de Lazăr, cel înviat din morți de către Iisus.

Pictură de la Mănăstirea Iviron. Foto: Ilie Rad.

Cuviosul Atanasie Athonitul, ctitorul Mănăstirii Marea Lavră, eveniment care a inaugurat organizarea vieții monahale în Sfântul Munte Athos (Foto: Pimen, 2016, p. 229). În dreapta este chiparosul despre care tradiția spune că ar fi fost sădit de către Sfântul Atanasie Athonitul, în urmă cu mai bine de 1000 de ani, acesta fiind cel mai bătrân chiparos din lume. Foto: *Sfântul Munte...*, 2011, p. 15.

Sfântul Munte Athos are drapel propriu: un steag bizantin pe fond galben, cu vulturul bicefal, ținând în gheare sabia, simbol al dreptății, și un glob cu crucea pe el, semnificând biruința creștină prin credință. Vulturul bicefal sugerează și dubla subordonare a Sfântului Munte: Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol (azi Istanbul) și Greciei, pe al cărei teritoriu se află.

Așezămintele monahale de la Sf. Munte Athos păstrează încă unele construcții, făcute din banii dăruți de domnitorii români, cum este acest apeduct, de la Mănăstirea Stavronichita, construit în urmă cu 500 de ani, cu sprijinul financiar al domnitorului Țării Românești, Șerban Cantacuzino.

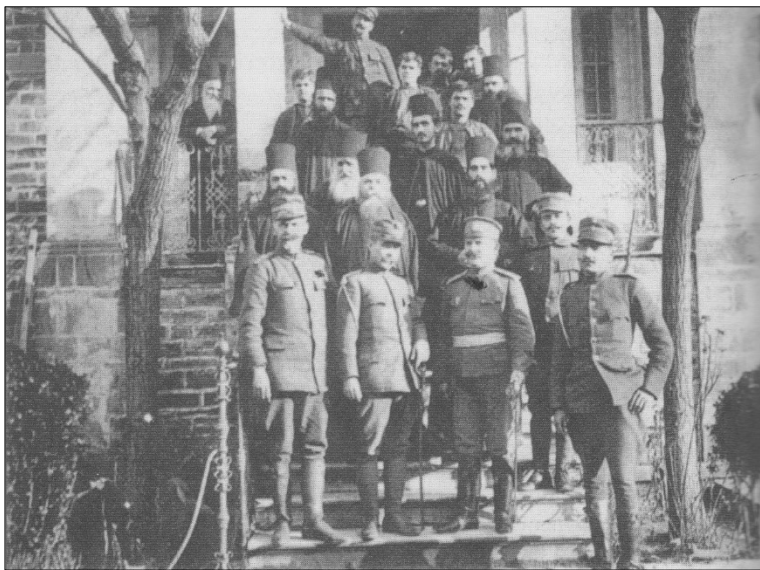

Sfânta Epistacie (sau Comitetul Executiv) al Sfântei Chinotite (Organul Legislativ), în anul 1912, când Muntele Athos a intrat sub tutela și administrația Greciei, după 500 de ani de dominație otomană. În spate se pot observa patru polițiști greci, în costume tradiționale.

Foto: Speake, 2016, p. 136.

Guvernatorul otoman al Athosului, care își avea sediul în capitala Karyes, în ultimii ani de dominație turcă. Fără a se amesteca în viața monahilor, singura sa grijă era de a păstra ordinea și de a se plăti tributul anual. În 1645, de pildă, Matei Basarab a plătit turcilor impozitele întregului Athos. Foto: Speake, 2016, p. 133.

Primul Război Mondial a afectat puțin viața călugărilor din Sfântul Munte. Pentru a demantela zvonurile că unele mănăstiri i-ar fi sprijinit pe germani, un detașament de militari francezi a fost trimis la Athos, în 1917. Amestecați cu soldații se pot vedea și unii călugări athoniți. Foto: Speake, 2016, p. 138.

Patriarhul României, Justinian Marina, la Athos, cu ocazia aniversării Mileniului athonit.
Foto: Ziarul Lumina.

IV. În Capitala Karyes (sau Kareia) și la Biserica Protaton (Marți, 2 septembrie 2025)

Portul grecesc Ouranoupoli, de unde vom pleca spre Athos, 2 sept. 2025.

Grupul nostru de pelerini: Dumitru Gordon, Dorin Dobrințu, Pr. Teofil Moldovan, Dan Bălan, Ilie Rad, Pr. Florin Moldovan, Pr. Florin Constantin Dobocan, Paul Suărășan.

După o noapte petrecută în portul Ouranoupoli, ne-am trezit la ora 7, pentru că vaporul de dimineață (de fapt un feribot) pleacă în jurul orei 8 spre Sfântul Munte Athos. Avem timp să servim o cafea (pensiunea la care am dormit nu avea inclus micul dejun) la cofetăria Athos, aflată aproape de mare (înființată în 1964). Ne luăm toate bagajele cu noi, microbusul rămânând în parcare pensiunii.

Dau o tură la magazinele din jur, unde găsesc multe ghiduri cu Muntele Athos, inclusiv în limba română. Văzându-mi mirarea, vânzătorul

îmi spune că este ceva normal, întrucât comunitatea românilor care merge la Athos este foarte mare. Costă 20 de euro. Nu îl cumpăr încă, pentru a nu îngreuna bagajul și cu speranța că, poate, voi găsi exemplare mai ieftine (nu a fost cazul).

Propun să facem o fotografie de grup – prima în cadrul pelerinajului nostru –, după care ne îndreptăm spre port, care este destul de aproape.

Părintele Florin Constantin Dobocan, conducătorul grupului, ne dă și pașaportul pentru destinația noastră, numit și *diamonitirion*. Costă 25 de euro. La îmbarcarea pe feribot, ni se cere doar biletul de călătorie, nu și pașaportul. Sunt uluit că în jur văd doar persoane de sex masculin (copii, tineri, maturi). Majoritatea, după tricourile purtate (negre sau cu însemne religioase), sunt pelerini, la care se adaugă mulți comercianți, șoferi, pescari, muncitori etc., care lucrează pe Muntele Athos. Nici măcar la bar nu există vreo femeie!

Vom coborî în portul Dafni, până acolo feribotul oprind la trei mănăstiri aflate aproape de țărmul vestic: Dohiariu, Xenofont și Sf. Pantelimon (Rusikon). Unii coboară, alții urcă. Pe tot traseul suntem însoțiți de pescăruși, cărora călătorii le aruncă mâncare (pâine, pufuleți, biscuiți etc.), iar aceștia se apropie, parcă fără teamă, și înșfacă mâncarea din mâna călătorilor. Multe mănăstiri și schituri au panouri solare, acestea fiind singura sursă de energie electrică.

În portul Dafni sunt mai multe microbuse, șoferii ieșindu-ne în față și oferindu-și serviciile. Dar noi avem antamat un microbus, al cărui șofer, domnul Gavril, român sau în tot cazul vorbitor de română, se cunoaște cu Părintele Florin.

2. În capitala Sfântului Munte, Karyes (sau Kareia). Este aproape ora 12,00. Ne urcăm în microbus și ne îndreptăm spre capitala Sfântului Munte, Karyes. Drumul este plin de un strat gros de praf, de 1-2 cm. Fiindcă plouă foarte rar pe aici, vegetația de pe marginea drumului este și ea plină de praf. Ca orice drum croit pe panta munților, și acesta are multe curbe strânse, care îmi amintesc de drumul spre Machu Picchu, celebrul „oraș pierdut” din Peru.

După circa o oră și jumătate, ajungem în capitală și ne oprim în centru, lângă Biserica Protaton. Străduțe înguste, cu multe firme și magazine. Dintre marile lanțuri comerciale, ne iese în cale și un Mega Image. Poți cumpăra de aici tot ce dorești, inclusiv băuturi alcoolice.

3. Biserica Protaton. Vedem Biserica și clopotnița (așezată pe două postamente trapezoidale). Se spune că cel mai mare clopot cântărește 1.200 de kg. Alături este o clădire, în care se află Sfânta Epistasio (consiliul administrativ al Sfântului Munte, alcătuit din patru membri) și Sfânta Comunitate (conducerea Sfântului Munte, formată din reprezentanții celor 20 de mănăstiri existente). Undeva este și sediul Guvernatorului statului grec. Vedem arborate drapelele Greciei și al Sfântului Munte Athos. Steagul Sfântului Munte este de culoare galbenă, pe stemă fiind un vultur bicefal, dovadă a dublei subordonări a Republicii Athonite: față de Grecia și față de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol.

Ne lăsăm bagajele într-o anexă a Bisericii și intrăm, să vizităm Biserica. Protaton este cea mai veche biserică păstrată din Sfântul Munte, datând din anul 962. Clopotnița găzduiește o bibliotecă impresionantă (aceasta conținând sute de manuscrise pe pergament, Tipicele Sfântului Munte etc.).

Despre daniile românești făcute acestei biserici avem o mărturie de la Ion Brad: „Îi strigam, astfel, tuturor veacurilor ce va să vină, cu porunca să nu-i uite nici dincolo Judecata din urmă: Ștefan cel Mare, Bogdan Vodă, Alexandru Voievod, Neagoe Voievod, Teodosie Voievod și alții încă se pomenesc aici, în *dipticele Protatonului*, printre ctitori... Apoi, Radu cel Mare și frații Craiovești, Vasile Lupu și Grigore Ghica, carele se prenumără printre miluitori... *Cotrocenii* lui Șerban Cantacuzino au fost închinați, la 15 octombrie 1682, *Protatonului*, cu mitoacele: *Biserica Doamnei*, din București, *Schitul Vălenii de Munte*, din Prahova, *Schitul Pârlita*, din Dâmbovița, *Schitul Budișteni*, din Argeș... Și toate vărsau, pe la 1860, mai mult de un milion de lei pe an... Din galbenii ăștia, spune pisană grecească, pusă de Zosima monahul, s-au refăcut și nartexul Bisericii *Protaton*, iar la *Kareia* s-au împărțit fiecărei mănăstiri tainul cuvenit... Dania scrisă în catastiful arhondesei Elena Moruzi, la 1809, către egumenul Visarion Cotroceanul, zice că s-au milostivit câte cinci sute de groși pe an celor dintâi opt mănăstiri *aghiorite* și câte cincizeci de groși celorlalte douăsprezece mănăstiri, ca și Bisericii *Protatonului* și celor opt schituri, adică laolaltă cinci mii și cincizeci de groși...” (Brad, 2013, p. 165-166).

Vizitând această Biserică, în anul 1882, etnologul Teodor T. Burada scria: „Aici am văzut, după spusa călugărilor, biserica cea mai veche din Muntele Athos, numită «Protata», cu hramul Adormirea Maicii Domnului; ea

este zidită de marele Constantin, la anul 337 d. H., și [despre] care se zice că a fost odinioară capiște de idoli, iar în timpul Patriarhului Evdocsie Arianul, s-a ars de către neîndumnezeitul Iulian Paravatul; zidurile ei dinăuntru și astăzi sânt înnegrite de fumul flăcărilor; arhitectura ei este foarte simplă, nu seamănă a biserică; n-are turnuri, pare mai mult ca o casă. Călugării și slujitorii acelei biserici se întrețineau cu banii ce se trimiteau din veniturile Bisericii Trei Ierahi din Iași și ale Mănăstirii Cotroceni din București.” (Burada, 1882, p. 116).

În naos se afla un Părinte călugăr, care ne oferă, gratuit, ulei, în sticlulele noastre, luate de acasă (până la urmă, seringile aduse, pentru a extrage cu ele ulei din vase mai mari, nu au mai fost folosite). În naos vedem picturi datorate unui pictor celebru, Manuil Panselinos (în jurul anului 1290), adevărate capodopere ale artei bizantine. Biserica mai găzduiește și alte comori.

Aici se păstrează celebra icoană a Maicii Domnului, Karyotissa, cunoscută și sub numele de „Axion esti!” (Vrednică ești!), găsită, la sfârșitul secolului al X-lea, într-o chilie din Kapsala. Acum icoana se află în spatele altarului, deci nu o putem vedea. Ea este așezată pe iconostas doar când Patriarhul Ecumenic (căruia i se subordonează, cum spuneam, Sfântul Munte) vizitează Muntele. În 1963 a fost dusă la Atena și Pireu, cu ocazia jubileului de 1000 de ani de la existența vieții monahale la Sfântul Munte. A mai fost dusă la Tesalonic și Cipru, cu diverse ocazii jubiliare. De reținut că, atunci când icoana părăsește Sfântul Munte, aceștia i se organizează ceremonii ca unui șef de stat.

Părintele Florin Constantin ne spune că în Biserică există 20 de icoane, corespunzătoare celor 20 de mănăstiri existente. Numărul mănăstirilor s-a stabilit prin Tipicul din 1810, iar de atunci numărul a rămas neschimbat, în ciuda faptului că unele schituri au devenit mai mari și mai importante decât alte mănăstiri acreditate ca atare în 1810. În absidele laterale, se află strănila reprezentanților celor 20 de mănăstiri, iar deasupra fiecărei strane arde câte o candelă, poziționată în fața icoanei reprezentând hramul mănăstirii respective.

Sfânta Icoană a Maicii Domnului, *Karyotissa*, din Biserica Protaton, cunoscută și sub numele *Axion esti!* (*Vrednică ești!*). Foto: Pimen, 2016, p. 227.

Fragment din Icoana Domnului Iisus Hristos, pictată de celebrul pictor cretan, Manuil Panselinos, în Biserica Protaton, în secolul XIV.

Pe toată durata călătoriei, dintre porturile Ouranoupoli și Dafni, am fost însoțiți de mai mulți pescăruși, foarte prietenoși și curajoși – luau mâncarea din mâinile călătorilor. Foto: Paul Suărășan.

Cu Dan Bălan, pe puntea feribotului, care ne ducea la una din intrările pe Sfântul Munte – portul Dafni. Foto: Dumitru Gordon.

Imagine din portul Ouranoupoli, cu numeroase pisici, pe care le vom întâlni și pe Sfântul Munte (fiind admise, prin excepție, ambele sexe, pe considerentul că mănâncă șerpii veninoși, din cauza cărora au murit unii monahi). Foto: Dan Bălan.

Ajunși în portul Dafni, așteptăm microbusul programat, pentru a ne duce în capitala Sfântului Munte, Karyes. Foto: Dorin Dobrințu.

 ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΛΘΩ 015656										
	ΚΑΡΥΛΙ ΤΗ: 01-09-2025 ΛΗΓΕΙ ΤΗ: 04-09-2025 ΑΑ-0/1									
ΕΙΔΙΚΟΝ ΔΙΑΜΟΝΗΤΗΡΙΟΝ Ι. ΜΟΝΗ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ ΚΕΛΛΙΑ Μ.ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ Ι.Κ. ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ - ΦΟΥΡΝΑ										
Ο κομιστής του παρόντος ιεροκοινοσφραγίστου καὶ ἐνυπογράφου γράμματος ἡμῶν κύριος RAD. ILIE τοῦ θρήσκευμα: ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ἰδιότης: ἀρ. Δ.Α.Τ.: ἀρ. Διαβ.: CI802477 πόλις ἢ χώρα: ΡΟΥΜΑΝΙΑ ἔλαβε τὴν ἡμετέραν ἄδειαν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιγραφομένου εἰς τὸ παρὸν Ἱεροῦ Σκηνώματος, προσκληθεὶς παρ' αὐτοῦ πέραν τοῦ προβλε- πομένου ἡμερησίου ἀριθμοῦ εἰσερχομένων εἰς Ἅγιον Ὄρος. Τὸ παρὸν δὲν δικαιολογεῖ τὸν κομιστὴν τοῦ νὰ ζητήσῃ φιλοξενίαν ἀπὸ ἑτερον Ἱερὸν Σκηνώμα τοῦ Ἀγίου Ὄρους πλὴν τοῦ ἐπιγραφομένου.										
Ἐφ' ᾧ διατελοῦμεν λίαν φιλαδέλφως ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ΟΙ ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΛΘΩ <table border="0"> <tr> <td>Ο ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΑΛΛΥΡΑΣ ΠΡΩΤΕΠΙΣΤΑΤΗΣ</td> <td>Γέρων Ἀβραάμ</td> </tr> <tr> <td>Ο ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ</td> <td>Γ. Χαρίτων Ἱεροκ.</td> </tr> <tr> <td>Ο ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ</td> <td>Γεωργ. Αἰωῆμ</td> </tr> <tr> <td>Ο ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ</td> <td>Γεωργ. Αἰωῆμ</td> </tr> </table>			Ο ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΑΛΛΥΡΑΣ ΠΡΩΤΕΠΙΣΤΑΤΗΣ	Γέρων Ἀβραάμ	Ο ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ	Γ. Χαρίτων Ἱεροκ.	Ο ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ	Γεωργ. Αἰωῆμ	Ο ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ	Γεωργ. Αἰωῆμ
Ο ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΑΛΛΥΡΑΣ ΠΡΩΤΕΠΙΣΤΑΤΗΣ	Γέρων Ἀβραάμ									
Ο ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ	Γ. Χαρίτων Ἱεροκ.									
Ο ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ	Γεωργ. Αἰωῆμ									
Ο ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ	Γεωργ. Αἰωῆμ									
										

3060152

Pașaportul (Diamontirion), care permite accesul în Muntele Athos.

Sfânta Icoană *Axion Estin!*, din Biserica Protaton, flancată de doi reprezentanți ai autorităților grecești, cu ocazia unei ceremonii.

Frescă pictată de Manuil Panselinos, în Biserica Protaton, secolul XIV.

V. La Mănăstirea Cutlumuș sau Lavra Țării Românești (Marți, 2 septembrie 2025)

Mănăstirea Cutlumuș. Foto: Matei Buță, apud *Sfântul Munte...*, 2011, p. 72.

După vizitarea Bisericii Protaton, ne îndreptăm spre Mănăstirea Cutlumuș (aflată în apropiere), datând din anul 988. În contul mesei de prânz, ne cumpărăm câte o plăcintă cu brânză (eu cu mere), de la o mică patiserie (Bakery), de care și-a amintit Părintele Florin Moldovan, care mai fusese la Athos, în urmă cu mai mulți ani. Apoi coborâm, pe un drum pentru mașini sau poteci, spre Mănăstirea Cutlumuș, foarte aproape de capitala Kareya. Mergem și pe drumul larg, croit pentru mașini, dar și pe poteci mici, făcute de călugări, poate și de pelerini, pentru deplasarea de la o mănăstire la alta. Luăm, de pe marginea drumului, mure mici și sălbatice, dar foarte dulci.

Unele tradiții leagă numele mănăstirii de familia Kutlumuș, care avea legături cu turcii (numele are oricum o rezonanță turcească). Fiind relativ aproape de mare, mănăstirea a fost victima unor atacuri ale piraților, dar și

ale „cugetătorilor de cele latinești ai lui Mihal al VI-lea Paleologul (1261-1283)”, după cum se scrie într-un ghid (*Sfântul Munte Athos*, 2011, p. 73). Potrivit tradiției, atunci „au fost omorâți prin spânzurare mulți părinți din mănăstire și au fost înmormântați în spatele Katholikonului” (*Ibidem*, p. 73). Datorită măsurilor luate ulterior, mănăstirea are acum aspectul unei cetăți, cu ziduri de apărare, în care se mai văd unele metereze. Din cartea lui Dan C. Mihăilescu, aflu că ar exista 150 de sfinți athoniți și toți sunt pictați în trapeza mănăstirii, unde noi nu am intrat. Mai scrie renumitul critic literar, vizitând această mănăstire: „Aer foarte turcesc. *Horror vacui*, unde te aștepți să vezi la tot pasul perne și narghilele. Icoanele și mormintele din biserică – pline de danii: lanțuri de aur, ceasuri, ine, brățări etc. Fiecare enoriaș a adus câte un dar icoanei sau moaștelor vindecătoare, potrivit minunii ce i s-a făcut. Undeva, o ureche de aur! Mă mir. Și întreb. Ei, bine, cică omul vine cu imaginea organului bolnav (sau vindecăt, grație sfântului) – [...] și vrea să-l lase în raclă sfântului imaginea mădularului tămăduit” (*Oare chiar m-am întors de la Athos?*, Humanitas, 2011, p. 42).

Sub streșini vedem multe cuiburi de rândunici. Am văzut asemenea cuiburi și la alte schituri, dar parcă nu atât de multe ca aici. Ele îmi amintesc, păcătosul de mine, de poezia lui Lucian Blaga, *Colț medieval la Cluj: 1570*, al cărei manuscris olograf l-am descoperit în Arhiva Elenei Daniello, din Germania. Iată poezia:

Pe lângă Bastionul Croitorilor,
pe strada unde stau alături Biserica Reformată
și alte case cu ogive medievale,
o întâmplare se repetă, ciudată,
în fiecare dimineață, pe la același ceas.
Se pot vedea pe-acolo înșiruite subt streșini
ovale de-argilă. Tulburătoare, frumoase ovale.

Trecători purtați de febra dimineții
se opresc brusc, în sus să privească. Întâi unul,
apoi doi, apoi trei, în număr crescând,

până când mulțimea
 zădărnicește mersul,
 înaintarea, întoarcerea.
 Gâlceavă se stârnește între tineri și bătrâni.
 Spre ovalele rânduie subt streșini cătând
 tinerii spun: „Sunt jumătăți de sâni”.
 Bătrânii răspund: „Sunt cuiburi de rândunici”.
 Disputa se-ncinge aprigă, medievală, ca focul.
 Fetele cari se-abat prin preajmă se-opresc și ele
 o clipă. Apoi șovăitoare părăsesc locul
 prefăcându-se a nu-nțelege despre ce e vorba;
 sau intră zâmbitoare în biserică s-asculte orga.
 Oamenii privesc nedumeriți la statuia
 Sfântului Gheorghe, care încă n-a învins bălaurul.
 Pe la amiază, în sfârșit, mulțimea se destramă.
 În câteva ceasuri argumentele ostenite
 sunt date uitării. Oamenilor le mor dovezile, treptat.
 Ei se privesc străini
 parcă niciodată nu s-ar fi certat.
 A doua zi disputa începe de la capăt.
 Bătrânii spun: „Sunt jumătăți de sâni.”
 Tinerii răspund: „Sunt cuiburi de rândunici.”

(Reproducere după Lucian Blaga, *Opera poetică*. Prefață de George Gană. Ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaga, Humanitas, București, 2024, p. 500-501)

Revenind la ce discutam despre mănăstirea Cutlumuș, să mai spunem că unii domnitori ai Țării Românești (Alexandru Basarab și Ioan Vladislav) au sprijinit această mănăstire, încât ea mai era numită „Lavra Țării Românești”.

Aici se păstrează și o icoană a Maicii Domnului, numită „Ocrobitoarea nebiruită”.

Icoana se afla într-un metoc, pe care îl avea Mănăstirea Cutlumuș în insula Creta, care metoc a ars în întregime, dar icoana nu a ars. În cele din urmă, a fost adusă la Mănăstirea Cutlumuș. Cu o lanternă, ghidul ne arată

că, dintr-un anumit unghi, luminat de lanternă, se pot vedea fețele înnegrite de funingine ale Maicii Domnului și a lui Iisus.

La mănăstire, icoana a săvârșit mai multe minuni, ocrotind mănăstirea, de aceea se și numește Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului „Ocrotitoarea nebiruită”.

„În vremea unui incendiu izbucnit în pădurile Cutlumușului – citim pe un site –, călugării au luat icoana și au mers în litanie spre pădurea ce ardea. În scurt timp a început o ploaie deasă, ce a stins incendiul, iar pădurea nu a mai ars.

Altă dată, printr-o minune a icoanei, mănăstirea a fost izbăvită de năvălirea piraților. Când răufăcătorii au ajuns în apropierea Mănăstirii Cutlumuș, s-a lăsat o ceață atât de deasă și întunecată, încât barbarii nu mai vedeau nici la doi pași. Învârtindu-se în jurul mănăstirii, nu au reușit să o găsească, Maica Domnului făcându-o nevăzută de ochii lor. Astfel, mănăstirea a scăpat de jefuire prin minune.

În fiecare an, în Marțea Luminată, icoana este dusă în procesiune la Kareia, în Biserica Protaton. Iar Icoana «Axion Estin!», păstrată în Biserica Protaton, este dusă în procesiune la Cutlumuș a doua o zi.”¹

Acum Icoana este acoperită, ca multe icoane ale Maicii Domnului de la Athos și nu numai, cu un material protector din argint, lăsându-se la vedere doar capul Fecioarei și al pruncului Iisus.

În catapeteasma paraclisului mai vedem și Icoana Maicii Domnului „Milostiva”, care a fost dăruită Mănăstirii Cutlumuș de către Teodora, fiica împăratului bizantin, Ioan al VI-lea Cantacuzino, care a domnit între anii 1341-1345.

Căutând informații despre această icoană a Maicii Domnului, am aflat că o icoană cu același renume ar fi fost pictată de Sfântul Evanghelist Luca, primind numele de „Kykkiotisa” (de la Muntele Kykkos, ce se află în Cipru). Valoarea acelei icoane constă în faptul că a fost pictată de Sfântul Evanghelist Luca *după chipul Maicii Domnului*. Sfântul Apostol Luca ar fi pictat trei astfel de icoane cu Maica Domnului, după Pogorârea Duhului Sfânt.

Între sfintele moaște, care se păstrează aici, amintim: o părticică din Sfânta Cruce, o parte din piciorul Sfintei Ana, mama Maicii Domnului, și altele.

¹ <https://locurisacre.ro/icoana-facatoare-de-minuni-a-maicii-domnului-ocrotitoare-nebiruita-de-la-manastirea-cutlumuș-athos>

Icoana Făcătoare de Minuni a Maicii Domnului „Ocrotitoarea nebiruită” (Phovera Prostasia), de la Mănăstirea Cutlumuș. Foto: Andrei Agache, *apud* Doxologia.ro „Preasfânta Născătoare de Dumnezeu este pictată ținând în mâna stângă Dumnezeiescul Prunc, care este întors și privește la îngerul care ține uneltele Sfințelor Patimi.” (Cf. Ștefan Nuțescu, *Sfântul Munte...*, 2011, p. 75).

Icoana Maicii Domnului „Milostiva”, tot de la Mănăstirea Cutlumuș, dăruită acestei mănăstiri de către Teodora, fiica împăratului bizantin, Ioan al VI-lea Cantacuzino (1341-1345).

Foto: Pr. Silviu Cluci.

Naosul Katholikonului Mănăstirii Cutlumuș.
Foto: Matei Buță, apud *Sfântul Munte...*, 2011, p. 76.

Katholikonul Mănăstirii Cutlumuș. Foto: Matei Buță, apud *Sfântul Munte...*, 2011, p. 75.

Grupul nostru de pelerini, la Mănăstirea Cutlumuș: Ilie Rad, Paul Suărășan, Pr. Florin Moldovan, Dan Bălan, Dumitru Gordon, Pr. Florin Dobocan, Dorin Dobrincu, Pr. Teofil Moldovan.

VI. Schitul românesc Lacu

(Marți, 2 septembrie 2025)

Biserica (Kiriakonul) Schitului Lacu. Foto: Constantin Comici. Sursa: Doxologia.ro

În capitala Kareia ne imbarcăm într-un microbus și ne îndreptăm spre Schitul românesc Lacu (arondat în prezent Mănăstirii „Sfântul Pavel”), unde ajungem după circa o oră. Numele *Lacu* nu trebuie să ne ducă în eroare, asociindu-l cu vreun lac din apropiere. În limba greacă, *lacu* înseamnă *văgăună*, loc greu accesibil. Pârâul care curge în vale se numește tot Lacu. În secolul XIV, aici viețuiau călugări sârbi, care au plecat, din cauza condițiilor grele de viață. La mijlocul secolului XVIII au început să vină la schit călugări din Moldova. În 1904 s-a finalizat Biserica schitului – Kiriakonul –, cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie Izbăvitorul de Mir. După 1990, au venit aici mai mulți viețuitori de la Schitul românesc Prodromul. De reținut că unul dintre cei trei călugări care, în 1976, s-a întâlnit, la Atena, cu Nicolae Ceaușescu (întâlnire soldată cu multe beneficii pentru călugării români), era ierodiaconul Neofit Negară (+ 1999), de la Schitul Lacu. Schitul are acum

circa 50 de călugări, stareț fiind Părintele Ștefan (care a venit tot de la Prodromul, unde a stat 6 ani).

Părintele Pimen Vlad ne oferă informații interesante din istoria schitului: „Cea mai bună perioadă, cea mai înfloritoare a Schitului, din timpurile vechi, a fost prin anul 1900, cam așa ceva. Atunci deja erau formate toate chiliile, erau foarte mulți călugări, în jur de 100, și în perioada aceea s-a construit Biserica Mare, așa cum este acuma, a Sf. Mare Mucenic Dimitrie – din piatră cioplită frumos, acoperită deasupra cu piatră, cu totul. Chiar se vede scris și la pridvorul care s-a încheiat, s-a adăugat Bisericii și cu paraclisul de deasupra: la 1904.

În anii aceia s-a ridicat Kyriakonul. Și nu vă gândiți că s-a ridicat ușor ca acum, când sunt toate condițiile și sunt drumuri, nu! Se spune că se căra tocmai de la Morphonou – este undeva până la mare, vreo 5 km. La deal, cu ce puteau atunci, cu metodele care erau atunci, cu catări, cărau piatră la deal și reușeau să facă ceva aicea. Iar catapeteasma Bisericii Mari este sculptată în marmură. Se spune că s-au adus meșteri din Italia și au lucrat un an la ea.

Adică a costat foarte mult la timpul acela, dar, cu ajutorul Maicii Domnului și al Sf. Dimitrie, s-a reușit, fiindcă puține biserici din Athos au catapeteasma din marmură sculptată. Și românii noștri, la timpul ăla, cu ajutor din țară, bineînțeles, au reușit să facă lucrul ăsta și Biserica – cei care au fost, au văzut – este foarte frumoasă!

Lucrările de construcție au fost finalizate în anul 1904, când biserica a fost completată cu pridvorul și clopotnița. Clădirea arhondaricului a fost construită cam în aceeași perioadă. Astfel, la începutul secolului al XX-lea, exista în jurul bisericii un complex de 24 de chilii, în care trăiau peste 120 de monahi.”²

În 1882, etnologul Teodor T. Burada scria: „Schitul Lacu, cu hramul Sf. Dimitrie, se află pe teritoriul Mănăstirii «Sf. Pavel», căreia îi plătește 12 lire otomane ambatic. (= anual, n. ns.). Chiliile și colibele sânt răspândite prin munți și prăpăstii, soarele nu bate deloc în unele locuri; în zi de vară, se arată pe la unele chilii două, trei ore pe zi; călugării stau îngropați în locuințele lor ca în temniță; numărul lor se urcă până la 90; ei sânt foarte

² <https://www.chilieathonita.ro/despre-schitul-lacu/>. Data accesării: 8 dec. 2025.

primitori și au o nespusă bucurie, când se duce cineva de-i cercetează în prăpăstiile și sălbăticiunile în care trăiesc.” (Burada, 1884, p. 117-119).

Ne oprim în fața magazinului cu obiecte bisericești, icoane, metaniere de rugăciune, tămâie, haine călugărești, produse naturiste, borcane cu măsline, cărți etc. Ne luăm apoi bagajele și coborâm spre camerele care ne-au fost rezervate și unde vom sta două nopți. Sunt cazat cu Dan, într-o cameră foarte curată, cu un pat suprapus. Baia este în a treia cameră față de noi. Sunt de fapt trei băi, fiecare dotată și cu duș. Constat că băile nu sunt prevăzute cu oglindă, detaliu ușor de înțeles.

Revenim la magazin, după cazare. Avem timp, până la ora 18, când vom merge la slujbă, la Vecernie, să cumpărăm câte ceva. Cumpăr cinci exemplare dintr-o iconiță (de fapt, un triptic, cu Maica Domnului, flancată de Sfinții Gavril și Mihail), cu 5 euro bucata. E o reproducere a unei icoane din Rusia. Zăbovesc mult la raftul de cărți bisericești. Multe traduceri, din greacă, ale Părintelui Ștefan Nuțescu, starețul schitului, care este plecat și pe care nu îl vom întâlni, din păcate. Văd aici și alte titluri: Călin Pinte, *Dor de Athos*, Octavian Blaga, *Iubirea*, Mariana Răbînea, *Carte de bucate alese pentru diabetici*, Cuviosul Paisie Aghioritul, *Epistole*, Efrem Filotheitul, *Din tradiția ascetică și isihastă a Sfântului Munte*, Editura Evanghelistos, București, 2016 etc. Cumpăr o singură carte, atât pentru subiect, cât și pentru preț (2 euro): *Spovedania unui monah*. Traducere de pr. Gheorghe Konispoliatis, Editura Areopag, București, 2023 (titlul inițial, apărut în 2011, la aceeași editură, era *Spovedania unui monah de la Muntele Athos*). Vânzător este părintele Vasile, care a spus grupului nostru de pelerini că nu poate face o fotografie cu noi, fiindcă nu are binecuvântare de la stareț.

Iar eu speram să pot face un interviu cu un părinte athonit! Mi-am data seama că este aproape imposibil. Au mai pățit-o și alții (Nicolae Băciuț, de pildă). În fine.

După Vecernie, la ora 19,00, mergem la trapeză, pentru cină. Ne spălăm pe mâini, la un robinet din apropiere. Părintele Florin ne-a atras atenția ca la masă să nu vorbim, ca să avem timp să mâncăm, fiindcă, după un sfert de oră, se spune rugăciunea de mulțumire și se părăsește trapeza.

La intrarea în trapeză, vedem o pisică, având trei pui foarte mici. Pisicile sunt singurele animale domestice acceptate la Sfântul Munte, indiferent

de sex. Argumentul este că acestea prind șoareci, protejând astfel magazinele și cămărilor cu produse alimentare.

Meniul este surprinzător de bun și de bogat, alcătuit din pilaf de orez, brânză de capră, eugenii – ca desert –, plus vin Merlot rose, demisec, acesta păstrat în sticlele originare (vom primi vin la fiecare masă, cu excepția zilelor de post – luni, miercuri și vineri). Desigur, înainte de masă, și după masă, am spus o rugăciune, iar unul dintre părinții din grupul nostru (de obicei Părintele Florin Moldovan sau Părintele Florin Constantin Dobocan) binecuvântează masa și pe meseni. În timpul mesei, nimeni nu a scos un cuvânt, toată lumea fiind ocupată să poată mânca, în sfertul de ceas alocat pentru masă.

Avem program de voie până la ora 23,00, când ne vom duce din nou la slujbă. Ne plimbăm puțin în jur. Fiind zonă de munte, terenul agricol pentru culturi este greu de obținut, iar cele existente sunt folosite cu maximum de randament. Chiar în fața dormitoarelor noastre este un solar, cultivat cu roșii, castraveți și vinete.

În mijlocul schitului se consolidează un versant, probabil pentru a se mai obține o mică suprafață arabilă. Terase cu viță de vie, cu struguri deja recoltați. Schitul este un adevărat șantier, cum vom vedea și la alte schituri și mănăstiri vizitate, ceea ce mă bucură foarte mult.

La ora 23 mergem la Utrenie (care va dura până la ora 1,00). Mă miră faptul că Biserica nu este luminată în interior, decât de lumina lumânărilor. Părintele Paisie, viețuitor la Schitul Lacu, a explicat acest detaliu, în interviul din cadrul emisiunii *România, te iubesc!*, difuzată la ProTV: „Lumina zilei de distrage. Vezi o icoană – a, da, icoana aceea nu e prea bine pictată. Aș prefera niște culori mai intense, un contrast mai puternic. Gata, te-a furat de la rugăciune. Printr-o singură privire. Dacă e întuneric, e doar lumina candeliei. Nu-ți este furată privirea, nu-ți este furată mintea. Și atenția rămâne acolo, pe rugăciune.”

În romanul *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*, naratorul are o discuție cu *protosul* (primatul celor douăzeci de reprezentanți ai mănăstirilor athonite, care formează *Kinotita*), care i-a spus, între altele: „Voi, românii, aveți mănăstirile luminate, și la propriu, și la figurat. Aici, la noi, nu vor preacucernicii călugări să-și mai scoată privirile din lumina de

untdelemn și de ceară... Cu excepția «Micului Paris» și a «Marii Lavre»... Nu vor nici s-audă de lumina electrică, nu cumva să vină după ea televizoarele și excursioniștii, să ne strice, zic ei, toată liniștea și vechile noastre rânduieli, de-o mie de ani. Penumbra asta, domnule filosof, este huma secretă a misticismului ortodox...” (Brad, 2013, p. 161-162).

În strană, textele nu se cântă, ci se citesc pur și simplu, ceea ce le face mult mai inteligibile. Alături de un părinte călugăr, citește texte și un tânăr, probabil seminarist. Se repetă, de 40 de ori, expresia *Doamne, miluiește!* Cum se numără acestea? Mi s-a spus că fiecare preot sau călugăr are secretul lui.

M-am uitat la călugări, toți îmbrăcați în negru. „Rasele negre – scrie un autor – erau o reamintire a faptului că [monahii] muriseră pentru lume, că erau îngropați și așteaptă învierea în Hristos (Bailey, 2023, p. 110).

De-a lungul pereților, în pronaos, erau scaune din lemn, cu rezemători pentru brațe (în bisericile obișnuite, există obligatoriu un asemenea scaun, rezervat mai marilor Bisericii – episcop, arhiepiscop, mitropolit). Jumătate din porțiunea pentru șezut a scaunului este rabatabilă, astfel încât cel care ocupă acest scaun (strană) să poată îngenunchea, când era cazul, în timpul slujbei.

Uneori, câte un grup de călugări venea după începerea slujbei. Treceau pe lângă noi, fără să se uite în stânga sau în dreapta. Se închinau la icoane, apoi își ocupau locul în jurul celor care citeau textele liturgice.

Despre Schitul Lacu, un istoric spunea: „Între timp la Lacu, celălalt schit rezervat românilor, numărul a scăzut de la patru, în 1975, la unul singur, în 1977. Apoi, în 1985, a sosit un nou stareț dinamic, părintele Ștefan Nuțescu, împreună cu un grup de doisprezece monahi tineri, dornici să aducă înapoi la viață acest așezământ din secolul XVII, aflat pe marginea prăbușirii. Ulterior s-au alăturat și alții și astfel au reușit să reînsuflă schitul, în ciuda marii sărăcii și a condițiilor extrem de dificile.” (Speake, 2016, p. 161).

Dimineața, de la ora 3,00, se participă la Utrenie și apoi la Sfânta Liturghie. Călugării au, așadar, un program foarte încărcat și greu, cum voi arăta în alt capitol.

Icoana Maicii Domnului „Lacuschitiota”, din Kiriakonul (Biserica) Schitului Lacu.
Sursa foto: Pimen, 2016, p. 284.

Icoana Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, patronul Bisericii Schitului Lacu.

Sursa foto: Pimen, 2016, p. 287.

Părinții din grupul nostru de pelerini, pe esplanada din fața Kiriakonului Schitului Lacu:
Teofil Moldovan, Florin Moldovan și Florin Dobocan.

Slujbă de noapte, în Kiriakonul Schitului Lacu. Foto: Beloiu, 2020, p. 121.

Părintele Vasile, de la magazinul și librăria Schitului Lacu, în timpul ascultării de vânzători (stânga). La toate schiturile și mănăstirile vizitate, am fost tratați cu apă rece, uzo, dulciuri (rahat, napolitane), fursecuri, cozonac etc.

Foto: Dorin Dobrinu.

Pergola pe sub care treceam, în drumul spre trapeza de la Schitul Lacu, acum invadată de zăpadă!

Cimitirul Schitului Lacu, cu doar două morminte. După șapte ani, călugării sunt deshumați, oasele li se pun în osuare, iar în locul lor sunt îngropați alți monahi.

Foto: Pr. Silviu Cluci, *apud* Doxologia.ro

Paraclisul „Sfântului Acoperământ”, de la Schitul Lacu. Foto: Pr. Silviu Cluci.

VII. La câteva chilii ale Schitului Lacu

(Miercuri, 3 septembrie 2025)

Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, chilie construită de Părintele Pimen Vlad, care este acum și starețul acesteia.

Ne sculăm la 5,45, pentru a merge, de la 6, la Utrenie, în Kiryakonul Schitului Lacu. După slujbă, luăm micul dejun, în aceeași disciplină. Avem, ca de obicei, un meniu bogat și variat: ceai, pâine, pate vegetal Bucegi, zacuscă, tocană de legume (n-am mai mâncat tocană de legume din copilărie!), dulceață de caise și de mure, eugenii.

Conform programului, azi vom vizita câteva chilii ale unor călugări români (Pr. Pimen, Pr. Dimitrie, Pr. Ștefan). Aflăm că mai putem dormi încă o noapte aici, deși, de regulă, schitul asigură cazarea doar pentru o singură noapte.

Să lămurim înainte sensul cuvântului *chilie*, care are înțelesul comun de *groță* sau *scobitură în stâncă*, unde trăiește întotdeauna numai un singur călugăr (numit *sihastru*, *pustnic* sau *anahoret*). Ne amintim de Daniil Sihastru, sfetnic al domnitorului Ștefan cel Mare. Or, la Athos, *chilie* înseamnă un ansamblu de clădiri, cu bucătărie, camere pentru călugări și pelerini, o mică biserică (paraclis) etc. Mai multe chilii formează un schit.

Mergem acum spre Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”. Folosim un drum pentru circulația auto. După câteva sute de metri de urcat dealul (geografic vorbind, este cea mai înaltă chilie a Schitului Lacu), dă norocul peste noi: ne ajunge din urmă un tractor cu o mică remorcă, unde sunt pelerini sau muncitori, nu știm încă. Tractorul era condus de un... părinte călugăr (aveam să aflăm că este vorba de Părintele Isidor). Pe traseu, în timp ce conducea tractorul, am observat că părintele își făcea cruci din când în când, ceea ce însemna că se ruga, lucru obișnuit în viața unui călugăr.

Dintr-un articol publicat pe site-ul Doxologia.ro, aflăm că prima chilie ridicată pe acest loc a fost construită în anul 1862, de către Ieromonahul Atanasie, ea rezistând până în 1950, când a plecat la Domnul ultimul ei viețuitor.

Actuala chilie a fost ridicată, de la zero, de către Părintele Pimen Vlad, care este acum și starețul ei. Biserica chiliei a fost sfințită în anul 2009.

Părintele Pimen a scris și lucrarea *Intrarea Maicii Domnului în Biserică*, semnată Monah Pimen Vlad, Editura Evanghelistos, București, 2019, 48 pagini, care poate fi consultată cu mult folos.

Chilia adăpostește, în altarul bisericii, moaștele Sfinților Artemie, Pantelimon, Gheorghe, Ecaterina, Anastasia, o părticică din lemnul Sfintei Cruci și o părticică din Brâul Maicii Domnului.

După vizitarea chiliei, ne retragem într-o anexă, unde găsim apă și eugenii. Mai vin și alte grupuri, care ni se alătură, în așteptarea Părintelui Teologos (părintele Pimen nu a putut participa, având alte obligații). După o scurtă așteptare, apare Părintele Teologos, care cere să se elibereze un loc din față, unde se așează Cuvioșia sa.

Părintele Florin (cu care se cunoaște) îl roagă să ne spună un cuvânt de învățătură. Nu îl prezintă nimeni și nici Cuvioșia sa nu se prezintă, dar toți îl știm din emisiunile TV, din podcasturile și din conferințele postate pe site-ul *O Chilie Athonită: Bucurii din Sfântul Munte* (creație a Cuvioșiei sale, având în vedere faptul că a lucrat 15 ani în IT. Site-ul are 5.000 de abonați și peste 14 milioane de vizualizări.)

Părintele Teologos abordează cele mai acute probleme ale contemporaneității: ateismul de azi și îndepărtarea omului de Dumnezeu; provocările inteligenței artificiale; puterea rugăciunii; regretul că oamenii nu

mai citesc, obligându-l pe Cuvioșia sa, în calitate de călugăr, să facă activitate de misiune creștină prin online, prin vizual sau multimedia; rolul terapeutic al Bisericii („Biserica este un spital pentru păcătoși”); tehnologia de azi a depășit planul utilului și a intrat în zona plăcerii; importanța rugăciunii, care este un dialog cu Dumnezeu. A citat din Shakespeare și Dostoievski, care spunea că iadul este singurătatea veșnică, imposibilitatea de a iubi. A vorbit despre taina spovedaniei, iar în final a răspuns unor întrebări venite din public.

A fost un regal ideatic de două ore, susținut de o minte strălucită și de o credință puternică în Dumnezeu. În drum spre chilie, Părintele Teologos a fost rugat de părintele Florin să facă o fotografie cu pelerinii clujeni, lucru care s-a și întâmplat.

După această magnifică întâlnire, care ne-a pus pe gânduri, ne îndreptăm, efectiv pe o cărare de munte („potecă de picior”, în limbajul cartografilor de aici), spre Chilia „Izvorul Tămăduirii”.

Aceasta a fost ctitorită la jumătatea secolului al XIX-lea, de către Ieromonahul Arsenie. Lipsind călugării tineri, după Al Doilea Război Mondial, chilia a rămas nelocuită. Pădurea de castani din jur a acoperit zidurile prăbușite ale chiliei, precum și cărările care o legau de schit.

Abia în 2004, chilia a fost rezidită, iar în 2010, a avut loc sfințirea paraclisului chiliei, grație eforturilor celor doi frați gemeni, călugării Epifanie și Dimitrie (chilia mai este denumită și a „Gemenilor”). Stareț este părintele Dimitrie. Nu i-am putut întâlni pe niciunul dintre cei doi frați gemeni.

Chilia (în care se nevoiesc în prezent patru părinți) a fost vizitată de multe personalități ale vieții noastre publice: Dan Negru, Gheorghe Hagi, Gică Popescu, Adrian Ilie, Părintele Vasile Ioana, de la Biserica „Sfântul Nicolae Dintr-o Zi” din București, și alții. Și aici, ca și la alte chilii, am interpretat cântece dedicate Fecioarei Maria.

Tractorul condus de Părintele Isidor și remorca în care ne-am urcat și noi, în drumul de la Schitul Lacu la Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”. Foto: Dorin Dobrinco.

Dan Bălan, lângă Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, al cărei stareț este Părintele Pimen Vlad. Foto: Ilie Rad.

Grupul nostru de pelerini, lângă o colibă părăsită (cu numele Sfântului Ilie): Dumitru Gordon, Dan Bălan, Ilie Rad, Pr. Teofil Moldovan, Pr. Florin Moldovan, Paul Suărășan, Pr. Florin Dobocan, Dorin Dobrincu. Foto: Dorin Dobrincu.

În drum spre Chilia „Izvorul Tămăduirii”, potecile de munte au și porțiuni care urcă, iar pelerinii sunt cu bagajele în spate: Dorin, Pr. Florin, Pr. Florin Constantin, Ilie, Paul, Pr. Teofil, Dumitru și Dan. Foto: Dorin Dobrincu (dreapta). Alteori a trebuit să coborâm pe „drumurile de munte”. În imagine apar: Dan, Ilie și Dorin. Foto: Dumitru Gordon (stânga).

În sfârșit, un popas pe un drum circulat și de mașini: Paul, Dan, Ilie, Pr. Florin Constantin, Pr. Florin, Pr. Teofil, Dumitru. Foto: Dorin Dobrinco.

Chilia „Izvorul Tămăduirii”.

**VIII. La Chilia Panaguda, unde s-a nevoit
Sfântul Paisie Aghioritul (1924-1994)
(Joi, 4 septembrie 2025)**

Chilia Panaguda, unde s-a nevoit Sfântul Paisie Aghioritul.

Foto: Preot Silviu Cluci, *apud* Doxologia.ro

De la Mănăstirea Cutlumuș ne continuăm drumul și ne oprim la Chilia Panaguda, unde s-a nevoit, în ultimii zece ani ai vieții sale, Sfântul Paisie Aghioritul (decedat în 1994), cunoscut în toată lumea, pentru sfințenia sa, inclusiv în România. Este ca un fel de Ilie Cleopa sau Arsenie Boca de la noi (ultimul canonizat recent). În România i s-au tradus mai multe cărți, de către Părintele Ștefan Nuțescu, starețul Schitului Lacu. S-a făcut și un film, în mai multe episoade, despre viața sa, intitulat *De la Farasa la Cer*.

În fața chiliei sunt mai multe trunchiuri de copaci (un fel de Masa Tăcerii, a lui Brâncuși), unde Sfântul Paisie stătea de vorbă cu pelerinii. Ne așezăm și noi, dar vorbim doar între noi, fiindcă nu are cine ne spune un cuvânt de folos. Mai jos este un robinet al unei conducte, de unde bem apă

rece, iar alături se află o cutie cu bucăți de rahat, pus anume pentru pelerini, ca să-i ajute la efortul fizic. Facem și aici fotografii.

Batem la ușă și ne deschide un părinte. Intrăm în chilie pe rând și vedem condițiile foarte simple în care a trăit Sfântul Paisie. Dintr-un mic holișor, în dreapta se ajunge în paraclisul chiliei, cu altarul la care s-a rugat, iar în stânga era camera Parintelui Paisie, canonizat între timp.

Iată un mic articol, cu informații interesante, despre Chilia Panaguda, publicat pe site-ul *Doxologia.ro*:

„La 27 februarie, ziua în care i s-a arătat Sfânta Eufimie, la îndemnul bătrânului Ioachim, a aflat Coliba Panaguda, care până atunci fusese casa în care stătea cel responsabil cu vița de vie a Sfintei Mănăstiri Cutlumuș. Aceasta a considerat-o ca pe o binecuvântare a Sfintei Eufimie și, plin de recunoștință, i-a mulțumit pentru purtarea ei de grijă. Părinții mănăstirii au primit cererea Cuviosului (de a se muta la Panaguda, n. I.,R.) cu multă bucurie.

Coliba Panaguda se află la capătul unei coline și este înconjurată de multă vegetație. Nu departe de ea se află cărarea ce leagă Kareia de Mănăstirea Ivion, iar pe colina opusă este așezat Schitul «Sfântul Pantelimon». Biserița colibe este închinată Nașterii Maicii Domnului (pentru aceasta este cunoscută sub numele de *Panaguda*, adică Sfânta Maria Mică). Ea se află în partea dreaptă a holului, de îndată ce intri în Colibă, iar în partea stângă este chilia Sfântului Cuvios Paisie. În continuare, chilia din partea dreaptă a transformat-o în arhondaric, iar în partea stângă și-a făcut un mic atelier. Ușa din capătul holului dă în balconul din care se vede Kareia.

Cu toate că voia să se stabilească într-o chilie retrasă, în partea de sud a muntelui, s-a jertfit de dragul închinătorilor, pentru a se afla la un loc mai accesibil pentru ei, nu departe de Kareia, astfel încât aceștia să poată rămâne peste noapte la mănăstirile din apropiere.

Cuviosul a adus apă de băut de la un izvoarăș, printr-un furtun de plastic. Dar fiindcă acesta seca în lunile de vară, a reparat un bazin subteran de apă, care se umplea în timpul iernii. A îngrădit teritoriul chiliei cu gard de sârmă împletită, lăsând două intrări. A făcut și o grădină foarte mică, în care răsădea puțină varză sălbatică, ceapă, marole și câteva fire de roșii, nimic altceva. La poarta chiliei, Cuviosul a așezat o bucată de fier (un

brăzdar vechi de plug, agățat de gard), în care închinătorii loveau cu un alt fier, ca să anunțe sosirea lor.

Suvoiul de închinători, care altădată mergea la Coliba «Sfânta Cruce», acum se îndrepta spre Panaguda. Cât a locuit aici, Sfântul Părinte Paisie a mângâiat îndureratul popor al lui Dumnezeu. Sute de oameni ajunseseră să-l caute zilnic, iar Cuviosul le lua durerea, neliniștea și grijile, dând în schimb soluții, bucurie și pace.

După trecerea la Domnul a Cuviosului Paisie, Panaguda a fost vizitată de foarte mulți închinători, care au intrat pe sub gardul de sârmă al colibeii, s-au cățarat chiar și pe balcon și au luat tot ce găseau: câni, cuțite, lemne, covorașe, funii, hârtii, până și buturugi (pe care Părintele Paisie Aghioritul le folosea ca scăunele). Aceasta o făceau fără să fie îndemnați de nimeni, era o manifestare de evlavie față de Cuviosul Paisie Aghioritul – ei luau aceste lucruri, ca să le aibă ca binecuvântare de la el.

Panaguda este și astăzi loc de pelerinaj, toți creștinii ce ajung în zonă poposesc câteva minute în curtea chiliei și în Paraclisul amenajat în interiorul acesteia.” (Sursa: *Panaguda – chilia Sfântului Cuvios Paisie Aghioritul*, Doxologia.ro Data accesării; 18 sept. 2025).

Articolul din *Doxologia.ro* are și următoarea precizare: („*Notă: La alcătuirea articolului au fost folosite fragmente din volumul Ieromonahului Isaac, Viața Cuviosului Paisie Aghioritul, traducere din limba greacă de Ieroschimonahul Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evangelismos, București, 2005*”).

Să vedem câteva date din viața Sfântului Paisie. Arsenie Eznepidis (acesta îi era numele de mirean) s-a născut la 25 iulie 1924, la Farasa, o localitate din Capadocia (azi în Turcia). A venit în Grecia cu ocazia schimbului de populații, din 1923 (schimburile de populație dintre Grecia și Turcia din 1923 au fost bazate pe identitatea religioasă a cetățenilor Regatului Greciei și Republicii Turcia, fiind vorba de cetățenii ortodocși greci ai Turciei, respectiv cetățenii musulmani ai Greciei), stabilindu-se la Konița (Konitsa), acum oraș. Urmează clasele primare la Konița, după care lucrează ca tâmplar. În 1945-1950 este înrolat în armată, ca telegrafist.

După mai multe vizite făcute la Muntele Athos, se stabilește la Mănăstirea Esfigmenu, în 1953. După un an, este făcut rasofoar, sub numele

Averchie. În 1956 este nevoit să se mute la Mănăstirea Filoteu. La 3 martie este tuns în monahism, primind numele Paisie, primind și schima mică. În 1958 se mută la Mănăstirea Nașterea Maicii Domnului din Konița, unde stă până în 1962. Merge la Sinai, în Israel, de unde va reveni la Muntele Athos. În 1966 primește schima cea mare. Îmbolnăvindu-se de plămâni, se internează la un spital din Tesalonic. Aici va fi îngrijit de către maicile de la Mănăstirea Sfântul Ioan Teologul, din Suroti. Ca o recompensă pentru ajutorul acordat, Paisie Aghioritul ctitorește Mănăstirea Sihăstria, din Grecia (a obținut toate aprobările și s-a îngrijit de aflarea locului. În 1967 aici se vor stabili primele surori, iar monahul Paisie a stat două luni la noua mănăstire, pentru a ajuta la organizarea obștii. În același an se întoarce la Athos, nevoindu-se la Chilia (acum românească) „Sfântul Ipatie”, ținând de Marea Lavră. În 1968 se mută la Mănăstirea Stavronikita, iar în 1969 – la Mănăstirea Cutlumuș. Eliberându-se o casă din apropiere, în care locuise responsabilul cu vița de vie a Mănăstirii Cutlumuș, solicită să se mute el acolo, iar Mănăstirea Cutlumuș a fost de acord. În 1988 îi reappare boala la plămâni, dar rezistă până în 1994, când este operat din nou. Pleacă la Domnul la 12 iulie 1994, la vârsta de 70 de ani. A fost înmormântat, conform dorinței sale, la Sihăstria „Sfântul Ioan Evanghelistul”, din Suroti-Tesalonic, mormântul său constituindu-se în loc de pelerinaj, cum se întâmplă în România, cu mormântul Sfântului Arsenie Boca.

Părintele Pimen Vlad, care l-a cunoscut pe Cuviosul Paisie, spune despre acesta: „Cuviosul Paisie Aghioritul se ruga pentru ceilalți, în timp ce avea cancer și metastaze, cu dureri mari. Chimioterapie nu făcea, stătea și răbda. Cât mai putea, veneau la el o grămadă de oameni, care-i cereau sfatul, iar el se ruga pentru toți. Făcea cruce asupra lor, iar ei se vindeau. Îl întrebau oamenii: «Părinte, de ce nu te rogi, să te vindeci și sfinția ta?» El răspundea: «Nu, altfel ascultă Dumnezeu un om care-i bolnav, care suferă că-l doare, dar nu se roagă pentru el, ci pentru celălalt, să-i ia Dumnezeu durerea? »” (Părintele Pimen Vlad, *Învățăături de la Muntele Athos*, Bookzone, 2024, p. 329).

În 2015 a fost canonizat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei, decizie adoptată și de Biserica Ortodoxă Română, având data de pomenire 12 iulie.

„Monah simplu, cu puține cunoștințe ale școlii primare, dar bogat după înțelepciunea lui Dumnezeu, el s-a golit pe sine pentru aproapele său. Învățătura sa n-a fost predică sau cateheză. Făcându-și din Evanghelie normă de viață, învățătura sa izvora din însăși viața sa, al cărei semn era dragostea. S-a instruit pe sineși după Evanghelie, de aceea mai întâi chipul său era cel care îi învăța pe oameni, precum și dragostea sa evanghelică și cuvântul său luminat. Când primea diferiți oameni, cu toate particularitățile lor, nu îi asculta în mod simplu, cu răbdare pentru problemele lor, pe care i le încredințau, ci cu sfânta lui simplitate și discernământ intra adânc în inimile lor și durerea, neliniștea și problemele lor le făcea ale sale. Și atunci, încet-încet, se săvârșea minunea: schimbarea omului. «Dumnezeu – spunea el – face minuni, când cineva participă cu inima sa la durerea celui alt.»” (Cf. *Prolog*, la volumul Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte*, I. *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Chilia „Bunei-vestiri”, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, 2000, p. 7).

După plecarea la Domnul, măicuțele de la Mănăstirea Sihăstria, din Grecia, au decis tipărirea dialogurilor scrise sau înregistrate pe bandă, cu Parintele Paisie, în mai multe volume. Dintre acestea, au fost traduse în românește, de către Starețul Ștefan Nuțescu, peste 30 de volume, unele în mai multe ediții, după cum urmează:

Pateric athonit. Însoțit de prefața ÎPS Serafim, Mitropolit al Germaniei, Europei Centrale și de Nord. Traducere din limba greacă: Florian Stroe, Editura Anastasia, București, 1995; *Sfântul Arsenie Capadocianul (1840-1924)*. Traducere din elenă de Ștefan Lacoschitiotul, Sfântul Munte Athos, Schitul Lacul, 1999; ediția a II-a, traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; *Cuvinte*, I. *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Chilia „Bunei-vestiri”, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, 2000; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte*, II. *Trezire duhovnicească*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2000; ediția a II-a Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte*, III. *Nevoință duhovnicească*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001;

ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2017. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte duhovnicești*, Vol. 1-5. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003-2007; *Părinți aghioriți: flori din Grădina Maicii Domnului*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; *Epistole*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005; *Semnele vremurilor*, 666. Traducere: Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; *Starețul Hagi-Gheorghe Athonitul (1809-1886)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; *Mica Filocalie*. Traducere: Victor Manolache, Editura Egumenița, Galați, 2009; *Dialoguri în Duh. Cuviosul Paisie Aghioritul și părintele Gavriil*. Ediție îngrijită și coordonată de Cristian Șerban, Editura Cristimpuri, Ploiești, 2010; *Acatistul Cuviosului Părintelui nostru Paisie Aghioritul*, Editura Areopag, București, 2012; *Epistole și alte texte*. Ediție îngrijită de Nikolaos A. Zournatzoglou. Traducere din limba neogreacă de monahia Magdalena Niculescu, Editura Egumenița, Galați, 2015; *Cuvinte duhovnicești*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte duhovnicești*, IV. *Viața de familie*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte duhovnicești*, V. *Patimi și virtuți*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cuvinte duhovnicești*, VI. *Despre rugăciune*. Traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Cale către Cer*, epistole. Trad. din elenă de Ștefan Lacoschitiotul, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, [199-?]; *Cum să luptăm cu diavolul*. Traducere din limba greacă de Gabriel Mândrilă. Îngrijirea ediției: arhim. Hrisostom Maidónis, Editura Sophia, București, [2019].

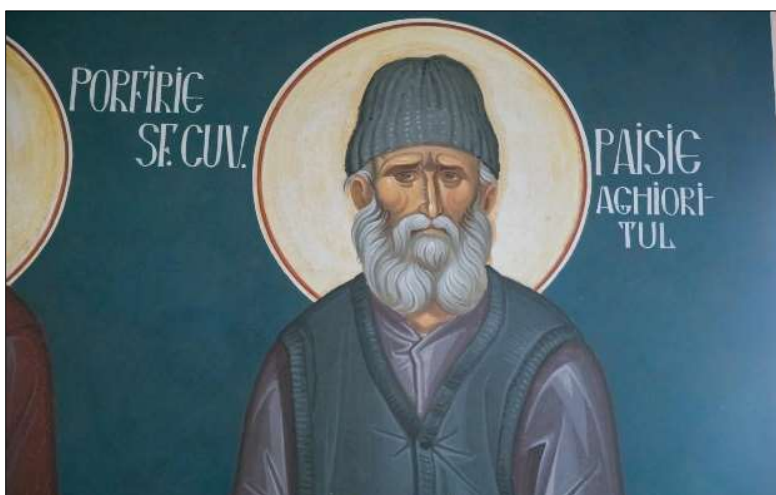
A tradus, în colaborare, volumul semnat de Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție sau modul liturgic*. În românește de Ioan Ică și protos. Paisie [Aghioritul]. Ediția a doua adăugită, Editura Deisis, Sibiu, 2007.

Chilia Panaguda, de lângă Kareia (Sfântul Munte Athos), unde Cuviosul Paisie Aghioritul s-a nevoit în ultimii 15 ani ai vieții sale (1979-1994), așezată într-o autentică oază de verdeață.

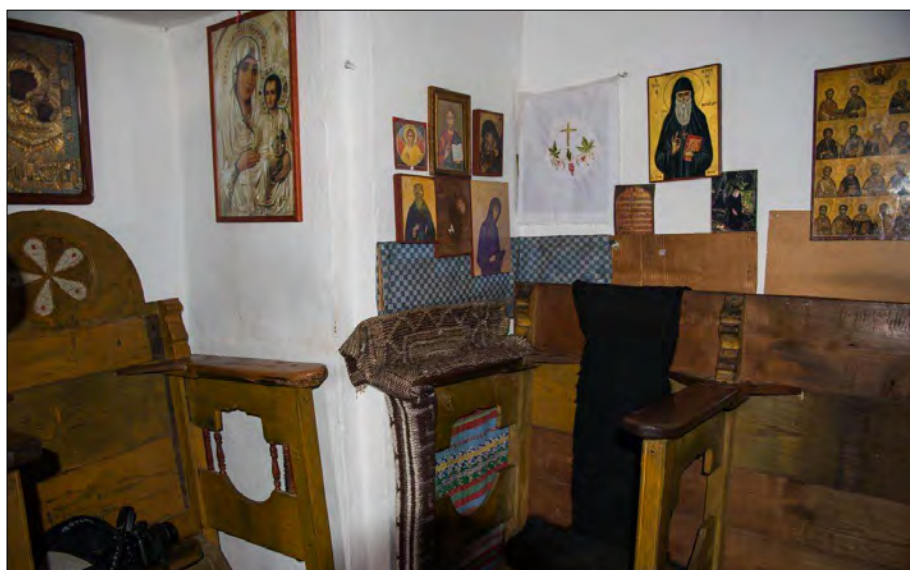
Grupul nostru de pelerini, în fața aceleiași chilii, după 31 de ani de la plecarea la Domnul a Cuviosului Paisie: Pr. Florin Dobocan, Ilie Rad, Paul Suărășan, Dumitru Gordon, Pr. Teofil Moldovan, Dorin Dobrincu, Pr. Florin Moldovan, Dan Bălan.

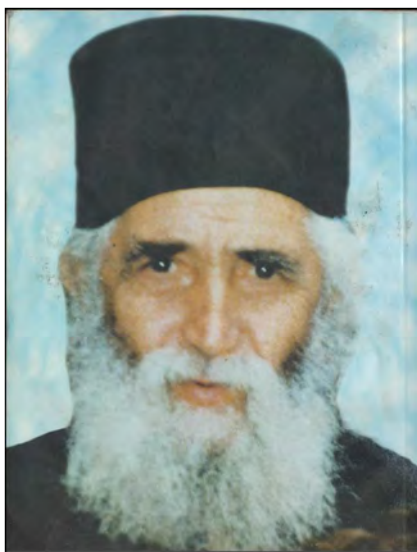
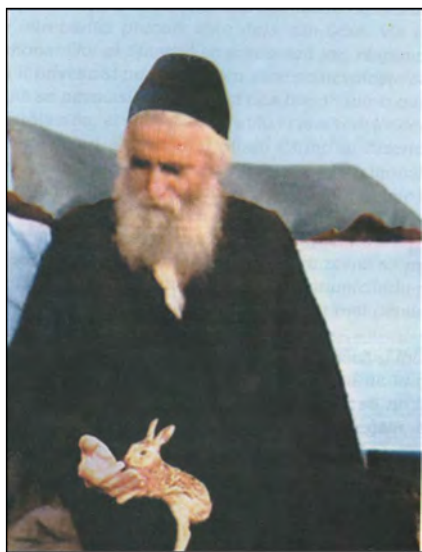
Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul. Foto: Pr. Silviu Cluci.

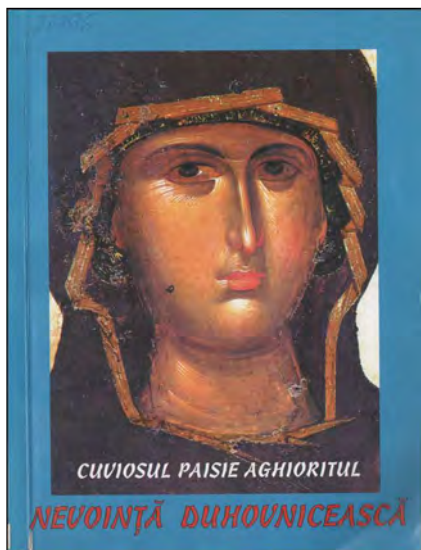
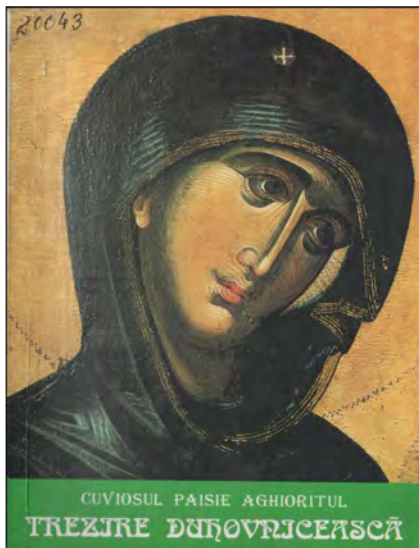
Intrarea în micul altar al paraclisului din interior. Foto: Pr. Silviu Cluci.

Mobilier din interiorul chiliei, cu strane pe care ședea Cuviosul Paisie Aghioritul.
Foto: Pr. Silviu Cluci.

Sfântul Paisie Aghioritul, în patru ipostaze.

Primele patru cărți din seria *Cuvinte duhovnicești*, traduse, din limba elenă în limba română, de către Ieroschim. Ștefan Lacoschitiotul (Părintele Ștefan Nuțescu, starețul Schitului Lacu).

**IX. Întâlnire cu Gheronda Gavriil,
fost ucenic al Sfântului Paisie Aghioritul**
(Joi, 4 septembrie 2025)

Sfânta Chilie a Cuviosului Hristodoulos din Patmos, aparținând Sfintei Mănăstiri Cutlumuș, unde viețuiește Gheronda Gavriil Cutlumușiatul, fost ucenic al Sfântului Paisie Aghioritul.

După vizita de la Panaguda, mai înaintăm câteva sute de metri și găsim o altă casă izolată, unde forfoteau mai mulți pelerini. E vorba de Sfânta Chilie a Cuviosului Hristodoulos din Patmos, aparținând Sfintei Mănăstiri Cutlumuș, care arată ca o casă țărănească, fără gard de jur împrejur, cu un fel de verandă, lângă ea fiind un pom uriaș, pe care este bătută o cruce din lemn.

Intrăm în vestibul, iar de aici în arhondaric (clădire sau aripă a unei clădiri dintr-o mănăstire ortodoxă, rezervată oaspeților, care este și dormitorul bătrânului monah), unde se afla deja o delegație de ucraineni, însoțită de doi preoți. După pungile de plastic atârinate în cuier, am dedus că în casă trăia cineva. Părintele Florin nu ne-a spus cine stă aici, ca să ne facă o surpriză: era Gheronda Gavriil Cutlumușiatul, fost ucenic al Sfântului Paisie Aghioritul.

Cum eu apucasem să intru în arhondaric, am rămas în camera acestuia, plină de cărți, reviste, dactilograme, citate înrămate, icoane etc., aflate într-o oarecare dezordine. Părintele Gavriil ședea pe pat, din motive de sănătate și vârstă (cred că are peste 80 de ani). Discuția cu ucrainenii s-a desfășurat în limba greacă, dar un părinte traducea din greacă în ucraineană și invers. Cum ucraineana este atât de asemănătoare cu rusa, am înțeles aproape totul, cu excepția termenilor religioși.

Discuția a durat destul de mult, vorbindu-se preponderent despre probleme religioase, dar și despre războiul din Ucraina și provocările pe care le are Biserica Ortodoxă din Ucraina, în contextul războiului.

A urmat delegația noastră. I-am rugat pe părinții ucraineni (unul vorbea bine românește) să intermedieze comunicarea dintre noi și Părintele Gavriil, iar aceștia au acceptat.

Aflând că suntem din România, Părintele Gavriil (despre care am citit undeva că avea la un moment dat o fotografie cu Părintele nostru, Justin Pârveu) ne-a oferit într-o mapă patru pagini în limba română. Dorin și Dan le-au fotografiat pe toate, așa că vom putea vedea ce sfaturi (cuvinte de folos) ne-a dat Părintele Gavriil, care, obosit poate și în urma discuției lungi cu ucrainenii, ne-a vorbit puțin, stând întins pe pat.

După ieșirea din chilie, până să ajungem la Kareia, am căutat pe telefon mai multe informații despre Gheronda Gavriil și am aflat că, în 2016, s-a opus Sinodului Ecumenic din Creta, că este de acord să nu fie pomenit Patriarhul Ecumenic în bisericile ortodoxe etc. Mai recent, a trimis o scrisoare deschisă Sfintei Kinotite, în care atrăgea atenția asupra unor schimbări care au loc în Sfântul Munte Athos. Poziția Cuvioșiei Sale mi-a amintit de atitudinea monahilor de la Mănăstirea Esfigmneu, care au afișat un banner cu mesajul: „Ortodoxie sau moarte!”

Concepția sa este expusă și în cele două cărți, traduse în limba română: Starețul Gavriil Aghioritul, *Spitalul Duhovnicesc. Culegere de îndrumări duhovnicești pentru dobândirea desăvârșirii*. Traducere din limba greacă de Victor Manolache, Editura Egumenița, Galați, 2016; Monahul Gavriil Aghioritul, *Papa și ecumeniștii*. Traducere de ieromonah Lavrentie Carp, Editura Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2019.

Nu doresc să intru în polemici teologice, dar reproduc doar începutul scrisorii deschise de care aminteam, care mi se pare interesant:

„Nevrednicul monah Gavriil, cu mila lui Hristos și sub oblăduirea Maicii Domnului, Gheron al Sfintei Chilii a Cuviosului Hristodoulos din Patmos, aparținând Sfintei Mănăstiri Cutlumuș, cu durere în inimă și cu suflet îndurerat declar și pun cu smerenie în fața Purtătorului de grijă al tuturor și Mântuitorului Iisus Hristos, a Apărătoarei noastre, a Sfântului Munte Athos, Preasfânta Fecioară, de Dumnezeu Născătoarea, precum și în fața voastră (membrii Chinotitei – n. trad.) următoarele:

Este dureros și în același timp dezamăgitor să constatăm că **actualul** Sfânt Munte Athos (adică obștile monahale din el – n. trad.), din apărător și luminător al Ortodoxiei și al civilizației, din loc care a dat mari asceți și personalități cuvioase sfințite, martiri și mărturisitori ai credinței noastre ortodoxe, s-a transformat în mare parte și s-a denaturat, devenind un loc al desacralizării, al ecumenismului sincretist și al prigoanei cumplite a celor lipsiți de putere lumească, din cadrul unor mănăstiri rămase fidele Sfintei Tradiții, care se opun la această cădere nimicitoare în prăpastie.

Vedem ***astăzi un Sfânt Munte aproape străin și necunoscut, dornic să fie ascultător al unor chemări lumești străine, întotdeauna antiortodoxe***, care au ca rezultat răspândirea și între noi a unui comportament nefrățesc, dezbinător și dur din partea celor aflați în poziții de conducere, din partea celor mai puternici împotriva monahilor mai slabi (tineri sau vârstnici), care se opun, conform legilor sfinte valabile până de curând ale acestui Munte cu nume sfânt, în fața extinderii inovațiilor și a ideilor și a comportamentelor secularizate, care urmăresc deja în mod clar denaturarea credinței ortodoxe și a Sfintei Tradiții a Bisericii noastre.

Ca urmare a acestui fapt, era de așteptat ca în problemele actuale și fundamentale ale credinței ortodoxe să se ajungă să fie **Sfântul Munte nu numai fără vlagă și tăcut, dar și aprobator și colaborator la răspândirea duhului sincretist și al ecumenismului**, având ca scop o cale de urmat, care este străină, nefolositoare și dăunătoare pentru Biserica noastră Ortodoxă, cea lipsită de inovații (dogmatice, canonice, liturgice etc – n. trad.).

Desigur, mare e durerea creștinilor credincioși, care văd cum se surpă și acest ultim meterez al Ortodoxiei. Tare mă tem că, dacă nu ne revenim și nu ne ridicăm din această letargie duhovnicească, riscul va fi ***pierderea definitivă a mântuirii*** noastre!”

(Traducere din limba greacă de Pr. Ciprian Staicu)³

Pe internet există multe filmulețe, postate de pelerini, cu Gheronda Gavriil, de-a lungul anilor. Vizionându-le, ne-am dat seama ce vivacitatea avea Părintele în urmă cu zece ani, să spunem. Își agrementa cuvintele de folos cu tot felul de exemple, din care am reținut câteva.

Se spune că o doamnă i-ar fi mărturisit marelui om politic, Winston Churchill:

– Domnule, dacă ai fi fost soțul meu, ți-aș fi dat otravă să bei!

La care cunoscutul politician a avut următoarea replică:

– Doamnă, dacă ai fi fost soția mea, aș fi băut otrava aceea!

O întâmplare cu un ofițer sovietic, comunist și ateu. El ține o cuvântare, în care vrea să dovedească inexistența lui Dumnezeu.

– Vedeți acest creion? întreabă el asistența.

– Da, îl vedem.

– Înseamnă că creionul există! Vedeți această carte?

– Da, o vedem.

– Înseamnă că și cartea există! Dar pe Dumnezeu îl vedeți?

– Nu îl vedem! spun cei din sală.

– Înseamnă că Dumnezeu nu există! afirmă satisfăcut ofițerul

Atunci un cetățean din sală întreabă dacă poate spune și el ceva și obține aprobarea.

– Îl vedeți pe domnul ofițer? întreabă acesta.

– Îl vedem!

– Înseamnă că domnul ofițer există. Îi vedeți chipiul?

– Da, îl vedem!

– Deci chipiul există. Îi vedeți cizmele?

³ <https://romanortodox.info/scrisoare-deschisa-a-lui-gheron-gavriil-cutlumiatiul-catre-sfanta-chinotita-a-sfantului-munte-athos>

– Da, le vedem!

– Înseamnă că și cizmele există. Dar vedeți creierul domnului ofițer?

– Nu îl vedem! răspund cei din sală.

– Înseamnă că domnul ofițer nu are creier!

În fine, o întâmplare cu un tânăr, care și-a cumpărat o mașină Ferrari și s-a dus la un preot, pentru sfințirea mașinii, ca să fie ferită de accidente.

După câteva zile, tânărul face un accident, apoi merge la preot și îi spune:

– Părinte, sfințirea mașinii mele nu a fost primită, pentru că, uite, am făcut un accident!

– Dar ce viteză aveai, când s-a produs accidentul? întreabă calm preotul.

– 280 de km la oră!

– E clar! Mașina fost sfințită pentru viteza maximă de 260 de km!

A mai relatat o pildă, probabil cu circulație în Muntele Athos, din moment ce o relatează și Părintele Pimen, în cartea sa, *Învățăături de la Muntele Athos* (Bookzone, 2024), de unde o și reproduc (p. 283): „La religie, profesoara a început să le vorbească [elevilor] despre prorocul Iona. Le zicea profesoara copiilor: «Când l-a aruncat în mare, l-a înghițit un chit. Să știți că chitul nu era balenă.» Fetița, în replică, a spus: «Eu am citit undeva că era balenă!» «Nu-i adevărat, era altfel de pește», a zis profesoara, ușor contrariată. Fetița, care era credincioasa și citise în Biblie, a continuat: «Ba nu, era balenă! Doamnă profesoară, când mă voi duce în rai, îl voi întreba pe prorocul Iona ce fel de pește era acela!» Profesoara, nu fără o doză de ironie, a replicat: «Și ce te faci, dacă nu-l vei găsi în rai pe proroc, ci în iad? Ce vei face atunci?» «Atunci o să-l întrebați dumneavoastră», a răspuns fetița.”

*

Ne-am îndreptat apoi spre capitala Kareia. Până la ora 16, când venea microbusul, avem timp să intrăm prin magazine. Îmi cumpăr un hamburger și o sticlă de apă, în contul mesei de prânz (ca și monahii de la Athos, am învățat să oitem masa de prânz, obișnuindu-ne cu două mese pe zi).

La ora stabilită, sosește microbusul. Șoferul curăță cu peria praful de pe capota și caroseria mașinii. Se vede că a umblat mult pe drumurile de munte ale Athosului. Ne urcăm și ne ducem, ușor obosiți, până la Schitul „Sfântul Nicolae”, unde ne va fi și masul.

Ajuns în camera noastră, am citit cu atenție cele patru pagini de la Gheronda Gavriil. Mesajul lor comun este că, uneori, Dumnezeu îl încearcă pe om, dându-i anumite necazuri și greutăți.

Pagina 1. Sfatul bătrânului Gavriil

(Panaguda – Munte[le] Sfânt)

1. Costumele mortului nu au buzunare (ceea ce înseamnă că, atunci când murim, nu vom lua bani cu noi)!

2. Am pierdut totul, în afară de ceea ce am dat!

3. Nimic nu este al meu, când este doar pentru mine!

4. Măinile unui om, care nu are mâini, sunt mult mai bune decât mâinile unui hoț!

5. Vrei să mori de foame? Închide-ți ochii și urechile la durerea umană și la mizeria umană!

6. Bucurie cu ochi care suferă (plâng), pentru o altă persoană care suferă, pentru că va face ochii mai limpezi (mai bine), pentru a vedea raiul!

7. Bucurie în mâinile care îmbracă copii mici și orfanii, pentru că aceste mâini vor deveni aripi pentru a zbura sus!

8. Bucurie gurii care rostește cuvine mângâietoare și dulci, căci gura acestora va cânta cu îngerii!

9. Bucurie în casa care deschide ușa trecătorului, pentru că această ușă se deschide Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Hristos!

10. Am fost născuți și creați pentru a-L glorifica pe Domnul pe planetă și pentru a împărtăși iubirea și bucuria cu ceilalți.

11. Cunoaștem [că] cea mai mare bucurie din viață este bucuria pe care o simțim când dăm bucurie!

12. Săracii și bogații nu se găsesc în casele noastre, ci în inimile noastre!

13. Bogat nu este cel care are multe, ci cel care nu are nevoie de multe!

14. Săracul nu este cel care nu are nimic, ci cel care vrea multe!

Pe fila a doua, cu simbolul steagului românesc și sub o cruce, se scria:

Pagina 2. Pentru ca noi să fim binecuvântați de Dumnezeu ca indivizi, ca familie, ca națiune, trebuie să muncim din greu 7 lucruri:

- Spovedanie regulată la un preot.
- Prezența regulată la Biserică.
- Sfânta Împărtășanie după binecuvântarea preotului.
- Postul în zilele de miercuri și vineri, fără ulei, și altele în zilele pe care le-a stabilit Biserica.
- Caritate (ajutând) pe unii dintre săraci, familiile sărace. Fă fapte bune.
- A studia (a citi) Sfintele Scripturi, chiar și puțin, 5 până la 10 minute, dar în fiecare zi.

- Rugăciune neîncetată:

Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!

Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne!

Pagina 3. A treia coală avea titlul *Sfântul Serafim de Virița. O scrisoare către un fiu duhovnicesc, sub care era fotografia Sfântului Serafim de Virița.*

Textul cuprindea o scrisoare trimisă de către Părintele Serafim unui fiu duhovnicesc, episcop, care era într-o închisoare sovietică.

Este o omilie plină de mângâiere și bună sfătuire, pe care Dumnezeu Creatorul o adresează omului.

O scrisoare către un fiu duhovnicesc, episcop, aflat într-o închisoare sovietică.

Te-ai gândit vreodată că tot ceea ce te privește pe tine Mă privește la fel de mult și pe Mine? Lucrurile care te privesc pe tine sunt la fel de importante ca lumina ochilor Mei. Te prețuiesc atât de mult în ochii Mei (El vorbește despre suflet) și te iubesc la fel de mult; de aceea, e o bucurie atât de specială pentru Mine, să te pregătesc și să te încerc. Când ispitele și vrăjmașul vin peste tine, revărsându-se precum un râu asupra ta, vreau să știi că aceasta a fost de la mine.

Vreau să știi că slăbiciunea ta are nevoie de tăria Mea, iar scăparea și izbăvirea ta stau în a Mă lăsa să am grijă de tine. Ia aminte, când ești cuprins în vârtoarea împrejurărilor grele, între oameni care nu te înțeleg, care nu iau în seamă lucrurile ce îți aduc bucurie și te izgonesc de la ei, aceasta a fost de la Mine.

Eu sunt Dumnezeuul tău, toate împrejurările vieții tale sunt în mâinile Mele, nu ai ajuns din întâmplare în situația ta, ci este tocmai locul pe care l-am pregătit pentru tine. Nu tu Mi-ai cerut să te învăț smerenia? Iar acolo, te-am așezat în atmosfera potrivită, în școala unde te vor învăța ceea ce ai nevoie.

Locul în care trăiești acum, precum și cei care trăiesc în jurul tău, nu fac altceva decât voia Mea. Ai dificultăți financiare și abia supraviețuiești? Ia aminte, aceasta a fost de la Mine.

Pagina 4. În fine, pe a patra filă era textul următor, fără titlu:

Vreau să știi că Eu dispun de banii tăi; caută scăparea la Mine și înțelege că Eu sunt izbăvirea ta. Ia aminte, chemările Mele sunt pline și inepuizabile și să fii convins că Eu îmi țin toate promisiunile. Nu primi ca oamenii să-ți spună când ești în necaz: „Să nu crezi în Domnul și Dumnezeuul tău!” Ai petrecut vreodată întreaga noapte în zbucium? Ești despărțit de rudele tale, de oamenii pe care îi iubești? Am lăsat să ți se întâmple toate acestea, astfel încât să te întorci către Mine și în Mine să afli veșnica mângâiere și odihnă. Te-a dezamăgit prietenul tău sau cineva căruia ți-ai deschis inima? Aceasta a fost de la Mine.

Am îngăduit ca această suferință să te atingă, astfel încât să înveți că cel mai bun prieten al tău este Domnul. Înfățișează-Mi-le toate Mie și spune-mi tot ce ai pe suflet. Te-a vorbit cineva de rău? Las-o în grija Mea. Lipește-te de Mine, în Mine este adăpostul tău, astfel încât vei fi ferit de războirile neamurilor. Voi face ca dreptatea ta să strălucească precum lumina, iar viața ta – ca miezul zilei. Planurile tale au fost destrămate, a slăbit sufletul tău, iar tu te simți sfârșit, aceasta a fost de la Mine. Ți-ai făcut planuri și ți-ai stabilit obiective; le-ai adus înaintea Mea, să le binecuvântezi. Dar vreau să lași toate în seama Mea, să călăuzesc și să îndrept cu Mâna Mea împrejurările vieții tale, căci tu ești orfanul, iar nu stăpânul. Pierderi neașteptate au venit peste tine și deznădejdea ți-a cuprins inima. Ia aminte, aceasta a fost de la Mine.

Căci cu această multă oboseală și teamă mare te încerc, ca să văd cât de puternică îți e credința în promisiunile Mele și îndrăzneala în rugăciuni pentru aproapele tău. De ce nu ești tu cel care și-a încredințat grija pentru cei dragi iubirii Mele celei purtătoare de grijă? De ce nu ești tu cel care îi lasă în ocrotirea Preacuratei Maicii Mele? Boli grave au venit peste tine, care

poate vor fi vindecate sau poate sunt de nevindecat, ținându-te pe patul tău, aceasta a fost de la Mine.

Pentru că vreau să Mă cunoști mai adânc, prin boala trupului, și să nu murmuri împotriva acestor încercări, pe care ți le trimit. Nu încerca să înțelegi planurile Mele, despre căile diferite de mântuire a sufletelor oamenilor, ci fără cârtire și cu umilință pleacă-ți capul înaintea bunătății Mele. Dacă ai visat să faci ceva extraordinar pentru Mine, dar, în loc să îndeplinești asta, ai căzut pe patul de suferință, aceasta a fost de la Mine.

Pentru că te-ai cufundat astfel în lucrurile tale și Mi-ar fi fost cu neputință să-ți mai ridic gândul către Mine, iar Eu vreau să te învăț cele mai adânci cugetări și învățăturile Mele, ca să-Mi slujești.

Vreau să te învăț să simți cum tu nu ești nimic fără Mine. Câțiva dintre cei mai buni fii ai Mei sunt cei care s-au despărțit de activitățile vieții, pentru a învăța să folosească arma rugăciunii neîncetate. Ai fost chemat, pe neașteptate, să preiei o responsabilitate dificilă, îndurată în numele Meu. Îți încredințez aceste greutăți și din acest motiv Domnul Dumnezeuul tău îți va binecuvânta toate lucrurile tale, în toate cărările tale. În toate, Domnul îți va fi învățător și îndrumător. În această zi, am pus în mâinile tale, copilașul Meu, acest vas plin cu mirul cel dumnezeiesc, să-l folosești din belșug. Adu-ți aminte întotdeauna că fiecare dificultate de care te vei izbi, fiecare cuvânt jignitor, fiecare vorbire de rău și critică, fiecare piedică în lucrarea ta, care ar putea să nască în tine frustrare sau dezamăgire, fiecare descoperire a slăbiciunilor și neputințelor tale va fi unsă cu acest untdelemn, aceasta a fost de la Mine.

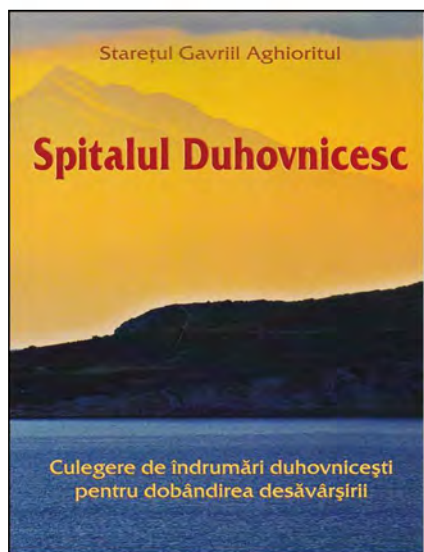
Cunoaște și amintește-ți pururea, oriunde ai fi, că orice bold, care te înțeapă, va fi tocit, de îndată ce vei învăța, în toate lucrurile tale, să privești către Mine. Toate ți le-am trimis Eu, pentru desăvârșirea sufletului tău, toate acestea au fost de la Mine.

Gheronda Gavriil stând de vorbă cu pelerinii, în arhondaricul chiliei sale.

Gheronda Gavriil, îngândurat, rostind cuvinte de folos pentru pelerinii care îl vizitează.

Două imagini cu Gheronda Gavriil, coperta uneia din cărțile sale, traduse în limba română, și o pagină din cele patru, oferite pelerinilor români.

Gheronda Gavriil, citind (4 aprilie 2017) câteva cuvinte de folos.
Foto: Dumitru Ardelean.

Părintele Florin Dobocan și Ilie Rad, la patul Părintelui Gavriil (4 septembrie 2025).
Foto: Dorin Dobrinicu.

Dorin Dobrincu, lângă Gheronda Gavriil. Foto: Ilie Rad.

Ilie Rad, lângă patul Părintelui Gavriil. Foto: Dorin Dobrincu.

X. Schitul „Sfântul Andrei” (Serai)

(Joi, 4 septembrie 2025)

Schitul „Sfântul Andrei” (Serai)

Am părăsit azi Schitul Lacu (după două nopți de cazare aici) și, cu un microbus, mergem mai întâi în capitala Kareia. Ca o noutate, șoferul microbusului ne pune la microfon un audioghid, în limba română, despre obiectivele pe care le vom vizita. Am întrebat cât costă acest CD (de fapt, era un stick) și mi s-a spus că în jur de 50 de euro, ceea ce mi se pare cam mult, dar nu prețul mă descurajează în a mi-l procura, ci faptul că nu pot cita vreo informație din acest ghid (nu știu autorul, sursa etc.). Drumul pe care mergem este la fel ca celelalte de pe Sfântul Munte, cu unele porțiuni betonate. Pe margine, stive întregi de lemne, care au rezultat din defrișările făcute, cu ocazia construirii drumurilor.

La o intersecție, am văzut un panou, cum sunt multe în România, care arată că finanțarea pentru un anumit obiectiv este făcută de Uniunea Europeană, Grecia fiind membru al UE. Cineva ne spune că, prin acest proiect, pe lângă drumurile care leagă mănăstirile și schiturile între ele,

fiecare mănăstire va avea un bazin de apă, pentru uz în caz de incendii. Oare aceste obiective nu sunt un fel de cal troian? Dacă UE va impune, la un moment dat, în contul banilor dați, anularea interdicției de acces al femeilor la Sfântul Munte?

Ajungem în capitala Kareia, unde ne lăsăm din nou bagajele mari.

Ne deplasăm apoi la Schitul Sfântul Andrei (Serai), aflat la doar 500 de metri de capitală, care este cel mai mare schit din Sfântul Munte Athos.

Schitul este acum grecesc, dar prezența elementului rusesc este vizibilă în arhitectura schitului. Biserica principală (Kyriakon) este construită în stil bizantin și gotic, fiind considerată una dintre cele mai mari din Balcani. Are o lungime de 60 de metri, o lățime de 33 de metri, înălțimea fiind de 29 de metri. E într-adevăr „balșoi”, așa cum fac rușii unele lucruri (clădiri, statui, clopote etc.). Există și aici o Icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni (tămăduirea unor oameni muți sau paralizați). Schitul are trei altare și 19 paraclise, 30 de clopote, nenumărate icoane și moaște.

Vedem clădirea Școlii Athonite, câteva clopote așezate pe pământ, care se spune că au fost coborâte din clopotniță, întrucât crăpaseră, din cauza unei erori tehnice la turnare.

La cumpăna secolelor XIX și XX, schitul s-a bucurat de multe danii rusești, iar numărul monahilor ruși ajunsese, la un moment dat, la circa 800, dar numărul lor a scăzut dramatic, după Revoluția bolșevică din 1917. În 1958, a avut loc aici un incendiu devastator, când a ars partea vestică a complexului monahal și biblioteca, formată din peste 20.000 de volume tipărite.

În 1971, când a trecut la domnul ultimul monah rus, starețul Samson, schitul a fost efectiv închis, timp de 10 de ani.

Cel mai de preț odor al schitului este o parte din fruntea Sfântului Apostol Andrei, care se păstrează în Kyriakon. Ne vom închina și noi la aceste moaște (efectiv, o bucată a craniului ieșea din casetă, pelerinii putând-o atinge și săruta). Părintele călugăr, grec, care păzea caseta cu bucata de craniu, a atins de partea descoperită a craniului lucrășoarele pe care le-am dus de acasă, în acest scop (cruciulițe, iconițe, haine mici etc.). Celor căsătoriți, cu verigheta în deget, părintele călugăr le lua mâna cu verigheta, făcea semnul crucii

deasupra casetei, iar apoi atingea efectiv verigheta de bucata de craniu neacoperită.

La intrarea în Kyriakon, Părintele Florin Constantin ne-a oferit, din partea schitului, o filă (față-verso), cu istoria schitului, în limba română.

Reproduc această filă, pe care, zic eu, ca turist, dar și ca pelerin, ar trebui să existe la fiecare mănăstire, schit sau chilie (am mai primit un ghid asemănător de la chilia unde a viețuit Părintele Dionisie). Iată textul:

Scurt istoric al Schitului Apostol Andrei

Într-un loc frumos în zona Kareia, unde astăzi se înalță Schitul „Sf. Apostol Andrei”, din primii ani de existență a monahismului athonit se găseau locașuri sihastrești. Așa, în chilia situată puțin mai sus de Schit, întemeietorul monahismului athonit, cuviosul Athanasie, a pus începutul vieții sale monahicești athonite, căci pe locul respectiv exista, din veacul al X-lea, un lăcaș (monidria), numit „Xistru” sau „Xestu”. Adevărata istorie a acestui lăcaș are loc odată cu venirea, în jumătatea secolului al XVII-lea, aici a Sfântului Atanasie Patelar. Sfințitul Patriarh al Constantinopolului, Atanasie a III-lea, a părăsit tronul patriarhal, din pricina tulburărilor și „sărăciei” acelui timp. Fiind în scaun mitropolitan al Thessalonicului și vizitând des Sf. Munte, el a cumpărat aici o veche monidrie și a construit pe locul ei o chilie, cu hramul Sf. Andrei cel Mare, nădăjduind să petreacă în ea tot restul vieții sale. La împlinirea vieții pământești, s-a retras în Rusia, unde a și adormit în Domnul, la Mănăstirea Schimbării la Față, din orașul Lubna, în anul 1654. Sfintele sale moaște au fost descoperite neputrezite, aflate în poziție șezând, așa cum a fost îngropat, și astăzi se odihnesc în Biserica catedrală din orașul Harkov.

În anul 1768, un alt fost patriarh ecumenic, Serafim al II-lea, a demolat chilia și a construit pe locul ei una nouă, închinată Sfinților Antonie cel Mare și Apostol Andrei. Această chilie a fost denumită „Serai”, ceea ce în limba turcă înseamnă „Palat”, deoarece, în acel timp, era cea mai mare și mai frumoasă în Kareia. Această denumire s-a păstrat mai apoi și pentru schit. Din ctitoria veche se păstrează până astăzi edificiu[1] de culoare roșie, din fața Bisericii mari.

În anul 1841, chilia aceasta s-a cumpărat de la Mănăst. Vatoped, fiind și astăzi pe teritoriul respectivei mănăstiri, de câte doi monahi ruși, stareții

Visarion și Varsanufie. În an. 1849, aceștia, bazându-se pe documentul Patriarhului Ecumenic Antim al VI-lea, au transformat chilia în schit cu viață de obște, primul stareț devenind ieromon. Visarion. Din acel moment, a început o viață monahală intensă: s-au ridicat noi clădiri, obștea s-a mărit. În mijlocul schitului s-a înălțat o biserică deosebită, închinată Sf. Apost. Andrei. Piatra de temelie a fost pusă în an. 1867, iar biserica a fost sfințită în anul 1900.

Relicva cea mai prețioasă o reprezintă osul frunții Apost. Andrei, cu buna mireasmă.

Nu mult a durat perioada înfloririi. Primul Război Mondial și Revoluția din Rusia au dus la urmări grave. Din Uniunea Sovietică venirea noilor ascultători era imposibilă. Numărul fraților a scăzut repede.

În 1958, un incendiu a distrus partea de apus a schitului, iar în anul 1971, a adormit ultimul monah a[l] vechii obște – părintele Samson.

În anul 1992, în schit s-a așezat obștea elenă și în anul 2001 s-au adăugat monahi noi.

Astăzi, dikeiul (gheronda) schitului este ieromonahul Efrem.

Semnătura (în limba greacă)

*

Să mai menționăm că restul capului Sf. Apostol Andrei se păstrează în Catedrala orașului grecesc Petras, unde sfântul a fost martirizat, pe o cruce în formă de X. Această cruce, făcută din lemn de măsline, se păstrează tot în Catedrala din Petras. Se spune că, știind că va fi răstignit pe cruce, Apostolul Andrei a cerut să nu fie folosită o cruce precum cea pe care a fost răstignit Iisus, ci una sub formă de X.

Nu știam de ce se numește „Crucea Sfântului Andrei” cel mai important semn de circulație montat la toate trecerile la nivel cu calea ferată. Numele său provine, este foarte clar, de la forma Crucii sub formă de X, care a fost utilizată, potrivit tradiției, la torturarea și uciderea Sfântului Apostol Andrei (care era fratele Apostolului Petru – nici acest detaliu nu îl știam).

Capul Sf. Apostol Andrei (declarat ocrotitorul României) a fost adus și în România, la Iași, București, Sibiu (cu ocazia canonizării Mitropolitului Andrei Șaguna) și la Alba Iulia.

După vizitarea Schitului Sfântul Andrei, revenim la Kareya și mergem, tot cu un microbus, la Chilia „Sf. Nicolae”, din Kapsala, unde vom fi cazați, pentru două nopți.

Ni se repartizează un dormitor cu șase paturi (trei suprapuse), unde vom sta eu, Dan și Paul. Notez că într-o singură baie am găsit o oglindă, unde m-am putut bărbieri.

Ne odihnim puțin, iar la ora 18,00 mergem la slujbă. Ca să ajungem la Biserică, trecem printr-o anexă, aflată în plină construcție. Lăsăm și aici pomelnice. Apropo de pomelnice, am văzut că, în timpul slujbei, un părinte le-a dat celor trei părinți (preoți) din grupul nostru câte un teanc de pomelnice, pe care aceștia au început să le citească în minte. Eu credeam că numele de pe pomelnice vor fi citite cu glas tare, în biserici, dar mi s-a spus că ele vor fi citite „în taină”.

Ar fi fost și imposibil să fie citite toate cu glas tare, unele de zece, de douăzeci sau de treizeci de ori, în funcție de câți euro au donat posesorii pomelnicelor.

La sfârșitul slujbei, un călugăr ducea o măsuță din pronaos în fața altarului, unde erau aduse, din Sfântul Altar, Sfintele Moaște ale chiliei, la care să se poată închina cei prezenți.

Mergem apoi la cină, care este și aici foarte bună și consistentă (rețin iahnia de fasole cu mămăligă).

Seara, în dormitorul nostru, avem o interesantă discuție, cu cei trei preoți din grup, care îmi lămuresc o serie de probleme religioase, al căror răspuns nu îl știam. Apoi ne culcăm, fiindcă mâine avem multe obiective de vizitat, fiind practic ultima zi petrecută pe Sfântul Munte Athos.

Parte din fațada Bisericii Schitului „Sf. Andrei”.

Clopote expuse în curtea Schitului „Sf. Andrei”. Foto: Dan Bălan.

Tragerea clopotelor presupune o anumită măiestrie. Clopotele fiind foarte apropiate de clopotari, aceștia trebuie să se protejeze, folosind căști de protecție. Foto: Daniel Tănase

Sfântul Andrei crucificat, pe o cruce din lemn de măslin, sub forma de X.
Sursa foto: [https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfantul-apostol-andrei/crucea-sfantului-andrei-141310.html\[/caption\]](https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfantul-apostol-andrei/crucea-sfantului-andrei-141310.html[/caption])

Casetă conținând fruntea Sf. Andrei.

Iconostas din Schitul „Sfântul Andrei”.

La moaștele Sfântului Andrei: Ilie Rad, doi pelerini și Dan Bălan.

Grupul nostru, în curtea Schitului „Sfântul Andrei”:
Dumitru, Dan, Ilie, Pr. Teofil, Pr. Florin, Dorin, Pr. Florin Constantin, Paul.

XI. Un Cuvânt de învățătură al Parintelui Teologos, de la Muntele Athos

Cu ocazia pelerinajului la Sfântul Munte Athos, în ziua de miercuri, 3 septembrie 2025, în foisorul Chiliei „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, am avut bucuria de a-l asculta și de a dialoga cu Părintele Teologos – nume predestinat parcă pentru un teolog atât de profund și de ancorat în realitate. Mulți dintre noi îl cunoșteam din videoclipurile postate pe canalul de Youtube – „O Chilie Athonită. Bucurii din Sfântul Munte”, care are circa 85.000 de abonați și peste 14 milioane de vizualizări.

Sper ca, la un moment dat, Părintele Teologos să își transcrie aceste conferințe online și să le publice, căci Cuvioșia sa a recunoscut într-un interviu: „Am văzut că în timp oamenii nu mai citesc. E o mare dramă, eu n-aș dori să fac activitatea de misiune pe online și pe vizual, aș dori să scriu. *Din multe motive, scrisul este mult mai concentrat, poate să genereze un mod de gândire mult mai adânc, pentru că cititul este un proces mult mai lent și, deci, omul se poate concentra mult mai bine* (subl. I.R.), însă, din păcate, astăzi asta e, oamenii nu mai citesc. E o mare dramă. Și, din cauza asta, noi ne smerim, ne adaptăm vremurilor și facem această activitate...” (Cf.

<https://www.euronews.ro/articole/interviu-parintele-teologos-calugar-muntele-athos-tehnologie>. Data accesării: 27 septembrie 2025).

Grupului nostru de pelerini clujeni i s-au alăturat încă alte două grupuri din țară. Toți am ascultat, cu emoție și interes, cele spuse de Părintele Teologos.

Am reunit cele notate atunci într-un text, pe care l-am trimis Părintelui Teologos, pentru a-l revedea și a ne da binecuvântarea să-l publicăm în paginile unei reviste cu profil religios (poate *Renașterea* sau *Tabor*, ambele fiind organe ale Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului).

*

Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin

Doamne miluiește, Doamne miluiește, Doamne miluiește.

Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi. Amin

Dragii mei,

Aș începe prin a vă spune că trebuie neapărat să vedem *minuni* în viața noastră. Și nu mă refer aici – Ferească Dumnezeu! – la minuni, așa cum găsim prin cărți, acestea există, într-adevăr, să știți. Vorbesc de faptul că noi trebuie să vedem *înlăuntrul nostru* o minune, o transformare în viața noastră: din viermii care suntem, în fluturii care au fost proiectați să devenim. Dacă vom căuta altfel de minuni, să știți că în ele intră Diavolul, care este un tip de minte foarte concret și foarte activ. (Vă pot da dovezi concrete ale existenței Diavolului.) Intră Diavolul și folosește această dorință a noastră de minuni și fenomene supranaturale...

Trebuie să știm cum acționează Hristos, să știm cum vorbește Hristos, pentru ca noi să putem urma acest model. Și asta o știm din Sfânta Scriptură și de la Sfinții Părinți – pe care nu-i citim, să fim serioși! Și după aceea să știm din experiență, experiență pe care trebuie să o validăm cu conducătorul nostru duhovnicesc, cu părintele duhovnicesc și așa mai departe.

Fraților, dacă nu ne luăm pastilele duhovnicești, n-o să simțim fericirea, n-o să simțim dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare și celelalte, care

sunt efecte, sunt rezultate, sunt razele, cum spunea Sfântul Apostol Pavel, sunt razele Duhului Sfânt. Nu vă așteptați să aveți pace în viață, dacă nu aveți Duhul Sfânt! Nu vă așteptați să fiți bucuroși în viață, dacă nu aveți Duhul Sfânt! Oricât de mult v-ați uita pe ecrane, tot n-o să fiți fericiți. Fericirea vine de la Duhul Sfânt. Oricât de mult mergeți pe la cluburi, pe la baruri, pe la păcănele, pe la jocuri și așa mai departe, n-o să fiți fericiți, dacă nu aveți Duhul Sfânt! Oricât de mulți bani ați avea și oricât de chipeși ați fi, prin mersul la sală, nu aveți dragoste, dacă nu aveți o relație cu Dumnezeu. Chiar dacă sunteți înconjurați de oameni, care vor să vă între în grație și așa mai departe.

Altă cale de a fi fericiți nu există, să știți, și din cauza asta, cum să spun, cu toate că generația actuală este cea mai avută generație din istoria omenirii, este și generația cea mai tristă, pentru că este cea mai îndepărtată de Dumnezeu. La ora aceasta avem cele două pandemii – *pandemia bolilor de nervi*, care-i mai periculoasă și mai mare decât Covid 19 – și *pandemia singurătății*, care-i și ea mai mare și mai periculoasă decât Covid 19.

Vorbesc foarte serios și foarte concret. De aceea noi am pus pe site-ul nostru înregistrarea video a Declarației de la Casa Albă, privind *Pandemia singurătății*. Sigur că aceste pandemii nu se promovează prin presă, ci se promovează prin alegători, dar ele există și sunt foarte periculoase și foarte concrete. Pentru că, evident, pandemia Covid 19 nu-ți afectează atât mântuirea, pe când bolile de nervi și mai ales singurătatea îți afectează viața veșnică și chiar într-un mod foarte, foarte adânc.

Sigur că, dacă cineva este bolnav cu nervii, nu se duce-n Iad, după cum cineva, dacă-i bolnav cu sistemul circulator, nu se duce în Iad, dar își face viața insuportabilă, face și altora viața greu de suportat, iar Diavolul folosește lipsa noastră de echilibru, lipsa noastră de autocontrol, astfel încât să ne facă slugi. De aceea găsim pe toate gardurile efecte ale depresiei, ale ADHD, ale singurătății.

Ei, toate astea sunt probleme duhovnicești, probleme de comportament.

Într-adevăr, există 5% – un procent foarte mic, când putem vorbi de balanțe chimice, de cauze mecanice – s-a lovit la cap săracul sau așa s-a născut –, dar marea majoritate a bolilor sunt probleme duhovnicești, de comportament, de stăpânirea gândului, de lipsa igienei minții, de atacuri demonice.

Se spune să aveți încredere în voi înșivă, cu alte cuvinte să fiți mândri. Dar noi nu trebuie să avem încredere în noi înșine, ci în Dumnezeu. O încredere vie, o încredere concretă, că Dumnezeu mă ajută să sap în grădină, să tai frunză la câini, să fac un program de calculator, să fac o filmare, să fac o rachetă spațială, să conduc lumea. Adică Dumnezeu să mă ajute, de la cel mai mare, până la cel mai mic lucru. Dacă este potrivit și dacă este nevoie de așa ceva, mă ajută. Dar noi nu avem credința asta... Avem doar credința că, demult, Dumnezeu a mai vindecat pe câte unul, a mai vindecat pe altul, a vindecat un lepros, mai poate el să vindece și de cancer, dar pe mine nu mă poate ajuta la un lucru creștin. Evident că te poate ajuta la orice lucru, evident că te poate ajuta în familie și oriunde. Problema este că noi îl transformăm, inconștient, pe Dumnezeu în sclavul nostru.

Fraților – Breaking News! – *noi* suntem robii lui Dumnezeu, nu Dumnezeu este robul nostru! Trebuie să fim foarte atenți, să nu-l presăm pe Dumnezeu, să facă el voia noastră, ci să încercăm noi să facem voia lui. Și atunci va fi foarte bine.

Dacă noi începem cu un *caiet de sarcini* pentru Dumnezeu – să mă ajute să fac aia și aia – nu e bine.

Fiecare om are o țintă în viață, iar ținta noastră trebuie să fie *mântuirea*. Ei, fiecare om are drumul lui propriu spre acest ideal. La un moment dat, la marginea drumului apar tot felul de magneți. Dacă omul nu este atent și puternic, pentru a se putea sustrage forței acestor magneți, să apese pe accelerație, pentru a se menține pe carosabil, iar mașinuța să nu-i fie atrasă de acești magneți. Vorbim, așadar, de forța magnetică, forță care e foarte bună ca analogie, pentru că are ecou în viața cotidiană. Vreau să spun că e nevoie de o forță cel puțin egală ca valoare, dar de sens contrar. Adică este vorba despre altcineva, care să tragă, și asta nu poate să fie altcineva decât credința în Dumnezeu.

Această deviație de la ținta noastră este păcatul. În unele clipuri video, eu vorbesc despre această distorsiune gravă. În limba greacă, limba oficială a ortodoxiei, păcatul se numește *amartía*. *Amartía* înseamnă ratarea țintei, boală, distorsiune. Dacă eu nu sunt atent să trag de volan, ca să intru în drum – lucrul acesta se numește, în Biserică, *pocăință*, *retragere* –, atunci mașina

mea se lipește de magnetul respectiv și nu mai pot ieși de acolo. Adică eu devin pasiv la magnetul respectiv, nu mai controlez eu fenomenul, ci fenomenul mă controlează pe mine și atunci vorbim de *patimă*. Iar patima se numește, în limbajul modern, *adicție* (vorbim de adicția de droguri, jocuri pe calculator, adicția de ecrane, de celular, adicția de internet ca și păcat și așa mai departe). Eu devin dependent de aceste adicții.

Dacă eu sunt dependent de magnetul respectiv, vorbim și de *dependență*. Ne referim la clipa în care omul nu mai poate să ia decizii, sub influența unui centru de plăcere – fiindcă despre asta-i vorba. Pentru că forța magnetică – forța care ne atrage – este simțită de către creier, în proporție de 95-99%, ca și plăcere, evident că terapeutica presupune o forță contrară, cum spuneam, de aceeași putere, care se manifestă sub formă de *durere*. Și aici Biserica oferă mai multe forme de durere: înainte de toate, vorbim de *post*, de *posturi* și acestea trebuie neapărat să existe – adică limitarea accesului, ținerea, păstrarea distanței. Noi știm din fizică (Legea lui Newton) că forța de atracție este invers proporțională cu pătratul distanței dintre ele, adică tai accesul de două ori, forța de atracție scade de patru ori, tai accesul de trei ori, forța scade de 9 ori, tai accesul de patru ori, forța scade de șaisprezece ori ș.a.m.d.

Din păcate, oamenii știu – dacă știu! – că postul e să nu mâncăm nu știu ce, de dulce. Nu-i așa, și dvs. știți foarte bine că nu-i așa.

Fraților, postul este *retragerea minții din simțuri*, da! Asta n-o spun eu, a spus-o un supersfânt, care se numește Isaac Sirul. Pentru că, dacă-ți lași mintea dominată de simțuri, mintea devine atentă la grijile lumii, pierzându-și claritatea discernământului. Așadar, postul este, repet, retragerea minții din simțuri, pentru a putea oferi mintea curată și liberă lui Hristos. Adică mie-mi vine să mă uit pe ecran, dar n-o să mă uit pe ecran. Mie-mi vine să mănânc clapon la tavă – nu o să mănânc clapon la tava! După care, o altă formă de durere, care este strâns legată de post, este *programul*, *ascultarea*, iar în cazul ascultării este vorba de o ascultare în fața conducătorului duhovnicesc – este o ascultare de program. Adică eu acum vreau să stau cu burta la soare, să nu fac nimic. Nu, n-o să faci treaba asta, fiindcă tu ai datoria față de Dumnezeu și alte persoane să mergi la foișor și să stai de vorbă cu pelerinii. Sau acuma trebuie să te rogi.

Dacă omul nu are program, nu are performanță. Neapărat trebuie să existe program. Sigur că programul nu trebuie să fie habotnic, ci să fie constant și să nu ieșim din program pentru te miri ce. Doar o persoană dedicată lui Dumnezeu mă scoate din program – vorbim de stareț, vorbim de duhovnic, vorbim de soție – care poate spune: „Hai să sporovăim și ajută-mă să spăl vasele!” Vorbim așadar de ceva care nu este *voie*, ci *nevoie*.

Dincolo de post și de program este musturarea de sine. „Părinte Teologos, nu ți-e rușine? Stai cinci ore cu ochii pe ecran, te uiți la aia și la aia, te uiți după femei, bei alcool, fumezi etc.” Dacă nu ai responsabilitate, poți face ce vrei.

O altă formă de durere și de responsabilitate este *spovedania*. Spovedania, ca și Taină a Bisericii, este o iertare din partea duhovnicului. Iar dincolo de spovedanie este *confesiunea*. Adică „Iubitule, n-am fost în stare să fac asta!” „Șefa, n-am reușit să fac asta!” Dar noi nu trebuie să fim iubitori de noi înșine, fiindcă asta e distructiv.

După aceea vorbim de forme de osteneală. Du-te și sapă, fă metanii, fă ceva, fă un sport de echipă, care este foarte bun. De ce? Fiindcă, în sportul de echipă, sunt evitate extremele Diavolului. Adică vorbim de mândrie și deznădejde, fiindcă în sportul de echipă nu poți lucra de unul singur și tai mândria, la fel și deznădejdea. Deci ajută foarte mult treaba asta. Dar fără arte marțiale, băieți! De ce? Dacă vreți, vorbim punctual și de ce. Se adaugă drumeții, făcut, lucrat. Astea sunt forme de durere.

Dincolo de astea, trebuie să avem și o forță, care să ne atragă către plăcerea adevărată, pentru că ținta este plăcerea adevărată, fericirea veșnică. Urmează *rugăciunea*. Persoana este o sursă de fericire adevărată. Vorbim de persoanele perfecte ale Sfintei Treimi – împreună șederea cu persoanele care sunt mai aproape de Dumnezeu în fața noastră, cum ar fi duhovnicul nostru.

Dincolo de asta, da, oameni buni, trebuie să stăm cu familia. Pentru că greșesc bărbații care – sub pretextul că trebuie să aducă bani acasă – își părăsesc de fapt familia și se concentrează pe carieră, pe afirmarea proprie. Trebuie să oferim timp familiei noastre. Dacă nu oferim timp familiei, nu îi oferim dragoste și n-o să meargă. Sigur, ai nevoie și de daruri, dar fără timp – care este cel mai mare dar –, timpul tău, atenția ta, familia și exemplul tău personal – nu va merge. Dacă vreți, vă dau și exemple.

Cunosc o persoană – nu-i dau numele, e persoană publică – un om foarte bogat, care are bani cât tirurile, foarte mulți bani, dar eu niciodată nu i-am cerut

bani. E tânăr, frumos, bombat, sală, sport etc. S-a căsătorit cu Ileana Cosânzeana. Nu vă mai imaginați, intrați în ispită! A avut copii cu ea și i-a spus în felul următor: „Haide la mine, ai pe zi 1000 de euro în mână. Faci ce vrei tu cu ei: alune, semințe, coafor, ce vrei tu!” Cu toate astea, ea l-a părăsit și l-a lăsat și cu un copil. L-a părăsit pentru unul mai bătrân, mai urât și mai sărac decât ea. De ce? Din cauza timpului! E greșit. Trebuie să oferiți timp familiei.

Când venim la muncă, evident că vom lucra și ne vom și ruga. Dacă vreți, putem discuta și tema aceasta. Când suntem acasă, fraților, trebuie să fim cu familia.

Vorbim și de niște învățături satanice: vorbim de erezii, vorbim de ocultism. Dar învățăturile satanice, care există astăzi și care apar, ca și lupul în piele de oaie, se referă la egalitatea femeii cu bărbatul. Femeia nu-i egală cu bărbatul, ci *complementară* cu acesta. Este altceva, incomparabil. Sunt lucruri la care bărbatul nu poate să ajungă – vorbim de frumusețea femeii etc. Nu se poate compara un stejar cu un crin. Iar femeia trebuie să știe treaba asta. Toată societatea este atacată printr-un război crunt – eu l-aș numi Al Treilea Război Mondial, ideologic vorbind. Toate vin prin artă, cultură, internet, prin care li se inoculează oamenilor individualismul, ideea că familia este o povară, o greutate, un deranj, pentru că tu trebuie să te afirmi, că în familie intri într-o situație abuzivă și că reușita ta este reușita în carieră.

Dezvoltarea personală trebuie să îl aibă în vedere pe Iisus Hristos, care este arhetipul, modelul, atotputernicul, ca să spun așa, care este viața și moartea. Nu că ai ajuns tu manager la Mercedes, poziție care este în topul aspirațiilor. Asta este făcută în mod intenționat, pentru că femeia este sursa de iubire în familie, ea este mama, ea este sursa de frumos ș.a.m.d. Ca să distrugi familia, să distrugi societatea – fiindcă familia este societatea –, distrugi femeia, o transformi în *bărbată*, în femeia care sparge ceapa cu pumnul, care este obiect sexual, bombată ș.a.m.d. Ea trebuie să fie mamă, soție, gospodină.

Familia este principala instituție de învățământ din România. Problema e că azi părinții și-au trădat copiii în fața ecranelor. Un alt lucru satanic este că li se inoculează oamenilor, dincolo de faptul că familia este percepută ca o limitare, o greutate, dar care, dimpotrivă, trebuie să fie o sursă de fericire, de libertate, prin complementaritate, cum spuneam. De aceea noi considerăm că

membrii LGBT sunt niște *netoți*, pentru că, în realitate, bărbatul se împlinește prin femeie, iar femeia se împlinește prin bărbat, ei devin *un tot*. Prin urmare, bărbatul are nevoie de femeie și femeia are nevoie de bărbat.

Noi, venind la monahism, să nu credeți că am ajuns la complementaritate cu obștea. Nu există treaba asta. Noi am venit la monahism, ca să îl găsim mai repede pe Dumnezeu, țintă total complementară.

Aș vrea să mai spun, apropo de familie, că li se inoculează soților să nu facă mulți copii, dar acest sfat este unul distructiv. De ce? Pentru că un singur copil în familie are probleme cu singurătatea, necesită foarte multă atenție și dincolo de asta, e o povară, tocmai pentru că e singur. Toată dragostea părinților cade asupra lui.

Să vă dau un exemplu. Pentru cine nu știe, eu am fost mulți ani în informatică ș.a.m.d. și aveam un frate programator și ăsta era într-o relație sentimentală, dacă doriți, dar curată, cu o fată, cu care se înțelegea foarte bine. Fata era frumoasă, foarte blândă, ei se înțelegeau foarte bine, fără certuri. Ei, pentru că se înțelegeau foarte bine și se cunoșteau unul pe altul, la un moment dat, băiatul îi cumpără fetei o casetă (mai de mult erau casete, nu CD-uri, ca acum!) cu o cântăreață necunoscută fetei, dar el dedusese că o să-i placă prieteni sale. Într-adevăr, când i-a dat caseta, fata s-a bucurat foarte tare și s-a bucurat și mai mult, când a auzit muzica, aceasta plăcându-i nespus de mult. Trece o săptămână, trec două săptămâni și vine băiatul și-i spune: „Ai ascultat caseta?” „Da!”, zice fata. „Atunci dă-mi-o înapoi!” Iată un exemplu de manifestare a unui om singur! Și vorbim de o casetă, care costa 2 lei! Iar acest egoism al lui provine din faptul că a fost crescut singur, iar acum toată ziua era cu oamenii, fiind un programator foarte bun.

Dacă într-o familie sunt doi copii, deja e mult mai bine. E adevărat că în doi apare și rivalitatea, competiția. De ce el și nu eu etc.

De la trei în sus, lucrurile se echilibrează, mai ales dacă mama are tactul de a le atribui sarcini potrivite. Cel mare, al treilea, îl crește pe cel mai mic. Mai ales dacă cel mare este o fată, dar și dacă nu e fată. Copiii se cresc între ei, iar părinții se degreveză de anumite sarcini. Copiii se maturizează, se joacă între ei, se cresc între ei și totul merge foarte bine, natural. Familia devine foarte îmbelșugată, foarte bucuroasă, o sursă de bucurie pentru alții. De aceea toate familiile cu mulți copii sunt binecuvântate.

Dacă este singur, copilului i se dă tableta, telefonul, el devine brusc „cuminte”, dar, în realitate, se droghează, pentru că, astăzi, informatica este o formă de drog. Reacțiile chimice specifice drogurilor se cunosc care sunt. S-a descoperit că aceleași reacții chimice pot fi obținute nu numai prin niște substanțe chimice, ci și prin alte metode, inclusiv prin ecrane. Și mai ales dacă te uiți la niște rețele sociale, precum Tik Tok, Instagram și dacă te joci pe calculator sau pe telefon. Trebuie să știm că astea sunt niște surse foarte puternice de drog. Firmele de jocuri pe calculator cheltuiesc foarte mulți bani și câștigă și mai mulți bani din drogurile jocurilor.

Am fost, cum vă spuneam, 30 de ani în informatică și cunosc problema de la prima mână. Un joc costă mai mult de o sută de milioane de dolari și se joacă gratis. Jocul ți se dă pe gratis, dar tu vei da ulterior bani, ca să avansezi în joc: să cumperi o armă, o mașină etc. Problema cea mare și gravă nu este că dai banul, ci că îți distrugi mintea. Așa apare boala ADHD. Alții pătesc sindromul Tourette, adică au ticuri motorii sau vocale. Și asta este făcut științific. Știți cum se face?

Când faci un astfel de joc (industria jocurilor pe calculator este mai mare, adică are cheltuieli și venituri mai mari decât toate filmele de la Hollywood și toată industria muzicii la un loc), așadar, în dezvoltarea unui joc, există două faze: faza Alpha și faza Beta. Faza Alpha este cea în care se scrie proiectul jocului. În faza Beta, începe testarea acestuia, dar nu se testează dacă jocul crapă și se blochează ș.a.m.d., ci se testează cantitatea de drog. Adică se aduc la sediul firmei, care este într-un zgârie-nori sau într-un campus, se aduc oameni, care testează jocul (*Betatesteri*). Aceștia semnează un contract de confidențialitate, prin care se obligă să nu spună nimănui ceea ce văd. Deci ei testează cantitatea de drog din jocul respectiv. Li se pun aparate și li se măsoară creșterea pulsului, dilatarea pupilei și efectele cutanate: transpirația și părul de găină! Dacă în 10-15 minute curba de drog nu este la nivelul la care trebuie, jocul se împinge în faza Alpha. Și atâta se învâрте jocul, până se ajunge la nivelul dorit de producători, care poate fi lansat pe piață.

La multe întâlniri cu pelerinii mi se pun întrebări legate de *robotică* și *inteligența artificială*. Sunt două lucruri diferite, chiar dacă cele două domenii sunt legate între ele.

În cazul *roboticii*, lucrurile sunt oarecum mai ușoare. Aici e vorba de disponibilizare, de trimiterea oamenilor în șomaj, ceea ce creează o mulțime

de probleme sociale. Din cauza asta se caută soluții, care sunt foarte distructive. Cea mai distructivă și cea mai vicleană soluție este UBI, care înseamnă *bani pe gratis*. Ca să nu te revolți. Fiindcă omul se va revolta, că n-are salariu, iar în al doilea rând, ca o consecință, nu mai are cine să cumpere toate bunurile care sunt produse de roboți. Deja suntem într-o criză de supraproducție. Ce ne facem, când această producție va crește foarte mult, din cauza roboților? Ca să existe bani la popor, ca să nu facă scandal și ca să aibă cine să cumpere bunurile respective, există așa-numitul *venit minim garantat*, prin care se dau oamenilor bani pe gratis. Dar asta înseamnă validarea lenei, a patimilor. E un păcat mare de tot. Eu cunosc oameni care au fost distruși nu de venitul minim garantat, ci de ajutorul de șomaj, care este distructiv. Deci asta e problema cea mare cu roboții, că vor fi mulți oameni dați afară, disponibilizați. Pentru că problema e nesustenabilă, decidenții nu sunt încă hotărâți ce să facă. În clipa în care ai roboți, în clipa aceea dispare dragostea.

Cât privește *inteligența artificială* (AI), despre care se vorbește atât de mult, ea este o umbrelă, sub care se ascund mai multe tehnologii, care au și nu prea au multe legături între ele. Unele dintre ele sunt necesare și nu se mai poate fără așa ceva (optimizare de trafic, zboruri, medicină etc.). Din păcate, sunt lucruri mult mai aproape de om, care sunt distructive. Foarte probabil, când zici AI, te gândești la Modele Lingvistice de Mari Dimensiuni (Large Language Models – LLM) sau la ChatGPT. E vorba că eu scriu, întreb ceva, iar ChatGPT îmi răspunde. Problema cea mare este că eu îi scriu ca un om, iar ChatGPT îmi răspunde tot ca un om. Provocarea cea mare este să crezi că ChatGPT are suflet, că este o persoană, o personalitate. O să încerc să am relații sentimentale cu acest ChatGPT. Chiar dacă eu îl socotesc un om, de fapt, el n-are dragoste, n-are empatie, n-are pocăință, n-are Dumnezeu. Este un Antichrist digital, dacă vreți. Eu cunosc oameni care l-au întrebat probleme sufletești și apoi au căzut în depresie. Știu și cazuri de oameni care s-au sinucis din cauza asta.

Dacă este să se folosească acest ChatGPT pentru lucrări tehnice, pentru cercetare, pentru sinteze este OK. Dar niciodată să nu întrebi probleme sufletești.

Pe de altă parte, în această relație cu AI, trebuie permanent să gândești, că, dacă nu gândești, mintea ți se atrofiază. În clipa în care ChatGPT gândește în locul tău, omul se debilizează, uită să gândească.

S-au făcut studii serioase, inclusiv de către Microsoft, care finanțează AI. Și s-a ajuns la concluzia că oamenii se tâmpesc la propriu.

În SUA, studenții (sau unii studenți) au ajuns la nivelul intelectual al unui elev de clasa a VI-a. Sunt o mulțime de profesori, care și-au dat demisia, fiindcă nu mai pot să-i învețe nimic pe elevi. Pe mine m-a impresionat foarte mult cazul unei profesoare de muzică. La noi, notele muzicale sunt *do, re, mi, fa, sol, la, si, do*. În SUA, fiecărei note muzicale îi corespunde o literă din alfabet (*a, b, c, d* etc.). Or, dacă elevii nu știau alfabetul, nu aveau cum învăța notele muzicale!

Așadar, sub pretextul informării, ChatGPT îți oferă, de fapt, un drog. Nu știu *când* se va termina aventura ChatGPT, dar știu *cum* se va încheia. Cu un război. Războiul a început, de fapt, prin căderea lui Adam. Războiul este starea omului păcătos. În clipa în care omul se îndepărtează de Dumnezeu, adică păcătuiește, războiul tot crește. Există azi în lume foarte mult păcat și acest păcat tot crește.

Nu există decât două alternative: sau omenirea se va pocăi, sau războiul va distruge omenirea.

De aceea vă spun: Rugați-vă, fraților, stați în liniște și rugăciune! Dacă vă rugați, dacă faceți fapte bune, de dragoste, dacă descoperiți frumusețea persoanei, dacă mergeți la Biserică, va fi bine în România.

Și citiți, pentru că cititul generează un mod de gândire adânc, lent și corect, pe când ecranele generează un mod de gândire rapid, scurt, haotic și foarte greșit.

3 septembrie 2025,

Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”,

Sfântul Munte Athos

Notă. Mulțumesc colegului pelerin, **Dorin Dobrincu**, pentru sprijinul acordat în pregătirea textului de față pentru tipar. (Ilie Rad)

(*Tabor*, anul XIX, nr. 12, dec. 2025, p. 53-59)

XII. Descoperirea poeziei Sfântului Ioan Iacob-Hozevitul, demers mijlocit de Părintele Marcel

(Joi, 4 septembrie 2025)

Reprezentare iconică a Sfântului Ioan Iacob Hozevitul

În prima zi a prezenței noastre la Chilia „Sf. Nicolae”, unde am dormit două nopți, ne-am intersectat cu un părinte aflat într-un scaun cu roțile, pe care l-am salutat cu tot respectul cuvenit. Văzând că suntem figuri noi de pelerini (eram cu Dan), ne-a întrebat de unde suntem. I-am spus că venim din Cluj și l-am întrebat și noi de unde se trage. Ca toți călugării de la Muntele Athos, întrebați, ne-a spus că nu are importanță, acum fiind aghiorit. Dar glasul îi trăda originea moldovenească și până la urmă tot ne-a dezvăluit că a lucrat ca electrician, la Huși. Prezentările fiind astfel făcute, părintele Marcel (am aflat că acesta îi era numele de monah) a și început o diatribă împotriva fostului președinte Ion Iliescu, ateul convins, care a fost îngropat cu un sobor de preoți! N-am intrat în joc, mirându-ne de faptul că un călugăr poate fi atât de pornit, când e vorba de politică, stare care contrastează cu

statutul de monah, în general retras din cele lumești și concentrat doar pe rugăciune, post și ascultare.

Ne-a întrebat apoi dacă am auzit de Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, care a scris multe poezii. Spre rușinea mea (mai puțin a lui Dan, care are educație muzicală, nu literară), nu auziserăm de acest creator. Atunci ne-a recomandat ca, odată ajunși acasă, să căutăm volumul *Hrană duhovnicească*, o carte care conține poezii admirabile. Ne-a și întrebat dacă ne poate recita poezia *Crucea vieții*, din volumul amintit. Fiind de acord, Părintele Marcel a început:

Un creștin odinioară
Tot se căina mereu:
„Grea mai este Crucea asta
Ce mi-a dat-o Dumnezeu!

A trimis la el un Înger
Noaptea, când dormea trudit,
Și luând pe om de mână,
L-a urcat pe deal, la Schit.

Cum o dau, nu-mi merge bine,
De necazuri nu mai scap,
Și muncesc din greu ca boul,
Până cad lângă «proțap»!

Se făcea că este ziuă
Și erau numai ei doi,
Între niște Cruci frumoase,
Felurite după soi.

Iacă alții sunt mai leneși
Și trăiesc mai în belșug,
Numai mie (vorba ceea)
«Boii nu-mi mai trag în jug!»

Unele erau de aur,
Altele de fier și lemn,
De argint și de aramă
Fiecare cu un semn.

Și ofta creștinul nostru
Și mereu era cârtind:
Nimeni nu putea o dată
Să-l audă mulțumind.

Zice Îngerul atunci:
Ia-ți o Cruce, care vrei!
Numai potrivește-o bine
Și te-ntoarce la bordei!”

Însă Cel de Sus Părinte,
Care-ajută pe „mișel”,
Căutând din cele sfinte,
Cercetatu-l-a pe el.

Lacom el apucă-n grabă
Cea de aur mai întâi
Începând s-o tăbârcească
Pe voinici umerii săi.

De prea multă strălucire
Nu te poți uita la ea,
Dar, voind ca s-o ridice,
Vede că-i nespus de grea.

Văzând că n-o poate urni,
S-a uitat la ea cu jind
Și se pogorî la vale
La o cruce de argint.

El se uită, iar încearcă,
Până ce își ia de seamă,
Să-și aleagă altă Cruce
Tot frumoasă, de aramă.

Dar, în ciuda lui, și-aceea
Pentru dânsul este grea,
Cea de marmură mai tare,
Cea de fier cam tot așa.

Lângă ele, mai la vale,
Vede sub un copăcel
Cruce de stejar ușoară,
Numai bună pentru el.

O ridică, deci, și pleacă,
Iară Îngerul, pe drum,
Îl întreabă pentru Cruce,
Dacă-i mulțumit acum.

„Slavă Domnului, răspunde,
Tare-s mulțumit de ea,
Căci din toate numai asta
Este după vloga mea!”

Îngerul atunci îi zice:
„Omule nemulțumit!
Pentru Crucea vieții tale
Totdeauna ai cântit!

Astăzi te-am adus anume
Ca să-ți fie ție semn,
Că niciuna nu poți duce,
Decât Crucea ta de lemn.

Asta este „Crucea Vieții”,
Dată ție de când ești,
Deci, lui Dumnezeu dă slavă,
Și de-acum să nu cârtești!

Cele de metale scumpe
Sunt a oamenilor sfinți,
Care sufăr pân-la sânge,
Întru grele nevoinți.

Iară tu, cu sărăcia,
Lesne te vei mântui,
Dacă vei păzi credința
Și, răbdând, vei mulțumi!”

Văzând că am ascultat poezia cu atenție, ne propune să ne mai recite una, *Nevoitorul mândru*, de data aceasta cu referiri la viața monahală:

La un Schit trăia odată
Un monah nevoitor
Ce era cu socoteala
Cam înalt cugetător.

„Te fălești (îi zice dânsul),
Înălțându-te în gând
Pentru ațele făcute
Și te mângâi numărând?

El fiind la trup mai zdravăn
Decât frații de la Schit
Împlinea și ascultarea,
Și canonul îndoit.

Iată ciurul cu metanii
Pentru fiecare zi!”
Și zicând așa, începe
Îngerul a ciurui.

Șaptezeci și cinci de ațe
Regulat el învârtea,
Pe când alții, mai bicsinici,
Nu puteau ca el urma.

După asta îi arată
Cuviosului mirat
Că din ciurul plin de ațe
Numai trei s-au arătat!

Se plângeau de slăbiciune
Către cel mai sus-numit,
Iară el râdea de dânsii,
Socotind că-i procopsit.

Șaptezeci și cinci de ațe
Iată ce au prețuit,
Căci la ceruri, dintre toate,
Numai trei ți s-au primit!

Dumnezeu Preamilostivul
N-a lăsat pe robul Său
Ca să-și piardă osteneala
Pentru cugetul cel rău.

Când începi să faci canonul,
Gândul este adunat,
Dar, trecând puțină vreme,
Te apuci de vânturat.

Îi arată în uimire
Pe un Înger luminat
Cu un ciur frumos în mână
De metanii încărcat.

Te grijești să numeri bine
Ațele ce mânuiești,
Dar cu mintea răspândită
Țări și mări cotrobăiești!

Pentru asta, din canonul,
Care zilnic ai făcut,
Trei metanii sunt primite,
Cele de la început!

Celelalte sunt pierdute,
Ca și pulberea în vânt,
Căci, în loc să fii la ceruri,
Mintea zboară pe pământ!

Nu voiește Domnul număr
Dintru cuget răspândit,
Mult, puțin, El vrea să facem
Cu trezvie și smerit!

Iată, cel bolnav, ce zace:
Trei închinăciuni făcând,
S-a primit ca împlinire
A canonului de rând!

Celuia cu neputință,
De nu poate împlini,
Dar făcând și el ce poate,
Dumnezeu îi va primi!

Iar de are ascultare
Și de boală-i chinuit,
Altă jertfă nu se cere
Decât duhul mulțumit!

Mulțumirea într-o boală
Este ca un sfânt prinos,
Mai primit decât canonul
Celui care-i sănătos!

Iar suspinul celui trândav
Este iarăși mai primit,
Decât multa nevoieță
A celui ce s-a mândrit!

Se pogoară fără roade
Mândrul cel nevoitor
Și ca cerul se înalță
Cel smerit cugetător!

Să primească fiecare
Ce-i trimite Dumnezeu
Și lucrând după putere
Umilească-se mereu!

A doua zi, când noi așteptam microbusul, pentru a vizita câteva așezăminte monahale (fiind ultima noastră zi de ședere la Athos), l-am văzut pe Părintele Marcel urcând în alt microbus. Nu știm unde s-a dus.

Ajuns acasă, am căutat volumul *Hrană duhovnicească*, unde am găsit cele două poezii (titlul corect al primeia este *Crucea vieții omenești*): Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Hrană duhovnicească. Carte cu cele mai minunate și umilincioase cugetări, care suie pe om cu sufletul la cer. Scrisă în versuri de Ieroschimonahul Ioan Iacob, care a sihăstrit la Schitul Sfintei Ana din Mănăstirea*

Hozeva, în pustiul Iordanului. Pilde, cugetări și imnuri în versuri cu conținut dogmatic și moral. Partea I – poezie, Editura „Lumină din Lumină” vă dorește viață lină! (1 Timotei, 2²). Și un sufletel curat cum Dumnezeu vi l-a dat! [Această carte apare cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului.], București, 2000.

Am mai găsit și o antologie conținând exclusiv versuri, alcătuită de arhimandritul Ioanichie Bălan: Sfântul Cuvios Ioan de la Neamț Hozevitul, *Dor de pustie, dor de cer*. Versuri înmănunchiate sub îngrijirea Arhim. Ioanichie Bălan. Tipărite cu binecuvântarea **Î.P.S. Daniel**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. [*Cuvânt înainte*: †Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Prolog: †Aristobul, Arhiepiscopul de Kiriacopoleos, Ierusalim, 25 noiembrie 1963], Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1997.

Am reprodus cele două poezii din ediția apărută în anul 2000, care ni s-a părut mai bine lucrată, din punct de vedere științific.

Dar cine este Sfântul Cuvios Ioan de la Neamț Hozevitul?

Există o lucrare din care aflăm informațiile necesare: *Viața și acatistul Sfântului Cuvios Ioan de la Neamț-Hozevitul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, 32 de pagini.

Cum Sfântul Cuvios Ioan de la Neamț-Hozevitul lipsește din dicționarele noastre literare, preferăm să reproducem un amplu articol despre acesta, publicat pe OrthodoxWiki): Ioan Iacob Hozevitul – OrthodoxWiki, care reliefează mai ales personalitatea religioasă a acestuia.

Regret că nu știm cine este autorul excepționalului articol de pe *OrthodoxWiki* (ca și pe *Wikipedia*, articolele nu sunt semnate), dar am fost foarte atent la folosirea ghilimelelor de deschidere și închidere.

Iată textul:

„Sfântul **Ioan Iacob cel Nou (Hozevitul)** este unul dintre cei mai recentți sfinți din Biserica Ortodoxă Română, cu metania din Mănăstirea Neamț, care s-a nevoit 24 de ani în Țara Sfântă, atât pe valea Iordanului, cât și în pustiul Hozeva, constituindu-se într-un model veritabil de viețuire în Hristos, în era contemporană. Biserica l-a rânduit ca pildă vie de credință și de viețuire creștinească, înscriindu-l în calendarul ortodox la data de 5 august.

S-a născut la 23 iulie 1913, într-un sat de pe malul Prutului, Crăiniceni, comuna Păltiniș, județul Botoșani, într-o familie de țărani foarte credincioși, anume Ecaterina și Maxim Iacob, fiind singurul copil la părinți. Din botez s-a chemat Ilie, iar în familie i se spunea «Iliuță». La 6 luni de zile de la naștere, mama pruncului Ilie își dă sufletul. După doi ani, moare și tatăl său în război, în toamna anului 1916, rămânând orfan de amândoi părinți. El este îngrijit, timp de zece ani, de bunica sa, Maria Iacob, care de timpuriu i-a semănat în suflet tainele credinței, învățându-l de mic cu rugăciunea, postul, cercetarea bisericii și respectarea rânduielilor creștinești. În 1923 a decedat și bunica, lăsând pe micul Ilie cu totul orfan și lipsit de mângâierea părinților și a bunicilor. De acum, copilul este luat în grija unchiului său, Alecu Iacob, care avea acasă șase copii.

Primii ani de școală îi face în satul natal, iar între anii 1926-1932 urmează Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu” la Lipcani-Hotin și Liceul „Dimitrie Cantemir” la Cozmeni-Cernăuți, fiind cel mai bun elev din școală.

Dorul spre Împărăția lui Dumnezeu și al vieții pustnicești, după exemplul și pilda Părinților care au trăit în pustie, a atras din tânără vârstă pe cel ce a primit numele de botez Ilie, la viața monahicească. În vara anului 1932, rudele voiau să-l dea la Facultatea de Teologie din Cernăuți, ca să-l facă preot. Dar el, simțindu-se chemat de Dumnezeu la o viață mai înaltă, le-a spus: «Nu, eu vreau să mă fac călugăr!» După un an, tânărul Ilie, pe când lucra la câmp, se ruga lui Dumnezeu să-i descopere calea pe care să o urmeze. Deodată a auzit un glas de sus, zicând: «Mănăstirea!» Din clipa aceea nu a mai avut odihnă în suflet. În vara anului 1933, cerând binecuvântarea duhovnicului său, tânărul Ilie și-a luat cărțile sfinte, crucea și icoana Maicii Domnului din casa natală, fiind în zi de duminică, și, călăuzit de Duhul Sfânt, a intrat în obștea Mănăstirii Neamț, unde face ascultare, la infirmerie și la biblioteca mănăstirii.

Între anii 1934–1935 își satisface stagiul militar la Dorohoi, în Regimentul 29 Infanterie. După terminarea stagiului militar, se reîntoarce la mănăstire, continuând aceeași ascultare. La 8 aprilie 1936, în Miercurea Mare, rasoforul Ilie Iacob este tuns în monahism de arhimandritul Valerie Moglan (viitor arhieru vicar la Iași), în biserica mare a Mănăstirii cu hramul «Înălțarea Domnului» –

ctitorie a voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt –, primind, potrivit pravilei călugărești, un nou nume, cel de Ioan. Naș și părinte duhovnicesc i-a fost ieromonahul Ioachim Spătarul, egumenul Schitului Pocrov, unul din cunoscuții călugări moldoveni cu viață îmbunătățită.

Dorind viață pustnicească și arzând cu inima pentru Hristos și pentru Sfintele Locuri, unde S-a născut, a pățimit și a înviat Domnul nostru Iisus Hristos, fericitul monah Ioan Iacob pleacă în Țara Sfântă, împreună cu alți doi monahi din lavră, Claudie și Damaschin, în noiembrie același an. După ce se închină la toate Sfintele Locuri și sărută Crucea Golgotei și Mormântul Domnului, cei trei călugări se retrag să ierneze în obștea Mănăstirii Sfântul Sava, din pustiul Iordanului. Apoi, însoțitorii săi întorcându-se la Mănăstirea Neamț, fericitul monah Ioan Iacob se nevoiește, în continuare, în Lavra Sf. Sava cel Sfințit de lângă Betleem, timp de zece ani, răbdând grele ispite, boli și încercări de la oameni și de la diavoli. Prima ascultare în obștea Sfântul Sava a fost cea de paraclisier. Cuviosul Ioan avea mare evlavie pentru biserică și sfintele slujbe. Făcea prescuri, menținea curățenia și suna clopotul de slujbă. De asemenea, păstra o atmosferă de iubire, de smerenie și milă față de toți. Avea și ascultarea de infirmier al mănăstirii și îngrija cu dragoste atât pe călugări, cât și pe numeroșii arabi și beduini, bolnavi sau răniți în război, care erau aduși la infirmeria mănăstirii. Pentru aceasta îl iubeau și-l căutau atât unii, cât și alții.

Duhovnicul lui, ieroschimonahul Sava, macedonean de neam, care cunoștea limba română, era un mare povățuitor de suflete și mărturisea pe toți călugării români nevoitori în Țara Sfântă. Astfel, ziua era în slujba obștii și a bolnavilor, iar noaptea se nevoia singur în chilie, cu multe rugăciuni de taină, cu metanii, lacrimi și citiri din Sfânta Evanghelie și din scrierile Sfinților Părinți. Cunoscând bine limba greacă, traducea unele pagini alese patristice, din care se hrănea atât pe sine, cât și pe cei ce veneau la el. Avea și darul scrierii de învățături și versuri duhovnicești, pe care le trimitea fraților săi din Țara Sfântă sau le dădea pelerinilor români, care veneau spre închinare la Mormântul Domnului.

Între anii 1939–1940 fericitul sihastru Ioan Iacob s-a nevoit, împreună cu un ucenic român, într-o peșteră din pustiul Qumran, aproape de Marea

Moartă. Aici a cunoscut pe monahul Ioanichie Pârâială, care i-a rămas ucenic credincios până la obștescul sfârșit. Obișnuia să se roage noaptea, singur, hrănindu-se doar cu pesmeți și puține fructe, răbdând multe ispite.

Între anii 1940–1941, din cauza războiului, Cuviosul Ioan a stat, cu mai mulți călugări din Țara Sfântă, într-un lagăr pe Muntele Măslinilor. Fiind eliberat, se reîntoarce la Mănăstirea Sfântul Sava și continuă aceleași ascultări și nevoițe.

În anul 1947 este hirotonit diacon, la 13 mai, în Biserica Sfântului Mormânt, cu aprobarea Patriarhului României, la recomandarea Arhimandritului Victorin Ursache, superiorul Așezământului Românesc din Ierusalim. În același an, Cuviosul Ioan Iacob este hirotonit preot în Biserica Sfântului Mormânt, de arhiereul Irinarh, fiind numit de Patriarhia Română egumen la Schitul românesc «Sfântul Ioan Botezătorul», de pe Valea Iordanului (înființat atunci de Patriarhia Română), aproape de locul unde S-a botezat Domnul nostru, Iisus Hristos.

Timp de 5 ani, cât a dus această ascultare, Cuviosul Ioan Iacob a săvârșit zilnic toate sfintele slujbe, în limba română, a tradus numeroase pagini din Sfinții Părinți, cu învățături pentru călugări și pelerini; a compus un bogat volum de versuri duhovnicești, a înnoit chiliile și biserica schitului și, mai ales, viața duhovnicească din schit, ostentindu-se mult pentru primirea pelerinilor din țară, pe care îi spovedea, îi împărtășea și le dădea sfaturi mântuitoare de suflet. Noaptea, însă, se nevoia singur, neștiut de nimeni, fie în chilie, fie ieșind să se roage pe valea Iordanului, încercând să urmeze, după putere, Cuvioasei Maria Egipteanca. Nevoia lui era aceasta: ziua nu mânca nimic, până la apusul soarelui, și rostea neîncetat rugăciunea din inimă, iar cu mâinile lucra la grădină, la întreținerea schitului și odihnea cu dragoste pelerinii care poposeau acolo. Noaptea săvârșea slujbele rânduite, spovedea închinătorii și se retrăgea câteva ore la liniște într-o peșteră de pe malul Iordanului, iar dimineața se întorcea la schit cu chipul luminat.

Singurul său ucenic statornic era monahul Ioanichie, precum și câteva maici românce bătrâne, Melania, Natalia, Galinia, Casiana și Magdalena, care îi erau fiice duhovnicești și se aflau sub ascultarea sa. Arzând cu inima mai mult pentru Hristos și iubind desăvârșit liniștea și rugăciunea, fericitul

stareț Ioan s-a retras, în luna noiembrie 1952, din ascultarea de egumen și, împreună cu ucenicul său, Ioanichie, intră în obștea Mănăstirii «Sfântul Gheorghe Hozevitul», din pustiul Hozeva, pe valea pârâului Cherit (Horat).

Din vara anului 1953, fericitul Ioan se retrage cu ucenicul la o peșteră din apropiere, numită Chilia «Sfintei Ana», unde, după tradiție, ea se ruga lui Dumnezeu să-i dăruiască un prunc. Alături de el, într-o altă peșteră, se nevoia un monah cipriot, anume Pavel. Aici s-a nevoit Sfântul Ioan Sihastrul cu ucenicul său, timp de 7 ani, în rugăciuni neîncetate, în privegheri de toată noaptea, în postiri îndelungate, în lacrimi neștiute, în cugetări și în doriri duhovnicești, răbdând tot felul de ispite, suferințe, lipsuri, lupte cu diavoli și cu înstrăinare totală, aprinzându-se de multă râvnă pentru Hristos și slăvind pe Dumnezeu Cel în Treime lăudat. La peșteră, unde cu greu se ajungea, pe o scară înaltă, nu primea pe nimeni, comunicând cu cei ce veneau mai ales prin rugăciune, prin unele scrieri sfinte și prin ucenicul său.

În sărbători mari și în posturi, Sfântul Ioan săvârșea Sfânta Liturghie în paraclisul Peșterii «Sfânta Ana» și se împărtășeau amândoi cu Trupul și Sângele lui Hristos, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate. În timpul zilei și în clipe de răgaz, ieșea în gura peșterii, la lumină, unde scria versuri religioase și traducea pagini patristice din limba greacă. Mânca, o dată în zi, pesmeți, măsline, smochine și bea puțină apă, iar noaptea dormea câteva ore, pe o scândură, având o piatră drept perină.

În vara anului 1960, era bolnav și suferea toate cu multă răbdare. Simțindu-și sfârșitul aproape, miercuri, 4 august, s-a împărtășit cu Sfintele Taine, iar joi dimineața, 5 august 1960, la orele 5 și-a dat sufletul în mâinile lui Iisus Hristos, la vârsta de numai 47 de ani. După trei zile, a fost înmormântat în aceeași peșteră de egumenul Mănăstirii «Sfântul Gheorghe», arhimandritul Amfilohie. Știuse mai dinainte data sfârșitului său, pe care și-a însemnat-o pe peretele peșterii. A fost înmormântat în peștera în care s-a nevoit și care s-a umplut, în timpul slujbei, de nenumărate păsărele, hrănite până atunci zilnic de cuviosul Ioan.

După 20 de ani, la 8 august 1980, trupul său a fost aflat întreg, nestricat de vreme, răspândind bună mireasmă, semn că l-a preamărit Dumnezeu și l-a numărat în ceata sfinților, pentru nevoința și sfințenia vieții sale de pe

pământ. O mare bucurie duhovnicească i-a cuprins pe toți. La 15 august 1980, același egumen i-a pregătit raclă sculptată în lemn de chiparos, l-a așezat în ea, cu mare cinste, și l-a dus în procesiune, împreună cu câțiva arhieri de la Patriarhia Ortodoxă din Ierusalim și cu mii de pelerini, care au venit la praznicul Adormirii Maicii Domnului, hramul acestei mănăstiri, depunând Sfintele Moaște în biserica cu hramul Sfântul Ștefan din incintă, unde se află și moaștele Sfântului Gheorghe Hozevitul.

De atunci, vin zilnic pelerini ortodocși, și chiar catolici, ca să se închine la moaștele Cuviosului, cerându-i ajutorul, pe care, toți cei ce se roagă cu credință, îl primesc. Această strămutare a moaștelor Sfântului Ioan s-a făcut cu binecuvântarea patriarhului Benedict al Ierusalimului. El este cinstit de toți ortodocșii, dar, mai ales, de cei din România, Grecia, Cipru și Țara Sfântă.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luând în considerare sfințenia vieții Cuviosului Ioan Iacob și văzând cinstitele sale moaște, l-a trecut în rândul sfinților, la data de 20–21 iunie 1992, sub numele de «Sfântul Cuvios Ioan de la Neamț – Hozevitul», fixându-i-se prăznuire pe ziua de 5 august, data mutării lui la cele veșnice.

Chiar înainte de a fi procedat la «canonizare», adică la trecerea lui în rândul sfinților, chipul său a fost zugrăvit în icoane, precum și în Catedrala «Sfântului Gheorghe» din Hama, în Siria; un călugăr-immograf, din cadrul Patriarhiei Ecumenice, i-a alcătuit o slujbă, iar credincioșii, care ajungeau în fața moaștelor sale, îl cinsteau ca pe un adevărat sfânt.

În numele Sfântului s-au zidit multe biserici. Astfel, în curtea Seminarului «Veniamin Costachi», de la Mănăstirea Neamț, s-a construit o biserică în cinstea sa (sfințită de către Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, în anul 1996).

Sfântul Ioan Iacob este, de asemenea, și patronul spiritual al Seminarului Teologic Liceal din Dorohoi.

Trăgându-se de origine din părțile Dorohoiului, Sfântul Sinod al BOR a hotărât ca Sfântul Ioan Iacob să fie protectorul și mijlocitorul elevilor, profesorilor și ostenitorilor acestei școli teologice, înaintea Bunului Dumnezeu. În 2012, a fost desemnat și ocrotitorul bibliotecarilor.

Sfântul Ioan Iacob este primul român, căruia Patriarhia Ierusalimului i-a proclamat canonizarea.” (Cf. Ioan Iacob Hozevitul - OrthodoxWiki. Data accesării: 8 noiembrie 2025)

Să mai adăugăm faptul că opera sa a fost tipărită în mai multe ediții (unele reeditari):

***, *Viața și acatistul Sfântului Cuvios Ioan de la Neamț-Hozevitul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993; Sfântul Ioan de la Neamț Hozevitul, *Dor de pustie, dor de cer*. Versuri înmânuncheate sub îngrijirea Arhim. Ioanichie Bălan. Tipărite cu binecuvântarea **Î.P.S. Daniel**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1997; Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Hrană duhovnicească. Carte cu cele mai minunate și umilincioase cugetări, care suie pe om cu sufletul la cer. Scrisă în versuri de Ieroschimonahul Ioan Iacob, care a sihăstrit la Schitul Sfintei Ana din Mănăstirea Hozeva, în pustiul Iordanului; Pilde, cugetări și imnuri în versuri cu conținut dogmatic și moral. Partea I – poezie*, Editura „Lumină din Lumină” vă dorește viață lină! (1 Timotei, 2²). Și un sufletel curat cum Dumnezeu vi l-a dat! [Această carte apare cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului.], București, 2000; Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, *Dor de pustie, dor de cer*. Versuri înmânuncheate sub îngrijirea [lui] Ioanichie Bălan. Ediția a 2-a, Editura Trinitas, Iași, 2007; Ioan Iacob, ieroschimonah [care a sihăstrit la Schitul „Sfintei Ana” din Mănăstirea Hozeva, în pustiul Iordanului], *Hrană duhovnicească: carte cu cele mai minunate și umilincioase cugetări, care suie pe om cu sufletul la cer*. Scrisă în versuri, Editura Lumină din Lumină, București, 1993; Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Din Ierihon către Sion*, Ierusalim, 1999 (conține toate scrierile Sf. Ioan Iacob, adunate de ucenicul Sfântului, părintele Ioanichie Pârâială, până la acea dată); Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, *Pentru cei cu sufletul nevoiaș ca mine...* Opere complete, Editura Doxologia, Iași, 2010; Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Poezii*, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2017; Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț Hozevitul, *Viață, poezie, învățătură*. Ediție îngrijită de Ioan Mihoc, Viorel Laiu, Vasile Păvăleanu, Editura Doxologia, Iași, 2010.

Reprezentare iconică a Sfântului Ioan Iacob Hozevitul.

Sfântul Ioan Iacob Hozzevitul, făcător de minuni.

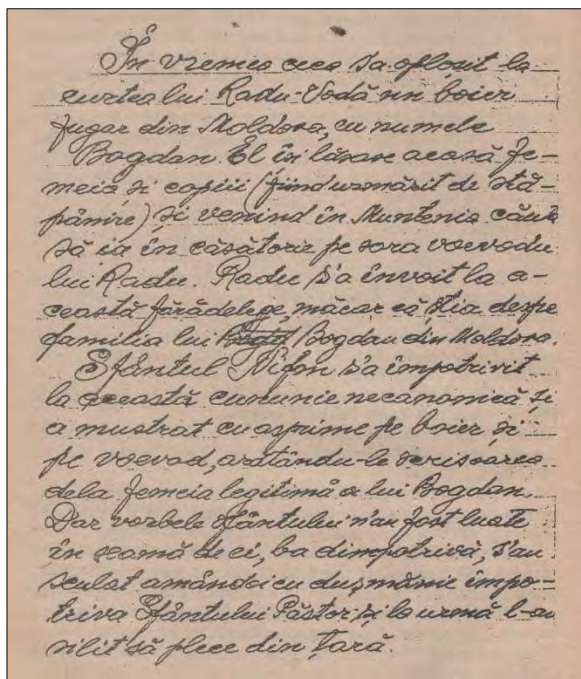
Sfântul Ioan Iacob Hozzevitul, la Mănăstirea „Sfântul Sava” din Țara Sfântă.

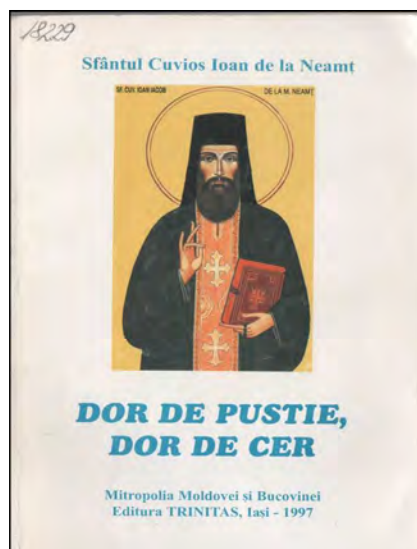
Frescă de la Biserica „Sfântul Ioan Iacob Hozevitul”,
de la Seminarul „Veniamin Costache”, Neamț.

Alte Sfinte Moaște, aflate la Mănăstirea Vatoped.

Ioan Iacob Hozevitul: pagină de manscris

Copertele a două cărți, semnate de Sfântul Ioan Iacob Hozevitul.

XIII. La Mănăstirea Vatoped – „Parisul din Muntele Athos”

(Joi, 4 septembrie 2026)

Părintele Florin a închiriat pentru azi un microbus local, pentru 6-7 ore, ca să putem vizita cât mai multe obiective (mănăstiri, schituri și chilii), în ultima zi a prezenței noastre la Muntele Athos.

Ar fi trebuit să plecăm la ora 8,00, de la Schitul „Sfântul Nicolae”, unde eram cazați, dar microbusul, din motive obiective, desigur, a întârziat două ore, așa că am plecat abia la ora 10,00.

Ne apropiem de Mănăstirea Vatopedu (numele mai este ortografiat *Vatoped* sau *Vatopedi*), cea mai cunoscută printre români, nu numai datorită importanței ei (a fost totdeauna pe locul doi, după Marea Lavră), ci și pentru conexiunile pe care mănăstirea le-a avut cu românii, de-a lungul secolelor. Frumusețea ei i-a determinat pe unii să o numească „Parisul din Muntele Athos”. „Mănăstirea Vatopedu – scrie arhimandritul Ioanichie Bălan – uimește privirea și inima prin măreția construcției, prin numeroasele turnuri, prin vechime, prin frumusețea slujbelor și prin bogatul tezaur de artă, cultură și tradiție milenară, ce se păstrează aici.” (Bălan, 1997, p. 134)

Nu întâmplător, cineva a numit această mănăstire „Parisul Muntelui Athos”. Faptul că mănăstirea este așezată pe țărmul mării a constituit un avantaj, dar și un dezavantaj, fiind atacată și distrusă de piraiți, cruciați și alți cuceritori. De aceea mănăstirea este înconjurată de ziduri, cu turnuri de supraveghere, ca o cetate.

Câteva date istorice. Apelând iarăși la tradiție, se spune că fiul împăratului roman Teodosie I, numit și Teodosie cel Mare – ultimul împărat roman, care a domnit (379-395) peste întregul imperiu unificat încă –, așadar fiul împăratului, Arcadie, călătorind pe mare, a fost aruncat de o furtună în valurile mării, iar însoțitorii, negăsindu-l, au tras corabia la un liman, aproape de locul în care se află azi mănăstirea. Coborând pe uscat, marinarii l-au găsit pe Arcadie dormind sub o tufă. Acesta a povestit că a fost salvat „de o femeie frumoasă, în haine strălucitoare, care l-a luat de mână și i-a spus să nu-i fie frică.” Era Maica Domnului!

Drept mulțumire că și-a văzut fiul salvat, împăratul Teodosie a hotărât să construiască o mănăstire în cinstea Maicii Domnului, care se numește, de atunci, „Vatoped”, nume provenit de la cuvintelor grecești *vato* (tufă) și *paedion* (copil), care înseamnă „copilul din tufe”.

O altă tradiție spune că mănăstirea a fost întemeiată de Împăratul Constantin cel Mare, care a zidit aici o biserică (în 321), ulterior distrusă, iar Teodosie cel Mare doar ar fi refăcut-o, din motivul arătat înainte.

La începutul secolului X, mănăstirea a fost distrusă de piraiți, fiind reconstruită mai târziu (în anul 972), de către trei oameni înstăriți din Adrianopolis: Atanasie, Antonie și Nicolae, care s-au călugărit pe Muntele Athos. Aici a viețuit, între alții, Sfântul Grigorie Palamas, călugăr creștin ortodox, unul dintre cei mai mari teologi ai ortodoxiei, canonizat la doar 9 ani de la moartea sa.

Dintre domnitorii români care au făcut danii la Mănăstirea Vatoped îl amintim în primul rând pe Ștefan cel Mare și Sfânt. Acesta a zidit arsanaua de la malul mării. Pe zidul acestei construcții din piatră cu trei etaje există un basorelief (din păcate, noi nu l-am văzut) în marmură (94x91 cm) și o inscripție în limba greacă: „Prea cucernicul și de Hristos iubitorul, Io Ștefan Voievod, anul 7004 (1496), egumen fiind Chiril ieromonahul”. Tabloul îl reprezintă pe Ștefan cel Mare cu o coroană pe cap, închinând Maicii Domnului cu

Pruncul în brațe o bisericuță. În partea de jos se observă stema Moldovei, capul de zimbbru, și anul 7004 (1496). Numeroase danii au făcut și Neagoe Basarab, Vasile Lupu, Familiile Ghica, Mavrocordat, Cantemir și alții.

Pe lângă daniile în bani, călugării care veneau în Țările Române cereau să li se închine, în schimbul rugăciunilor acestora, diverse mănăstiri și biserici. În 1606, frumoasa Mănăstire Golia, din Iași, a fost închinată Mănăstirii Vatoped, împreună cu toate moșiile și proprietățile mănăstirii (inclusiv câteva vii la Cotnari).

Mănăstirea are în prezent 80 de călugări, între care 12 monahi români, stareț fiind Părintele Efrem Vatopedinul, grec de origine, care este foarte mulțumit de activitatea monahilor români.

Având o asemenea istorie, ar trebui să stai aici o săptămână, ca să poți vedea și admira toate comorile ei, dar noi vom sta cel mult o oră, având și alte obiective de vizitat.

La intrarea în mănăstire, Părintele Florin ne atrage atenția asupra Icoanei Făcătoare de minuni a Maicii Domnului, *Pirovolitissa* (*Împușcata*). Este o icoană pictată pe perete. Celelalte icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului, care se păstrează la Mănăstirea Vatoped, șapte la număr, sunt următoarele: „Vimatarissa” („Altarita”); „Paramythia” („Mângâietoarea”); „Pantanassa” („Vindecătoarea de cancer”); „Elaiovrytissa” („Izvorătoarea de untdelemn”); „Antiphonitria” („Împotriva glăsuitoarea”); „Esphagmeni” („Cea Înjunghiată”). Fiecare Icoană făcătoare de minuni are istoria ei, cu minunile pe care le-a săvârșit etc. Trecem pe lângă „Paraclisul Maicii Domnului”. O clădire mare este trapeza mănăstirii, construită după modelul celei din Marea Lavră, cu 30 de mese din marmură. Vedem și agheasmatorul, din fața turnului cu ceas. Nu departe de agheasmator este turnul clopotniței, înalt de 35 de metri și având opt clopote, fiind cea mai veche și mai înaltă construcție din Sfântul Munte.

Intrăm în katholikonul mănăstirii. Aici, în Sfântul Altar, se păstrează cel mai valoros odor al mănăstirii: *Brâul Maicii Domnului*, împărțit în trei părți, singurul obiect al Maicii Domnului, care se păstrează. Se spune că Maica Domnului ar fi dăruit acest brâu Sfântului Apostol Toma, în timpul mutării Maicii Domnului la cer. Părintele Chiril, român, care are „ascultarea” de a se îngriji de sfintele odoare, ne oferă gratuit un pliculeț, cu o panglică

(atinsă în prealabil de Brâul Maicii Domnului), din care putem să tăiem și noi bucăți și să le dăm celor apropiați, precum și o sticluță cu ulei.

Plicul conține o mică broșură, cu un text în opt limbi (greacă, rusă, bulgară, sârbă, ucraineană ș.a.). Iată textul:

„Sfântul Brâu al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu

Sfântul Brâu este singurul odor, care se mai păstrează din viața Maicii Domnului.

Această cordeluță – în România mai este cunoscută și sub denumirea de brăuleț – este sfințită cu Sfântul Brâu al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, care se păstrează încă din secolul al XIV-lea în Sfânta Mare Mănăstire Vatoped, ca dar al împăratului bizantin Ioan al VI-lea Cantacuzino și al cneazului Serbiei, Lazăr, mai târziu Mare Mucenic.

Conform tradiției, cordeluța este dăruită închinătorilor evlavioși și, prin harul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, se săvârșesc multe minuni.

Cu binecuvântarea Sfântului Brâu al Maicii Domnului, mulți dintre semenii noștri sunt vindecați de boli și scapă de necazuri, iar familiile care nu pot face copii, dobândesc prunci.

Credincioșii se încing cu brăulețul pentru o perioadă de vreme, trăind în pocăință, cu spovedanie, rugăciune și participând la Sfânta Liturghie. În același mod procedează și familiile fără copii, ținând în plus post și înfrânare după putere și de comun acord de la relațiile intime, după ce se sfătuiesc cu duhovnicul.

Oricine poate purta brăulețul, fie că este bărbat, femeie sau copil, chiar dacă nu are nicio problemă de sănătate.

Se poate purta pe talie, gât sau braț (la încheietură). Doar în timpul spălatului nu se recomandă să fie purtat, deoarece astfel se va deteriora mai repede.

De asemenea, brăulețul poate fi tăiat în bucăți mai mici, pentru a putea fi dăruit ca binecuvântare unui număr mai mare de persoane.

Brăulețul trebuie folosit cu evlavie și grijă. Dacă, după o îndelungată perioadă de folosire se uzează, nu trebuie aruncat, ci predat unui preot, care va avea grijă de el în mod corespunzător.

Dacă doriți să primiți brăulețul, dar nu este cu putință să vizitați mănăstirea noastră, vă rugăm să accesați site-ul: **www.vatopedi.gift**”

Din cartea lui Horia Alexandrescu, aflăm că Brâul Maicii Domnului a ajuns, la un moment dat, și în Țara Românească, după cum a descoperit Părintele Cleopa în arhiva mănăstirii: „Către anul 1813, s-a trimis răvaș din partea voievodului Vlahiei, pentru a se aduce degrabă Cinstitul Brâu în Țara Românească, spre izbăvirea poporului de grozava molimă a ciumei, ce cuprinsese întregul principat. Și, îndată ce Sfântul Brâu ajunse în Valahia, molima se stinse cu desăvârșire...”. Iar Părintele Cleopa mai notează: „Însă nenumărate sunt minunile săvârșite până în ziua de azi de către Brâu, acesta având deosebitul har de a tămădui femeile ce nu pot avea copii și bolile grave, îndeosebi cancerul, prin purtarea unor «cordeluțe», cum li se spune, mici panglici din material alb, păstrate o vreme pe racla Sfântului Brâu și purtate apoi în jurul mijlocului.” (*apud* Alexandrescu, 2007, p. 200).

Tot părintele Chiril ne prezintă și caseta în care se păstrează capul Sfântului Ioan Gură de Aur, împreună cu o ureche. E un miracol că se păstrează urechea, fiindcă, ne spune părintele, după deces, urechea, ochii și nasul sunt primele organe care se descompun.

Într-un alt paraclis, se află Icoana Făcătoare de Minuni „Paramithia”, cu un mesaj mai puțin obișnuit: Pruncul Iisus încearcă să o împiedece pe Maica Sa să vorbească, astupându-i gura cu mâna și spunând: „Nu căuta, Maica Mea, la această turmă păcătoasă! (a călugărilor, n. I.R.). Lasă-i să treacă prin sabia piraților, căci s-au înmulțit fărădelegile lor!” (*Sfântul Munte Athos*, 2011, p. 17). Oare despre ce fărădelegi ar putea fi vorba?

În Turnul Maicii Domnului se află o bibliotecă faimoasă, alcătuită din peste 2000 de manuscrise, 5 suluri de pergament, un pergament cu *Geografia* lui Ptolemeu, cu peste 40 de hărți ale Europei, Africii și Asiei. La toate acestea se adaugă peste 40.000 de volume tipărite.

Oare documentele vechi, de sute de ani, sunt păstrate în condiții adecvate, de securitate și de climă (lumină, căldură etc.)? Altă întrebare care se impune.

Trecem și pe la librăria-magazin a mănăstirii. Îl întreb pe Părintele (aveam să aflăm că îl cheamă Vasile), care vindea obiecte și cărți, dacă se poate vorbi cu Părintele Daniil („o duminică de om”, cum îl caracterizează Dan C. Mihăilescu), fiul actorilor Octavian Cotescu și Valeria Seciu, care a

venit la Athos în anul 2000. Mă întreabă mai întâi dacă ne cunoaștem, îi spun că doar din lecturi. Mi se răspunde că nu ne putem vedea, fiindcă părintele are momentan alte obligații.

Ne luăm rămas bun și ne îndreptăm, pe jos, spre Chilia Vitopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, din Colciu.

Icoana „Paramithia” (Mângâietoarea), de la Mănăstirea Vatoped. A fost pictată în secolul XIV. A salvat o mănăstire de atacurile piraților, deși Pruncul Iisus a pus mâna la gura Maicii Sale, spunând: „Maica Mea, nu mai purta grijă de această adunătură de păcătoși (era vorba de călugări, n. I.R.); lasă-i să fie trecuți prin sabia piraților, că mult m-au supărat cu păcatele lor.” Sursa foto: Pimen, 2016, p. 233.

Icoana „Antifonitria” (Împotriva Glăsuitoare), aflată și ea la Mănăstirea Vatoped.
Se numește așa pentru că, în anul 382, Maica Domnului s-a opus, verbal, ca fiica
Împăratului Teodosiu, Plachidia, să intre într-o Biserică din Athos. De atunci, femeile nu
pot intra în Muntele Sfânt, restricție legiferată de mai multe ori în veacurile următoare.
Sursa foto: Pimen, 2016, p. 234.

Caseta cu părticele din Brăul Maicii Domnului.

Capul Sfântului Ioanichie cel Mare, păstrat la Mănăstirea Pantocrator.

Foto: Matei Buță, *apud Sfântul Munte*..., p. 82.

Intrarea în Mănăstirea Vatoped, cu cele două catarge, arborând drapelul Greciei și al Sfântului Munte Athos.

Imagine din curtea interioară a Mănăstirii Vatoped.

Cu preoții din grupul nostru, frați de trup,
Florin (stânga) și Teofil Moldovan (dreapta). Foto: Dan Bălan.

În vasta librărie a Mănăstirii Vatoped. Foto: Paul Suărășan.

XIV. La Chilia Vetopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe (Vineri, 5 septembrie 2025)

Chilia Vetopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe.

Sursa foto: *Monahi români*, 2024, p. 42.

După vizitarea Mănăstirii Vatoped, am coborât pe o cărare destul de neumblată, spre chilia românească a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, pe care am găsit-o aproape ascunsă sub bogata vegetație din jur.

Pe o pantă de munte, vizavi de chilie, vedem vreo 30 de panouri solare, unica sursă de energie electrică pentru chilie. Primul pas îl facem în paraclisul chiliei, unde interpretăm aceleași trei cântece dedicate Maicii Domnului. Apoi luăm loc în foișor, sub binecuvântarea unui părinte de la chilie (nu i-am reținut numele, poate nici nu ni l-a spus, conform tradiției de aici, ca numele să se piardă în anonim, în chip de smerenie).

Părintele monah ne surprinde, oferindu-ne, pe lângă cunoscuta gustare athonită (apă rece, rahat și un păhărel de uzo), și broșura *Paraclisul și acatistul Sfântului Slăvitului Marelui Mucenic Gheorghe, purtător de biruință*, tipărit de Sfânta Chilie Vetopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, Kolciu – Athos, 2012.

Din această broșură, aflăm date interesante despre istoria chiliei. Conform tradiției athonite, în zona numită azi Colciu (sau Kolciu) a existat un schit încă din veacul al XIII-lea. Ceea ce nu ne mai miră, având în vedere faptul că viața monahală la Sfântul Munte Athos a început în secolul X. A fost zidit aici un turn de observare și de apărare împotriva piraților (chilia fiind aproape de mare), în jurul căruia s-au construit apoi circa zece chilii (din care se mai păstrează azi doar patru, între care și chilia la care ne aflăm), restul ruinându-se, ca și turnul de apărare. Observăm, pe unul dintre pereții bisericii actuale, o piatră (sau poate este marmură), din secolul XVII, pe care sunt scrise, în limba greacă, numele monahilor Galaction și Ambrozie, care au refăcut paraclisul Sfântului Mare Mucernic Gheorghe.

La intrare este și o *Pisanie*⁴, cu următorul text: „**Ziditu-s-au această Sf. Biserică, cu vrerea Sf. Treimi, întru cinstirea «Minunii cu plăcinta» a Sf. M.M. Gheorghie, la anul 1613, de către Galaction, Irodiaconul⁵, și Ambrozie, Monahul. Între anii 2014-2017 de isnoavă⁶ s-au înnoit și au îmbrăcat veșmântul zugrăvelii prin mâna zugravului Ioan, cu blagoslovenia Egumenului Efrem Vatopedinul și din dragostea pentru Sfântul a starețului Dionisie cel tânăr⁷ și ajutorul unor creștini enoriași din România. Amin.**”

Sfântul Gheorghe este arhicunoscut prin imaginea sa cu lancea, omorând un balaur (în Cluj-Napoca există o excepțională statuie medievală a acestei ipostaze). Nu știam nimic despre minunea lui cu plăcinta. Iată povestea:

„În inima Levantului, în părțile Paflagoniei, este o vestită Biserică închinată Sfântului Mare Mucenic Gheorghie și numită Frățirnomul. Și, fiind aceasta odinioară aproape ruinată, iar locuitorii ținutului aceuia puțini și săraci, nu se găsea nimeni s-o dregă și s-o înnoiască.

Iată însă că o ceată de copii luaseră obiceiul să se joace în locul acela pustiu și părăsit, iar printre aceștia se afla și unul mai pirpiriu și mai sfios

⁴ *pisanie* – „Inscripție sculptată în piatră, în metal, pictată etc. pe morminte, la intrarea într-o biserică, într-o clădire etc., cuprinzând o invocatie religioasă, numele ctitorului, motivarea zidirii sau date asupra monumentului respectiv – DEX, s.v.)

⁵ *irodiacon, ierodiacon* – călugăr cu funcție de diacon.

⁶ *de iznoavă* – din nou, de la capăt, încă o dată – DEX.

⁷ Dionisie cel tânăr este actualul stareț al chiliei, care și-a ales acest nume spre a se deosebi de fostul stareț, Dionisie Ignat (1903-2004).

din fire, pe care totdeauna ceilalți îl biruiau și făceau haz pe seama lui, necăjindu-l foarte. Iar bietul copil, sătul să fie mereu învins și umilit de tovarășii săi de joacă, întoarse într-o bună zi privirile înlăcrimate către acea Biserică a Sfântului Gheorghie, rugându-se așa:

«Sfinte Gheorghie, bunule, ajută-mă să biruiesc și eu măcar o dată, și îți voi aduce în Biserică o bunătate de plăcintă, cum știe mama să facă!»

Și deodată, copilul prinsese a obține biruință după biruință în jocurile cele copilărești, de nu le venea celorlalți să-și creadă ochilor! Deci, plin de mare bucurie și recunoștință, dădu fuga acasă și se rugă de mamă-sa să-i facă o plăcintă, pentru a o dăruii Sfântului Gheorghie, după cum îi făgăduise.

Înduioșată de rugămințile copilului, dar având și mare evlavie la Sfântul Mucenic, femeia făcu o plăcintă, de-ți lăsa gura apă, iar copilul se grăbi să ajungă cu ea caldă înaintea Altarului. Dar trecând pe acolo niște negustori și intrând să se închine în Biserică, se îmbiară să mănânce plăcinta cea bine mirositoare, sub cuvânt că Sfântul n-are trebuință de bucate pământești. «S-o împărțim și s-o mâncăm noi, iar în locul ei să punem tămâie, ca să fie de cinstea Sfântului!». Și așa făcură.

Numai că, terminând de mâncat și voind să iasă din Biserică, nu mai dibuiau ușile, care se făceau mereu ca zidul dinaintea lor. Speriați, oamenii prinseseră a se ruga și puseră la Altar câte un ban de argint, dar calea tot nu le fu deschisă. Apoi puseră câte un ban de aur, iar în cele din urmă câte-o pungă întreagă, și numai atunci putură să iasă, ducându-se în ale lor. Și cu bănetul acela s-a început, se zice, înnoirea aceluia sfânt lăcaș, mai frumos decât fusese vreodată, căci, auzind de acea minune, mulți dreptcredincioși săriră în ajutor, nu numai din ținutul acela, ci și din cele învecinate. Iar în acea Biserică semne și minuni nenumărate s-au săvârșit de-a lungul vremii, arătând puterea și cinstea întru care Sfântul Gheorghie este ținut de Dumnezeu și reamintind veșnic că puritatea copilăriei este temei de sfințenie și cheie a Împărăției Cerurilor.” (cf. <https://marturieathonita.ro/minunea-sfantului-gheorghie-cu-placinta>. Data accesării: 3 octombrie 2025).

Continuând firul istoriei chiliei, să mai spunem că momentul cel mai dificil din viața acesteia (și din viața întregului Munte Athos, de fapt) a fost anul 1821, când grecii s-au răsculat împotriva dominației otomane – ne amintim că Imperiul Otoman a stăpânit Athosul aproape 400 de ani, de la

căderea Constantinopolului, în 1453, până la mijlocul secolului al XIX-lea. Soldații otomani au ucis atunci mulți călugări, drept răzbunare.

Viața monahală a renăscut la chilie spre finalul secolului XIX, inclusiv din motive obiective: există aici două izvoare de apă, care nu seacă niciodată, se putea practica, pe o suprafața mică, și grădinăritul, iar clima este mult mai blândă.

În 1937, la Chilia „Sfântul Gheorghe” a venit monahul Ghedeon Chelaru, cu mica sa obște, din care făceau parte și monahul Dionisie Ignat, împreună cu fratele său de trup, Părintele Ghimnazie.

Grație acestor trei monahi, a înflorit viața la chilie, care a devenit, cum se scrie într-un ghid, „loc de pelerinaj pentru toți cei dornici să primească un cuvânt de folos, în stare să le schimbe viețile” (*Monahi români*, p. 44), iar Părintele Dionisie, ajuns stareț, era considerat „unul dintre cei mai experimentați părinți athoniți” (*Ibidem*, p. 44), fiind vizitat și de Prințul Charles, actualul Rege Charles al III-lea al Angliei.

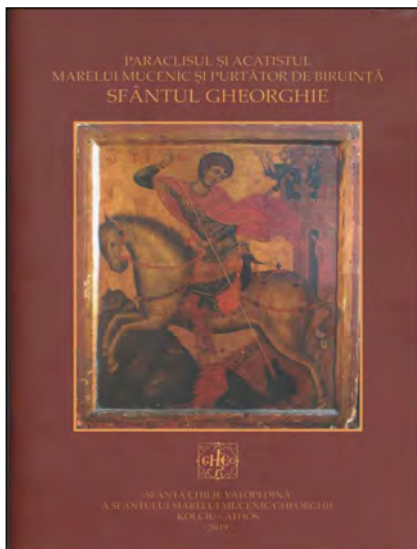
Cum despre Părintele Dionisie vom vorbi pe larg în alt capitol, să mai spunem doar că acesta a decedat în 2004, la vârsta de 95 de ani, dintre care 78 de ani au fost petrecuți în Sfântul Munte Athos. A fost îngropat în micul cimitir al chiliei. I-am văzut mormântul, plecând de la chilie, spre Mănăstirea Pantocrator.

Pe crucea sa scrie: Ieromonah Dionisie, anul nașterii și morții și următoarele cuvinte: „Fraților, păziți dragostea, că dragostea este de la Dumnezeu!”

Printre cei care au fost prezenți la înmormântarea Ieromonahului Dionisie Ignat s-a numărat și moștenitorul coroanei britanice, Prințul Charles.” (Cf. <https://www.crestinortodox.ro/parinti/parintele-dionisie-ignat-la-colciu-69767.html>).

După revenirea în țară, am aflat că, la 17 noiembrie 2022, a avut loc deshumarea fostului părinte ieroschimonah. Există un filmuleț cu acest eveniment, ușor de găsit pe Youtube.

Părintele Dionisie a fost deja canonizat de Patriarhia Ecumenică și este prăznuit la 11 mai, cu titlatura „Sfântul Cuvios Dionisie Vatopedinul”. Interesant că, după deshumare, mormântul nu i-a fost desființat, dată fiind importanța pe care a avut-o în comunitatea monahală. Craniul său și probabil și alte oase au devenit, în mod sigur, sfinte moaște ale Chiliei Vetopedine a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe.

Părintele Dionisie Ignat, în grădina Chilie „Sf. Gheorghe”, de la Colciu (stânga). În dreapta, este coperta broșurii *Paraclisul și acatistul Sfântului Slăvitului Marelui Mucenic Gheorghe, purtător de biruință*, tipărit de Sfânta Chilie Vatopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, Kolciu – Athos, 2012

Părintele Dionisie Ignat, cu un fiu duhovnicesc, Pr. Antipa, psaltul, stareț al Chilie „Sfânta Ana”. Foto: *Starețul Dionisie, III*, 2010, p. 244.

Părintele Dionisie Ignat, la Athos, având în spate Marea Egee.

Părintele Dionisie Ignat, împreună cu Gheron Iosif Vatopedinul (1921-2009), ucenic al Cuviosului Iosif Isihastul, la litania din Marțea Luminată, Mănăstirea Vatopedu, 1992.

Foto: *Starețul Dionisie*, II, 2012, p. 249.

Părintele Dionisie Ignat, împreună cu Mitropolitul Nicolae al Lamiei.

Foto: *Starețul Dionisie*, I, 2009, p. 306.

Părintele Florin Dobocan și Ilie Rad, la mormântul Părintelui Dionisie Ignat (septembrie 2025). Foto: Dan Bălan.

XV. La Mănăstirea Pantocrator

(Vineri, 5 septembrie 2025)

Mănăstirea Pantocrator. Sursa foto: Internet

Ne continuăm drumul pe latura de nord a Peninsulei athonite, pentru a ajunge la Mănăstirea Pantocrator, o mănăstire grecească, având și câțiva monahi români.

Pantocrator este un cuvânt grecesc, care se traduce prin „Atotțiitorul”. Icoana Iisus Hristos „Pantocrator” se află pe bolta turlei fiecărei biserici ortodoxe, prin care Iisus îi binecuvântează pe cei care au intrat în sfântul locaș (încă un lucru pe care nu îl știam), această poziție a picturii având legătură cu cuvântul Pantocrator. De altfel, în *Crezul*, o rugăciune fundamentală în tradiția creștin-ortodoxă, un adevărat simbol al Credinței, se folosește, încă de la început, cuvântul *atotțiitor*: „Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl *Atotțiitorul*, făcătorul cerului și al pământului, al văzutelor tuturor și nevăzutelor.”

Tradiția spune că locul Mănăstirii ar fi fost ales de însăși Maica Domnului. Inițial, ctitorii au preferat alt loc, la circa o jumătate de km de actuala mănăstire. Noaptea, uneltele meșterilor erau descoperite în altă parte, aproape de malul mării. După mai multe repetări ale acestei minuni,

zidarii au înțeles că dorința Maicii Domnului era ca mănăstirea să fie construită pe locul actual și s-au conformat.

La această mănăstire s-a nevoit, între alții, și vestitul Sfânt Grigore Palama (1296-1359), unul dintre cei mai mari teologi ai ortodoxiei.

Intrăm în curtea pavată, destul de mică. În partea dreaptă a intrării se află o cișmea, la care ne astâmpărăm setea.

Mănăstirea ocupă locul 7 în ordinea ierarhică a celor 20 de mănăstiri din Sfântul Munte Athos. A fost fondată în anul 1357, datele despre istoria ei fiind mai exacte. În acel an, doi generali bizantini, frații Ioan și Alexie, au construit din temelii mănăstirea, ulterior ei trecând la monahism. Fresca din Biserică ar fi fost pictată de cunoscutul zugrav macedonean, Manuel Panselinos (e o ipoteză vehiculată în unele ghiduri), ale cărui picturi le-am admirat și la Biserica Mănăstirii Protaton, din Kareia, capitala Sfântului Munte.

Mănăstirea a fost afectată de incendiile din 1385 și 1948 (incendiul din 1948 a fost stins, în chip miraculos, de către însăși Maica Domnului, prin apariția unui nor de ploaie, exact deasupra incendiului izbucnit). De aceea Preacurata se mai numește și „Pyrosoteira”, adică salvatoarea de foc.

E important de subliniat, pentru noi, românii, că, după căderea Imperiului Bizantin, din 1453, Mănăstirea Pantocrator a beneficiat, ca și alte mănăstiri din Sfântul Munte, de daniile unor domnitori români, precum Vlad Țepeș, Neagoe Basarab, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu și mulți domni fanarioți.

Așezată pe țărmul mării, mănăstirea, construită ca o cetate, are oarecum forma unui patrulater, cu un turn înalt, pe care îl observăm de la distanță. Laturile sunt formate din chilii, cu câte două etaje, iar Katholikonul este construit într-o parte a curții, nu în centru.

Mănăstirea Pantocrator este una de tip chinovial, ceea ce înseamnă că, de două ori pe zi, călugării se adună la Katholikon, pentru rugăciune. Este singura mănăstire, care nu are stareț (ci doar un ajutor de stareț), în acte fiind trecută, la această poziție, Sfânta Fecioară Maria.

Mănăstirea deține moaște foarte valoroase, unele unicat în lumea întreagă, cum ar fi o parte din hitonul necusut al lui Iisus, la care se adaugă părțile ale corpului de la Sfântul Apostol Andrei, Sfântii Constantin cel

Mare și Elena, Sfântul Ioan Gură de Aur și alții. Mai deține o părticică din Sfânta Cruce, o piatră de pe Golgota etc.

Biblioteca mănăstirii cuprinde circa 350 de manuscrise și peste 3500 de volume tipărite. Cele mai importante manuscrise sunt o *Psaltire* (secolul IX) pe pergament, cu 97 de miniaturi, dar mai ales așa-numita *Evangelhie* a Sfântului Ioan Colibașul, „scrisă pe un pergament foarte subțire, făcut din piei de ied nenăscut” (*Sfântul Munte Athos*, 2011, p. 85), pielea din ied nenăscut fiind un lucru pe care nu l-am mai auzit. Aici ar exista și un document în limba română (mai mult ca sigur este scris cu caractere chirilice), de la domnitorul Alexandru Lăpușneanu, din 1627. Sunt convins că și acest document a fost valorificat de cercetătorii români, care au fost aici în documentare. Din păcate (sau din fericire!), aceste documente, extraordinar de valoroase, nu se pot vedea de către pelerini decât, probabil, cu aprobări speciale.

În Paraclisul „Adormirea Maicii Domnului” se află Icoana Făcătoare de Minuni a Sfântului Gheorghe (ortografiat Gheorghie), numită și „Feneromenos” (= cel ce s-a arătat).

Merită să reproduc povestea acestui renume (*cel ce s-a arătat*) al Sfântului Gheorghe:

„Într-o noapte, în anul 1821, la chilia unde era păstrată Icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, a năvălit o ceată de răufăcători, conduși de Stamate Tâlharul, cunoscut pentru nenumărate jafuri în zona Peninsulei Halkidiki. Pe atunci, chilia aceasta era locuită de doi monahi bătrâni și avea renumele de a fi una dintre cele mai bogate chilii din Kapsala.

La miezul nopții, [hoții] s-au dus la chilie și au bătut în poartă. Sfântul Gheorghe, sub chipul unui tânăr, le-a deschis și i-a poftit pe tâlhari la masă, în arhondaric. După ce i-a lăsat să mănânce, sfântul i-a legat pe tâlhari cu lanțuri nevăzute, apoi a dispărut. Tâlharii au rămas legați și nemișcați.

Treziți de țipete, bătrânii i-au găsit pe tâlhari legați cu lanțuri nevăzute și au rămas uimiți, înțelegând că a avut loc o **minune**. Apoi, cei doi monahi au alergat la biserică, au luat Icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe și le-au arătat-o tâlharilor. Aceia, văzând icoana, l-au recunoscut pe tânărul ce-i legase și, pocăindu-se de îndată, eliberați de legăturile nevăzute, au căzut la pământ și s-au închinat Icoanei Sfântului Gheorghe.

După ce au fost eliberați, tâlharii au făcut multe daruri acestei chilii, iar Stamate a mers la Karulia, unde a zidit o colibă cu o bisericuță închinată Sfântului Gheorghe. Se spune că el ar fi primul care s-a sălășluit la Karulia.

De atunci, din 1821, icoana aceasta este supranumită «Faneromenos», adică „cel ce s-a arătat”.

În anul 1982, icoana a fost mutată în paraclisul Adormirii Maicii Domnului din katholikonul Mănăstirii Pantocrator.” (Cf. <https://doxologia.ro/icoana-facatoare-de-minuni-sfantului-gheorghe-faneromenos>. Data accesării: 4 oct. 2025).

Dar cea mai valoroasă icoană a mănăstirii este Icoana Maicii Domnului Gherontissa („Stareța”), care este, de fapt, o copie a icoanei în mozaic, care se găsea în Mănăstirea Pantocrator din Constantinopol. Este una dintre puținele icoane în care Maica Domnului apare fără Pruncul Iisus (la fel este și icoana în care Fecioara Maria apare ca protectoare a Sfântului Munte Athos). Icoana este în mărime naturală (are aproape doi metri înălțime și 76 de cm lățime), în poziție de rugăciune. Numele de „Stareță” provine de la prețuirea pe care Maica Domnului a avut-o pentru un stareț al Mănăstirii, foarte evlavios, pentru care Maica Domnului a intervenit să fie împărtășit, înainte de a muri. Acum este, *de jure*, chiar stareța mănăstirii!

La picioare, Preacurata are un vas de lut, care face aluzie la o minune pe care ar fi făcut-o Maica Domnului, când a umplut chiupurile mănăstirii cu untdelemn.

Aducem prinos de recunoștință Maicii Domnului, prin cele trei cântece interpretate, apoi plecăm de la Mănăstirea Pantocrator, cu promisiunea că vom reveni aici, pentru a admira încă o dată comorile acesteia.

Icoana Maicii Domnului Gherontissa („Stareța”), una dintre puținele icoane în care Maica Domnului apare fără Pruncul Iisus. În actele mănăstirii, Maica Domnului apare ca Stareță.

La picioare are un vas de lut, aluzie la o minune pe care a făcut-o, umplând vasele mănăstirii cu untdelemn, când acesta se terminase.

Icoana „Feneromenos” („Cel ce s-a arătat”) a Sfântului Gheorghe.

Intrarea în Mănăstire. Foto: Pr. Silviu Cluci.

Curtea interioară. Foto: Pr. Silviu Cluci.

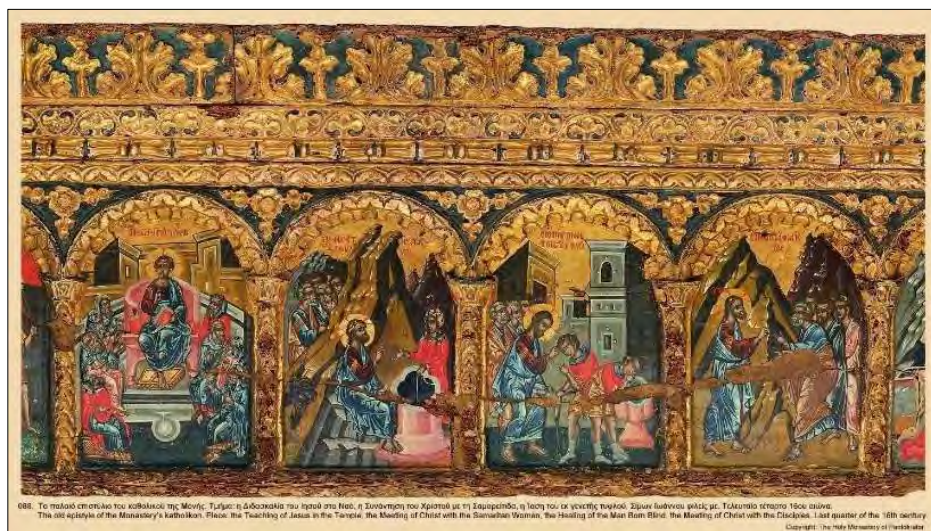
Katholikonul Mănăstirii. Foto: Dan Bălan.

Naosul. Foto: Dan Bălan

Imagine din faimoasa *Psaltire* (secolul IX) pe pergament, cu 97 de miniaturi.

O frumoasă frescă din interiorul Mănăstirii.

XVI. La Schitul Sfântului Prooroc Ilie

(Vineri, 5 septembrie 2025)

La Schitul Sfântului Prooroc Ilie.

Sursa foto: *Popas duhovnicesc la Schitul „Sfântul Ilie” – Athos, Doxologia.ro*

După vizitarea Mănăstirii Pantocrator, ne-am urcat în microbus, pentru a vizita un alt obiectiv. La un moment dat, în față ne apare un ansamblu de clădiri, iar Părintele Florin Moldovan ne spune că e vorba de Schitul Proorocului Ilie. Îl întreb pe Părintele Florin Constantin, care era în față, lângă șofer, dacă îl putem vizita, fiindcă pe mine m-ar interesa foarte mult, fiind vorba de un schit cu numele pe care îl port și eu. Mi-a spus ca nu îl putem vizita, din lipsă de timp. N-am comentat nimic, mai ales că am văzut că, în Sfântul Munte Athos, prima regulă a conviețuirii este *ascultarea* („făgăduință de deplină supunere față de biserică, făcută de monahi” – DEX). Dar nu trec zece minute și văd că ne apropiem tot mai mult de schit. M-am bucurat și am înțeles că Părintele Florin a vrut să îmi facă o surpriză. Dar ce surpriză!

Geografic vorbind, Schitul Sfântului Prooroc Ilie se găsește pe coasta Muntelui Athos, deasupra Mănăstirii Pantocrator (de care este dependent

schitul, și în prezent), cu care a fost în conflict la un moment dat, după dezvoltarea construcțiilor din schit și creșterea numărului de monahi, care s-au nevoit aici. Așa cum s-a întâmplat și cu alte chilii, schituri sau mănăstiri, după o perioadă de înflorire (aici rușii au format majoritatea în obște), a urmat decăderea (ne referim mai ales la revoluția bolșevică și la perioada comunistă). În 1992, la Sf. Prooroc Ilie s-a stabilit o obște de monahi greci, care există și în prezent, stareț fiind Părintele grec Filimon.

Un rol important în istoria schitului l-a avut Părintele Paisie Velickovski, un călugăr ucrainean de la Poltava, care s-a stabilit aici în anul 1757, împreună cu 35 de ucenici, în timpul lui chilia câștigându-și statutul de schit. El are un portret pe catapeteasma Bisericii, ca o dovadă a meritelor avute în istoria schitului și în viața monahală rusească în general.

Schitul este ușor de recunoscut, prin Biserica dotată cu șapte cupole, cu motive decorative colorate în alb și roșu, după un proiect al unui arhitect din Odessa. În jurul schitului sunt mici parcele agricole, pomi fructiferi și viță de vie, alături de un pâlc de chiparoși.

Intrăm în schit prin poarta de sub turnul din piatră al clopotniței (turnul cu ceas). Chiar deasupra intrării este o pictură, cu Sfântul Prooroc Ilie. Undeva, într-o latură, ni se arată chilia în care a locuit starețul Paisie Velickovski. Aproape de intrare, este un clopot (altă noutate pentru noi), la care putem suna, pentru a chema un monah.

Kyriakonul este unul „balșoi”, în stil rusc, asemănător cu kyriakonul Schitului Sfântul Andrei, construit cu sprijinul țărilor ruși, care s-a sfințit în 1903. Are 40 de m lungime, 24 lățime și 32 m înălțime. „Planul de construcție al acestui măreț kyriakon – citim într-un ghid – a fost propus de ducesa Alexandra Petrovna (în octombrie 1882). Pentru a vedea cum decurg lucrările, a venit ea însăși în Sfântul Munte, urmărind desfășurarea construcției de pe iahtul ei.” (Cf. *Monahi români*, 2024, p. 182).

Intrăm în kyriakon și observăm un iconostas imens, făcut din lemn aurit, tot după model rusc. Suntem uimiți că pereții nu sunt pictați și aflăm și de ce: izbucnirea Primului Război Mondial și a revoluției bolșevice, cu toate consecințele acesteia, i-au împiedicat pe ctitori să finalizeze lucrarea. În schimb, acustica este una deosebită (am constatat acest lucru, când am

intonat cele trei melodii închinat Maicii Domnului). Kyriakonul are trei altare, închinat Sfântului Prooroc Ilie, Sfintei Alexandra și Sfântului Apostol Andrei. Ni s-a spus că este un lucru rar la Athos, dacă nu unic, și anume ca un altar să fie închinat unei femei, alta decât Maica Domnului.

„Când obștea Părinetelui Paisie a ajuns să numere în jur de 50 de monahi – citim într-o carte –, au fost nevoiți să părăsească Sfântul Munte și să-și afle refugiul, la început în Țara Românească, apoi la Dragomirna și, în cele din urmă, la mănăstirile Secu și Neamț, în Moldova. Către sfârșitul vieții starețului, frățimea ajunsese la 1000 de monahi. Tot timpul său liber, Cuviosul Paisie și-l cheltuia pentru traducerea scrierilor Părinților, pe care, de asemenea, le tâlcuia fraților. Cărțile care au fost pregătite și s-au editat de el însuși sau de ucenicii săi la Neamț constituie un mare prinos adus literaturii patristice slave și au devenit punctul de plecare al mării deșteptări a monahismului slav din secolul al XIX-lea.” (*File de Pateric...*, 2000, p. 10). Cuviosul Paisie a plecat la Domnul la Mănăstirea Neamț, moaștele sale păstrându-se, într-o raclă, la această mănăstire. A fost canonizat în anul 1988.

În 1903, la sfințirea Bisericii, schitul avea circa 500 de monahi. Am citit că, în 1933, au fost dați afară călugării bătrâni de la schit, în urma unei vizite a Patriarhului Ecumenic, care a găsit schitul într-o stare neglijentă. Este posibil și așa ceva, în viața călugărilor? Unde au plecat acei bătrâni, care poate n-au mai putut lucra, din cauza vârstei și a bolilor? Se pare că schitul nu are cimitir, iar oasele celor plecați la Domnul se așează, după 3 sau 7 ani, în Osuarul schitului, pe care nu l-am văzut. Se zice că acele cranii din osuare, care au culoarea mai galbenă, precum ceara, sunt o dovadă a sfințeniei călugărului decedat.

Alt lucru interesant este că, la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, 200 de călugări au plecat să lupte alături de Armata sovietică, în schit rămânând doar 180 de monahi.

Părintele care ne însoțește la Schitul Sfântul Prooroc Ilie ne spune, în engleză, că putem filma și fotografia fără opreliști, alt lucru inedit pentru noi. De asemenea, ni se atrage atenția ca un pomelnic să aibă sub 20 de nume (vii și adormiți) și că se pot trimite pomelnice și online.

Între moaștele de mare valoare ale schitului amintim, în primul rând, o relicvă unică: părticele din scutecul copilului Iisus! Se adaugă o părticică

din Sfânta Cruce, o parte din talpa piciorului stâng a Sfântului Apostol Andrei și altele.

În această Biserică se găsesc două icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului. Este vorba de „Dakryrrousa” („Înlăcrimată”) și „Galaktotrofousa” („Alăptătoarea”).

În ce privește prima icoană, se spune că, la 17 februarie 1876, un călugăr a observat că din ochii Maicii Domnului curgeau lacrimi. Vestea s-a răspândit în Rusia, iar țarul Alexandru al II-lea (cel care a fost asasinat de către anarhiștii ruși, în 1917) a cerut ca icoana să fie adusă în Rusia. Apoi Țarul a dus-o în prima linie a frontului, în războiul cu Turcia, din 1877-1878, la care au participat și românii, care și-au cucerit astfel independența statală. De pe front a fost adusă înapoi, cu unele urme de gloanțe.

Cu mult mai semnificativă, prin raritatea iconică a ipostazei în care se află Maica Domnului, este „Galaktotrofousa” („Alăptătoarea”). Reproduc un mic comentariu la această icoană, făcut de Teodor Danalache, într-un articol din publicația *Creștin ortodox.ro*: „Trupul Maicii Domnului este și el îndumnezeit, natura firească nu arată cum arată a noastră, este curată întru toate, este deplin fecioară, este deplin cuviincioasă. Elementul aparte al acestei icoane este și el unul cuviincios. «Sânul» la care a fost alăptat Mântuitorul este unul minunat, iar nu unul carnal, unul trupesc. Vedem cum sânul Maicii Domnului nu este în locul lui natural, ci într-un loc aparte, aproape de umăr. Aceasta nu este o eroare de pictare, ci un element esențial.

Zugravul acestei icoane biruiește și el «rânduiala firii», împreună cu Maica Domnului, lucrând împreună cu harul dumnezeiesc. Astfel, lucrarea divino-umană reușește să înfățișeze altfel trupul Maicii Domnului, tocmai pentru a nu sminti cu nimic mintea începătoare și slabă a omului.” (Cf. Teodor Danalache, <https://www.crestinortodox.ro/icoane-facatoare-minuni/icoana-galactotrofousa-maica-domnului-care-alapteaza>. Data accesării: 5 oct. 2025).

După revenirea în țară, am aflat că la Schitul Sfântului Ilie există și un muzeu în subsolul Bisericii, care include manuscrise și cărți vechi de sute de ani, obiecte bisericești, fotografii etc. Inclusiv pentru vizitarea acestui muzeu m-aș mai duce o dată la Sfântul Munte Athos.

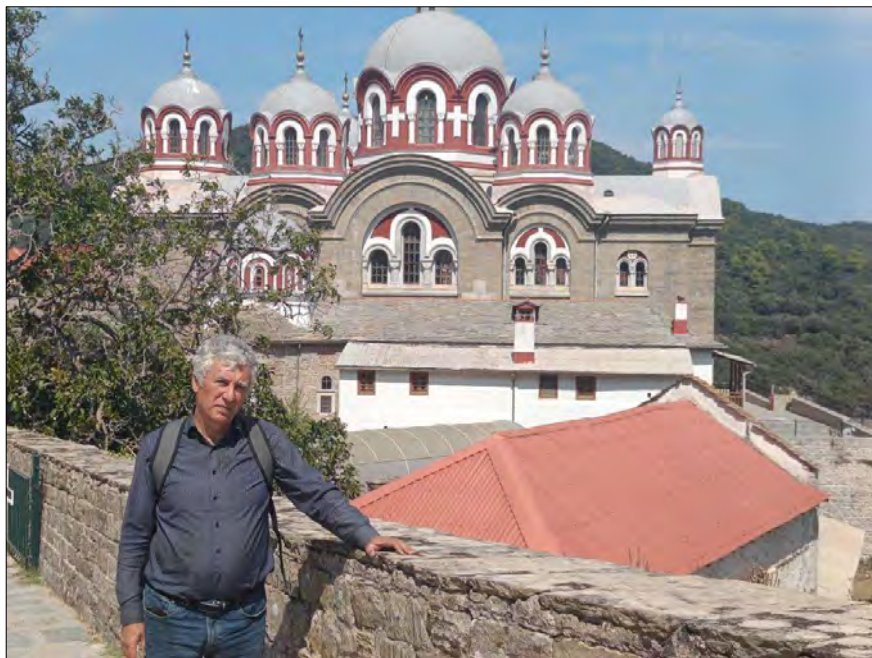

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului „Dakryrrousa” („Înlăcrimată”).

Sursa foto: Matei Buță, apud *Sfântul Munte Athos*, 2011, p. 86.

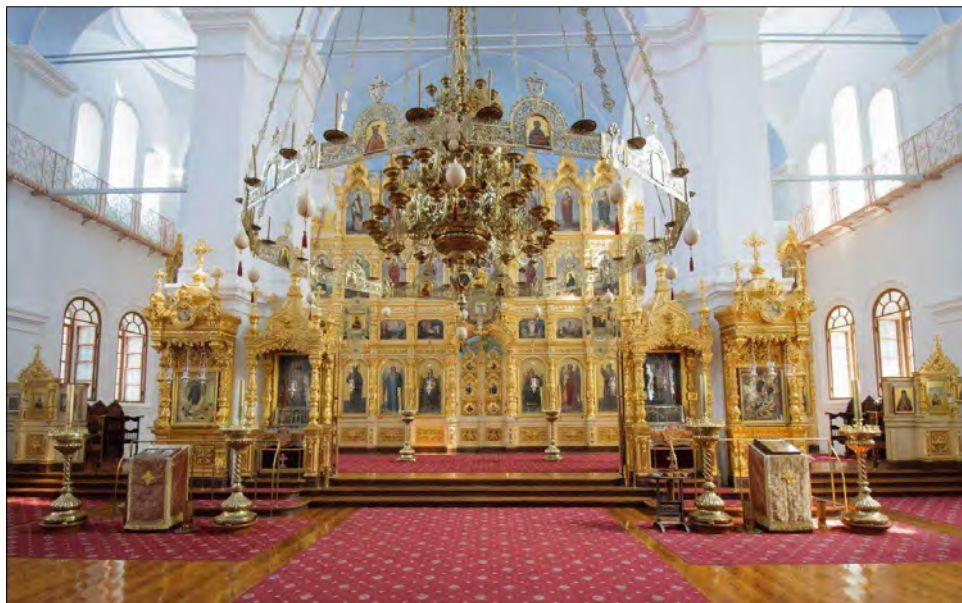
Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului „Galaktotrofousa” („Alăptătoarea”), care a fost dusă pe front, în războiul ruso-româno-turc, din 1877-1878.

Ilie, în drum spre Schitul „Sfântul Prooroc Ilie”. Foto: Dan Bălan

În curtea interioară a schitului, cu Dan Bălan. În fundal, în stânga, se văd chiliile ale călugărilor, iar în dreapta – Aghiasmatarul. Foto: Paul Suărășan.

Catapeteasmă în Biserica Schitului „Sfântul Prooroc Ilie”. Foto: Pr. Silviu Cluci

Cu Părintele Florin Dobocan (stânga) și Dan Bălan (dreapta),
în Biserica Schitului „Sfântul Prooroc Ilie”. Foto: Dumitru Gordon.

XVII. La Mănăstirea Stavronichita

(Vineri, 5 septembrie 2025)

Mănăstirea Stavronichita. Sursa foto: Wikipedia.

E ora prânzului, când ajungem la Mănăstirea Stavronichita, dar nu ne este foame (cel puțin mie). Mâncarea consistentă de azi dimineată (mămăligă cu fasole, între altele), dar mai ales poveștile miraculoase și atâtea informații extraordinare, pe care le-am aflat, ne-au anulat senzația de foame.

Așezată pe un fel de promontoriu, între Mănăstirile Pantocrator și Iviron, Mănăstirea Stavronichita este una dintre cele mai mici mănăstiri din Muntele Athos, ușor de recunoscut, grație și turnului de observare și apărare, care domină construcțiile mănăstirii. Și nouă ni se pare mică, mai ales după ce am vizitat, azi, Mănăstirile Vatoped și Pantocrator și Schitul Sfântul Prooroc Ilie.

În Marea Lavră, există un document din anul 1012, în care apare numele monahului Nichifor Stavronichita, de la care se crede că îi provine numele. Alte opinii vorbesc despre faptul că numele i-ar proveni de la monahii Stavros și Nichita. Se numără printre mănăstirile athonite vechi, precum Marea Lavră, Vatoped și Iviron. A fost distrusă de pirații catalani, în secolul XIV, după care a fost cedată Mănăstirii Cutlumuș. În 1546 s-a finalizat katholikonul, pictat de celebrul zugrav, Teofan Cretanul (naosul și pronaosul), cu unele icoane foarte bine conservate. Tot acest zugrav a pictat și trapeza. Teofan a lucrat aici, împreună cu fiii săi, Simion și Neofit, între anii 1545-1546, toți trei fiind monahi (din păcate, nu am obținut nici noi binecuvântarea pentru a face fotografii în interior). În secolul XVII, mănăstirea a beneficiat de ajutorul domnitorului Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1679-1688), construindu-se un apeduct existent și astăzi. Același domnitor a finanțat și clopotnița mănăstirii.

Una dintre cele mai faimoase obiecte religioase și de artă ale mănăstirii este Icoana Sfântului Nicolae cu scoica. Dar iată povestea ei: „Una dintre reprezentările Sfântului Nicolae, cu o înfățișare aparte, cu un soi de scrijelitură în partea superioară, este Icoana Streidas sau «cu scoică», aflată în Mănăstirea Stavronikita din Muntele Athos. Povestea ei are ecouri în perioada iconoclastă (cuprinsă între anii 726-843), în timpul căreia împărații iconoclaști bizantini au interzis închinarea la icoane și, mai mult decât atât, au ordonat distrugerea acestora și disciplinarea celor ce li se închinau. Titulatura acestei «mișcări» religioase și politice provine din limba greacă, de la termenii «eikon» (imagine sau înfățișare) și «klasma» (a distruge). În contextul acelor vremuri dificile, se spune că părinții athoniți obișnuiau să arunce în mare sfintele icoane, lăsându-le în voia lui Dumnezeu. Gândeau, pe bună dreptate, că în mare mai au o șansă de supraviețuire, spre deosebire de calvarul la care ar fi supuse, în cazul în care cad în mâinile prigonitorilor.

Cunoscând, deci, părinții mănăstirii acest obicei, odată, când mănăstirea a fost atacată de catalani, au procedat și ei la fel: pentru a proteja icoanele mănăstirii, au aruncat o parte dintre acestea în mare, printre care și o icoană rară a Sfântului Nicolae. Rară atât prin metoda în care aceasta a fost lucrată, și anume în mozaic așezat pe lemn, cât și prin vechimea acesteia, datând din

secolele XIII-XIV. Icoana a fost găsită în anul 1589 de către câțiva părinți de la Stavronikita, care, ridicând icoana din mreajă, au observat că o stridie se lipise de fruntea Sfântului Nicolae. Conform tradiției athonite, când părinții au încercat să dezlipească stridia, fruntea sfântului a sângerat pe loc, lucru ce se poate observa și astăzi pe sfânta icoană, alături de crăpătura de aprox. 8 cm. Jumătate din scoică este păstrată în mănăstire, ca martoră a minunii de pe mare, iar cealaltă jumătate a fost dăruită Patriarhului rus Iov, care și-a confecționat un engolpion cu Maica Domnului, păstrat astăzi în Muzeul Patriarhiei Moscovei.

Din clipa în care a fost descoperită și adusă la lumină de pe fundul mării, icoana a fost așezată cu mare cinste în naos, în partea dreaptă, lângă iconostas. O dată în an, icoana „Streidas” a Sfântului Nicolae este purtată în procesiune în jurul mănăstirii, fiind însoțită de un sobor deosebit de preoți, monahi și pelerini veniți să aducă prinosul lor de rugăciune și recunoștință Sfântului Nicolae.

În loc de concluzie, un simplu și clar îndemn la rugăciune, valabil pentru noi toți: să-l chemăm în rugăciunile noastre pe Sfântul Nicolae ori de câte ori ne simțim neputincioși și împovărați, ori de câte ori valurile vieții vin asupra noastră cu griji și ispite de tot felul. Să avem nădejdea că, așa cum din marea involburată icoana sa a ieșit la lumină, așa ne va călăuzi sfântul și pe noi la liman, avându-l mereu alături în tainicele noastre rugi către Hristos-Domnul.”⁸

Incendiile din anii 1607, 1741 și 1879 au pustiit mănăstirea. A venit apoi dominația otomană, când mii de soldați turci au fost încartiruiți la Sfântul Munte. (De amintit detaliul că în anul 1821, au intrat în Sfântul Munte și femei, care au căutat aici adăpost, împreună cu familiile lor.) E important de menționat că Sfântul Paisie Aghioritul s-a nevoit și el la această mănăstire, timp de un an, în 1968, ajutând la refacerea acesteia.

În partea dreaptă a iconostasului este Icoana Sfântului Nicolae, lucrată în mozaic pe lemn, o tehnică foarte rară. Se spune că icoana ar fi fost aruncată în mare de către piraii care au jefuit mănăstirea. „Si a stat această icoană în

⁸ <https://blog.bizanticons.ro/2022/12/05/a-sangerat-dupa-ce-a-fost-scoasa-din-mare-povestea-icoanei-cu-scoica-a-sfantului-nicolae>

mare – scrie Părintele Pimen –, păzită de Dumnezeu, timp de patruzeci și șapte de ani, după care, cu rânduiala lui Dumnezeu, a fost găsită de părinții din mănăstire, în mreaja pe care o aruncaseră în mare, pentru pescuit. Pe fruntea sfântului se afla lipită o scoică, pe care, dezlipind-o părinții, a început să curgă sânge, așa cum se vede și astăzi.” (Pimen, 2016, p. 159).

Intrăm în curtea foarte strâmtă a mănăstirii. Chiar la intrare se află un fel de căruță, plină cu struguri proaspăt culeși, pe care îi degustăm prin câteva boabe. Văzând o creangă ruptă, l-am întrebat pe părintele, care ne-a întâmpinat, dacă o pot lua, pentru a o duce acasă, ceea ce am și făcut, după ce am obținut binecuvântarea. Am pus-o într-o vază. Voi vedea la primăvară dacă s-a prins.

Admirăm și clopotnița, făcută cu resurse românești, oferite tot de domnitorul Șerban Cantacuzino, cum spuneam, iar în interiorul katholikonului există cinci paraclise. Sub katholikon este Osuarul mănăstirii. Există un balcon, din care avem o splendidă panoramă asupra mării.

În regiunea Kapsala, mănăstirea are 34 de colibe și câteva chilii.

Între sfintele moaște amintim o mână a Sfintei Ana, Mama Maicii Domnului, moaște ale Sfântului Ioan Botezătorul și mulți alți sfinți, pe care nu îi mai amintesc. Biblioteca are 169 de codici (2 de mătase, 58 de pergament, iar 109 de hârtie), la care se adaugă circa 3000 de volume tipărite. De asemenea, între manuscrise este și *Rânduiala liturghiei pe glasuri*, scrisă de un oarecare Dumitrașcu, din Țara Românească, în 1705. Ne pare rău că nu am făcut demersuri din timp, pentru a vedea și a cerceta aceste comori.

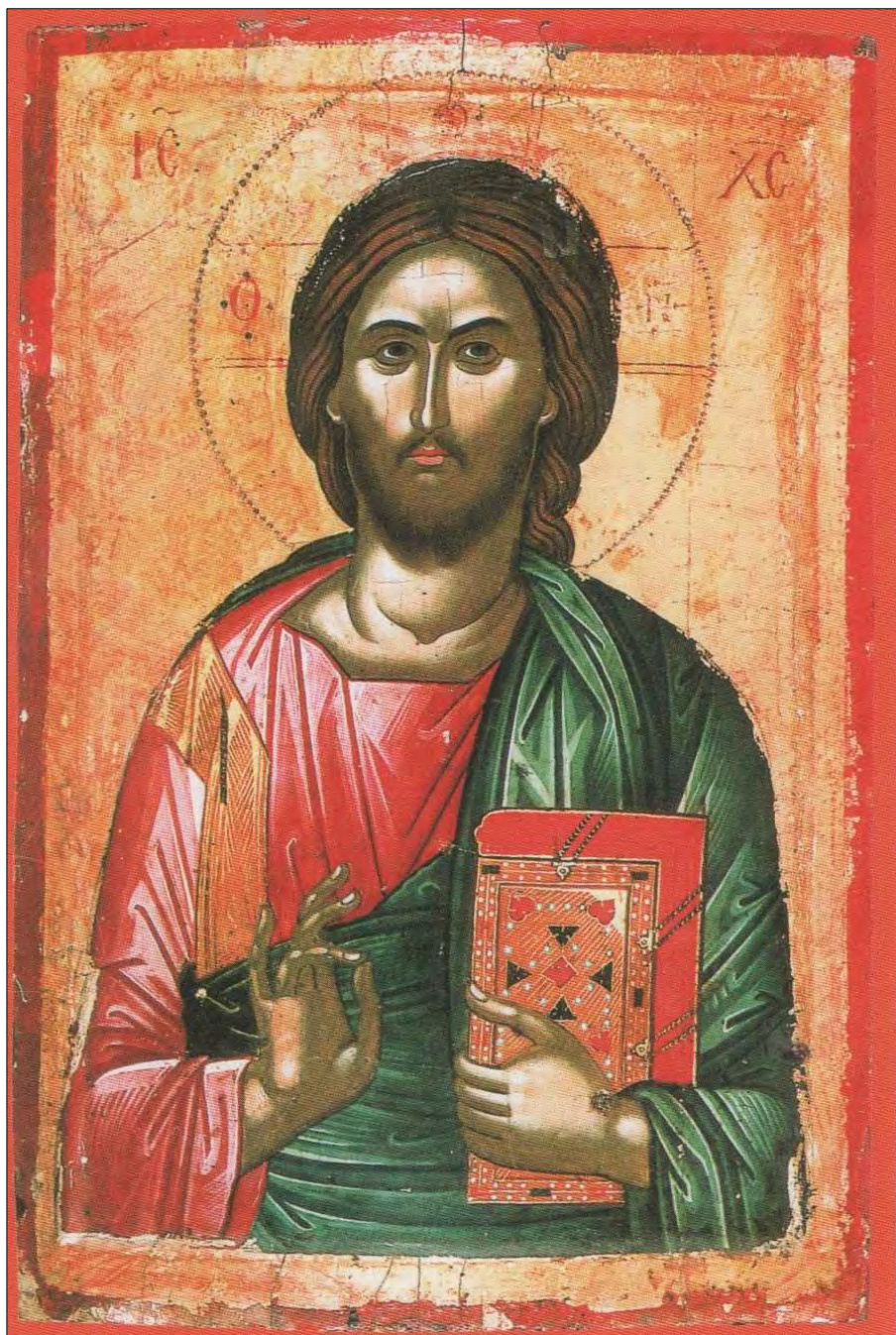
Nu am participat aici la slujbe, de aceea mi se pare interesantă observația Arhimandritului Ioanichie Bălan, care a participat la o slujbă: „La lumini de candelă, călugării abia se disting. Aici părinții au votul tăcerii. Mănăstirea Stavronichita este mănăstirea tăcerii și a rugăciunii în taină! Părinții comunică prin semne. Nimeni nu vorbește, decât dacă este întrebat.” (Bălan, 1997, p. 120).

După ce fotografiem apeductul finanțat de domnitorul Șerban Cantacuzino, acum 500 de ani, ne urcăm în microbus și ne îndreptăm spre Mănăstirea Ivion.

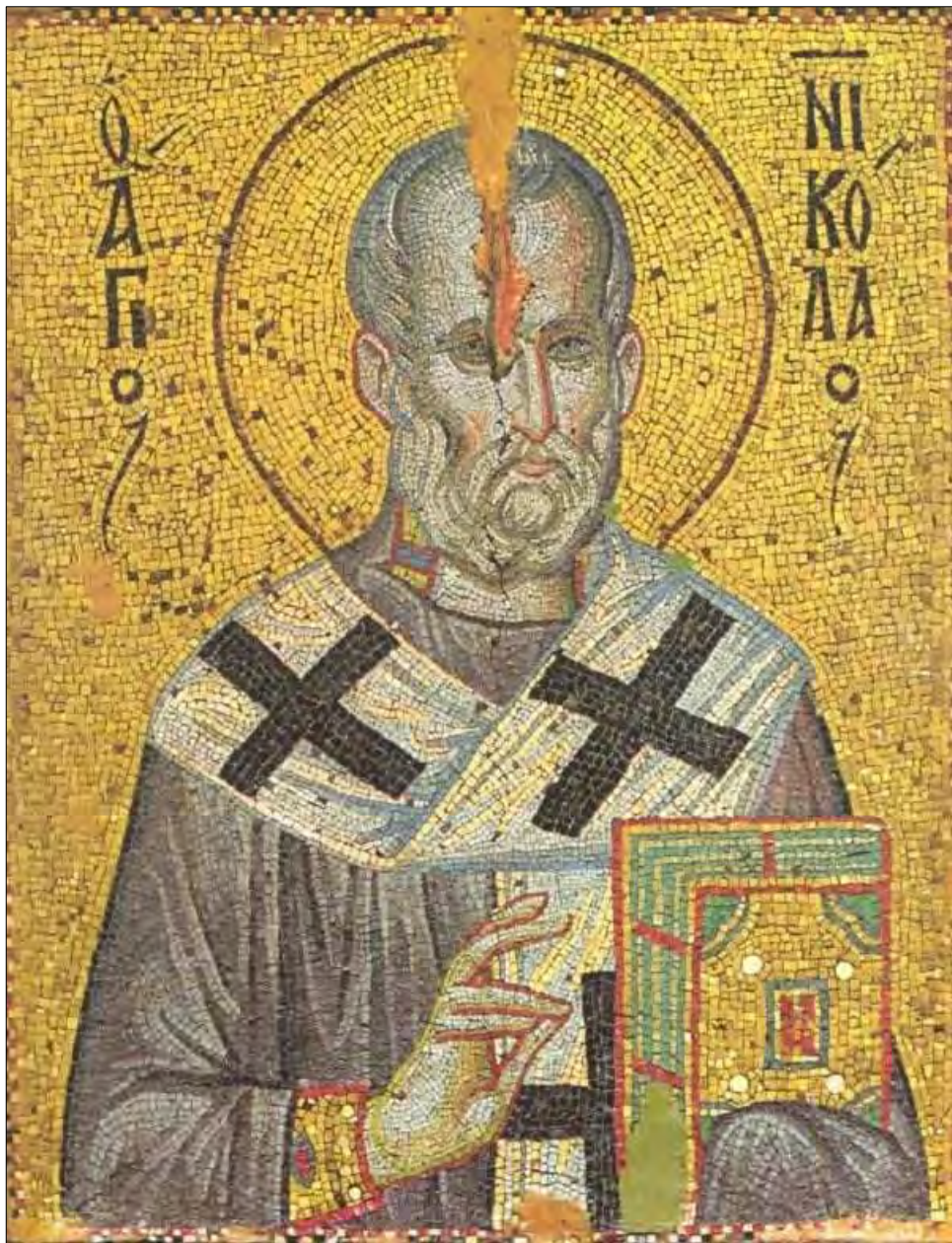
Icoana Maicii Domnului „Vrefohratusa”, realizată de celebrul pictor, Teofan Cretanul.

Foto: Matei Buță, în *Sfântul Munte...*, 2011, p. 146.

Icoana Mântuitorului, realizată de Teofan Cretanul.

Foto: Matei Buță, în *Sfântul Munte...*, 2011, p. 146.

Icoana făcătoare de minuni a Sfântului Nicolae cu scoica.

Foto: Matei Buță, în *Sfântul Munte...*, 2011, p. 147.

Ilie Rad și Paul Suărășan, în curtea mănăstirii. Foto: Dan Bălan.

Imagine din curtea interioară a Mănăstirii Stavronichita. Foto: Paul Suărășan.

XVIII. La Mănăstirea Iviron

(Vineri, 5 septembrie 2025)

Mănăstirea Iviron

Când e vorba de Mănăstirea Iviron, românii se gândesc automat la Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul (circa 1640-1650 – 1716), tipograf, gravor, teolog, episcop și mitropolit român de origine georgiană. A fost Mitropolit al Ungrovlahiei, dar mai ales autor al unor celebre *Didahii*, ce reprezintă o colecție de predici folosite la Marile Sărbători de peste an. Colaborator al lui Constantin Brâncoveanu. A fost ctitorul Mănăstirii Antim din București. Din cauza atitudinii sale antiotomane, a fost înlăturat din toate funcțiile, caterisit de Patriarhul ecumenic și condamnat la exil pe viață, în Mănăstirea „Sfânta Ecaterina” din Muntele Sinai. În drum spre locul exilului, a fost ucis de ostașii turci, iar trupul său a fost aruncat într-un râu.

Alexandru Odobescu credea că numele de *Ivireanul* i se trage de la Mănăstirea Ivirului (Iviron), din Sfântul Munte Athos, unde s-ar fi închinoviat (călugărit), căci monahii sunt numiți după numele mănăstirii, unde au primit mantia monahală.

Unele Sfinte Moaște de la Mănăstirea Antim din București ar fi fost aduse de Antim Ivireanul tocmai de la Mănăstirea Iviron. A fost canonizat de către Biserica Ortodoxă Română, în anul 1992.

Cu aceste gânduri am ajuns la Mănăstirea Iviron, care este așezată la așa-numitul „liman al lui Clement”, exact acolo unde, în urmă cu aproape 2000 de ani, a ajuns Maica Domnului și a cerut, de la Fiul ei, ca Peninsula Athos să fie moștenirea ei pământească.

Întemeierea mănăstirii este atestată între anii 980-985, fiind legată de trei monahi georgieni, tată și fii. Ca toate mănăstirile și schiturile athonite, și Mănăstirea Iviron a avut o istorie zbuciumată, cu perioade de înflorire și decădere, fiind jefuită de pirații catalani și arabi, arsă de numeroase incendii (cum a fost cel din 1863). Este așezată pe locul III în ierarhia mănăstirilor de la Sfântul Munte. Monahii mănăstirii s-au împotrivit unirii cu Biserica Romei, unii călugări plătind cu viața acest refuz.

Mănăstirea are forma unui patruleter, cu ziduri înalte de apărare. Deasupra zidurilor se vede un turn înalt de observație, care nu se confundă cu cel al Mănăstirii Stavronichita, fiindcă cel de aici are un acoperiș sub formă de boltă. Intrarea în mănăstire este în partea de nord și are șase coloane albe, pe care se sprijină frontonul, tot de culoare albă. Imediat ce intrăm în biserică, vedem faimoasă Icoană a Maicii Domnului, numită „Portărița”.

Fiindcă povestea acestei icoane făcătoare de minuni este extrem de interesantă, o voi relua din cartea Părintelui Stareț Pimen: „Pe timpul împăratului Teofil, luptătorul împotriva sfintelor icoane, se afla, în una din cetățile Niceei, o văduvă, care avea o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, mare și frumoasă. Icoana era păstrată într-un mic paraclis în care, zilnic, împreună cu fiul ei, înălța rugăciuni către Mântuitorul și Născătoarea de Dumnezeu. Înștiințându-se ostașii trimiși de împărat că văduva are o icoană în paraclis, au venit la ea și i-au zis:

– Am venit să împlinim porunca împăratului, care a spus să distrugem toate icoanele. Dacă vrei să nu-ți luăm icoana, atunci să ne dai bani și nu te vom mai supăra.

Atunci văduva i-a rugat să vină în ziua următoare și le va da bani. După plecarea ostașilor, văduva, împreună cu fiul ei, au luat icoana Maicii Domnului și au dus-o la malul mării, care se afla în apropiere și, cu lacrimi

în ochi, au zis către Maica lui Dumnezeu: «Să nu te superi pe noi, Preabună Stăpână, dar fără voia noastră trebuie să ne despărțim de preasfânta ta icoană, ca să nu fie batjocorită de ostașii împăratului!»

Apoi, luând icoana, au pus-o pe apă, dar icoana a rămas dreaptă și a pornit pe mare, ca și cum ar fi fost purtată de o mână nevăzută. Atunci văduva a zis către fiul ei:

– Eu sunt bătrână și nu mai am mult de trăit. De aceea, cu dragoste primesc să mor pentru dragostea Maicii Domnului și a lui Hristos. Iar tu, fiul meu, du-te la Sfântul Munte și slujește Maicii Domnului! Ascultând de îndemnul mamei sale, după ce s-au îmbrățișat cu lacrimi în ochi, a plecat spre Sfântul Munte.

A doua zi, venind ostașii și văzând că icoana nu mai este, iar bătrâna nu are de unde să le dea bani, au ucis-o fără milă, iar fiul ei a venit la Sfântul Munte, unde s-a călugărit și s-a nevoit, spunând părinților cele știute despre icoană. După ani de nevoință, și-a dat sufletul în mâinile Maicii Domnului.

Într-una din zile, părinții mănăstirii au văzut un stâlp de lumină, care se înălța din mare până la cer. Adunându-se cu toții, s-au dus la malul mării, să vadă această preaslăvită minune. Atunci au cunoscut că era o icoană, care stătea în picioare pe mare. Urcându-se într-o barcă, au încercat să se apropie de ea, dar icoana se depărta, nevoind să fie luată de ei.

Încercând de mai multe ori și nereușind nimic, s-au întors la mănăstire și au început să se roage Maicii Domnului, ca să le dea în mâinile lor preasfânta ei icoană. După multe rugăciuni, Maica Domnului s-a arătat unui pustnic, care locuia mai sus de mănăstire, cu numele Gavriil, și i-a zis: «Să cobori la malul mării și să iei icoana mea, căci vreau să mă dăruiesc vouă!»

Ascultând de porunca Maicii Domnului, pustnicul a coborât la malul mării. Însemnându-se cu semnul crucii, a pășit pe mare ca pe uscat, iar icoana a venit pe apă în întâmpinarea lui. Luând-o în brațe și sărutând-o cu mare evlavie, a adus-o pe uscat. Ieșindu-i înaintea toți preoții îmbrăcați în veșminte, au dus-o cu mare cinste în biserică, unde au făcut Priveghere în cinstea Maicii Domnului. După terminarea slujbei, au încuiat biserica și s-au retras cu toții la chilii, preaslăvind pe Preacurata Stăpână.

A doua zi, când a intrat paracliserul, pentru a aprinde candelile, a văzut cu mirare că icoana Maicii Domnului dispăruse. Plin de spaimă, a

plecat și a spus starețului de acest lucru. Căutând-o cu toții, au aflat-o stând în aer, deasupra porților mănăstirii. Făcând rugăciuni, au luat-o și au dus-o din nou în biserică, dar a doua și a treia zi s-a repetat același lucru. Părinții, fiind în nedumerire, se rugau cu lacrimi Maicii Domnului să le arate ce trebuie să facă. Atunci, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu s-a arătat din nou pustnicului Gavriil și i-a zis: «Spune părinților că am venit aici să îi păzesc eu pe ei, nu ei să mă păzească pe mine; de aceea, să nu mă mai supere, ducând icoana mea în biserică.»

Aflând starețul de toate acestea, a poruncit să se facă un paraclis la poarta mănăstirii, unde au așezat icoana și unde se află până în ziua de azi.” (Cf. Monah Pimen, *Sfântul Munte Athos...*, 2016, p. 47-52).

Se spune că, pe la mijlocul secolului XVII, țarul Rusei, Alexie, auzind de miracolele făcute de această icoană, a solicitat ca o copie a acesteia să fie dusă la Moscova, pentru a o vindeca pe fiica țarului, ceea ce s-a și întâmplat. Țarul a dăruit Mănăstirii Iviron, drept recompensă, Mănăstirea „Sfântul Nicolae” din Moscova, care a devenit astfel un metoc al mănăstirii atonithe. Nu știu dacă fosta mănăstire moscovită mai există astăzi, după perioada regimului stalinisto-comunist.

Mănăstirea Iviron are sfinte moaște deosebit de valoroase: părțile din lemnul Sfintei Cruci, părți din hlamida, buretele, piroanele și trestia de la Răstignirea Mântuitorului, o parte din mâna stângă a Sfântului Ioan Gură de Aur și altele.

Pe fondul tentativelor de înțelegere dintre *Știință* și *Religie*, întreb, totuși: Cum este posibil ca acea bucată de trestie, de exemplu, să reziste peste 2000 de ani, mai ales că nu cred că a putut fi păstrată în condiții speciale, pentru a se opri dezintegrarea materiei? Să aplicăm principiul „Crede și nu cerceta”? Sau să acceptăm sfatul unui călugăr athonit, care este citat de Dan Negru, cunoscutul realizator de televiziune: „Țin minte atât de bine o seară târzie de vară, când un călugăr din Athos, într-o plimbare pe care am făcut-o împreună în jurul mănăstirii românești din Sfântul Munte, mi-a lămurit definitiv orice îndoială cu o singură propoziție: «Credința nu este pe logică»” (Bailey, 2023, p. 7).

Biserica mai deține un obiect de mare valoare, *Lămâiul de argint*, înalt de 1,5 m, care are și el o poveste fascinantă. Se zice că un orb din naștere a

venit la Mănăstirea Ivron și s-a rugat Maicii Domnului să îi redea vederea, luându-și angajamentul că, dacă această minune se va întâmpla, primul lucru pe care îl va vedea îl va confecționa din argint și îl va dărui mănăstirii. Maica Domnului i-a îndeplinit rugăciunea și l-a făcut să vadă. Iar primul obiect văzut de fostul orb s-a nimerit să fie un lămâi. Plin de recunoștință, omul a făcut acest lămâi din argint și l-a dăruit mănăstirii.

O variantă privind istoria lămâiului, care mi se pare mai credibilă, fiindcă avem o dovadă scrisă, este că lămâiul („un lămâi frumos din argint, cu 30 de lămâi aurite și 7 sfeșnice, sădit într-un vas (glastră) mare de argint, a cărui greutate este de 28 ocale.”) este un dar făcut de creștinii din Moscova, în anul 1818. Pe lămâi este următoarea inscripție, în limbile greacă și rusă: „Stăpână, Împărăteasa tuturor, slava ivirilor, primește sfeșnicul cu șapte lumini, ce ți se aduce, cu suflet fierbinte, de locuitorii Moscovei, precum Stăpânul (a primit) de demult banii văduvei, mai-mare al obștii fiind Chiril, ajutor având pe monahul Silvestru. 1818. Aprilie, ziua întâi.” (Cf. *Sfântul Munte Athos*, 2011, p. 50).

O altă minune a Icoanei Maicii Domnului „Portărița” este Agheasma Maicii Domnului „Portărița”. Cuviosul Gavriil, după ce a recuperat Icoana „Portărița” din mare, a așezat-o pe uscat, la 2 metri de mare. În locul respectiv a izvorât imediat apă dulce, care se numește de atunci Agheasma Maicii Domnului „Portărița”. Izvorul nu a secat niciodată, iar apa acestuia și-a păstrat proprietățile, în pofida faptului că, la nici doi metri, se găsește apa sărată a mării. Deasupra izvorului s-a construit un mic pavilion din piatră, care îl protejează, având la intrare o cruce, iar în interior o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul Iisus. Ne luăm fiecare câte o sticlă din apa acestui izvor.

Pe microbus, audioghidul sau Părintele Florin Constantin ne-a spus o altă poveste, care explică și un frumos tablou de la ieșirea din mănăstire: „Într-o zi, a trecut pe la mănăstire un sărac, care era foarte flămând. S-a apropiat de portar și l-a rugat să-i dea o bucată de pâine, însă portarul l-a alungat fără milă, zicându-i: «Dacă vrei pâine, să aduci bani și îți voi da!» Neîndrăznind să mai zică vreun cuvânt, săracul a pornit pe cărarea ce duce spre Kareia. Mergând puțin mai sus de mănăstire, fiind flămând și obosit, ș-a așezat pe o piatră, la umbra unui copac. Izbucnind în lacrimi, a zis:

– Maica Domnului, tu vezi că îmi este foame și nu mai pot. Dă-mi, te rog, o bucată de pâine!

Stând el așa și plângând, vede o femeie apropiindu-se de el și zicându-i:

– De ce plângi, omule?

– Nu mai pot de foame și am fost la portarul mănăstirii să-i cer pâine, dar el m-a alungat, spunând să-i aduc bani, a zis săracul, continuând să plângă.

Atunci femeia, dându-i un ban de aur, i-a zis:

– Nu mai fi necăjit, omule! Ține banul acesta și-l dă portarului, ca să-ți dea pâine. Și să-i mai spui că, dacă vor mai continua așa, le voi lua belșugul din mănăstire.

Săracul a mulțumit femeii și, plin de bucurie, s-a dus la portar, zicându-i:

– Dă-mi o bucată de pâine și îți voi da banul acesta!

Luând portarul banul, a văzut că este din aur și, mirându-se, l-a întrebat unde l-a găsit. Atunci săracul i-a povestit cum i l-a dat o femeie. Ascultând cu atenție cele spuse de sărac, a înțeles că s-a întâmplat un lucru minunat, deoarece în Sfântul Munte nu intră femei. L-a luat pe sărac și au mers la stareț, spunându-i de cele întâmplate. Atunci au înțeles că a fost Maica Domnului, ocrotitoarea celor necăjiți. Mergând la icoana Maicii Domnului, au văzut că lipsea un galben din salba ei, fiind chiar banul adus de sărac. Privind la icoana Maicii Domnului și închinându-se cu evlavie, săracul a recunoscut în icoană pe femeia care i s-a arătat.

Muștrând pe portar pentru nemilostivirea lui și dându-i canon, starețul a hotărât ca, de atunci, să se pună la poarta mănăstirii un cufăr, în care să fie pusă zilnic pâine, pentru cei săraci. Acest obicei se păstrează până în ziua de astăzi.” (Cf. Monah Pimen, *Sfântul Munte Athos...*, 2016, p. 53-54).

„Până la secularizare, alături de Lavra și Vatoped, Mănăstirea Ivirilor este între cele mai ajutate din întreg Sfântul Munte de către evlavia românească.” (Bodogae, 1940, p. 147).

Ne continuăm călătoria, cu microbusul, la Mănăstirea Caracalu, ultimul obiectiv pe care îl vom vizita în scurtul nostru pelerinaj la Sfântul Munte Athos.

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului „Portărița”.

Foto: Pimen, 2016, p. 237.

Intrarea în Mănăstirea Ivron, prin poarta susținută de coloane albe de marmură.
Foto: Paul Suărășan.

Agheasmatarul Maicii Domnului „Portărița”.
Foto: Paul Suărășan

Tablou de la Mănăstirea Iviron, cu omul sărac, întâlnindu-se cu Maica Domnului.

Foto: Ilie Rad

Katholikonul Mănăstirii Iviron.

Foto: Matei Buță, *apud Sfântul Munte...*, 2011, p. 48.

Lămâiul de argint. Foto: Matei Buță, apud *Sfântul Munte...*, 2011, p. 50 (stânga).

Ilie Rad cu Dumitru Gordon, în fața Agheasmatarului Maicii Domnului „Portărița”. Foto: Dan Bălan

O ultimă fotografie cu grupul nostru de pelerini: Dumitru, Ilie, Pr. Florin, Pr. Florin Constantin, Dorin, Pr. Teofil, Dan. Foto: Paul Suărășan.

XIX. La Mănăstirea Caracalu

(Vineri, 5 septembrie 2025)

Ultimul obiectiv athonit, pe care îl vizităm cu ocazia pelerinajului nostru la Sfântul Munte Athos, este Mănăstirea Caracalu, închinată Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Dacă nu ar fi zidurile mănăstirii și turnul de observație și apărare, ai crede că te afli în preajma unei stațiuni de cercetări agricole, atât de profesionist este lucrat terenul, cu rânduri „la șpargă” de viță de vie și pomi fructiferi

Potrivit tradiției, întemeietorul mănăstirii ar fi împăratul roman Karakallas, de unde provine și numele lăcașului de cult (deși se mai spune că acest împărat era un prigonitor al creștinilor). Desigur că mai sunt și alte variante, pentru explicarea numelui mănăstirii.

Ca și în cazul majorității mănăstirilor și schiturilor athonite, după secole de înflorire, au urmat cele de decădere, pirații fiind principalii inamici, alături de otomani.

Se spune că, în 1530, mănăstirea s-a făcut scrum, în urma unui incendiu devastator. Câțiva călugări sunt trimiși în Moldova, la domnitorul Petru Rareș, pentru a cere ajutor. Urmând pilda tatălui său, Ștefan cel Mare, Petru Rareș se arată foarte generos și îl trimite la Athos pe un apropiat al său,

spătarul Petru, căruia îi dă suficienți bani, pentru a reclădi din temelii mănăstirea. Ajuns cu banii la Athos, spătarul Petru ridică doar o parte din acareturi, trimițând domnitorului vorbă că el și-a făcut datoria, dar a decis să rămână la Athos. Cunosându-l bine pe colaboratorul său, Petru Rareș ar fi trimis iscoade, pentru a i se raporta noile construcții. A aflat că o parte din banii respectivi fuseseră cheltuiți în alte scopuri. Amenințat cu moartea, spătarul Petru cere domnitorului să i se vândă toate proprietățile din Moldova, cu banii astfel obținuți angajându-se să termine construcția, el însuși călugărindu-se și luând numele *Pahomie*.

E interesant că, în 1548, sultanul Soliman Magnificul a permis refacerea Katholikonului, banii pentru reconstrucție fiind dați tot de domnitorul Moldovei, Petru Rareș, și de către ginerele acestuia, cunoscutul Alexandru Lăpușneanu (motiv pentru care mănăstirea are unele elemente moldovenești, impuse poate de meșterii aduși din Moldova). Alți domnitori, care au făcut danii mănăstirii: Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Mavrocordat și alții. Astăzi, mănăstirea are numeroase metoace în Grecia.

În pridvorul Bisericii, vedem portretele domnitorului Petru Rareș și al spătarului Petru, amândoi în haine călugărești. Deasupra frescei care îi reprezintă pe cei doi este următorul text: „Noii ctitori ai acestei mănăstiri: Pahomie și Pahomie.” Se mai spune și că Petru Rareș ar fi fost înmormântat aici, deși istoricii susțin că mormântul său este la Mănăstirea Probota, din Moldova, altă ctitorie de-a sa.

Intrând în Biserică, ne impresionează un policandru uriaș, despre care ni se spune că, inițial, acesta a fost agățat de gâtul Pantocratorului, ulterior fiind atârnat de baza turlei, cum este normal.

Ușile împărătești au fost realizate de celebrul Teofan Cretanul, ale cărui opere le-am întâlnit și la alte mănăstiri.

În privința sfintelor moaște, aflăm că aici se păstrează o părticică din lemnul Sfintei Cruci, părți din moaștele unor sfinți, cum ar fi Sf. Ioan Botezătorul, și mulți alții.

Plecăm de la Mănăstirea Caracalu cu o mică nedumerire: anume că Petru Rareș s-ar fi călugărit și a fost înmormântat la această mănăstire, împreună cu sfetnicul său, Petru, amândoi primind numele de *Pahomie* (pe care îl va primi și ginerele său, Alexandru Lăpușneanu). Profesorul teolog Mircea Păcuraru, membru al Academiei Române, susținea că „știe din documente

că, într-adevăr, spre sfârșitul vieții sale, Petru Rareș s-a retras în Muntele Athos, călugărindu-se în Mănăstirea Caracalu, ctitorită de el” (*apud* Alexandrescu, 2007, p. 161). Dacă e să dăm crezare tradiției literare (Costache Negruzzi, autorul nuvelei *Alexandru Lăpușneanu*), și domnitorul Alexandru Lăpușneanu s-ar fi călugărit pe patul de moarte, deci e puțin probabil că a mai putut să plece la Athos, în condițiile de atunci. Prin urmare, înclin să cred că cei doi monahi *Pahomie* sunt Petru Rareș și spătarul Petru, cu precizarea că inscripția „Noii ctitori ai acestei mănăstiri: Pahomie și Pahomie” admite varianta ca Petru Rareș să se fi călugărit la Athos, dar fără să fie înmormântat aici.

În orice caz, văzând eforturile financiare ale domnitorilor români (ale lui Petru Rareș în primul rând), era de dorit ca Mănăstirea Caracalu să fie declarată românească. Dar a fost încă o ocazie irosită, pentru realizarea acestui ideal românesc.

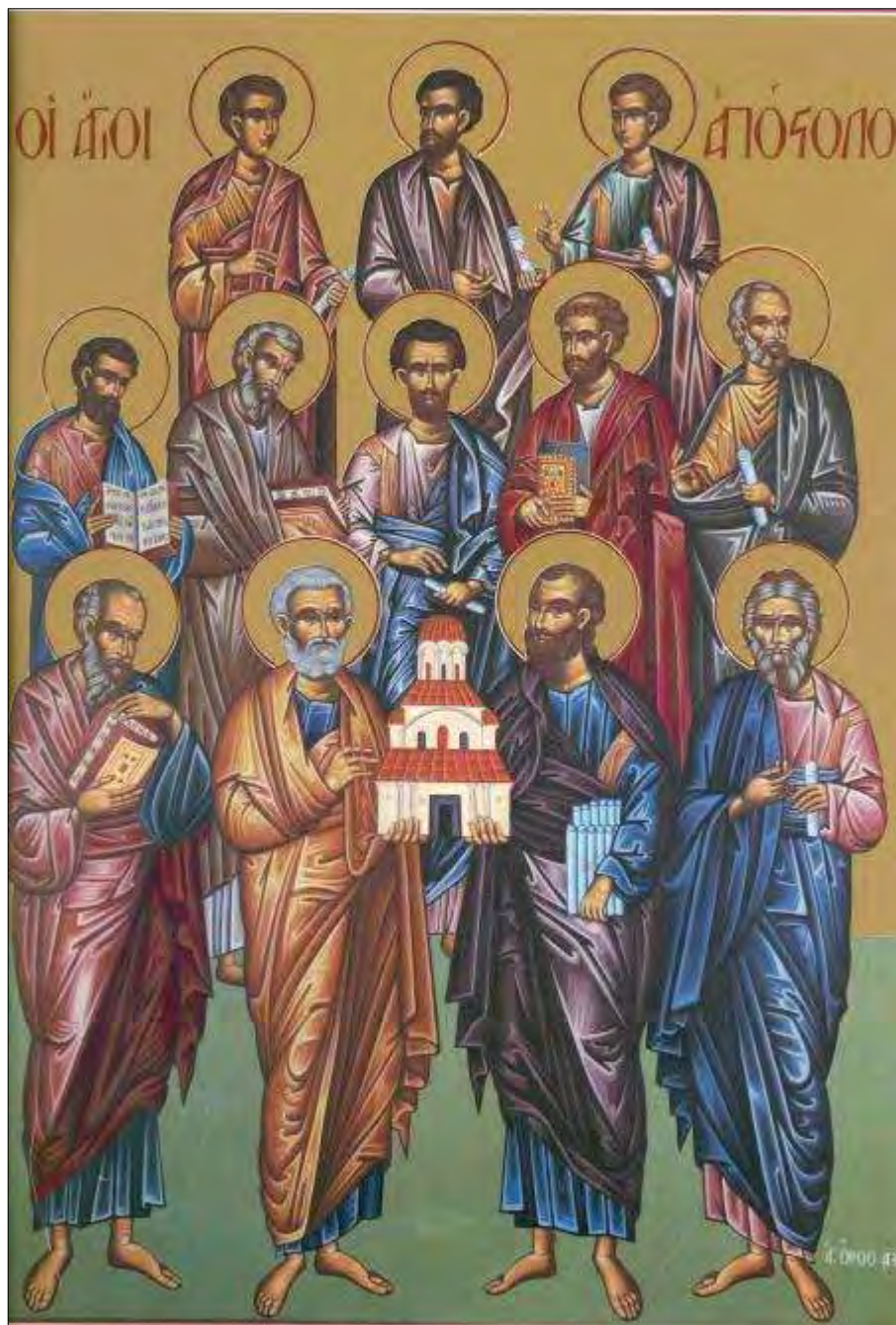
Mai facem câteva fotografii, apoi ne urcăm în microbus și ne îndreptăm spre Schitul „Sfântul Nicolae”, pentru încă o noapte petrecută la Sfântul Munte.

Seara, în dormitor la noi, a fost un autentic seminar de teologie, cu participarea Părinților Florin Constantin, Florin și Teofil. Încă din copilărie îmi pusesem întrebarea de ce, în Biserica din Nandra, femeile stau în stânga, iar bărbații în dreapta (cu fața spre altar). Am aflat: femeile trebuie să aibă în față icoana Maicii Domnului cu Pruncul, iar bărbații pe cea a lui Iisus Hristos. Și altele, și altele.

A doua zi ne-am sculat doar la ora 6,00. Am mai prins o parte din Sfânta Liturghie (care începuse la ora 4,00). Ne-am dus la masă, unde am fost serviți cu mămăligă și un fel de varză a la Cluj, dar cu pește. Foarte gustoasă. De asemenea, fiind o zi de sâmbătă, am primit și un vin foarte bun. La ora 8,00, ne-am urcat în microbus, cu destinația portului Dafni. Am luat apoi un vas de croazieră, care ne-a dus la portul Ouranoupoli, unde ne-am regăsit microbusul nostru (condus foarte bine tot de către Dorin), cu care am revenit în România. Pe drum, ne-am oprit la un schit românesc, cu hramul „Sfântul Mihail”, de unde ne-am cumpărat ulei, măsline și bomboane. Am spus mai multe rugăciuni, drept mulțumire pentru reușita pelerinajului nostru. La ora 2,00, eram la firma Global-Auto, din Feleac, de unde ne-am luat mașinile spre casă.

Icoana Sfinților Petru și Pavel. „Cei doi apostoli sunt înfățișați într-o îmbrățișare sinceră. Așa cum a fost descris de iconograful ieromonah Dionisie, «Petru își salută cu bucurie colegul, în timp ce Pavel își întâlnește cu bucurie prietenul». Îmbrăcată în chitoni și imașuri albastre, cu ocră pentru Petru și roșu pentru Pavel, ferecătura de argint datează dintr-o perioadă ulterioară. Fundalul auriu poartă inscripțiile «Sfântul Petru» și «Sfântul Pavel», care au fost reproduse ulterior în partea superioară a icoanei.” (<https://mount-athos.org/ro/mount-athos/icons-relics/peter-paul>. Data accesării: 10 februarie 2025)

Icoana Celor 12 Apostoli, datorată zugravului Dionisie de Furna (1722).

Cultură de viță de vie, lângă Mănăstirea Caracalu. Foto: Paul Suărășan.

Frescă de la Mănăstirea Caracalu. Foto: Paul Suărășan.

Katholikonul mănăstirii, a cărui construcție a început în anul 1548, finalizându-se în 1563.

Este închinat Sfinților Apostoli Petru și Pavel, care au aici icoana faimoasă.

Foto: Paul Suărășan

Un părinte călugăr, cu o cădelniță specială, pe care am văzut-o doar la Sfântul Munte Athos. Foto: Traian Mircea Voineag..

XX. Viață și moarte la Muntele Athos

(Vineri, 5 septembrie 2025)

Crucea de pe vârful Atonului. Foto: Pimen, 2016, p. 225.

Muntele Athos este singurul loc din lume, în care nu se poate naște un copil, din moment ce prezența femeilor aici este interzisă. Poate că acest lucru a fost posibil în 1821 și în anii următori, când, odată cu începutul revoltei grecești împotriva stăpânirii otomane, 5000 de femei și copii au fost primiți la Sfântul Munte, pentru a-și salva viețile. Nu se știe (mai bine zis n-am aflat eu) cât au stat femeile și copiii pe Munte...

Dacă nu se poate naște nimeni aici, în schimb se poate muri în acest loc binecuvântat. Vizitând Muntele Sfânt și văzând viața grea, plină de privațiuni, a monahilor, nu se poate să nu te întrebi: Ce-i determină pe unii semenii de-ai noștri să-și aleagă viața monahală? De ce actorul Dragoș Pâslaru s-a făcut călugăr? De ce prestigioasa Zoe Dumitrescu-Bușulenga a deveni Maica Benedicta, la Mănăstirea Văratec? De ce inginerul Alexandru Cotescu, fiul actorilor Octavian Cotescu și Valeria Seciu, a devenit Părintele Daniil, la Mănăstirea Vatoped?

Văd că întrebarea aceasta și-au mai pus-o și alții. Aflând, de pildă, chiar când era la Athos, că acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-a călugărit, Nicolae Băciuț se întreabă și el: „Ce îndemnuri lăuntrice au făcut-o să se retragă, înaintea celei din urmă vămi pământești, la mănăstire, e greu de intuit.” (Băciuț, 2008, p. 16).

Aș fi vrut să știu dacă viețuirea la Sfântul Munte Athos este un vis al oricărui călugăr, așa cum, de pildă, fiecare actor visează să îl joace la un moment dat pe Hamlet, dar nu am avut pe cine întreba. La Athos ajung, în general, călugări tineri, dar asta nu este o regulă. Părintele Vasile, de la Schitul Lacu, a venit la mănăstire după 40 de ani de căsătorie, având doi copii și patru nepoți. Soția s-a retras și ea la o mănăstire din România.

Desigur că sunt câteva condiții de bază, pentru ca un călugăr să se poată stabili la o mănăstire din Athos. Mai întâi trebuie să fie botezat ortodox, să aibă 18 ani împliniți, să fie necăsătorit (sau vădov ori divorțat), să își găsească un duhovnic, să nu fie moștenitorul unor proprietăți etc. Apoi acesta face o cerere către stareț, pentru a fi acceptat ca *novice*. Starețul îl va repartiza unui monah mai bătrân, pentru a fi instruit. Urmează apoi un stagiul de probă, care durează minimum trei ani.

După încheierea stagiului de probă, are loc tunderea candidatului pentru primul rang călugăresc, cel de *rasofor*, putând purta doar o parte din îmbrăcămintea unui călugăr. Preotul taie o bucată de păr de pe capul viitorului călugăr și îi dă un nou nume, de obicei cu rezonanțe monahale, acesta putând purta camilafca și mantia.

Candidatul este dus apoi de adunarea monahilor în fața ușilor împărătești ale Sfântului Altar, unde stă starețul, care îi pune următoarele întrebări:

„*Întrebare:* De ce ai venit, frate, căzând la Sfântul Altar și la această sfântă însoțire?

Răspuns: Dorind viața pustnicească, cinstite părinte!

Întrebare: Dorești să te învrednicești de îngerescul chip și să fii rânduie în ceata monahilor?

Răspuns: Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte!

Întrebare: Nu de vreo nevoie sau constrângere?

Răspuns: Nu, cinstite părinte!

Întrebare: Vei petrece în mănăstire și în nevointă, până la cea din urmă suflare a ta?

Răspuns: Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte!

Întrebare: Te vei păzi pe tine însuși în feciorie, în întreagă înțelepciune și în cucernicie?

Răspuns: Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte!

Întrebare: Vei păzi până la moarte ascultarea către mai-marele tău și către frații cei întru Hristos?

Răspuns: Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte!

Întrebare: Vei răbda toate supărările și strâmtorile vieții celei monahicești, pentru împărăția cerurilor?

Răspuns: Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte!” (Speake, 2016, p. 186-188).

Starețul tunde și el o bucată din părul candidatului, după care acesta este îmbrăcat complet în haine monahale, putându-se alătura fraților săi.

Programul monahilor într-o zi, la Muntele Athos

– **Ora 2,00 – 3,00** – deșteptarea și realizarea canonului (care poate ajunge la 150 de metanii și 1200 de închinări);

– **Ora 3,00 – 7,00** – participarea la slujbe: Utrenia, Psaltirea, Cele trei Ceasuri, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie;

– **Ora 7,00 – 7,15** – masa de dimineață (timpul pentru masă este limitat la un sfert de ceas). „Pentru călugări, hrana este un mijloc de a-și susține organismul, de aceea mănâncă repede: ***pentru a evita atașamentul de plăceri ale trupului***” (subl. I.R., Bailey, p. 103). Se înțelege că la masă nu se vorbește. Masa este pregătită dinainte (cu tacâmuri, pahare etc.). Uneori, în funcție de meniu, fiecare se autoservește din vasele mari, puse deja și ele pe masă. La început, masa este binecuvântată de stareț sau de un preot, iar la terminarea ei se aduc mulțumiri. Pe durata mesei, un călugăr citește texte din Sfinții Părinți. De reținut că monahii nu au voie să mănânce în chilii (de altfel, nici nu pot lua nimic de la masă, cum mai fac mirenii).

– **7,15 – 9,00** – aproape două ore libere.

– **9,00 – 15,00** – împlinirea „ascultărilor” (grădinarit, ateliere de sculptură, pictură etc.).

– **15,00 – 15,15** – masa de prânz, fără untdelemn. Călugării din viața de obște primesc de regulă doar două mese pe zi, la trapeză. Lunea, miercurea și vinerea, fiind zile de post, călugării athoniți mănâncă numai o dată pe zi. Marțea, joia, sâmbăta și duminica sunt două mese pe zi, iar sâmbăta și duminica se permite și un pahar de vin, de regulă din producția proprie.

– **15,15 – 17,00** – continuarea „ascultărilor”;

– **17,00-19,00** – participarea la slujbe (Vecernia, Pavecernița, Acatistul Bunei Vestiri);

– **19,00 – 19,15** – masa de seară (doar marțea, joia, sâmbăta și duminica);

– **19,15 – 2,00** – retragerea în chilii, rugăciune și metanii hotărâte de duhovnic (300-400 de metanii pe zi) și somn.

Din cele de mai sus, rezultă că monahii au, într-o zi, 7 ore de participare la slujbe și rugăciuni, 8 ore pentru împlinirea diverselor „ascultări”, 6 ore de somn și 2 ore libere, 1 oră consumându-se între activitățile planificate.

Desigur, călugării mai în vârstă sau cei bolnavi au un program special. După masa de dimineață, aceștia se pot retrage în chilii, așteptând masa de prânz, de la ora 15,00.

Aș vrea să reproduc aici un cuvânt de folos, rostit de un bătrân părinte athonit, care se referă la viața călugărilor de la Sfântul Munte: „Nu înțelegeți că trebuie să faceți continuu invers față de calea firii? Că trebuie să navigați în susul râului, plutind împotriva curentului? Monahul este un monstru divin. Nu vă scandalizați. Nu este oare monstru ceea ce e paradoxal tot ceea ce nu e natural? Monahii, deci, nu trăiesc după fire, din moment ce exercită funcții mai presus de fire. Firea cere căsătoria. Monahul calcă porunca ei. Firea cere hrană, monahul zice că nu. Firea cere libertate, dar el se face rob de bunăvoie. Trăiește aici, dar se gândește la cele de sus. Petrece pe pământ, dar privește la cele dumnezeiești, pe acelea și le închipuiește, spre ele se îndreaptă, pe acelea le dorește, disprețuiește cele de jos și trăiește cele de dincolo. Monahul unește ceea ce este natural cu ceea ce este supranatural. E un amestec de prezent și viitor, de trecător și veșnic, de pământ și duh, de animal și inger, de omenesc și dumnezeiesc. Și, după expresia unui Părinte al Bisericii, monahul e un Dumnezeu care petrece în trup...” (*apud* Alexandrescu, 2007, p. 165-166).

Părintele Daniil, despre osuar: „*E locul cel mai minunat din mănăstire aici. Ca și slujba de înmormântare. E una din cele mai ziditoare slujbe pentru suflet. Au fost oameni și poate și ei s-au străduit, s-au necăjit, s-au bucurat. Ce a rămas? Sufletul lor. Și atunci când vii în locul ăsta îți dai seama că singurul lucru pentru care cu adevărat merită să te îngrijești în viața asta e sufletul tău, pentru că în rest nu rămâne nimic. De aceea e locul cel mai ziditor din mănăstire. Când te necăjești că uiți de Dumnezeu și de sufletul tău, aici vii și vezi că nu trebuie să uiți.*” (<https://stirileprotv.ro/romania-te-iubesc/secretele-muntelui-athos-calugarul-roman-caruia-ii-cerea-sfaturi-si-printul-charles.html>)

Să precizez că la Sfântul Munte **nu se consumă carne de niciun fel** (cu excepția peștelui). Horia Alexandrescu, întrebând un călugăr de la Prodromul, „dacă nu simte, din când în când, poftă de-o friptură, i-a replicat cum nu se poate mai grav: «Cred că aş muri pe loc, dacă aş pune gura pe carne!»” (Alexandrescu, 2007, p. 74).

Dar poate că și datorită asprului regim alimentar, călugării de la Athos se bucură de o longevitate constantă, cei mai mulți depășind vârsta de 80 de ani, unii ajungând la 90 și chiar la 100 de ani!

Se înțelege că zilele de post, ca și slujbele religioase trebuie respectate cu sfințenie, după tipic. Sfânta Împărtășanie se dă săptămânal,

Să recunoaștem că încadrarea în acest program strict nu este o treabă ușoară, ci una extrem de obositoare, extenuantă chiar. Poate și de aceea, în toate așezămintele vizitate, pelerinii sunt rugați să nu vorbească tare și să nu facă zgomote, pentru a nu tulbura programul de odihnă și de rugăciune al călugărilor.

Moartea la Athos

Călugării de la Muntele Athos, care pleacă la Domnul, sunt îngropați a doua zi, iar după șapte ani sunt dezgropați, oasele lor fiind puse într-un osuar. Craniile de-o parte, restul oaselor în altă parte. Să recunoaștem că perspectiva este una înfricoșătoare („macabră de-a dreptul”, scrie și Horia Alexandrescu). (În subsolul Mănăstirii „San Francisco” din Lima (Peru), am vizitat catacombele mănăstirii, transformate în osuar. Erau acolo oasele a circa 25.000 de oameni, aranjate în cele mai diverse forme geometrice, cu

cranii și femururi puse unul lângă altul, alcătuind diverse motive, cele mai multe sub formă de soare).

Părintele Florin ne spune că pe cranii se scrie numele adormitului în Domnul, dar timpul șterge aceste înscrisuri, fiind oarecum în spiritul filosofiei purtătorilor, care au trăit în smerenie, anonimizăți.

Călugării adormiți nu se pun în sicriu. Sunt îngropați în hainele călugărești, înveliți într-o prelată neagră (inclusiv capul), cu semnul crucii pe ea, iar adormitului i se pune sub cap o cărămidă sau o piatră, pe care îi este gravat numele (pentru identificare, la dezgropare), deși ei au la cap o cruce din lemn. Ierarhii pot fi îngropați în poziția șezând (precum Sfântul Atanasie Patelar, ale cărui moaște se odihnesc acum în Catedrala Orașului Harkov, din Ucraina) sau în alte poziții: Cuviosul Evdochim, de pildă, a fost găsit „în poziție de rugăciune și ținea în mâini o icoană a Maicii Domnului”.

Cum spuneam, după șapte ani, ei sunt deshumati, oasele li se spală cu vin și se pun în osuar, craniile într-o parte, restul oaselor în altă parte a osuarului, numit și *gropniță*. Tot Horia Alexandrescu a scris că, vizitând un osuar, cu peste 500 de cranii, a găsit unul, pe care scria: „Ce sunt eu, vei fi și tu, ce ești tu, am fost și eu.” Textul nu mă surprinde, pentru că știam că pe crucea mormântului lui Gheorghe Lazăr, din Avrig, este scris un text asemănător: **„Cititorule, ce ești am fost, ce sunt vei fi, gătește-te dar!”** La deshumare are loc o slujbă, care cuprinde, în mare, rânduieli și rugăciuni asemănătoare Parastasului, dar totuși diferite. Numărul persoanelor care participă la înmormântare și deshumare depinde de cât de cunoscut era în lumea monahală athonită călugărul respectiv.

Așadar, în locul călugărului deshumat, poate fi îngropat un alt călugăr. Probabil această practică s-a impus și datorită condițiilor de relief. Fiind o zonă de munte, este greu de săpat în piatră. În plus, fiecare metru pătrat este important ca teren agricol, care asigură alimente pentru viețuitorii din zona respectivă.

Desigur, pot fi și unele excepții. De pildă, am trecut pe lângă mormântul Ieromonahului Dionisie (1909-2004), care a rămas în mormântul în care a fost îngropat și după trecerea celor șapte ani, fiind deshumat abia în 2022, deci după 18 ani. Crucea și piatra de mormânt se mai păstrează încă.

În orice caz, perspectiva îngropării și a deshumării, după șapte ani, și așezarea osemintelor în gropniță este, pentru mine, una înfricoșătoare. Desigur, este altceva decât incinerarea, practică respinsă cu vehemență de Biserica Ortodoxă.

Dar existența unui mormânt cu cruce pare ultima dorință a omului. Ne amintim versurile lui George Coșbuc, din poezia *Rugămintea din urmă*:

„Cu douăzeci deodată-n car

La groapă mă vor duce,

Și bun e Domnul, de-om avea

La cap o cruce.” (subl. I.R.)

La Schitul Lacu, un pic mai jos este Bisericuța cimitirului, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”, aflată lângă drumul ce coboară dinspre kiriakon spre râu, care a fost ridicată în 1849. Cimitirul se reduce la două morminte, cu cruci. Lipit de paraclis este osuarul schitului.

Într-o însemnare inedită, Lucian Blaga scrisa: „Inscripțiile de pe pietrele funerare au probabil o legătură cu *dies illa*. La Judecata din Urmă, omul, înviind din morți, trebuie să-și spună numele. Dacă și l-a uitat, el va putea să și-l citească de pe piatra mormântului. Amintirea morților trebuie să aibă într-adevăr grave hiaturi. Cei mai mulți nu-și vor aminti nici numele, nici veacul în care au trăit. Inscripția funerară este un fel de *aide-mémoire*, pentru Ziua de Apoi.”

Deci crucea este foarte importantă!

Trebuie să spun că există unele excepții de la soluția osuarului, folosită la Muntele Athos. De pildă, într-un paraclis al Mănăstirii Marea Lavră se află mormântul Sfântului Atanasie (se știe că acesta a murit într-un accident: a căzut de pe o schelă, când se construia Marea Lavră).

Iată ce am citit în albumul *Sfântul Munte Athos*, al Starețului Ștefan Nuțescu: „Multe minuni se săvârșesc la mormântul Sfântului. Se spune că, atunci când Patriarhul Alexandriei, Silvestru, a încercat să deschidă mormântul, în 1574, în clipa când a ridicat placa de pe mormânt, au ieșit de acolo flăcări de foc.

În partea sudică a curții mănăstirii se află mormintele a trei patriarhi, care s-au închinoviat în mănăstire. Primul este mormântul Patriarhului Ecumenic Antim al II-lea. Al doilea mormânt este cel al Patriarhului

Dionisie al III-lea, iar al treilea este cel al Patriarhului Ieremia. Alături de aceste morminte se află chilia unde s-a nevoit Sfântul Grigorie Palama.” (*Sfântul Munte....*, 2011, p. 14).

Un alt caz. „Sfântul Paisie Aghioritul, unul dintre marii sfinți ai Greciei, și-a dat sufletul în mâinile Domnului pe 12 iulie 1994. Potrivit dorinței sale, a fost înmormântat la Mănăstirea Suroti, lângă Tesalonic, mănăstire întemeiată de el și locul în care și-a petrecut ultimele zile din viață. Moaștele Sfântului Paisie Aghioritul au rămas în pământ din mai multe motive, care țin atât de tradiția monahală, cât și de dorințele exprimate de Sfântul Paisie în timpul vieții sale.” (Cf. *De ce moaștele Sfântului Paisie Aghioritul sunt în pământ și nu într-o raclă?* | *Doxologia.ro*)

B. Studii, articole, portrete, recenzii

I. Mihai Eminescu și strângerea de ajutoare pentru Mănăstirea Cutlumuș, de la Sfântul Munte Athos

La puțin timp după revenirea din pelerinajul de la Muntele Athos, m-am întâlnit cu un tânăr teolog clujean, cu care am discutat mai mult despre experiența mea athonită. El mi-a atras atenția supra faptului că poetul nostru național a publicat un articol („*Din istoria mănăstirilor închinatelor...*”) în ziarul *Timpul*, unde era redactor, prin care făcea apel la strângerea de ajutoare pentru Mănăstirea Cutlumuș, pe care am vizitat-o și noi. Nu știam acest detaliu din activitatea ziaristică a lui Eminescu, detaliu care nu m-a mirat, dată fiind apropierea poetului de mediul mănăstiresc în general, grație incidentelor sale biografice. Patru mătuși și doi unchi (surori și frați din partea mamei sale, Raluca Iurașcu) intraseră în cinul monahal: Olimpiada, Fevronia, Sofia, Safta, respectiv Calinic și Iachint (numele de monahi ai unchilor). Călugărițele viețuiau la Mănăstirea Agafton, unde copilul Mihai și-a petrecut multe vacanțe. În plus, arhimandritul Chiriac Dimitriu, cel care venise de la Muntele Athos, pentru strângerea de fonduri, era originar din ținutul său natal, Botoșani.

Să mai notăm, ca fapt divers, că există o mărturie a poetului, anume că ar fi dorit să se călugărească: poetul îi mărturisește unui prieten, Zamfir C. Arbore, redactor la gazeta lui C.A. Rosetti, *Românul*, această dorință: „Știi ce, dragul meu, hai să demisionăm, tu de la *Românul*, eu de la *Timpul*, și hai să ne călugărim, căci nu suntem făcuți să trăim între lupi. La mănăstire, în chiliile solitare, să scriem letopisește, în cari să înșirăm tot ce îndură nenorocitul neam românesc, pentru ca să se știe cât amar a suferit românul, cât a trăit pe acest pământ”, îi scria Eminescu prietenului său, în 1882.

Așadar, la 10 august 1878, ziaristul Mihai Eminescu publica în *Timpul* un articol documentat, în legătură cu relațiile românilor cu Muntele Athos. Astfel, aflăm că, în anul acela, unul din zece viețuitori din Sfântul Munte era român (1000 de călugări români, din 10.000 de călugări, câți existau atunci

în Sfântul Munte, după datele la care a avut acces poetul). Articolul este important și pentru informațiile aduse privind modul de organizare și funcționare a așezămintelor monahale (cu viață *de obște* și *idioritmică*), asupra felului în care se dezvoltau și erau susținute mănăstirile, schiturile (numite de poet *sate*), chiliile sau sihăstriile.

Articolul lui Eminescu a fost prilejuit de o solicitare a Arhimandritului Chiriac Dimitriu, starețul Bisericii „Întâmpinarea Domnului” din Schitul Cotlomușului, care se adresa direct redacției ziarului *Războiul*, cu rugămintea de a sprijini colectarea de ajutoare pentru susținerea așezământului athonit. Eminescu reproduce din gazeta *Războiul* solicitarea Arhimandritului Chiriac.

Iată mai jos textul eminescian:

„Din istoria mănăstirilor închinată știm câtă însemnătate avea odată pentru noi, românii, Muntele Athos sau Sf. Munte, acea limbă de pământ a Peninsulei Chalkidice din Marea Egeică, care, purtând și astăzi numele unui gigant din mitologia grecească, a devenit, în suta a zecea după Christos, minunatul loc de conviețuire a mii de călugări. Republica de astăzi a călugărilor numără douăzeci de mănăstiri mari, 10 sate (skele), 250 de chilii izolate și la 150 de sihăstirii. Fiecare nație de lege greco-orientală are una sau mai multe mănăstiri, în care și azi vin, în fiecare an, vizitatori din Rusia, de la noi, din Ardeal, din Sîrbia, din Bulgaria, Grecia, Asia Mică, Constantinople ș.a. Călugării înșii, astăzi în număr de 10.000, între cari *o mie* de români, se recrutează din toate națiile de lege răsăriteană și trăiesc după regula Sf. Vasilie, în deplină singurătate.

Sfântul Munte se bucură și astăzi de privilegiile foarte largi acordate de Murad II, pentru că i se supusese încă înainte de luarea Constantinopolei. Astfel, niciun musulman nu se poate așeza în sfântul ținut, afară de Bostangi-Aga, care întreține relațiile între călugări și sultanul.

Guvernul acestei republici eclesiastice – în mâna Sf. Sinod din Karias, frumoasa capitală a peninsulei; acest sinod e compus din 20 de delegați (de fiecare mănăstire unul) și patru prezenți, cari în fiecare an se iau tot din alte patru mănăstiri. Acest sinod ține disciplina și dispune cele de trebuință pentru anevoioasa administrare a averii mănăstirilor. Toate mănăstirile sânt

închinat Pururea-Fecioarei și se împart în cultul lor astfel, încât fiecare stadiu al vieții Maicii Domnului e mai cu seamă serbat în una din mănăstiri.

Din vremi nemaipomenit de vechi există însă o deosebire între guvernul și administrația deosebitelor mănăstiri. Unele, chinoviile proprii, au un egumen, iar membrii lor au renunțat la propria lor voință și la averea lor și trebuie să se supuie necondiționat; pe când celelalte mănăstiri, *monastira idiorhythmă*, au constituție republicană, își aleg în fiecare an starețul și hotărăsc asupra afacerilor generale în soboare, la cari iau parte toți cei ce au dreptul de-a vota. În chinovii, călugării trăiesc în comun, în celelalte mănăstiri trăiesc după plac, neprimind din partea mănăstirii decât pâine și vin. Altfel regula e-ndestul de aspră. Dar toate aceste sânt mai mult ori mai puțin cunoscute; ceea ce voim a face acum este de-a atrage atenția asupra unei tendențe, ce merită toată lauda, precum și toată încurajarea din partea publicului român.

După căderea împărățiilor ortodoxe a Bizanțului și a Trapezuntului, Sf. Munte a devenit obiectul unei deosebite îngrijiri din partea voievozilor români și a poporului românesc. N-avem decât a aminti că, dintre cele 21 de abații mari, șase numai sânt fundațiuni ruso-bulgare, opt sânt fundațiuni românești și anume: *St. Grigorie, Caracal, Dochiarion, Cotlomușul, Xeropotamul, Pantokratoros, S. Dionis de Trapezunt* și, în fine, însăși frumoasa și splendida *Lavra*. Nenumărate moșii se dăruiseră de către Domnii și boierii din țările noastre, bani și odoare și, cu toate acestea, până astăzi nu s-a văzut o mișcare de viață intelectuală între membrii români ai mării comunități religioase.

Acum, pentru întâia dată ne întâmpină o tendență într-adevăr vrednică de toată lauda. S.S. Arhimandritul Chiriac, român născut în Botoșani, a întreprins o călătorie prin țările noastre, spre a aduna mai cu seamă cărți, pentru înființarea unei biblioteci la schitul Cotlomușului, al cărui stareț este.

Războiul, espuind pe scurt remarcabila biografie a arhimandritului, acesta a răspuns prin scrisoarea de mai la vale, pe care o reproducem și noi.

Domnule Redactor

Mai multe organe de publicitate, între cari stimabilul ziar ce redigiați mai cu deosebire, au avut bunavoință a vorbi de modesta mea persoană, anunțând venirea mea în țară și scopul pios și românesc ce m-a adus.

Este foarte adevărat, domnule redactor, că unica mea țință este să adun mijloace cu care să înavățesc Biserica română cu hramul „Întâmpinarea

Domnului”, în schitul Cotlomușului, de la Sântul Munte al Athosului, unde pronia cerească a voit să fiu stareț.

Această faptă, pentru mine, nu constituie, domnule redactor, un mare sacrificiu, ci o mare datorie, ce schima de monah și calitate[a] de creștin și de român îmi impun. Laudele, deci, ce mi se fac, le privesc numai ca bunăvoință din partea presei române și încurajare pentru calea în care am pornit.

La rândul meu, mă simt dator, domnule redactor, a exprima, prin stimabilul dv. organ, gratitudinea mea tuturor acelor domni redactori, cari au găsit și vor mai găsi cuvinte binevoitoare pentru întreprinderea mea românească și creștinească și a vă ruga, cu această ocazie, dacă este cu putință să luați inițiativa, *ca unii din dd. redactori și oricari alți cetățeni de o valoare oarecare să formeze un comitet, unde să se adune tot ceea ce dărnicia românească, în bani, cărți și obiecte, va contribui voluntar pentru Biserica de la Sfântul Munte, română, cu hramul „Întâmpinarea Domnului”*.

Cred că, cu modul acesta, scopul se va atinge cu mai multă înlesnire. În adăstarea rezultatului propunerii ce luai curagiul a face, profit de ocazie, domnule redactor, a ruga Cerul să lumineze presa română, ca să fie tot un focar luminător pentru scumpa noastră țară; iar d-voastră primiți binecuvântările duhovnicești.

de la smeritul în Hristos

Arhimandritul Chiriac,

Starețul Bisericei „Întâmpinarea Domnului”.

Până la formarea unui anume comitet, care să se ocupe cu strângerea de bani, cărți și obiecte, redacția *Timpului* primește asemenea în păstrare cărțile, banii ș.a., pe cari cititorii noștri ori alte persoane din public ar dori să le ofere în folosul schitului și a[l] bibliotecii, ce se va înființa.

Vom reveni asupra cestiunii.”

[*Timpul*, 10 august 1878, p. 3. Reproducere după volumul Academia Republicii Socialiste România. * Muzeul Literaturii Române, M. Eminescu, *Opere. X. Publicistică* (1 noiembrie 1877 - 15 februarie 1880). „Timpul”. [Ediție critică întemeiată de Perpessicius]. Cu 16 reproduceri după publicații și manuscrise. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, p. 92-93]

Într-adevăr, ziarul *Timpul* a revenit asupra „cestiunii”, în trei articole: „*Sânția sa, părintele arhimandrit...*”, în *Timpul*, anul III, nr. 203, 16 septembrie 1878, p. 3; *Chiriac Dimitriu*, în *Timpul*, anul IV, nr. 250, 8 iul. 1979, p. 2-3; *Biblioteca Sântului Munte*, în *Timpul*, anul IV, nr. 206 (*sic!*), 20 sept. 1979, p. 3.

Despre cele trei articole, editorii spun: „*Desfășurarea discursului critic în aceste articole și modalitatea de expunere nu oferă elemente suficiente pentru paternitatea eminesciană.*” (*ed. cit.*, p. 510).

Vom demonstra, în alt capitol, că respectivele trei articole au fost scrise de Eminescu.

Finalul articolului publicat de Mihai Eminescu
în ziarul *Timpul* (anul III, nr. 175, 10 august 1878, p. 3).

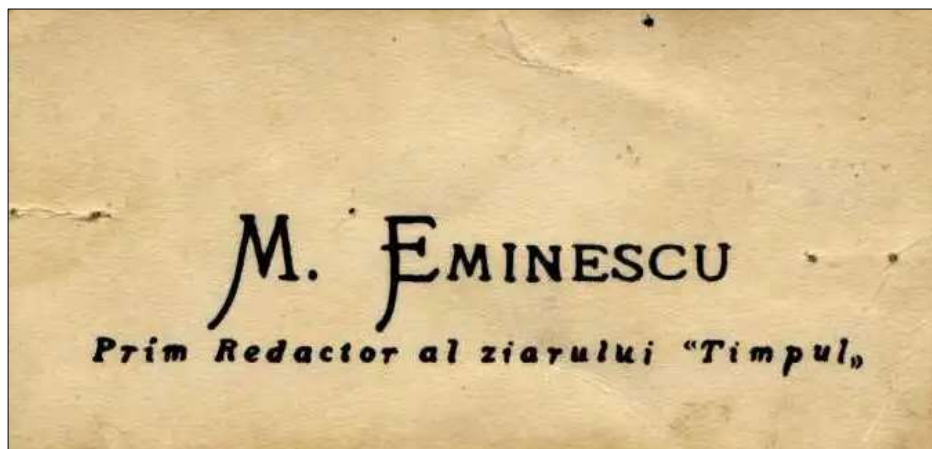

Prima pagină a unui număr din ziarul *Resboiul* (aici cu Prințul Carol I pe copertă), care a publicat prima biografie a Arhimandritului Chiriac Dimitriu, pe care o va prelua și Eminescu în *Timpul*, anul III, nr. 175, din 10 august 1878, p. 3.

[illegible]

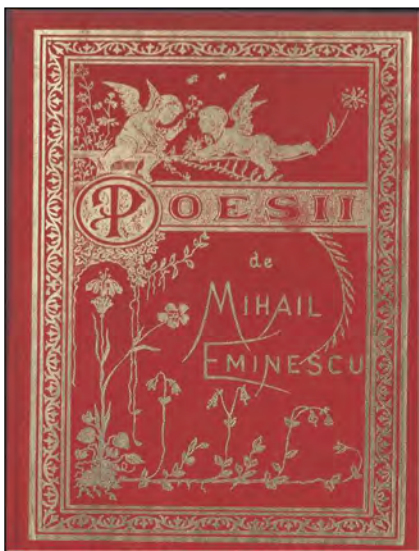
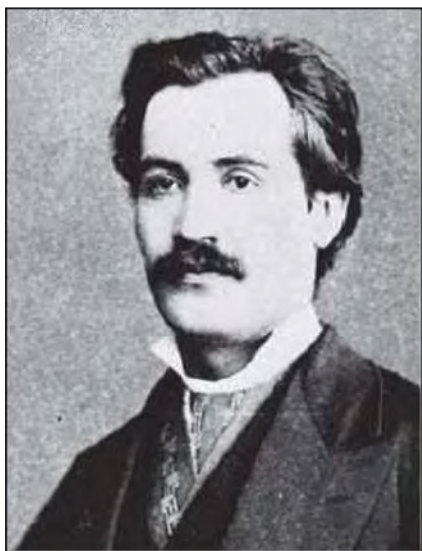
Mănăstirea Agafton, unde viețuiau trei mătuși ale lui Eminescu, din partea mamei sale, și unde copilul Eminescu și-a petrecut multe zile de vacanță.

Cartea de vizită a lui Eminescu, în calitate de redactor la *Timpul*.

Maica Olimpiada și Părintele Iachint, mătușa, respectiv unchiul lui Eminescu.

Fotografie a lui Eminescu, din anul 1878, când era redactor la *Timpul*.
În dreapta, este coperta ediției sale de poezii, îngrijită de Titu Maiorescu, în 1884.

II. Cum am stabilit, la întoarcerea de la Muntele Athos, paternitatea a trei articole eminesciene

Mihai Eminescu, redactor la ziarul *Timpul*, din București. Foto: Nestor Heck.

În luna septembrie a anului trecut, am făcut un pelerinaj la Muntele Athos. După revenirea în țară, m-am întâlnit cu un tânăr teolog clujean, domnul Lukács Alexandru Cristian, care, aflând că am fost la Sfântul Munte, m-a întrebat dacă știu că și Mihai Eminescu s-a implicat în strângerea de ajutoare pentru Sfântul Munte Athos, mai precis pentru Mănăstirea Cutlumuș, pe care o vizitasem în pelerinajul nostru. Nu știam, dar m-am documentat și am aflat că Eminescu a scris, într-adevăr, articolul „*Din istoria mănăstirilor închinat...*” (titlu dat de către editori, conform uzanței din ediția Perpessicius-Vatamaniuc) și publicat în ziarul *Timpul*, anul III, nr. 175, 10 august 1878, p. 3. Reprodus în volumul: Academia Republicii Socialiste România. * Muzeul Literaturii Române, M. Eminescu, *Opere. X. Publicistică* (1 noiembrie 1877 - 15 februarie 1880). „*Timpul*”. [Ediție critică întemeiată de Perpessicius]. Cu 16

reproduceri după publicații și manuscrise, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, p. 92-93]. Notele aferente acestui articol se află la p. 510.

Pentru că Eminescu își termina articolul cu precizarea: „Vom reveni asupra cestiunii”, editorii au căutat să vadă dacă Eminescu și-a ținut promisiunea și, spre lauda lor, au descoperit trei articole aferente „cestiunii”, publicate tot în *Timpul*: „Sânția sa, părintele Arhimandrit...”, în *Timpul*, anul III, nr. 203, 16 septembrie 1878, p. 3; *Chiriac Dimitriu*, în *Timpul*, anul IV, nr. 150 (nu nr. 250!), 8 iul. 1879, p. 2 (nu p. 2-3!); *Biblioteca Sântului Munte*, în *Timpul*, anul IV, nr. 206 (*sic!*), 20 sept. 1879, p. 3.

Din păcate, editorii spun despre cele trei articole: **„Desfășurarea discursului critic în aceste articole și modalitatea de expunere nu oferă elemente suficiente pentru paternitatea eminesciană.”** (*ed. cit.*, p. 510).

Vom demonstra că, dimpotrivă, cele trei articole sunt scrise de Mihai Eminescu. Dar să citim mai întâi articolele, iar la final să aducem argumentele paternității:

1. „Sânția Sa, părintele Arhimandrit...”

Sânția Sa, părintele Arhimandrit Chiriac Dimitriu, de la Sântul Munte Athos, aflăm că zilele acestea a fost primit în audiență, la Sinaia, de Măriile Lor, Suveranii țarei, cu multă bunăvoință, și că Măriile Lor [au oferit] deosebit darurile munificente¹, cu cari au înzestrat înființarea bibliotecii române de la Sântul Munte, au încurajat prin grai pe prelatul român, în întreprinderea sa națională.

De la colibă, deci, până la palat, când este vorba de o idee națională, românii sunt la un loc, să pună umărul, să dea sprijinul și ajutoarele lor.

Astăzi dară, precât ni se spune, prelatul român, înarmat cu actele autentice ce posedă, atât de la Sântul Munte, cât și de la românii din Bucovina, pe cari i-a vizitat, precum și cu autorizațiuni laice și spirituale² din România, este gata a porni în țară, pe la pioși, a cere sprijinul național, pentru care scop i-a și procurat gratuit mijloacele de transport, de la o margine la alta a țarei, atât la căile ferate, cât și la diligențele statului.

Felicităm pe toți românii și pe toate autoritățile, câte au pus cuvântul lor binevoitor și darul lor ocrotitor la româneasca întreprindere și dară acum,

când realizarea pare asigurată, credem că trebuie să grăbim înființarea Comitetului propus de părintele Chiriac și de unele ziare, Comitet însărcinat cu adunarea tuturilor darurilor făcute bibliotecii și Bisericii „Întâmpinarea Domnului”³ și ca să poată evita, cu modul acesta, denaturarea ce unii răutăcioși par dispuși a da și acestei românești întreprinderi.

(*Timpul*, anul III, nr. 203, 16 sept. 1878, p. 3)

Note și comentarii

1. *munificent*, adj. = foarte darnic, generos.
2. *spirituale* = în opoziție cu autoritățile *laice*, cele spirituale trimit la autoritățile *ecleziastice*.
3. Biserica Mănăstirii Cutlumuș are astăzi Hramul „Schimbarea la Față a Domnului”.

2. Chiriac Dimitriu

*Curierul Balassan*¹, din 4 curent, consacră primul său [articol apărut la⁹] Iași, dând câteva amănunte asupra vieții Arhimandritului Chiriac Dimitriu, acel călugăr român din Muntele Athos, care, împins de simțul patriotic și național, își părăsise, în septembrie 1878², chilia sa din Muntele Athos, veni în România, ca să strângă mijloace pentru răspândirea culturii între frații noștri din Macedonia.

Costache Dimitriu³, fiul unui negustor român, s-a născut în anul 1828 în Botoșani. În etate de 18 ani, dânsul, după obiceiul de atunci, merse la Monastirea Neamțului, ca să se consacre vieții monahale. După ce petrecu ca frate trei ani și dorind a-și înăbuși cunoștințele, în anul 1850 se duse la Muntele Athos, căci se credea că acolo e eldoradul pietății și focarul luminei.

La 1853 intră în monastirea română și, prin conduita sa exemplară, își câștigă iubirea și simpatia tuturilor călugărilor români, greci și ruși. Aceasta și avu urmările sale, căci un bătrân călugăr, voind a recompensa meritele lui Chiriac, îi hărăzi o avere frumoasă. Dimitriu, ajuns bogat, văzând progresul

⁹ Aceste trei cuvinte, presupuse de noi, ca fiind logice, lipsesc din articolul lui Eminescu (o eroare de tipar, desigur), care sună astfel în ziarul *Timpul*: „consacră primul său Iași, dând câteva...”

din România liberă și starea tristă a românilor din Macedonia, se hotărî a întrebuița toate puterile, pentru a răspândi cultura și la acei confrăți de peste Balcani. Se înțelege că unicul mijloc pentru realizarea acestui plan național este instrucțiunea.

Lipsind puținelor școli ce sunt înființate acolo cărțile, PSS Arhimandritul și-a propus înființarea unei mari biblioteci naționale în Sf. Munte, care să procure școlarilor cărțile necesare.

În urma acestui plan, el trecu, după cum am zis în septembrie anul trecut, Dunărea, făcând apel la mărinimia cunoscută a românilor. Întreagă ziaristica română susținu această operă națională și, mulțumită zelului acestui venerabil Arhimandrit și patriotismului națiunii noastre, s-au adunat până acum 40.000 volume, dintre cari 12.000 numai din vechea capitală, Iași.

În fine, numitul ziar, arătând că această operă e de mare folos pentru români în genere și pentru cei de peste Balcani *in specie*, face un apel către macedonenii veniți și ajunși la averi în România și încheie:

„Macedonenii au puternice motive a reclama de la aceștia sprijin, cari și ei sunt datori a-și aduce aminte de locul lor de naștere. Nepăsarea aceasta, însă, sperăm că va înceta și că, în curând, vom auzi că macedonenii de aici formează un Comitet pentru frații lor.

Întâiul, exprimăm încă o dată recunoștința noastră către venerabilul Arhim. Chiriac și rugăm atât pe privați și autoritățile respective, cât și pe confrății noștri ziariști, să-i dea tot concursul lor patriotic.”

(*Timpul*, anul IV, 8 iulie 1879, p. 3)

Note și comentarii

1. *Curierul* (Th. Balassan). Foaia intereselor generale, anul VII, nr. 77, 4 iulie 1879, p. 1-2, publică, într-adevăr, o biografie a Arhimandritului Chiriac Dimitriu, pe care Eminescu o preia, parțial, în ziarul *Timpul* (anul IV, nr. 150, 8 iulie 1879, p. 2).

2. Este o mică eroare aici. Primul articol semnat de Eminescu este din 10 august 1878, deci Arhimandritul Chiriac trebuie să fi părăsit Mănăstirea Cutlumuș, din Muntele Athos, nu în septembrie, ci cu mult mai repede (poate în iunie-iulie 1878).

3. *Costache* era prenumele de mirean al viitorului arhimandrit, cel primit la tunderea în monahism fiind *Chiriac*.

3. Biblioteca Sântului Munte

Anunțăm cu plăcere că părintele Arhimandrit de la Muntele Athos a sosit de două zile în capitală. Suntem veseli că putem anunța că scopul Părintelui Arhimandrit este în parte ajuns. Biblioteca Muntelui Athos a trecut peste suma de șasezeci de mii de volume. Frumos pentru români, dar mai frumos pentru Părintele Chiriac! N-a cruțat spese și osteneală, pentru ca să-și ajungă ținta măreață, de-a pune în Macedonia baza unui românism mai întins!

Scopul s-a ajuns în parte, am zis, să căutăm acum să-l împlinim în total. Este de trebuință sau ba, ca Părintele Arhimandrit să-și urmeze misiunea sa și în cele alte părți ale românismului? În mâinile cui se vor lăsa cărțile adunate până acum? La amândouă întrebările aceste poate răspunde numai un Comitet instituit spre acest scop. Până acum, Părintele Chiriac și-a urmat călătoria sa în numele său propriu, ar fi de dorit, dacă nu necesar, ca de aici înainte să și-o urmeze în numele unui Comitet, care să hotărască și modul administrației numitei biblioteci în Muntele Athos. Guvernul nu ar avea nimic de zis în această privință? Așteptăm să vedem în curând pe Guvern, luând măsurile necesare.

Credem că și foile celelalte din țară vor auzi acest apel.

Să nu crează cineva că această bibliotecă va servi numai spre paradă, în monastirea românească din Sântul Munte! Scopul ei este lățirea limbei românești printre locuitorii vechei Macedonii. Monastirea va fi oarecum biblioteca centrală, iar cărțile se vor răspândi prin întreaga Macedonie, deșteptând poporul, lățind iubirea limbei noastre printre frații noștri de dincolo de Dunăre, amerințați să-și piarză limba și, cu ea, naționalitatea.

Pentru acest scop frumos nu se vor găsi oare oameni de bine? Lăsa-vom pe Părintele Chiriac mult timp în nelucrare, făcând a-și pierde curajul? Fi-vom atât de nepăsători față cu meritele Părintelui Chiriac, care a jertfit tot, pentru ajungerea nobilei ținte, lăsând în păraginire lucrarea d-sale? Nu credem. Destul au lucrat grecii, pentru deznaționalizarea poporului macedonean, a venit timpul să punem o stavilă acestor rele apucături.

Părintele Chiriac a început opul său de abnegațiune, este rândul nostru acum. Vom pune mâinile în șolduri, privind cu nepăsare opera destructoare a grecilor macedoneni?

Sperăm că, în curând, înființarea unui Comitet va ajuta pașii misionarului român, pe care cu plăcere îl salutăm în mijlocul nostru.

(*Timpul*, anul IV, nr. 206, 20 septembrie 1879, p. 3)

Argumentele atribuirii

În mod normal, ar trebui să demonstrăm paternitatea fiecărui articol în parte, dar, pentru că, în cazul de față, acestea sunt strâns legate unele de altele, le vom trata pe toate trei împreună.

1. Finalul articolului din *Timpul* (10 august 1978) se termină cu enunțul: „Vom reveni asupra cestiunii”, iar editorii lui Eminescu au meritul de a fi depistat cele trei articole de revenire a autorului asupra „cestiunii”, care nu sunt reproduse în monumentală ediție, ci doar semnalate (cu două mici erori de datare) și cu mențiunea amintită deja, care este destul de generală: **„Desfășurarea discursului critic în aceste articole și modalitatea de expunere nu oferă elemente suficiente pentru paternitatea eminesciană.”** (ed. cit., p. 510). Pluralul „vom reveni” permite și ipoteza că acele trei articole puteau fi scrise și de către cineva din redacție, nu neapărat de autorul articolului inițial, intitulat *„Din istoria mănăstirilor închinat...”* (10 august 1878). De fapt, a revenit Eminescu însuși.

2. În articolul al doilea, intitulat *Chiriac Dimitriu*, există un detaliu fundamental pentru stabilirea unei paternități, pe care mă mir că experimentații editori ai publicisticii eminesciene nu l-au observat: referirea autorului însemnării la un articol al său, anterior. În cazul de față, este vorba de sintagma *„după cum am zis în septemvrie anul trecut”*. E adevărat că Eminescu nu „a zis” în septemvrie, ci în august anul anterior, dar această scăpare nu mai are relevanță. Important este că Eminescu face trimitere, explicit, la un articol al său, anterior.

3. Adjectivul demonstrativ din expresia *„acel călugăr român din Muntele Athos”* (același articol citat mai sus) arată că e vorba de un călugăr cunoscut autorului, despre care scrisese un articol, cu un an în urmă.

4. În articolul publicat în *Timpul*, Eminescu scrie: „Nenumărate moșii se dăruiseră de către Domnii și boierii din țările noastre (Muntelui Athos, n. I.R.), bani și odoare și, cu toate acestea, până astăzi nu s-a văzut o mișcare de

viață intelectuală între membrii români ai mării comunități religioase.” Cu atât mai mult a fost impresionat de intenția Arhimandritului Chiriac Dimitriu Eminescu însuși, și nu alt gazetar din redacția *Timpul*, personaj despre care a vorbit și în cele trei articole care au urmat.

5. Faptul că toate cele patru articole (îl avem în vedere și pe cel cu paternitate admisă) au aceeași tematică (legată de Muntele Athos) și același personaj (Arhimandritul Chiriac Dimitriu) este un argument în plus că autorul lor este același, adică Mihai Eminescu.

6. Problema românilor macedoneni (regăsită în articolele 2 și 3) era o preocupare veche a lui Eminescu. O întâlnim abordată în mai multe articole: *Macedoromânii* (p. 179, vol. XIII), „*Gagauzi se numește...*” (p. 286, din vol. XIII) sau „*Lucrarea D-lui Densușeanu...*” (p. 432, din vol. XIII), dar și în campania de presă pentru Apostol Mărgărit (1832-1903), inspector al școlilor românești din Imperiul Otoman, și în prefața sa la *Scrisorile* lui Al. Pencovici (publicate în ziarul *Timpul*), director al Serviciului de Statistică din România.

7. Ideea patriotismului și a naționalității este una specifică publicisticii eminesciene, după cum o dovedesc zecile de articole semnate de marele gazetar, idee întâlnită și în articolele de față.

8. Este cunoscută apropierea poetului de mediul mănăstiresc în general, grație incidentelor sale biografice. Patru mătuși și doi unchi (surori și frați din partea mamei sale, Raluca Iurașcu) intraseră în cinul monahal: Olimpiada, Fevronia, Sofia, Safta, respectiv Calinic și Iachint (numele de monahi ai unchilor, cel din urmă ajungând stareț la Mănăstirea Coșula). Călugărițele viețuiau la Mănăstirea Agafton, unde copilul Mihai și-a petrecut multe vacanțe. Arhimandritul Chiriac Dimitriu, cel care venise de la Muntele Athos, pentru strângerea de fonduri, era originar din ținutul natal al lui Eminescu, Botoșani, deci simpatia poetului pentru el este justificată.

În comentariile la primul articol atribuit lui Eminescu, legat de inițiativa Arhimandritului Chiriac Dimitriu, editorii publicisticii eminesciene scriu: „Activitatea lui Chiriac Dimitriu îl putea interesa pe Eminescu, întrucât acesta era originar din ținutul său natal. Activitatea arhimandritului se înscria ca o contribuție importantă în mișcarea culturală. Întâlnim și aici o privire istorică și unele expresii („în suta a zecea”) în spiritul publicisticii eminesciene.

Expozeul poetului asupra istoriei bisericilor de al Sf. Munte este corect și bine documentat.” (vol. X, p. 510).

9. În primul articol se vorbește despre necesitatea înființării unui Comitet, care să gestioneze problema ajutoarelor, care se vor primi, idee reluată în articolele numerotate 1 și 3. Este logic că Eminescu este cel care a subliniat importanța acestui Comitet, pentru că e greu de presupus că o altă persoană din redacție ar fi putut face referire la conținutul articolului eminescian, apărut cu un an în urmă (cunoscând superficialitatea care există, în general, în redacții, mai ales când vorbim de secolul XIX).

10. Există și câteva argumente stilistice și lexicale, care vin în sprijinul paternității.

a. În articolul nr. 1, Eminescu scrie că arhimandritul „a fost primit în audiență, la Sinaia, de Măriile Lor, Suveranii țarei, cu multă bunăvoință, și că Măriile Lor [au oferit] deosebit darurile...” Se cunosc relațiile mai tensionate dintre Eminescu și Prințul Carol I, motiv pentru care Maiorescu i-a scos (în ediția din 1884), din poezia *Doina*, versul „Și cum vin cu drum de fier”, care făcea aluzie la prima cale ferată din România, București-Giurgiu, inaugurată de Prințul Carol I în 1869, pentru a menaja orgoliul prințului. Cu toate acestea, Eminescu folosește expresia „Măriile Lor” și în alte situații. În articolul *Studentii din Viena* (1876, p. 350 din vol. IX), găsim expresia „Măria Sa Principele Carol I”. În alt articol, „*Se vorbește că în Consiliul...*”, din 1876 (p. 259 din vol. IX), găsim formularea „fostul ministru al Măriei Sale Carol VVd”.

b. Modalitatea de a nu indica secolul, ci numărul sutelor de ani („în suta a zecea după Christos”, din articolul atribuit poetului) o mai găsim în publicistica eminesciană: în articolul *Macedoromânii* (p. 179 din vol. XIII), găsim formularea: „o rușine ca în suta a nouăsprezecea membrii unui popor...”

c. Formele inverse ale unor verbe, frecvente în cărțile religioase sau vechi (*Lăsa-vom...*, *Fi-vom...*) se regăsesc adesea în publicistica eminesciană („*Da-ne-va d. C.A. Rosetti...*” (vol. XIII, p. 240); „*Deie-mi-se voie a constata...*” (vol. XIII, p. 246); „*Vorbit-ar-fi oare astfel Șincai?*” (vol. XIII, p. 257) etc.

d. În privința registrului lexical, sunt unele trăsături comune celor patru articole, dar există și deosebiri: avem, în toate cele patru articole, substantive cu genitivul în *-ei*: *bibliotecei, bisericei, culturei, luminei, țarei*, deși

altele au forma actuală: *pietății*, *vieții* etc. Aceste particularități nu sunt specifice numai lui Eminescu, ci epocii în general, ca și cuvinte precum *cari*, *mânile*, *monastire*, *să crează*, *tuturilor* etc.

e. Prezența adverbului *dar* (*dară*), cu două ocurențe în articolul nr. 1, în propoziții conclusive, cu sensul de *așadar*, *deci*, *prin urmare*, apare și în scrisorile lui Eminescu către Veronica Micle (citez după ediția de la Polirom, din 2000): „După ce, *dar*, venitul acestei amărăciuni...” (p. 163); „Fii, *dar*, copilul meu...” (p. 356) etc. Amintim aici și verbul *a ajunge*, cu sensul *a atinge un obiectiv*: „Scopul *s-a ajuns* în parte...” (în textul nr. 3), respectiv „o țintă pe care *și-o și ajungea* în mod neîntrerupt” (vol. X, p. 94).

f. Expresii școlarești, banale, de tipul „Așteptăm să vedem în curând *pe Guvern...*”, cu acest complement direct nepotrivit, se găsesc multe în publicistica eminesciană (alături de dezacorduri gramaticale, cacofonii, repetiții, pleonasme etc.), prin urmare nu trebuie să ne surprindă într-un articol de ziar, scris poate la repezeală și în condiții neprielnice.

g. În primul articol, apare forma *sânt* a verbului *a fi*, dar în următoarele trei – *sunt*. Forma substantivală *sântul* alternează cu variantele *Sf.* sau *Sfântul*. Aceste oscilații există și în poezia eminesciană.

Credem că, pe baza acestor argumente, publicistica eminesciană se îmbogățește cu încă trei articole.

Țin să aduc sincere mulțumiri unor cadre didactice de prestigiu (unele cu preocupări serioase în eminescologie), care au citit cu atenție acest material, exprimându-și un punct de vedere personal: Ioana Bot, Nae Georgescu, Constantin Cubleşan, Tudor Nedelcea, Nicolae Mocanu, Vasile V. Filip. Îi sunt îndatorat și Domnului Bogdan Jugănar, referent de specialitate la Biblioteca Academiei Române din București, pentru sprijinul pe care mi l-a acordat, pe durata documentării pentru acest articol.

Domnul Profesor Tudor Nedelcea mi-a mărturisit că a avut o discuție cu regretatul D. Vatamaniuc, în care acesta vorbea despre nevoia ca multe articole eminesciene, din ediția sa, cu paternitate incertă, să fie date ca aparținând lui Mihai Eminescu! De ce nu ar face parte articolele de mai sus din această categorie?

Este, pentru istoricii literari de azi, o provocare la o dezbatere.

CRONICA

Sânția-sa părintele Arhimandrit Chiriace Dimitrie dela săntul Munte Athos, aflăm că zilele acestea a fost primit în audiență la Sinaia de Măriele-lor Suveranii țării cu multă bună-voință, și că Mărielelor de osebit darurile munificente cu cari au înzestrat înființarea bibliotecii române de la săntul munte, au incurajat prin graiul pe prelatul român în întreprinderea sa națională.

De la colibă deci până la palat, când este vorba de o idee națională, Românii sunt la un loc, să pună umărul, să dea sprijinul și ajutoarele lor.

Astăzi dară, pre cât ni se spune, prelatul român, înarmat cu actele autentice ce posedă atât dela săntul munte, cât și dela Românii d'n Bucovina pe cari 'i-a vizitat, precum și cu autorizațiunile laice și spirituale din România, este gata a porni în țară, pe la pioși a cere sprijinul național, pentru care scop i-a și procurat gratuit mijloacele de transport dela o margine la alta a țării, atât la căile ferate cât și la diligențele statului.

Felicităm pe toți Românii și pe toate autoritățile câte au pus cuvenitul lor binevoitor și darul lor ocrotitor în românească întreprindere, și dară acum când realizarea pare asigurată, credem că trebuie să grăbim înființarea Comitetului propus de părintele Chiriace și de unele ziare, Comitet însărcinat cu adunarea tuturor darurilor făcute bibliotecii și Bisericii întâmpinarea Donului, și că se poate evita cu modul acesta desnatrarea ce unirentăcioși par dispuși a da și acestei românești întreprinderi.

Chiriace Dimitrie.

Curierul Balassan din 4 curânt consacra primul său Iași dând câteva amănunte asupra vieții Arhimandritului Chiriace Dimitrie, acel călugăr român din muntele Atos, care împins de simțul patriotic și național și părăsise în septembrie 1878 chiliia sa din muntele Atos, veni în România ca să strângă mijloace pentru răspândirea culturii între frații noștri din Macedonia.

Costache Dimitrie, fiul unui negustor român, s'a născut în anul 1828 în Botoșani. În etate de 18 ani dănsul, după obiceiul de atunci, merse la mănăstirea Neamțului ca să se consacre vieții monahale. După ce petrecu ca frate tref ani și dorind ași învăța cunoștințele, în anul 1850 se duse la muntele Atos, căci se credea că acolo e eldorado al pietății și focarul luminei. La 1853 intră în mănăstirea română și prin conduita sa exemplară și câștigă iubirea și simpatia tuturor călugărilor români, greci și ruși. Aceasta și avu urmările sale, căci un bătrân călugăr voind a recompensa meritele lui Chiriace el herezi o avere frumoasă. Dimitrie ajuns bogat, văzând progresul din România lideră și starea tristă a Românilor din Macedonia se hotărî a întrebuița toate puterile pentru a răspândi cultura și la acei confrăți de peste Balkani. Se întor-

BIBLIOTECA SĂNTULUI MUNTE

Amunăm cu plăcere că părintele Arhimandrit de la muntele Athos, sovit de două zile în capitală. Suntem veseli că putem amuza că scopul Părintelui Arhimandrit este în parte ajuns. Biblioteca Muntelui Athos a trecut peste suma de șasezeci de mii de volume. Frumos pentru Românii, dar mai frumos pentru Părintele Chiriace! N'a cruțat apăs și ostenelă pentru ca să ajungă între marea d'a pune în Macedonia în ziua unui român mai întâi.

Școala s'a ajuns în parte, amuză să căutam acum să împlinim în total. Este de încredință să ba că Părintele Arhimandrit să și urmez misiunea sa și în cele alte părți ale României și în mâinile lui se vor lăsa cărțile adunate până acum. La amândouă întrebările acele prae, răspunde numai un comitet înstituit spre acest scop. Până acum Părintele Chiriace și-a urmat călduros și în numele său propriu, ar fi de dorit dacă nu necegar ca de aici înainte să și-o urmeze în numele unui comitet, care să hotărască și modul administrării, numai bibliotecii de la muntele Athos. Guvernul nu ar a-vea nimic de zis în această privință. Așteptăm să vedem în curând pe guvernul nostru măsurile necesare.

Credem că și folie celelalte din țară vor auzi acest apel.

Să nu crează cineva că această bibliotecă va servi numai spre pătrunderea în mănăstirea românească din Săntul munte! Școala și este lărgă limba românească printre locuitorii vechi Macedoniei. Mănăstirea va fi oarecum biblioteca centrală, iar cărțile se vor răspândi prin întreaga Macedonia, deșteptând poporul, lăudând iubirea limbii noastre printre frații noștri de dincolo de Dunăre, americani și alți plătă limbă și etna naționalitatea. Pentru acest scop frumos nu se vor găsi oare oameni de bine? Lăsa-vom pe Părintele Chiriace mult timp în neputință, dacă el și pierde curajul? Ei-vom atât de neapăsători față de meritele Părintelui Chiriace, care a jertfit tot pentru ajungerea nobilă între lașii în părăginită lucrarea d-sale? Nu credem. Destul să lucră Grecii pentru desnaționalizarea poporului macedonean, a venit timpul să punem o stavilă acestor rele apăsători. Părintele Chiriace a început opul să de abnegațiune, este rândul nostru acum. Vom pune mâinile în ziduri privind cu neapăsare opera destrătoare a Grecilor macedoneni? Sperăm că în curând înființarea unui comitet va ajuta pașii misionarilor români, pe care cu plăcere el saluăm în mijlocul nostru.

Cele trei articole nesemnate, aparținând însă lui Mihai Eminescu, publicate în ziarul *Timpu*.

III. Întâlnirea dintre Părintele Dionisie Ignat și Prințul Charles (actualul Rege Charles al III-lea al Angliei)

Prințul Charles, actualul Rege Charles al III-lea al Marii Britanii, prezent la Muntele Athos, cu ocazia înmormântării Părintelui Dionisie Ignat (12 mai 2004).

Cu ocazia vizitării Chilie Vetopedine a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, de la Colciu, am aflat că Prințul Charles (actualul Rege Charles al III-lea al Marii Britanii) a avut, în anul 2000, o întâlnire cu Părintele Dionisie Ignat (cel canonizat în anul 2025), care era atunci starețul Chilie Vetopedine a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe. S-au scris multe articole despre această întâlnire, unele cu multe confuzii și exagerări.

Pentru a înțelege vizita Prințului Charles la Părintele Dionisie, trebuie să arătăm relațiile viitorului rege cu Ortodoxia. Prințul Philip, soțul Reginei Elisabeta a II-a și tatăl Prințului Charles, era grec de origine și de confesiune ortodoxă. Bunica dinspre tată a Prințului Charles, Alice de Battenberg, a fost călugăriță ortodoxă. La încoronarea sa ca rege, Prințul a cerut ca muzica

ortodoxă grecească să fie inclusă în ceremonia religioasă, ca un omagiu adus tatălui său, care se născuse într-o insulă a Greciei, Corfu. Se știe apoi că un colț al casei Regelui, din Highgrove, în afara Londrei, este plin cu icoane ortodoxe, multe fiindu-i oferite de către călugării athoniți. La 17 aprilie 2020, Prințul de Wales s-a adresat românilor, într-un mesaj video, cu ocazia Paștelui ortodox. Mai recent, Regele a participat la o slujbă religioasă ortodoxă, în comunitatea românilor din Anglia.

Nu întâmplător, Prințul Charles i-a mărturisit Părintelui Dionisie, în contextul care se va vedea mai jos: „Eu nu sunt ortodox, dar sunt creștin și respect cu sfințenie pe Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeuul tuturor. Plus de aceasta, de când am vizitat Biserica Ortodoxă, în sufletul și în inima mea s-a instalat o adevărată bucurie sufletească, mai mult ca înainte de a cunoaște această Biserică.”

În ciuda acestor afirmații, nu se poate dovedi că Prințul Charles ar fi trecut la Ortodoxie, fiindcă el era moștenitorul coroanei regale britanice, care devine, automat, și șeful Bisericii Anglicane.

Prințul Charles, din considerentele arătate mai sus, venea anual la Mănăstirea Vatoped – considerată „Parisul Muntelui Athos”, prin strălucirea, bogăția și eleganța ei. Probabil că, la o astfel de vizită, călugării de la Mănăstirea Vatoped i-au vorbit Prințului despre Părintele Dionisie Ignat, renumit în tot Muntele Athos, pentru calitățile sale duhovnicești, care i-au atras renumele de „mângâietorul de suflete”. Se pare că, la vizita din anul 2000, când a avut loc întâlnirea Prințului cu Părintele Dionisie Ignat, Prințesa Camilla a rămas pe yachtul cu care familia princiară venise la Athos. Atunci, ca și în toate vizitele la Athos, Prințul Charles era însoțit, evident, de gărzile de protecție. „Nu vrei să știți cum foșneau apele mării de ambarcațiunile serviciilor speciale britanice, când venea prințul aici”, scrie Dan C. Mihăilescu (Mihăilescu, 2011, p. 63).

Părintele Dionisie a plecat la Domnul în seara zilei de 11 mai a anului 2004. A doua zi, 12 mai 2004, ora 19,00, a avut loc înmormântarea, conform tradiției athonite. Printre cei 200 de călugări, preoți și diaconi, prezenți la înmormântarea marelui duhovnic român, s-a aflat și Charles, Prințul de Wales. Se pare că Prințul era în vizită în România, când a aflat această tristă veste și nu a ezitat să participe, discret (cum dovedesc fotografiile), la înmormântarea celui care i-a fost, la un moment dat, un fel de duhovnic.

Așa cum se știe, în ultimii zece ani de viață, Părintele Dionisie Ignat își pierduse vederea. Se spune că el își înregistra pe bandă cuvintele de învățătură, dialogurile cu ucenicii săi sau cu unii mireni. Aceste înregistrări au fost publicate în trei volume, iar în volumul III (apărut în 2010) sunt incluse și câteva *Pagini de jurnal*, în care este descrisă și întâlnirea Părintelui Dionisie cu Prințul Charles, pe care le reproducem mai jos. Credem că acesta este textul autentic al relatării, cu lux de amănunte, al întâlnirii dintre cele două personalități.

Pagini de jurnal (III)

20 aprilie 2000, Miercurea Luminată

Vizita Principelui Marii Britanii, Charles, cu suita lui, la Chilia românească „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Colciu, Sfântul Munte Athos

După cum știm cu toții, turismul în Sfântul Munte s-a înmulțit, iar în timpul sfintelor sărbători importante sporește și mai mult.

Anul acesta s-a întâmplat de a trecut și Principele Charles al Marii Britanii ca musafir la Mănăstirea Vatopedului, unde a venit pe 19 aprilie, dimineața. Iar a doua zi, miercuri, în Săptămâna Luminată, s-a hotărât să treacă și pe la chilia noastră, a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, luând cu el și trei părinți vatopediniți: părintele Isidor și părintele Matei, ca traducători, și părintele Nicolae, șofer, cu mașina.

Și prezentându-se la chilie, părintele Isidor l-a anunțat pe starețul Dionisie, bătrânul și orbul, că a venit Principele Britaniei să ne viziteze. Atunci Bătrânul s-a pogorât de la chilia lui la biserică, unde s-a întâlnit cu musafirii respectivi și le-a spus: „Hristos a înviat!” și „Bine ați venit în sfântul nostru locaș!” Și a continuat: „Mai întâi de toate, să-mi fie cu iertare, că nu pot găsi cuvinte de ajuns, pentru a vă exprima cu sinceritate titanica bucurie și marea admirație, primind în mijlocul nostru niște persoane atât de înalte. Căci în această sfântă comunitate ortodoxă românească, de care se bucură românii de două sute de ani și unde au trecut mulți vizitatori, nu ni s-a întâmplat să primim astfel de persoane înalte în mijlocul nostru. Pentru aceasta vă mulțumim respectuos și încă o dată vă zic bine ați venit!”

Prințul Charles a spus: „Gheronda, bine v-am găsit sănătoși și, după cum ați amintit de Ortodoxie, eu nu sunt ortodox, dar sunt creștin și respect cu sfințenie pe Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeuul tuturor. Plus de aceasta, de când am vizitat Biserica Ortodoxă, în sufletul și în inima mea s-a instalat o adevărată bucurie sufletească, mai mult ca înainte de a cunoaște această Biserică. Și, fiindcă sunteți înaintat cu vârsta (Părintele avea 91 de ani, n. I.R.), nu vreau să vă obosesc mult, decât să vă pun câteva întrebări.”

Prințul Charles a întrebat: „De când vă nevoiți în Athos și dacă aveți scrisă viața voastră în Sfântul Munte de către ucenici? Și ce ați păzit mai important și ce v-au învățat înaintașii, bătrânii, care v-au crescut și îndrumat pe această cale?”

Părintele Dionisie a răspuns: „În Sfântul Munte Athos, numit Grădina Maicii Domnului, sunt venit din 1926 și nu s-a întâmplat să mă închinoviez în vreo mănăstire, ci de la început am fost la viața liniștită de la chilii, unde părinții cei vechi m-au îndrumat cu sfaturile lor cele duhovnicești, pentru a mă putea încadra și a respecta viața monahală. Cea mai de căpetenie faptă a monahului, după Sfinții Părinți, este ca monahul să nu-și facă cu niciun chip voile sale și orice ar dori să facă, să fie cu întrebare la superiorul lui. Respectând cu sfințenie această poruncă, poate să-și agonisească în sufletul și în inima lui smerita cugetare, căci viața monahală și chiar cea creștinească este o luptă continuă cu patimile omului, după cum ne asigură Sfântul Apostol Pavel, că «nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva duhurilor răutății întru cele cerești.» Iar ca să putem fi biruitori, după toate scrierile Sfinților Părinți, trebuie să avem în suflet și în inimă smerita cugetare. Aceasta este arma principală a noastră, în lupta cu duhurile răutății.”

Aici Prințul a zâmbit și a zis: „Apoi eu pot să am smerita cugetare?”

Părintele Dionisie i-a răspuns: „Fie omul cât de simplu, fie cât de înaintat în înțelepciunea lumii acesteia, această patimă, mândria, este la fiecare. Dar dacă știm că suntem oameni și ne aducem aminte ce ne învață proorocul David, că «omul este ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului», atunci vrând-nevrând se smerește.”

Și în continuare Prințul Charles a spus că a fost în România acum doi ani:

„Am trecut pe la dumneavoastră și vreau să vă amintesc că am fost și am vizitat România și am rămas foarte mulțumit de frumusețile făpturii. De

fel, am vizitat multe țări, dar de România am rămas mai mulțumit ca în alte părți. Am văzut frumoșii munți Carpați cu natura lor, minunatele râuri ce brăzdează toată țara și bogățiile pământului, dar, cu toate aceste mari frumuseți și bogății, pătura populației de jos nu este mulțumită, ci în suferință. Constatând acestea, sunt hotărât ca, în timp, să ajutăm ca toată suflarea de pe fața întregii Românii să fie mulțumită de viața sa. Trebuie ajutați oamenii și sunt hotărât ca, în timpul cel mai apropiat posibil, să le venim în ajutor.“

Părintele Dionisie a spus: „Ne-am bucurat foarte mult de frumoasele vești ce le-ați adus și, dacă Bunul Părinte ceresc vă va ajuta să vă țineți promisiunea, vă veți socoti ca samarineanul cel milostiv din Sfânta Evanghelie, căci am văzut că nici preotul, nici levitul nu l-au ajutat pe cel rănit de tâlhari, ci samarineanul, un străin, care l-a luat, l-a îngrijit, l-a dus la han, a plătit pentru el și apoi i-a spus hangiului să-i poarte de grijă, că-i va plăti. Și dumneavoastră vă veți asemena cu acest samarinean. Ca și pe acela, vă va răsplăti Dumnezeu în eternitate, dacă aveți scopurile pe care le-ați spus.”

După aceea el singur a spus că vrea să-mi spună ceva tainic în biserică. La urmă, Prințul Charles a zis să-i citesc o rugăciune, a plecat capul și Părintele Dionisie a pus mâna pe capul lui și a spus următoarea rugăciune: „Doamne Dumnezeule a toată făptura, binecuvântează persoana aceasta, Charles, superior al Marii Britanii, care conduce un popor atât de numeros, cu sănătate și înțelepciunea Ta, ca să conducă spre pacea a toată lumea, că așa vom cânta și noi ca îngerii, care au cântat la nașterea Ta: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni binevoire.»“ Dar zicând pe românește, nu a înțeles nici părintele Isidor, care traducea, iar Prințul Charles a întrebat: „Ce rugăciune ai zis?”

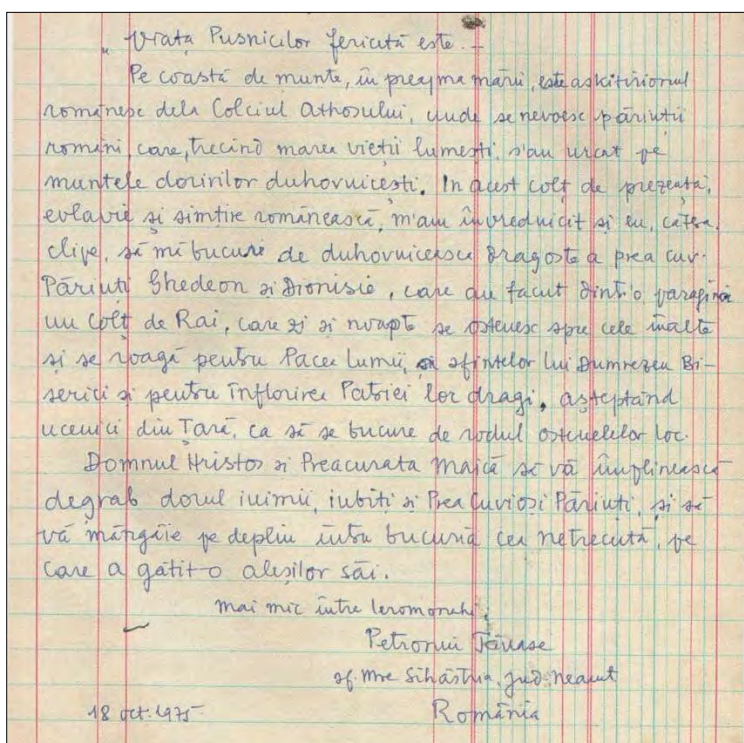
Cu aceasta, terminând, a întrebat dacă este vreo cărare de-a dreptul spre Mănăstirea Pantocrator, pe jos. Și așa i-a condus părintele Ghimnazie, până la Faraklou, la drum.

De notat este că, în timpul discuțiilor, părintele stareț, stând la masă cu oaspeții, le-a oferit o cinste, după tipicul Sfântului Munte, adică o apă rece, de la Agheasma Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, cu o dulceță și cu un uzo, iar la sfârșit o cafea. La urmă, fiind zilele Paștilor, li s-a oferit ouă roșii și a zis „Hristos a înviat!” la fiecare. Iar la ora plecării, părintele Ghimnazie a sunat clopotele în cinstea plecării.

Și cu aceasta s-a terminat vizita superiorului Britaniei, la comunitatea română ortodoxă Colciu din Sfântul Munte Athos, unde stareț este bătrânul ieroschimonah Dionisie Ignat, bătrân și orb, dar cu o sinodie de opt persoane, plus părintele ieroschimonah Gheorghe Boboc, care se găsește acum în România, cu sănătatea nu tocmai bine.

Slăvit să fie Domnul și Hristos a înviat!, că suntem imediat după Sfintele Paști din anul 2000, adică în Săptămâna Luminată, cel mai vesel timp după Sfintele Paști. Amin și slăvit să fie Domnul, că, iată, „ce este mai bine sau ce este mai frumos fără numai a locui frații împreună, că acolo au hotărât Domnul viața de veci.” Amin.

(Starețul Dionisie, *Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos*, vol. III. *Despre monahism și Sfântul Munte*, Editura Prodomos, 2010, p. 196-200)

Pagină din Cartea de Onoare a Chiliei „Sfântului Gheorghe”, cu scrisul caligrafic al monahului Petroniu Tănase, aflat în vizită la această Chilie (1975).

Prințul Charles, în mijlocul unor monahi de la Mănăstirea sârbească Hilandar.

Prințul Charles, în discuție cu doi monahi athoniti, în față cu o tratație specifică Muntelui Athos (apă rece, un pahar de uzo și rahat).

12 mai 2004, Preasfințitul Siluan, pe atunci Episcop vicar pentru Italia al Mitropoliei Europei Occidentale și Meridionale, cu titulatura *Marsilianul*, discutând cu Prințul Charles, de față cu alți doi monahi, probabil Părinții Isidor și Matei, traducători.

Bunica dinspre tată a Prințului Charles, Alice de Battenberg, călugăriță ortodoxă.

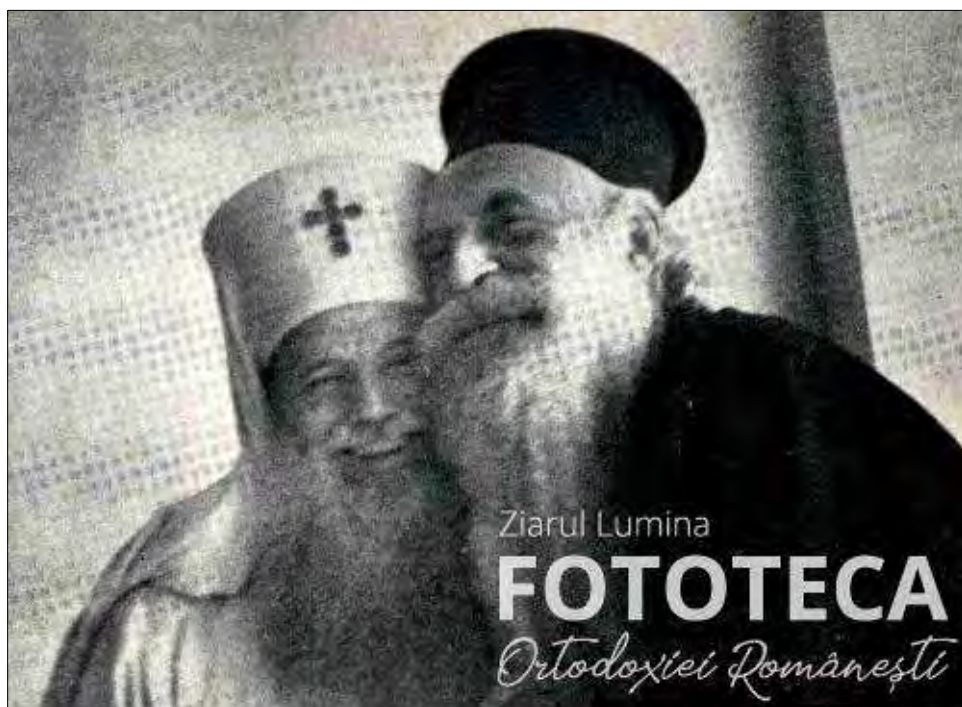

12 mai 2004. Prințul Charles, îngândurat,
la înmormântarea Părintelui stareț Dionisie Ignat.

Prințul Charles, în timpul unei vizite la Athos.

IV. Cum a fost organizată sărbătorirea Mileniului Sfântului Munte. Participarea Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile jubiliare

Patriarhul României, Justinian Marina, și Patriarhul Ecumenic Atenagora, la Muntele Athos (1963), cu prilejul manifestărilor dedicate Mileniului athonit.

Foto: *Ziarul Lumina*. Fototeca Ortodoxiei Românești.

În anul 1963 s-au împlinit o mie de ani de la înființarea Mănăstirii Marea Lavră și de la organizarea vieții monahale din Muntele Athos, de către Sfântul Atanasie Athonitul (care a dat și primul *Typikon*). Cu această ocazie, Patriarhia Ecumenică (Patriarh Ecumenic era Atenagora), împreună cu statul grec și Regele Greciei, Paul, au organizat festivități de mare amploare, care să marcheze evenimentul respectiv.

Am fost curios să văd cum au fost organizate festivitățile (23-24 iunie 1963), având în vedere faptul că în toate țările ortodoxe europene (cu excepția Greciei) se instalase regimul ateisto-comunist, iar mijloacele de transport erau cu mult diferite față de cele de azi.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat o delegație formată din șapte persoane, condusă de Patriarhul Justinian Marina, din care făceau parte: Înaltpreasfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, Preasfințitul Episcop Partenie al Romanului, Arhimandritul Nicolae Mladin, Preot Ioan G. Coman, profesor la Institutul Teologic din București, Preot Olimp N. Căciulă, inspector patriarhal (interpret) și arhidiaconul Mihai Marinescu, de la Catedrala Patriarhiei.

Din fericire, avem un reportaj excepțional despre participarea delegației BOR la acest eveniment, semnat de Pr. prof. Ioan G. Coman și Pr. dr. Olimp N. Căciulă, publicat în *Biserica Ortodoxă Română* (sic!). Buletinul oficial al Patriarhiei Române (anul LXXXI, nr. 7-8, iulie-august 1963, p. 598-649, intitulat *Sărbătorirea mileniului Sfântului Munte și participarea Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile comemorative*. Articolul este însoțit de mai multe fotografii de grup. Materialul ar merita publicat integral, dar, pentru că are dimensiuni prea mari (50 de pagini!), vom face o prezentare succintă a acestuia.

*

La începutul materialului, autorii fac o scurtă istorie a Sfântului Munte, afirmând că, din rândul monahilor aghioriți, s-au ridicat „zece patriarhi ecumenici de largă respirație creștină”.

Plecarea delegației BOR la Atena. La aeroportul din București, delegația a fost condusă de clerici cu funcții importante, profesori ai Institutului Teologic din București, preoți și alții. A fost de față și prof. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, de pe lângă Consiliul de Miniștri, ambasadorul Greciei în România, alte persoane oficiale.

Escala la Sofia. În aeroportul din capitala Bulgariei, delegația BOR a fost întâmpinată de Patriarhul Chiril al Bulgariei, de ambasadorul României la

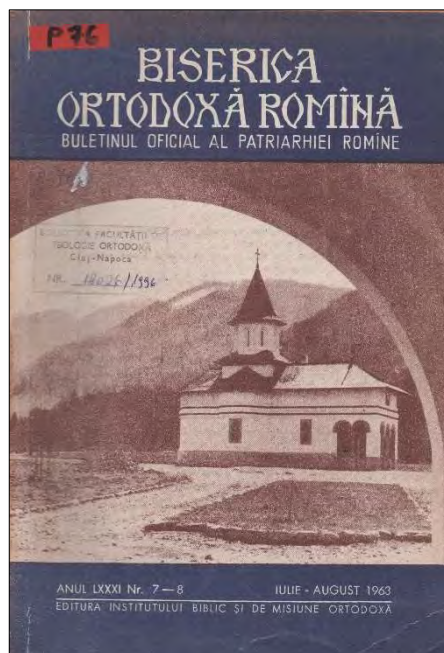
Sofia, împreună cu personalul ambasadei, de mitropoliți și episcopi, profesori și preoți ș.a. Până la Atena, ambele delegații au călătorit cu același avion.

Sosirea la Atena. Delegația BOR a fost primită la Atena de personalități ale Bisericii Ortodoxe Grecești, de ambasadorul României în Grecia, Mircea Bălănescu, de reprezentanți ai autorităților civile grecești. De menționat că o companie din aviația regală a Greciei a dat onorurile militare, la coborârea celor două delegații din avion.

Prima ședere la Atena. De la aeroportul din Atena, situat la 12 km față de centrul capitalei, cei doi Patriarhi au plecat cu mașina Arhiepiscopiei Atena, restul membrilor celor două delegații călătorind cu mașini puse la dispoziție de Comitetul Mileniului, până la Hotelul „Cecil”, hotel rezervat tuturor delegațiilor Bisericilor Ortodoxe și celorlalți invitați la jubileul athonit. Cei sosiți s-au întâlnit cu Patriarhul Benedict al Ierusalimului, cu Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse (Patriarhul Chiril al Moscovei și al întregii Rusii nu a participat la manifestările jubileului, fiind ocupat, probabil, cu festivitățile organizate la Moscova, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de slujire arhierescă a Patriarhului Chiril, festivitățile acestea având loc în săptămâna 14-21 iulie 1963. De menționat că toți participanții la jubileul moscovit au fost cazați la Hotelul... Ucraina!). Seara, avându-l ca ghid pe ambasadorul român la Atena, delegația României a admirat splendorile Acropolei, panorama orașului Atena etc.

A doua zi, 21 iunie, dimineața, delegația BOR a făcut o vizită la Ambasada R.P. Române din Atena, apoi s-a întors la hotel, unde s-a întâlnit cu Patriarhul Gherman al Serbiei și suita sa.

Plecarea de la Atena spre Sfântul Munte. După luarea mesei de prânz, la ora 13,20, toate delegațiile au plecat de la Hotelul „Cecil” spre portul Pireu,

pentru a se imbarca pe vaporul „Polikon”, cu destinația Sfântul Munte Athos. Pe vapor s-a interacționat cu membrii altor delegații sau cu personalități invitate la jubileu. „Faptul că majoritatea membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române – notează autorii – cunoșteau mai multe limbi a înlesnit în chip satisfăcător comuniunea dintre această delegație și cei care au dorit să o cunoască îndeaproape.” (*art. cit.*, p. 605) La Hotelul „Cecil” și probabil și pe vapor, membrii delegației române au oferit participanților broșura *Biserica Ortodoxă Română*, editată de Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, în limbile franceză, engleză și germană. Mulți străini aveau informații despre BOR și în urma participării unor ierarhi și teologi români la diferite întruniri interbisericești și interconfesionale.

La ora 19,00, în salonul de pe puntea vaporului, s-a săvârșit slujba Vecerniei, în prezența tuturor participanților. „Binecuvântarea – scriu autorii – a fost dată de Preafericitul Părinte Patriarh Benedict al Ierusalimului, care, pentru întâietatea de cinste pe care o avea, era considerat căpetenie a tuturor pelerinilor ce se îndreptau spre Sfântul Munte. Răspunsurile au fost date în grecește, slavonește și românește.” (*art. cit.*, p. 605). După Vecernie s-a oferit probabil cina, apoi pelerinii s-au retras în cabinele vaporului, pentru odihnă, urmând a călători toată noaptea, „pe undele liniștite ale Egeei, care ascunde atâtea taine în sânurile ei”, cum spun cei doi profesori și preoți, transformați *ad-hoc* în autentici jurnaliști.

Sosirea la Sfântul Munte. În zorii zilei de 22 iunie, vaporul „Polikos” a ajuns în portul Dafne. Dar pelerinii nu au coborât, fiindcă vaporul s-a deplasat de-a lungul coastei de Apus a Sfântului Munte, pentru ca participanții să poată vedea, de la o oarecare distanță, Mănăstirile Xiropotamos, Panteleimon și Dochiariu, construite pe această coastă. „Cu această ocazie, a avut loc o ceremonie impresionantă: Preafericitul Patriarh Gherman al Serbiei a lăsat să cadă în apele line ale Muntelui Athos o coroană de flori, în amintirea tuturor celor care s-au săvârșit din viață pe Sfântul Munte Athos. Toți cei prezenți au intonat, cu această ocazie: «Aionia i mnimi» (veșnica pomenire).” (*Ibidem*, p. 605).

Debarcarea de pe vapor s-a făcut cu ajutorul bărcilor cu motor. Pe țarm, toate delegațiile și toți invitații s-au grupat în esplanada portului, unde o companie din Marina Regală Greacă a dat onorurile militare. (Precizăm că, în 1963, Grecia era încă regat, avându-l pe tron pe Regele Paul, care a domnit din

1947 până la moartea sa, în 1964. Fiul lui, Constantin al II-lea, a domnit din 1964, până când a fost alungat de la putere și exilat în decembrie 1967, de junta militară.) Oaspeții au fost salutați de către un delegat al Sfintei Epistassii (Parlamentul Sfântului Munte), care le-a adresat un cuvânt de „Bun venit!”, după care delegații și invitații s-au urcat în mașinile care așteptau în port, formându-se un lung convoi, care s-a îndreptat, pe o distanță de 7 km, spre capitala Karyes. Convoiul era escortat, pe laturi și la sfârșit, de motocicliști, ca la coloanele politice oficiale. În acesta scop, fusese construită o șosea specială – prima pe teritoriul Muntelui Athos! (Pe această șosea a călătorit și grupul nostru de pelerini, în septembrie 2025, într-un microbus.)

Convoiul oficial s-a oprit la intrarea în capitală, invitații au coborât din mașini, fiind întâmpinați de Guvernatorul Sfântului Munte, de monahii din Sfânta Epistasie și Sfânta Comunitate, de elevii Școlii Athoniada și de numeroși alți monahi. Și aici, o companie a Armatei Regale a Greciei a prezentat onorul.

Invitații au format o coloană, în frunte cu Sfânta Cruce, un cor al călugărilor și elevii Școlii Atoniada, după care s-au încolonat oaspeții, în frunte cu Patriarhul Benedict al Ierusalimului. Convoiul s-a îndreptat spre Biserica Protaton, în fața căreia o companie de jandarmi a dat onorurile. Patriarhul Benedict a intrat în Biserică și s-a închinat în fața cunoscutei icoane, *Axion estin*. S-a săvârșit un Te-Deum, după care un reprezentant din Sfânta Epistasie i-a salutat pe cei prezenți, primind un răspuns din partea Patriarhului Benedict.

Începând cu ora 12,00, Patriarhul Ecumenic i-a primit oficial pe membrii delegațiilor Bisericii Ortodoxe și pe ceilalți invitați, în sala festivă a Protatosului (unde au loc întâlnirile Sfintei Kinotite). Apoi Patriarhul Benedict a adresat un cuvânt de salut Patriarhului Ecumenic, Atenagora, care i-a salutat pe cei prezenți, încheind cu cuvintele Psalmistului: „Ce bine și frumos este ca frații să fie împreună!”, urându-le „Bine ați venit!”

După recepția de la Protatos, a avut loc o masă comună, oferită de Sfânta Kinotită, după care oaspeții au fost cazați la Școala Athoniada, din cadrul impresionantului Schit „Sfântul Andrei” (fost rusesc).

După câteva ore de odihnă, absolut necesară, având în vedere faptul că mulți participanți erau oameni în vârstă, la ora 18,00 s-a ținut slujba Vecerniei, în Biserica Protaton, oficiată de Patriarhul Atenagora.

„Vizita proiectată în această zi la Mănăstirea Cutlumuş nu a mai avut loc, oaspeţii fiind obosiţi de drum şi de căldură. A urmat masa comună de seară, după care toţi s-au retras la locurile lor.” (*Ibidem*, p. 608)

Festivităţile de la Karyes. Duminică, 23 iunie, la ora 8,15, Patriarhul Ecumenic Atenagora, împreună cu ceilalţi patriarhi şi şefi ai delegaţiilor Bisericii Ortodoxe, s-au îmbrăcat în veşminte sacerdotale, după care au coborât către Biserica Protaton, în sunetul vesel al clopotelor din capitală şi de la locaşurile monahale din apropiere. Din nou, o campanie de jandarmi a prezentat onorul.

Au intrat apoi în Biserică Preşedintele Camerei Deputaţilor, din Parlamentul Greciei, preşedintele Consiliului de Miniştri, miniştri. La 8,50 a ajuns în capitală şi Regele Paul, însoţit de cei doi fii ai săi, Constantin (care va deveni rege după moartea sa) şi Mihai. Patriarhul Ecumenic a ieşit din Biserică şi l-a salutat pe rege şi suita sa, apoi au intrat cu toţii în Biserică, unde a început Sfânta Liturghie, „pontificată de Sanctitatea Sa Patriarhul Atenagora, în fruntea acestui sobor unic: 5 patriarhi, 11 mitropoliţi şi episcopi şi numeroşi ieromonahi şi ierodiaconi. Fastul şi măreţia desfăşurării Sfintei Liturghii, cu rugăciuni, ectenii şi ecfonise în mai multe limbi, evlavia mişcărilor şi a cuvintelor rostite de slujitori, dulceaţa cântărilor de la strană, din naos şi din altar, bucuria şi fericirea celor care ştiu şi simt că acest sobor reprezintă întreaga Ortodoxie, unită prin dragoste în Trupul tainic al Aceluiaşi unic Mântuitor, Iisus Hristos, a impresionat profund asistenţa ortodoxă, catolică şi protestantă.” (*Ibidem*, p. 608).

După citirea Sfintei Evanghelii, Patriarhul Atenagora a rostit mesajul patriarhal. A urmat un parastas pentru întemeietorii, înnoitorii şi părinţii răposaţi din Sfântul Munte Athos.

După săvârşirea parastasului, s-a format o procesiune, în frunte cu Icoana „Axion estin” a Maicii Domnului, şi alte icoane, după care urma Patriarhul Ecumenic, împreună cu ierarhii şi şefii de delegaţii, Regele cu cei doi prinţi, oficialităţile politice etc. Procesiunea a înconjurat Biserica Protaton, după care a intrat iarăşi în Biserică. S-a împărţit apoi celor de faţă anafora, după care invitaţii au trecut în sala Sfintei Sinaxe, unde primul episcop a adresat un cuvânt de bun venit Regelui. La ora 13,00, Sfânta Comuniune a oferit o masă Regelui, patriarhilor şi şefilor de delegaţii şi altor oaspeţi oficiali în sala

Sfintei Sinaxe. Celorlalți membri ai delegațiilor li s-a oferit masa la Școala Athoniada. În sala Sfintei Sinaxe, Regele Paul a ținut un mic discurs. Alte discursuri nu s-au mai ținut, deși unii participanți ar fi dorit să ia cuvântul, după cum rezultă din următoarele rânduri: „Împrejurările și programul festivităților au fost de așa natură, încât niciunul dintre ceilalți patriarhi, care se găseau de față, și niciunul dintre conducătorii celorlalte delegații nu au mai luat cuvântul, spre a-și exprima bucuria personală și a Bisericilor respective, pentru mărirea sărbătoare a Sfântului Munte.” (*Ibidem*, p. 612).

La ora 17,00, în aceeași zi, ÎPS Arhiepiscop Nicodim al Iaroslavului și Rostovului a slujit Vecernia, în Biserica cea mare a Schitului „Sfântul Andrei”, care a fost cândva populat de monahi ruși.

La ora 18,00, a avut loc o recepție la Școala Athoniada, în timpul căreia șefii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe au oferit daruri Patriarhului Ecumenic și autorităților monahale din Sfântul Munte, Guvernatorului, directorului Școlii Athoniada etc. De asemenea, Patriarhul Justinian s-a întâlnit cu o delegație de monahi români, care luaseră parte la festivitățile din cursul zilei, cărora le-a făcut mici daruri.

Odată cu lăsarea serii, oaspeții, care au participat la festivitățile de la Karyes, au fost duși cu mașinile la portul Dafne, aici s-au îmbarcat pe vaporul „Polikos”, unde au și dormit, iar în zorii zilei de 24 iunie au ajuns la Mănăstirea Marea Lavră.

Festivitățile de la Marea Lavră. Ajunși în portul Dafne, încă în dimineața zilei de 24 iunie, începând cu ora 6,00, oaspeții au fost preluați de pe vapor cu ajutorul unor bărci cu motor. Drumul de la port până la mănăstire a fost străbătut cu ajutorul unor mașini, puse la dispoziție de către organizatori. Membrii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe au fost conduși într-o aripă a mănăstirii, de curând renovată.

La orele 8,00, patriarhii și capii delegațiilor s-au îmbrăcat în haine sacerdotale, începând slujba în Biserica cea mare a mănăstirii. Între 8,30 și 8,50, au sosit și oficialitățile și Regele Paul, cu prințul moștenitor Constantin și cu prințul Mihai, pe care i-au întâmpinat, la intrarea în Biserică, Patriarhul Atenagora. O companie din Marina Regală a prezentat onorul.

În jurul orei 10,00, a început slujba Sfintei Liturghii, oficiată de 5 patriarhi, 11 mitropoliți și episcopi și numeroși ieromonahi și ierodiaconi. La

mijlocul slujbei, s-au adus două colive, având deasupra două imagini: una reprezentându-l pe Sfântul Atanasie Athonitul, și alta cu stema bizantină a Muntelui Athos: vulturul bicefal, având pe piept icoana Sfântului Gheorghe doborând balaurul, în gheara dreaptă ținând un sceptru cu vârful sub formă de cruce, iar în stânga – un glob cu cruce.

La finalul Liturghiei, s-a făcut un parastas pentru toți morții dintr-un mileniu, în frunte cu Sfântul Atanasie, dar și pentru doi împărați bizantini, care au sprijinit Muntele Athos: Nichifor Fokas și Ioan Țimiskes. Proigumenul Marii Lavre a citit actul de aniversare, după care Patriarhul Atenagora a ținut o cuvântare. În continuare, soborul, Regele Paul și suita sa au mers la cripta Sfântului Atanasie, unde au îngenuncheat.

La ora 13,00, Mănăstirea Marea Lavră a oferit o masă la Trapeza mănăstirii, la care au luat parte toți cei prezenți. În timpul mesei, un monah a citit fragmente din viața Sfântului Atanasie Athonitul. Cu această masă, manifestările Mileniului au luat sfârșit, participanții plecând cu vapoarele spre portul Pireu.

Cum delegația BOR și-a prelungit șederea la Muntele Athos, la ora 16,00, Patriarhul Justinian și arhidiaconul M. Marinescu au slujit Vecernia. La ora 19,00, s-a vizitat Muzeul Marii Lavre, iar la ora 20,45 s-a servit cina.

Consfătuirea căpeteniilor Bisericii Ortodoxe. După cină, în sala de recepții a Marii Lavre, a avut loc o consfătuire a căpeteniilor Bisericii Ortodoxe, unde s-au discutat probleme de interes panortodox. Patriarhul Justinian a fost invitat să ia loc de-a dreapta Patriarhului Atenagora. Au mai vorbit Patriarhul Chiril al Bulgariei și ÎPS Arhiepiscop Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, iar după două ore, consfătuirea a luat sfârșit, concluzia Patriarhului Chiril fiind că „spiritul creator grec, completat cu misticismul clar slav și cu calitățile organizatorice și practice ale spiritului român pot da Ortodoxiei o mare forță.” (*Ibidem*, p. 621).

Delegația BOR a mai rămas încă trei zile la Muntele Athos, pentru a putea face mai multe vizite:

În ziua de 26 iunie, mănăstirile de pe coasta răsăriteană, ajungând până la Vatoped, unde să rămână peste noapte.

În ziua de 27 iunie, Chilia românească „Sfântul Ipatie” și Mănăstirea Hilandar, iar seara să se înapoieze la Marea Lavră, unde să rămână peste noapte.

În ziua de 28 iunie, Schitul Românesc Prodromu, unde Patriarhul Justinian urma să săvârșească Sfânta Liturghie.

Masa de prânz și cina s-au luat împreună cu Patriarhul Atenagora și suita sa, la Marea Lavră. În timpul discuțiilor, Patriarhul Ecumenic „a evocat evenimentul revenirii fraților greco-catolici la sânul Bisericii Ortodoxe Române. Metoda folosită, în această împrejurare, de Patriarhul Justinian a fost singura adevărată. Revenirea greco-catolicilor la Biserica mamă înseamnă un mare succes pentru Ortodoxie.” (*Ibidem*, p. 624).

Vizitarea a zece mănăstiri din Sfântul Munte. În dimineața de 26 iunie, delegația BOR s-a deplasat, cu mașinile Marii Lavre, în portul mănăstirii, iar de aici, având la dispoziție o barcă cu motor, au vizitat câteva mănăstiri accesibile: Iviron, Pantocrator (unde s-a luat masa de prânz), apoi Mănăstirea Vatoped, unde s-a și dormit. La fiecare mănăstire vizitată, delegația era așteptată la debarcader, iar la intrarea în fiecare mănăstire, delegația era întâmpinată cu icoane, Evanghelia și cădelnițe cu tămâie. S-au subliniat mereu legăturile Țărilor Române cu Muntele Athos, arătându-li-se invitațiilor chipuri de voievozi, obiecte de artă, inscripții și documente etc. Masa a fost luată la Mănăstirea Pantocrator.

La Chilia „Sfântul Ipatie”. În 27 iunie, delegația BOR pleacă de la Mănăstirea Vatoped la Chilia „Sfântul Ipatie”, folosind catării (mularii) ca mijloc de transport, drumul durând 25 de minute. Sunt întâmpinați de monahii de la această chilie, dar și de la Chilia „Sfântul Gheorghe” din Colciu (între ei, doi călugări cunoscuți: Dometie Trihenea și Dionisie Ignat).

Pe la ora 9,30, delegația s-a întors, tot cu mularii, la Vatoped, unde s-a săvârșit un parastas, în amintirea monahilor români adormiți în Domnul la Muntele Athos.

S-a vizitat apoi Mănăstirea Hilandar, mergându-se pe jos sau pe mulari, 4 km de la țarm. După circa 3 ore, delegația se întoarce la Mănăstirea Vatoped.

La Schitul românesc Prodromu. După noaptea de 27/28 iunie, petrecută la Mănăstirea Marea Lavră, se pleacă, folosindu-se catării, la Schitul Prodromu, unde pelerinii ajung după mai bine de o oră. Aici s-a săvârșit Sfânta Liturghie.

Cu ajutorul unei bărci cu motor, delegația a ajuns la Mănăstirea Dionisiu, unde s-a și dormit. S-au vizitat apoi, folosind tot barca cu motor, Mănăstirile Grigoriu și Dochiariu.

În ziua de 29 iunie, delegația BOR s-a îmbarcat pe un torpilor al Armatei Grecești (un semn de prețuire din partea statului grec), trimis de la Salonic anume în scopul preluării delegației române, cu care au plecat la Uranoupolis. La miezul nopții, au ajuns la Salonic, la Hotelul „Mediteranéen”. Sunt vizitate câteva biserici vechi din Salonic,

De la Salonic (unde s-a rămas două zile) s-a zburat la Atena, iar de la Atena la Aeroportul Băneasa din București (cu o escală la Sofia), unde delegația BOR a fost întâmpinată de membri ai Sfântului Sinod, de persoane oficiale, de profesorii Institutului Teologic și ai Seminarul Teologic din București, de numeroși preoți din capitală.

Portul Dafne, iunie 1963. După coborârea oaspeților de pe vaporul „Politikon” (care se vede în spate). În față, în odăjdii albe și cu toiag, este Patriarhul României, Justinian Marina. Foto: Coman, 1963, p. 697.

Iunie 1963, capitala Karyes. Delegații, constituiți în procesiune, se îndreaptă către Biserica Protaton. Patriarhul Justinian Marina este în mijlocul fotografiei. Foto: Coman, 1963, p. 609.

Iunie 1963, capitala Karyes. Pe treptele Palatului Sfintei Comunități (Kinotite). În rândul din față: al patrulea este Patriarhul României, Justinian, iar al șaselea – Patriarhul Ecumenic Atenagora.

Iunie 1963, capitala Karyes. Altă fotografie, din același moment, cu Regele Paul al Greciei și Prințul moștenitor, Constantin, în costume albe, în primul rând, între aceștia aflându-se Patriarhul Ecumenic Atenagora. În stânga Prințului Constantin este Patriarhul Justinian.
Foto: Alamy.

Iunie 1963, capitala Karyes, Sala Sfintei Sinaxe. Patriarhul Ecumenic Atenagora rostește cuvântul de bun venit pentru oaspeți. Primul din stânga este Patriarhul Justinian Marina.

Foto: Coman, 1963, p. 613.

Iunie 1963, capitala Karyes. Patriarhul Ecumenic Atenagora și o parte din conducătorii delegațiilor Bisericii Ortodoxe. Al patrulea din stânga: Patriarhul Justinian Marina.

Foto: Coman, 1963, p. 615.

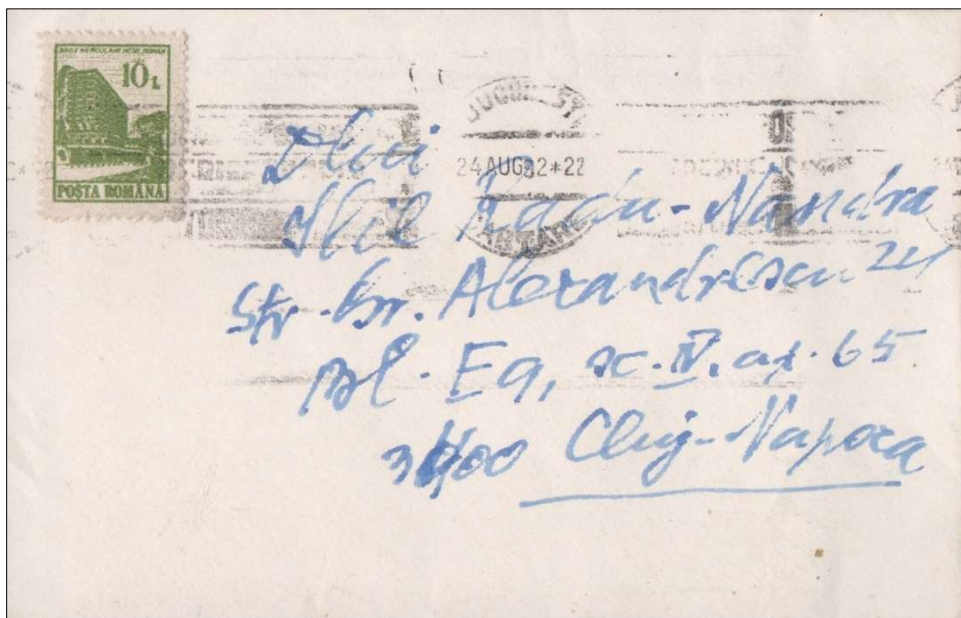

27 iunie 1963, Patriarhul Justinian și suita sa, în drum spre Chilia românească „Sfântul Ipatie”. Pentru că nu exista drum între capitala Kareya și Chilia „Sfântul Ipatie”, deplasarea s-a făcut cu ajutorul mularilor. Foto: Vizita Patriarhului Justinian la Chilia românească a Sfântului Ipatie | Doxologia.ro Data accesării: 20 ianuarie 2026.

27 iunie 1963. Patriarhul Justinian și suita sa, în mijlocul monahilor de la Chilia românească „Sfântul Ipatie”. Foto: Vizita Patriarhului Justinian la Chilia românească a „Sfântului Ipatie” | Doxologia.ro. Data accesării: 20 ianuarie 2026.

V. O scrisoare de la Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae

Plicul în care am primit scrisoarea de la Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae

Nu cred că aş fi avut o ocazie mai potrivită, decât în această carte despre Muntele Athos, pentru a publica o scrisoare pe care am primit-o, acum 34 de ani, de la marele teolog Dumitru Stăniloae (1903-1993), canonizat, în 2025, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, fiind trecut în calendar la 4 octombrie.

„Racla în care sunt aşezate sfintele moaşte ale Sfântului Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae a fost măiestrit alcătuită din argint, la Atelierele Patriarhiei Române, fiind împodobită cu icoane ale sfântului, cu numeroase scene din viaţa sa şi cu ornamente aurite. Racla a fost confecţionată, în perioada 2023-2025, la atelierul de cizelură al Mănăstirii Pasărea.

Racla cu moaştele Sfântului Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae este aşezată, spre închinare, în baldachinul nou din Biserica „Sfântul Nicolae” din

Ostrovul Mănăstirii Cernica.” (Cf. Racla cu moaștele Sfântului Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae | *Doxologia.ro*. Data accesării: 12 dec. 2025)

„Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae – se spune într-un articol publicat pe site-ul *Doxologia.ro* – a fost o personalitate marcantă a Ortodoxiei – profesor de teologie, dogmatist, filosof, istoric, ziarist și traducător. De-a lungul celor 90 ani de viață, renumele de cel mai mare teolog al secolului al XX-lea i-a fost confirmat cu prisosință prin opera sa, prin respectul și prin recunoașterea celor mai mari instituții academice ale lumii.”

Desigur că numele său îmi era cunoscut, mai ales datorită polemicii pe care acesta a avut-o cu filosoful Lucian Blaga, în volumul *Poziția D-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie* (1942). Nu intru în detaliile acestei polemici, despre care s-au scris multe articole și studii, poate chiar și cărți.

Dumitru Stăniloae a devenit foarte cunoscut după 1990, odată cu abolirea cenzurii comuniste și cu tipărirea, în fiecare an, a unor lucrări proprii sau traduceri (*Filocalia*, de pildă, apărută în 12 volume) etc.

Dintre clujeni, știu sigur că prietenul și colegul de la facultatea la care am lucrat, Sandu Frunză, a mai corespondat cu D. Stăniloae, cu ocazia editării volumului *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*. Antologie, studiu introductiv și note de Sandu Frunză, Cluj-Napoca, 1993, 240 p.

În orice caz, în 1992, după ce apăruseră două numere din revista fondată de mine, *Excelsior*, i-am scris o scrisoare și l-am invitat să colaboreze la revistă. Cred că pretextul de moment a fost volumul *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Craiova, 1992, 162 p., a cărui tematică era atunci, ca și acum, de o mare actualitate.

Dar iată textul scrisorii:

D. Stăniloae: *Fără credință, „viața noastră și existența n-au decât un sens caduc”*

București, 22 aug. 1992

Prea Stimat Domnule Profesor,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea ce ați binevoit să mi-o trimiteti, cu bunele aprecieri ale ultimei mele lucrări¹.

Mă bucur și de hotărârea de-a publica o revistă² menită să contribuie, cu idei sănătoase, la cultura tineretului nostru. Din păcate, vârsta mea (89 de ani) și puterile slăbite nu-mi permit să răspund cererii D-voastră, de a colabora la ea cu contribuții folositoare credinței, fără de care viața noastră și existența n-au decât un sens caduc.

E mare acest regret al meu. Cât mi-a plăcut să fac tot ce am putut în sensul amintit³.

Cu deosebită prețuire,

Pr. Prof. D. Stăniloae

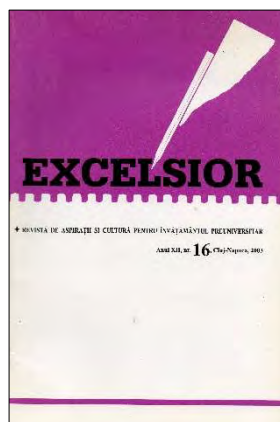
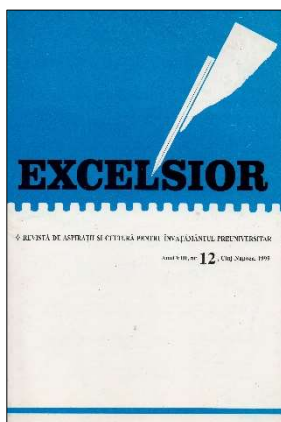
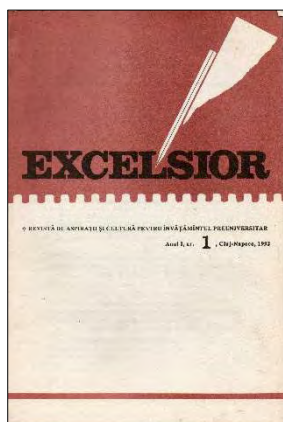
Str. C[...] 6, București 2

Note și comentarii

1. D. Stăniloae, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Craiova, 1992, 162 p.

2. E vorba de revista *Excelsior*, care a fost lansată la Școala Nr. 11 din Cluj-Napoca, la 25 martie 1992, de Bunavestire.

3. Marele teolog nu a putut, într-adevăr, colabora la revistă, dar un fragment din această scrisoare a fost publicat în fiecare număr al revistei *Excelsior*, pe coperta III, alături de aprecieri ale altor oameni de cultură: Prof. univ. dr. Nicolae Balotă, Prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, Acad. Ștefan Aug. Doinaș, Dr. doc. Adrian Marino, Prof. univ. dr. doc. Edgar Papu, Prof. univ. dr. Mircea Zăciu.

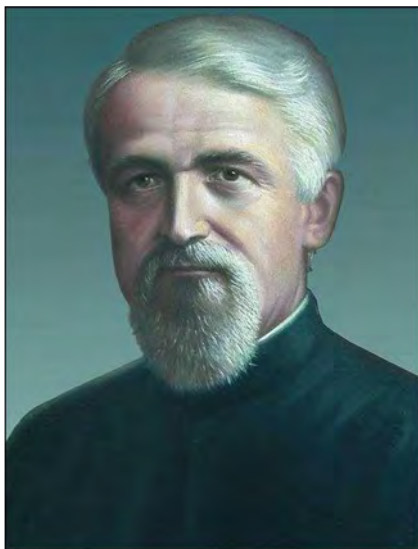
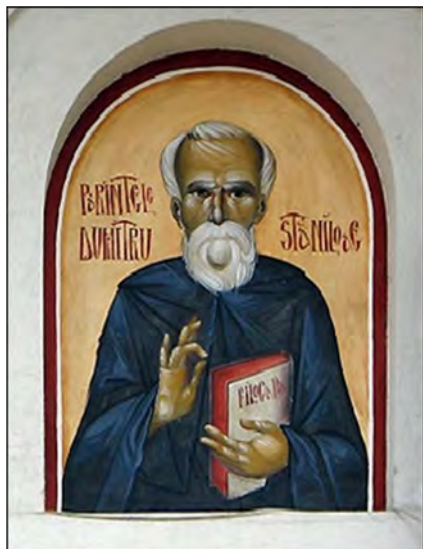
Numerele 1, 12 și 16 ale revistei *Excelsior*.

Reprezentare iconică a Sfântului Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae.

București, 22 Aug. 1992

Preținuție Domnului Băieș
 Vă mulțumesc pentru scrierile
 ce-ati trimis și mi-ati trimis
 în "Timpul" alături de altele
 mele multe lucruri.
 Mă bucur m. de tot că
 de-a publicat o revistă
 menită să contribuie cu
 idei sau a fost la ea.
 Lăsați timpului nostru
 din pacea noastră
 mes. 89 de ani) și
 puterile slăbite mi-
 permit să se aștept
 cereri dintr-o de-
 căderea ei cu
 contribuții voluntare
 contribuției fără de care
 credința fără de care
 viața noastră este
 în viața noastră.
 Căci căutăm să
 și în viața noastră
 al nostru. Căci mi-
 na fac tot ce am putut
 în viața noastră
 cu dispoziția prețioasă
 dr. Prof. D. Stăniloae
 Dr. Cerneală
 București 2

Dumitru Stăniloae în două ipostaze.

Lidia (fiica) și Dumitru Stăniloae.

**VI. Singura operă de ficțiune din literatura română
despre Muntele Athos: romanul *Muntele catârilor* (1980),
de Ion Brad**

Ion Brad, la statuia lui Aristotel din Stagiria, unde începe acțiunea romanului *Muntele Catârilor* sau *Ambasador la Sfântul Munte*. Foto: Brad, 2013, p. 345.

1. Preliminarii. Am citit cu plăcere și interes romanul lui Ion Brad, *Muntele catârilor*, apărut la Editura Eminescu, în 1980 (tirajul fiind de 80.000 de exemplare!), reeditat apoi de trei ori, cu titluri diferite: *Muntele Sfânt*, Editura Demiurg, Chișinău, 1992; *Muntele*, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 1996, respectiv *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2013. Ultimele două reeditări au câte o prefață a scriitorului.

Din prima prefață, aflăm că romanul s-a numit, inițial, în manuscris, *Muntele Sfânt*, dar titlul a fost schimbat (în *Muntele Catârilor*), de comun acord cu editorul (probabil eminentul editor și director al Editurii Eminescu, regretatul om de cultură, Valeriu Râpeanu), pentru a trece de cenzură. „Acesta părea – spune Ion Brad –, la prima vedere, peiorativ –, fapt ce l-a îngrijorat pe fostul Patriarh, Iustin Moisesescu, care pune a această răutate pe seama unui «greco-catolic» ca mine. Dar cine s-a ostenit să citească paginile acestea de impresii și evocare istorică a ciudatei republici religioase de la Sfântul Munte și-a putut da seama că nu era vorba de nicio ironie, ci mai degrabă de un elogiu sincer adus acestor biete animale, pe spinarea cărora au fost cărate pietrele din care s-au înălțat cele douăzeci de mănăstiri și puzderia de schituri și «colibe» ale Muntelui Athos, timp de o mie de ani, animale care m-au cărat și pe mine în cârcă, ziua și noaptea – catării văd foarte bine noaptea! –, pe cărări abrupte, pe buza prăpăstiilor, pe călduri toride sau sub briza răcoroasă a nopților de toamnă. *Muntele*, pur și simplu, mi se pare astăzi titlul cel mai potrivit.”

În aceeași prefață, Ion Brad spunea că și subtitlul „roman”, pus pe copertă, a fost utilizat „pentru a masca observațiile și meditațiile mele asupra unei asemenea «materii» delicate, nu numai din punctul de vedere al unor înalte autorități române suspicioase, dar și al autorităților elene.” (p. 5).

Și încă o observație interesantă: „Asta (caracterul ficțional al cărții, n. I.R.) nu mă împiedică să mărturisesc faptul că personajul principal, Tifoen, nu este decât o transcriere liberă a vieții călugărului Neofit Negară, originar din Basarabia, pe care l-am ajutat să-și revadă țara de baștină, după cincizeci de ani.” (p. 6). *Tifoen* este citirea inversă a numelui *Neofit*!

În prefața celei de-a III-a ediții, sunt publicate numeroase documente, privind eforturile ambadorului Ion Brad, pentru ameliorarea vieții monahilor români de la Sfântul Munte.

2. Ion Brad despre romanul *Muntele catârilor*. În cartea noastră, Ilie Rad, *Convorbiri cu Ion Brad, „din primăvară până-n toamnă” (aprilie-octombrie 2013)*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p. 309-401, există o întrebare legată de acest roman, care merită reprodușă, împreună cu răspunsul dat:

– *Despre cartea „Muntele catârilor” (1980, reeditată în 2013), roman care are în centru drama călugărilor români și a întregului Munte Athos,*

spuneți că este „cea mai frumos scrisă din toate cărțile mele de proză”. De ce vă place cel mai mult acest roman?

– Din mai multe motive. Primul, fiindcă, deși acțiunea cărții, care nu e propriu-zis un roman, se bazează pe o experiență personală, similară cu ale celorlalte proze ale mele, de data aceasta, abordând-o, am fost obligat să mă aplec asupra unor cronici istorice și bisericești, cu graiul lor specific. Și cum acțiunile, petrecându-se în prezent, nu puteam rămâne doar la limba vechilor texte, invocate și în liturghiile la care am participat, chiar și în vorbirea călugărilor, am fost obligat să procedez la un amestec de limbaje, la căutarea unui stil nou, contemporan, dar cu arome de „limbă veche și-nțeleaptă”, cum spunea Eminescu.

Am fost pus prima oară, prin substanța cărții, în fața unor cronici de istorie veche, a unor texte biblice, de care naratorul de azi nu putea face abstracție, în dialog cu contemporanii. Dar nici nu puteam rămâne cantonat la nivelul lor. De aceea, am încercat un aliaj stilistic nou, și cădelnițări ritmice, fraze și dialoguri intersectate de melancolii și umor, cu personaje realiste, implicate în acțiuni directe, dar care se iau de mână cu nălucile.

Iar toate aceste gânduri nu le-am avut, teoretic și premeditat, când am început să scriu cartea, ele alcătuindu-se treptat, în timpul celor doi ani cât a durat munca de redactare.

Se pare că tentativa aceasta laborioasă mi-a reușit, așa cum se poate observa și din aprecierile criticilor și istoricilor literari, care au comentat cartea: Șerban Cioculescu, Eugen Simion, Mircea Zăciu, Aurel Martin, Dumitru Micu, Constantin Sorescu, Virgil Cândea, Sultana Craia, Răzvan Voncu și alții

Al doilea motiv pentru care m-am lăudat că-mi place cel mai mult acest volum poate fi acela că, într-o vreme când temele religioase erau ocolite, ca să nu zic chiar interzise în literatura actuală, eu reușeam să trec printre furcile caudine ale ultimelor două „decenii satanice”, să aduc în prezent o astfel de temă, de interes uman, să pun în lumină adevăruri istorice și religioase, neglijate sau ascunse multă vreme.

Și din acest punct de vedere se pare că am reușit. Dar nu era un merit strict personal, fiindcă problematica Sfântului Munte Athos, din punctul de vedere al prezenței românești acolo, fusese antamată de alți înaintași,

începând cu aromânul D. Bolintineanu. Ceea ce am făcut eu în plus era, cred, necesar și important; în fața unor realități dramatice, a unui tablou milenar ajuns în ruină și purtat pe umerii oboșiți ai unor călugări bătrâni și bolnavi, să încerc a deschide izvoarele încă posibile ale reînvierii tradițiilor. Iar ca exemplu că totul era posibil, am creionat, după natură, portretul unui călugăr cu fire de haiduc, basarabeanu Neofit, Tifoen în carte. Potrivit cu versurile lui Radu Gyr: „*Cred în sfinți, dar și-n voinici/ Cred în flori și-n semeni,/ Căci tăcuții mucenici/ Cu haiducii-s gemeni.*” Un visător și un om practic, prototipul românului care amestecă râsul cu plânsul și înlocuiește deznădejdea cu speranța. Trăsături morale, care fac parte din convingerile patriotice, mai puternice uneori la cei răzleți în lume, decât la cei rămași acasă.

Recent, în primăvara lui 2013, Fundația Europeană Titulescu, sprijinită de Primarul Sectorului 2 al Capitalei, Neculai Onțanu, a publicat o ediție de lux, la *Monitorul Oficial*, care se intitulează *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*. I-am schimbat titlul, la sugestia unor prieteni, care știau, din documentele publicate în volumele din ciclul *Ambasador la Atena*, cât de mult m-am zbatut pentru punerea în mișcare a mecanismului de revitalizare a prezenței românești la Muntele Athos. Se știe că m-am folosit, în acest demers, până și de vizita lui Nicolae Ceaușescu în Grecia, din 1976. Textele care atestă inițiativele și demersurile mele există în arhivele Ministerului de Externe, de unde le-am reprodus, pentru a nu mă acuza cineva că, scriitor fiind, am inventat toate poveștile din carte.

Sunt explicate, în preambulul noii cărți, împrejurările concrete ale propunerilor mele sistematice – de a se conjuga eforturile autorităților laice și religioase de-acasă, cu declanșarea unor relații favorabile ale complicatului și anevoiosului proces de aprobare, de la Patriarhia Ecumenică din Istanbul și de la autoritățile politico-diplomatice grecești, pentru ca tinerii monahi să ajungă din România la Sfântul Munte. Iar odată ajunși acolo și puși la probele grele, de zi și de noapte, unii rezistau cu greu. Trebuiau să fie nu numai călugări, dar și zidari, tâmplari, fierari, tractoriști, grădinari, la schiturile și mitoacele («colibe») românești, dar și la marile mănăstiri, care depindeau toate de acestea.

În paralel cu aceste telegrame și alte documente, am reprodus din *Caietele CNSAS*, anul II, nr. 2(4) din 2009, o parte din amplul studiu, semnat

de tânărul istoric, Adrian Nicolae Petcu, intitulat *Activitatea Departamentului Cultelor în atenția Securității* (1970-1989). În cadrul acestuia figurează și subcapitolul BOR, *Securitatea, Departamentul Cultelor și Muntele Athos*, consacrat integral acțiunilor întreprinse de mine și colaboratorii mei de la Atena, în rezolvarea acestor complicate probleme. Am socotit că e bine să reproduc integral documentele, ca să fiu în ton cu atâta lume, care se dă în vânt să descopere tainele unor dosare din arhivele Securității. Acolo se nota, de exemplu, faptul că, „între 1974-1976, Brad susținea realizarea unui film documentar istoric despre muntele Athos și Grecia în general, sub egida Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene (AISSEE), condusă de academicianul Emil Condurachi. Relațiile culturale, multe sub egida UNESCO și AISSEE, se dezvoltau tot mai mult, întâlnirile, simpozioanele științifice, călătoriile reciproce de documentare, schimburile de intelectuali fiind nenumărate în această perioadă.”

M-am mirat că n-au găsit în telegrama lor și unele trimiteri la activitatea «Casei de Cultură a Prieteniei Eleno-Române», inițiată tot de mine, fără fonduri speciale de-acasă, condusă o vreme de poeta Ioanna Tsatsos, soția Președintelui elen, apoi de scriitorul-academician Petros Haris.

Mă bucur că documentul respectiv l-a amintit pe Emil Condurachi, tatăl lui Zoe Petre, fiindcă el mi-a fost de real ajutor în relațiile cu lumea științifică și academică ateniană, precum un eminent ambasador itinerant. Notez că nu era grec de origine, cum i se spunea de către adversarii săi, ci provenea dintr-o familie moldovenească, ai cărei copii mureau unul după altul. Ca să-l salveze pe ultimul, conform unei tradiții vechi, familia și-a luat un nume străin, încurcându-i astfel toate socotelile morții.

Dar, fiindcă veni vorba de numele unor oameni legați, într-un fel sau altul, de problemele Sfântului Munte, la prezentarea cărții se aflau în marele salon al Casei Titulescu Adrian Năstase, președintele Fundației, proaspăt eliberat din închisoare, dar și generalul Iulian Vlad, binecunoscut din spectacolul televizat al întâmplărilor dramatice din zilele și nopțile lui decembrie 1989.

După mai mulți vorbitori, printre care și istoricul George G. Potra și ambasadorul Nicolae Ecobescu, succesorul meu la Atena, luând cuvântul în final, am ținut să le mulțumesc lui Adrian Năstase, pentru că a inițiat o aprobare a Parlamentului, prin care s-au alocat 200.000 de euro pentru

lăcașurile de cult românești de la Muntele Athos, iar lui Iulian Vlad, pentru faptul că subordonații săi de la Securitate au urmărit cu ochi buni, cu idei, propuneri și acțiuni concrete, ca niște patrioți, ani de zile, acțiunile acelea dificile, dar importante.”

3. Conținutul romanului. Romanul este structurat în 24 de capitole, grupate în două părți, fiecare capitol având un titlu sugestiv, ca în romanele sadoveniene.

În prima parte, autorul (care acceptă să i se spună *Filosoful*, pentru că prea le știa pe toate, de la istoria daniilor românești la Sfântul Munte, până la probleme de geografie, botanică sau teologie), însoțit de călugărul Tifoen, pe post de ghid, face o călătorie în jurul Muntelui Athos, cu vaporul lui Manolis, la distanța regulamentară de 200 de metri față de țărm (fiindcă pe vapor se aflau și femei). *Scriitorul* (mă rog, *Filosoful*!) admiră frumusețea peisajului, analizează lumea pestriță de pe vasul de croazieră al lui Manolis, iar când vasul trece prin dreptul unor așezări monahale, este preocupat de daniile domnitorilor români pentru respectivele mănăstiri sau schituri.

Cea de-a doua parte, descrie călătoria celor doi protagoniști de la un așezământ monahal la altul, pretext pentru a-și amintit lucruri care trimit la realitățile românești. Toți monahii tânjesc după dorul țării în care s-au născut („N-avem decât o singură țară... Că nu vrem și nu putem s-o schimbăm cu alta, după placul nu știu cui...”, zice și *Bibliotecarul*, personaj important al romanului.).

Așa cum observa Eugen Simion, literatura română a folosit biserica și viața religioasă ca sursă de inspirație, numai că perspectiva de prezentare era una comică: „preoți lacomi și afemeiați, chefuri teribile la mănăstire, lupte aspre pentru putere, în interiorul unei parohii...”.

Aproape nimic din toate acestea în romanul lui Ion Brad, chiar dacă accentele satirice nu lipsesc cu totul: fundul unui ierarh este prea mare, pentru a încăpea în scaunul unei strane; doi catări au primit numele unor apostoli: *Petru* și *Pavel* etc. Dar multe personaje ale romanului – monahi – se impun ca destine singuratece, uneori tragice. Aceștia par obosiți, după multele rugăciuni, slujbe și zile de post, atinși de bolile bătrâneții. Așa este și călugărul Tifoen, ajuns la Athos când avea 15 ani, unde s-a adaptat lumii străine și greutăților vieții. Pentru a supraviețui, el se ocupă cu creșterea câinilor de

vânătoare, pe care îi vinde negustorilor greci. Legătura cu țara natală (era născut în Basarabia) este păstrată, în chip miraculos, printr-un izvor cu apă dulce, aflat în mijlocul casei sale, izvor care ar veni, pretinde Tifoen, direct din Dunăre, fiindcă fluviul Dunărea nu se risipește imediat în mare, ci „curge pe sub toate mările, până aici, în dreptul Muntelui”!

Filosoful este uluit de umanitatea pe care o descoperă în lumea călugărilor, care se conduce încă după legi ancestrale. Ne putem imagina cât de șocați au fost monahii, care s-au întâlnit cu un turist american, venit să „internaționalizeze” Sfântul Munte și să îi schimbe înfățișarea: „șosele moderne, între toate mănăstirile și schiturile, încălzire centrală pe baze nucleare... Da, nu vă mirați, insistă el, o microcentrală nucleară nici n-ar avea ce face pe-o suprafață atât de mică... Încapă chiar și-n pivnița unei biserici, a unei mănăstiri, a unei case ca asta... Nu mai vorbesc, desigur, despre lumina necesară pentru deservirea mănăstirilor-hoteluri, a telefericelor, care vor lega, pentru început, «Stâncile eremiților» de cele trei piscuri ale Sfântului Munte.” (p. 197).

Pe lângă participarea la slujbele zilnice, la rugăciunile tot zilnice, călugării mai au și câte o „ascultare” personală: unul este *Croitor*, altul *Ceasornicar*, altul *Tractorist*, *Bibliotecar* sau *Scriitor*. Toți sunt „flămânzi, istoviți de post și de sărăcie, de toate ingenuncherile celor trei slujbe obligatorii ale fiecărei zile și nopți, întărâtați de lăcomia necontrolată a bătrânețelor”. Toți au în suflet dorul după țara natală. Călugărul Ioachim, de la Provata, are în chilia proprie portretul lui Avram Iancu și o copie a *Testamentului* acestuia, ceea ce trădează dragostea puternică față de locurile de baștină.

Monahii sunt comparați cu personajul biblic, Iona, care a trăit patru zile în burta unui pește uriaș, ca pedeapsă pentru că nu a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu.

Multe personaje pleacă de la persoane reale, cunoscute de scriitor: Tifoen, cum spune Ion Brad, „nu este decât o transcriere liberă a vieții călugărului Neofit Negară, originar din Basarabia, pe care l-am ajutat să-și revadă țara de baștină, după cincizeci de ani.” Călugărul Platon Constantin Ciprian, care avea în capitala Sfântului Munte un atelier de reparat ceasuri, a devenit în roman *Ceasornicarul* etc.

Deși „voturile” oricărui călugăr sunt *ascultarea*, *fecioria* și *sărăcia*, lumea în care trăiesc aceștia nu este lipsită de anumite tensiuni, pentru că și călugării

sunt, la urma urmei, oameni. Călugărul Dometie Trihenea (caz real) a părăsit Mănăstirea Zografu, unde era stareț, întrucât călugări bulgari l-au amenințat că îl vor arunca de pe stânci în mare, dacă nu pleacă de la ei!

4. Despre stil și arta literară. Elaborat la Atena, pe parcursul a doi ani (1978-1980), romanul *Muntele catârilor* este rodul unei temeinice documentări privind istoria și viața călugărilor la Sfântul Munte. Dar documentele istorice citate nu sufocă textul, pentru că scriitorul este mereu atent la detaliile de viață trăită.

Este demn de remarcat și vocabularul adaptat tematicii romanului, cu zeci de cuvinte luate din limba monahilor: *aghiorit*, *a se nevoi*, *arhondaric*, *arsana*, *chinovial*, *gheronda*, *katholikon*, *kinotită*, *protos*, *trapeză* etc.

Așa cum a remarcat criticul literar Șerban Cioculescu, Ion Brad este, în acest roman, „poet în proză, ca și în versuri”, cum rezultă și din pasajul următor: „Amurgul muri curând, în prohodirea clopotelor de vecernie, înghițit de mare. Nu se mai auzeau decât valurile ușoare de la prora vaporului și salturile delfinilor de la pupă. Amuțise și difuzorul lui Manolis, fiindcă mănăstirile, câte mai erau, căzuseră, cu umbrele lor cu tot, scufundate, în adâncul serii. Se dăduseră înfrânți și locuitorii pasageri ai babilonului nostru plutitor, îngerii sălbatici și babele pornite să cucerească lumea. Legănat așa, la distanța reglementară, de două sute de metri, și după întreg înconjurul de-o zi, Muntele mi se păru acum, într-adevăr, un candelabru imens, cu mii de brațe încheștate de toarte cerului.” (p. 107).

Stilistic vorbind, „limba vechilor cazanii” se îmbină, fără ostentație, cu limba actuală, cum recunoaște însuși romancierul, în răspunsul pe care mi l-a dat, la o întrebare despre acest roman: „Și cum acțiunile, petrecându-se în prezent, nu puteam rămâne doar la limba vechilor texte, invocate și în liturghiile la care am participat, chiar și în vorbirea călugărilor, am fost obligat să procedez la un amestec de limbaje, la căutarea unui stil nou, contemporan, dar cu arome de «limbă veche și-nțeleaptă», cum spunea Eminescu.”

5. Concluzii. Romanul *Muntele catârilor* este cel de-al patrulea roman publicat de Ion Brad, după *Descoperirea familiei* (1964), *Ultimul drum* (1975) și *Raiul răspopiților* (1978). Era romanul preferat al scriitorului. S-a bucurat de o foarte bună primire din partea criticii literare. Au scris elogios despre carte Șerban Cioculescu („o carte menită clasicității”), Eugen Simion, Mircea Zăciu („Între cărțile de proză ale acestui fecund scriitor, *Muntele* e poate cea

mai frumoasă.”), Aurel Martin, Dumitru Micu, Constantin Sorescu, Virgil Căndea, Sultana Craia, Răzvan Voncu și alții.

Originar din satul Pănade, din apropierea Blajului (unde se născuse și savantul Timotei Cipariu), Ion Brad a fost toată viața un greco-catolic convins, după Revoluție putându-și reafișa apartenența la această confesiune, devenind un luptător pentru drepturile Bisericii Greco-Catolice. De aceea a și fost numit, de către regretatul Cardinal Lucian Mureșan, „un ambasador al Blajului la București”.

Totuși, Ion Brad a vizitat Muntele Sfânt, leagănul Ortodoxiei, pentru că, la fostul ambasador, mai puternică decât confesiunea era *dragostea de țară*. E bine să nu uităm acest lucru, mai ales azi, când cei care își iubesc țara sunt considerați „naționaliști”. Dacă a-ți iubi țara înseamnă a fi „naționalist”, atunci și eu mă consider „naționalist”, urmând exemplul poetului Ion Brad!

Ion Brad și Ilie Rad, în locuința din București a scriitorului, 23 iulie 2013.

Cu călugărul român din Basarabia, Neofit Negară (al cărui prenume, citit invers – Tifoen – este numele unui personaj principal al romanului), pe puntea vaporului lui Manolis, mergând spre Athos. Foto: Brad, 2013, p. 346.

Septembrie, 1976. Acum 50 de ani, în interiorul Muntelui Athos se putea circula doar pe jos sau cu catării. În imagine: ambasadorul României în Grecia, poetul Ion Brad, pe spinarea catărului Pefka. Foto: Brad, 2013, p. 346.

La bolnița Mănăstirii Iviron, cu un călugăr român bolnav. Foto: Brad, 2013, p. 349.

Ion Brad, la casa românească din Provata. Foto: Brad, 2013, p. 349.

La marea poartă a Schitului românesc Prodromu. Foto: Brad, 2013, p. 351.

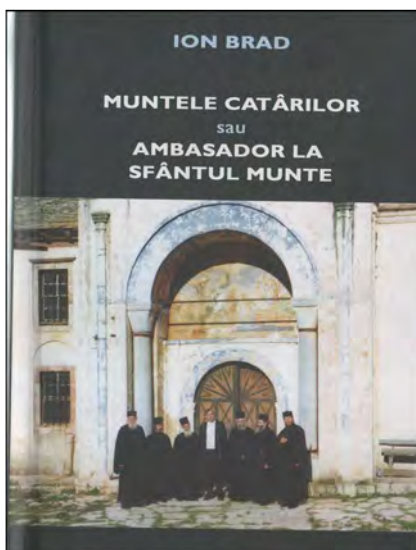
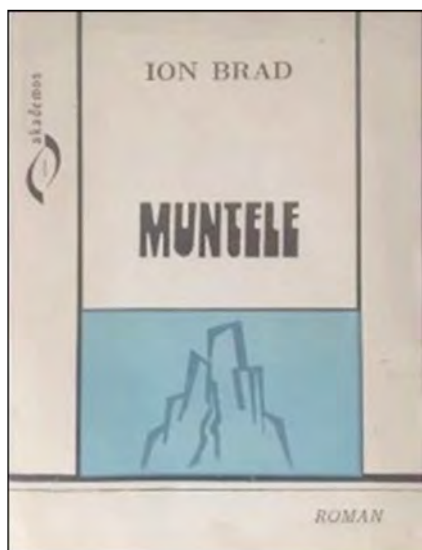
Cu părinții Mathias, Veniamin, Dometie și Ilarion, în fața Bisericii de la Schitul Prodromu.
Foto: Brad, 2013, p. 351.

Sosind cu catării la Schitul românesc Prodromu.

În curtea primei mănăstiri athonite, Marea Lavră, sub castanul milenar, plantat de către Sfântul Atanasie Athonitul.

Cele patru ediții ale romanului *Muntele catârilor*, apărut, cu titluri modificate, în anii 1980, 1992, 1996 și 2013.

VII. Trei monahi români de la Muntele Athos, în audiență la președintele Nicolae Ceaușescu (Atena, 28 martie 1976)

Nicolae Ceaușescu, la întâlnirea cu cei trei călugări: Arhimandritul Dometie Trihenea (†1985), starețul Chiliei „Sfântul Ipatie”, Ieromonahul Veniamin Popa (†1994), starețul Schitului Românesc Prodromu, și Ierodiaconul Neofit Negară (†1999), reprezentantul Schitului Lacu

1. Preliminarii. În 1976, Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită oficială în Grecia, la invitația Președintelui Constantin Tsatsos, marele filosof și om de cultură. Ambasador al României la Atena era poetul Ion Brad, care a îndeplinit această funcție timp de 9 ani (1973-1982). Despre activitatea de ambasador în Grecia a lui Ion Brad stau mărturie cele 6 volume de memorii pe care le-a scris, în ciclul *Ambasador la Atena*. Sunt volume de amintiri, combinate cu citarea unui mare număr de documente.

Unul dintre cele mai interesante momente ale acelei vizite îl constituie întâlnirea, neoficială, dintre Președintele Nicolae Ceaușescu și trei călugări

români de la Muntele Athos, întâlnire propusă și organizată de ambasadorul Ion Brad. Această întrevvedere, decisivă pentru statutul așezămintelor românești și pentru viitorul călugărilor români de la Sfântul Munte Athos, i-a avut ca protagoniști pe Arhimandritul Dometie Trihenea (†1985), starețul Chiliei „Sfântul Ipatie”, Ieromonahul Veniamin Popa (†1994), starețul Schitului Românesc Prodromu, și pe Ierodiaconul Neofit Negară (†1999), reprezentantul Schitului Lacu (acesta din urmă, sub numele Tifoen, fiind personaj principal în romanul lui Ion Brad, *Muntele catârilor*, publicat în 1980).

Contextul în care a avut loc acea întâlnire era unul foarte complicat, după cum a arătat istoricul Adrian Nicolae Petcu, în subcapitolul *BOR, Securitatea, Departamentul Cultelor și Muntele Athos*, din studiul mai larg al aceluiași istoric, *Activitatea Departamentului Cultelor în atenția Securității (1970-1989)*, publicat în *Caietele CNSAS*, anul II, nr. 2 (4) din 2009. „Statutul acestui spațiu panortodox monahal – scrie istoricul Petcu – se schimbase substanțial, după 1945, când statul grec exercita deplina suveranitate asupra acestuia și când mănăstirile cunoșteau cea mai scăzută rată demografică¹⁰. La acestea se adăugau, după 1965, manifestările de răzvrătire a unor mănăstiri autohtone față de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, care era acuzată de conslujire cu Biserica Catolică. În perioada 1971-1974, Athosul a fost tulburat de nesupunerea unor călugări, care nu acceptau deloc ca Patriarhul ecumenic să țină rugăciuni împreună cu Papa, fapt pentru care Fanarul a cerut chiar utilizarea forțelor de ordine grecești, pentru expulzarea rebelilor.” (apud Brad, 2013, p. 41-42).

Chiar dacă problema românilor la Muntele Athos a fost adusă în discuție la Sărbătoarea Mileniului Athonit, din 1963, când Patriarhul Justinian Marina a participat la festivitățile organizate atunci în peninsula athonită, cu greu s-a putut concretiza ceva, în mare parte din pricina regimului politic din România.

2. Din culisele organizării întâlnirii. Întâlnirea dintre Nicolae Ceaușescu și cei trei monahi de la Athos a fost ideea ambasadorului Ion Brad. Dar iată mărturia acestuia:

¹⁰ *Orthodoxia*, anul IV, nr. 1, 1952, p. 41, 61-62.

„Nu mai descriu alte momente ale acestei vizite, ca să amintesc faptul că, întorși la Palatul prezidențial, protocolul stabilit în prealabil mai suferea o abatere: Nicolae Ceaușescu primea vizita a trei călugări români de la Muntele Athos. Fusesse tot ideea mea și n-a fost rea deloc. Cei trei bătrâni, trecuți fiecare de 70 de ani, arătau încă palizi, după postul îndelungat al Paștilor care se apropiau, dar se țineau bine pe picioare, obișnuiți cu drumurile grele de munte. Veniamin Popa, starețul mai puțin simpatic de la Schitul românesc Prodromu, era mai subțirel și agil ca o vulpe. Dometie Trihenea, originar din părțile Sibiului, înalt, drept și bine făcut, avea alura unui oier cu turme bogate. Fusesse nu de mult stareț al Mănăstirii Zografu, reconstruită de Ștefan cel Mare. Dar câțiva călugări bulgari, răzvrătiți, încălcând regulile monahale, l-au amenințat că-l aruncă de pe stânci și l-au alungat din post. Acum locuia, împreună cu un copământean al său, la Schitul «Sf. Ipatie», care ținea de Mănăstirea Vatopedu – «micul Paris» al Sfântului Munte.

Al treilea călugăr se numea Neofit Negară, basarabean de origine, personajul cel mai dinamic și descurcăreț, pe care aveam să-l cunosc mai bine doar în toamna anului 1976.

Pe rând, toți trei i-au prezentat șefului Statului român preocupările și necazurile lor, ținând să laude – ca să audă și pereții Palatului – buna lor colaborare cu frații greci, dar și dorința de-a primi din România «sânge proaspăt», călugări tineri, să mai salveze ceva din așezămintele și valorile spirituale românești.

I-au dăruit lui Ceaușescu o icoană nouă – n-aveau voie să le înstrăineze pe cele vechi – și câteva obiecte de lemn – un potir, o cutie plină cu smirnă și tămâie, cioplite de mâinile meșterilor de la Sfântul Munte. Iar acesta le-a promis sprijinul Cultelor din România și ne-a dat, lui Macovescu și mie, sarcina să ne ocupăm de toate aceste chestiuni.” (Brad, 2003, p. 255-256).

3. Fragmente din alocuțiunea arhimandritului Dometie Trihenea, la întâlnirea cu Nicolae Ceaușescu.

Pe site-ul *basilica.ro*, am găsit fragmente din alocuțiunea rostită de către arhimandritul Dometie Trihenea, pe care o redăm mai jos, cu regretul că nu avem textul *in extenso*, iar celelalte două alocuțiuni ar trebui căutate prin arhive.

„Mult Stimate domnule Președinte Nicolae Ceaușescu,

Vă rugăm să ne dați voie să ne alăturăm și noi, trei călugări români de la Muntele Athos, la bucuria poporului grec prieten, care v-a primit cu căldură

și deosebită stimă, ceea ce adeverește că Domnia Voastră, cu deplină credință și demnitate, lucrați nu numai pentru binele României, dar și pentru binele, pacea și buna învoire a popoarelor din Balcani. [...]

Suntem aici, de față, Domnule Președinte, trei călugări din trei provincii românești: întâiul este starețul Schitului Prodromu, Veniamin Popa, din Iași; al doilea Neofit Negară, din Schitul Lacu, de loc din Basarabia, care știm că este pământ românesc; al treilea sunt eu, Arhimandritul Dometie Trihenea, carele a ocupat postul de stareț 10 ani la Mănăstirea Zografu, fiind eu de loc din Tilișca, jud. Sibiu.

Desigur, ar fi venit cu noi aici și alți monahi, reprezentanți din celelalte provincii românești, dar nu le-a îngăduit etatea, fiind prea bătrâni. Cu toate că și noi am albit, noi suntem cei mai tineri, Domnule Președinte! [...]

Iubirea de Țară am purtat-o în suflet pe plaiurile Muntelui Athos, unde am păstrat așezămintele românești, credința și limba noastră.

Pentru a duce mai departe viața monahală, dar mai ales pentru a păstra valorile artistice și documentele istorice, care interesează nația noastră, dar care sunt și valori ale întregii umanități, avem lipsă de oameni tineri. Ei trebuie să facă, așa cum fac frații lor greci, cu grijă și osteneală, așa fel ca să nu se strice nimic din ceea ce scrie cronica: «Prin darul și osârdia domnilor români s-au zidit din temelie ori s-au renovat multe mănăstiri, s-au zugrăvit biserici, paraclise și trapeze, s-au făcut ziduri de apărare, turnuri de veghe, s-au dăruit cărți de slujbă și odoare de preț, icoane ferecate în aur și argint, epitafe cusute în fir de aur și împodobite cu pietre scumpe și mărgăritare, care, împreună cu bibliotecile, alcătuiesc azi tezaurul de mare preț și comorile de artă ale Athosului.»

Venim cu deosebit respect să vă rugăm ca această necesitate să fie cunoscută și de guvernul grec, pentru ca așezămintele românești din Sfântul Munte să se bucure de aceleași drepturi egale, de care se bucură frații monahi greci – să aibă libertatea de a veni la viața monahală mai mulți novici români.

Aceasta ar întări și mai mult prietenia dintre România și Grecia, pentru care Dumneavoastră, împreună cu Președintele Greciei și cu Domnul prim-ministru Karamanlis, faceți eforturi cu adevărat istorice. [...]

Vrem să mulțumim, Domnule Președinte, și pentru faptul că, în sărăcia noastră, am fost ajutați în ultima vreme cu pâine din țărâna Țării Românești, cu haine și cu altele trebuincioase traiului.

Ne vom ruga fierbinte ca Pronia să dăruiască Domniei Voastre sănătate, putere de muncă și de luptă, ca să ne apărați țara și s-o îmbelșugați, ca să vă pomenească întotdeauna urmașii în fruntea întemeietorilor de țară.

Cu aceste gânduri încheind, vă rugăm să primiți, stimate Domnule Președinte, respectele, plecăciunile și mulțumirile din partea a 50 de călugări români din Athos.”

4. Memoriul ambasadorului Ion Brad, trimis la București, pentru promovarea intereselor românești la Muntele Athos. La scurt timp după încheierea vizitei lui Nicolae Ceaușescu, în Grecia, ambasadorul Ion Brad expediază în țară o scrisoare pe tema *Măsurilor pentru promovarea intereselor românești la Athos*:

„Pentru punerea în aplicare a indicațiilor date de președintele Nicolae Ceaușescu, în cursul vizitei la Atena, privind soluționarea unor probleme legate de Muntele Athos, în urma vizitei pe care am făcut-o la așezămintele românești și a discuțiilor avute cu Consiliul de conducere (Kinotita), cu unii egumeni ai mănăstirilor grecești, ca și cu reprezentanții oficialităților, în special cu Ioannis Vlahos, viceguvernator al Muntelui (care reprezintă interesele politice și consulare ale guvernului grec), transmit următoarele propuneri și sugestii:

I. Trimiterea unor noi călugări din țară.

Având în vedere vârsta foarte înaintată a călugărilor români, starea gravă a sănătății lor (ceea ce va face ca trei sferturi dintre ei să dispară în curând), problema principală a Muntelui Athos o reprezintă pentru noi trimiterea urgentă a unui număr cât mai mare de călugări tineri, bine pregătiți, sănătoși, destinați să preia punctele cheie și anume:

a) la Schitul Prodromu, unde este necesar să se creeze o majoritate nouă, în vederea schimbării starețului, care nu mai este fidel promovării intereselor românești;

b) la Provata, unde există două case cu importante proprietăți, odore bisericești, bibliotecă etc., cei doi călugări sunt grav bolnavi și înaintați în vârstă, înlocuirea lor se impune cu maximă urgență; la Schitul Lacu, la Sf. Ipatie, la Colciu și la alte case românești, care au resurse economice importante, ce pot asigura viața călugărilor români, evitându-se în acest fel cererile repetate de ajutoare.

Ținând seama de specificul Muntelui Athos și de dificultățile existente, recomandăm ca, la selecționarea și trimiterea noilor călugări români, să se aibă în vedere următoarele:

- să fie sănătoși, să aibă o pregătire multilaterală, necesară vieții monahale, dar și cultivării pământului, punerii în valoare a potențialului economic existent la așezămintele athonite. (Numai la Sf. Ipatie există 70 de pogoane teren.) Menționăm, de asemenea, că doi dintre cei patru călugări sosiți în ultimul timp la Athos acuză o stare proastă a sănătății și insistă să se întoarcă în țară;

- un număr cât mai mare dintre ei să fie hirotoniți acasă, pentru a nu depinde de procedurile Athosului, care sânt foarte complicate.

- c) Ca tactică, socotim necesar ca, în cererea de trimitere a primului lot de călugări, să fie cuprins un număr mai mare, pentru a ne servi și ca mijloc de presiune față de autoritățile elene, care dau viză.

- d) Să fim consultați din timp asupra repartizării lor la diferitele mănăstiri, schituri și case, pentru a nu se crea situații confuze, care să fie speculate apoi de egumenii greci.

- e) În cazul că delegația Patriarhiei Române se va deplasa la Patriarhia Ecumenică, pentru a se urgenta avizele respective, să se facă uz de faptul că atât Kinotita, cât și conducerile diferitelor mănăstiri grecești de la Muntele Athos au subliniat dorința de-a primi cât mai mulți călugări români tineri, care să continue tradițiile și legăturile bune ce există cu călugării greci. Dacă se consideră că este mai bine să se prezinte cereri scrise, rugăm să fim anunțați, întrucât *starețul Schitului Lacu, Neofit Negară*, se pregătește să aducă o cerere nominală (cinci persoane) din partea Mănăstirii *Sf. Pavel*, în timp ce Dometie Trihenea ne va trimite cereri nominale de la *Vatopedi* și *Stavronikita*, iar Veniamin Popa din partea *Lavrei*.

- f) Dacă autoritățile elene, cu care sântem în contact (Ministerul Afacerilor Externe, guvernatorul și viceguvernatorul de la Athos), ne vor face în continuare dificultăți în acordarea vizelor pentru călugării noștri, sântem de părere să urmăm sfatul dat de egumenii unor mănăstiri grecești de la Athos, de a ne adresa direct primului ministru, C. Karamanlis, în această chestiune.

II. Trimiterea unor ajutoare materiale din țară.

1. După rezolvarea problemelor legate de trimiterea unor călugări tineri, este necesar să se elaboreze un studiu realist și bine documentat privind

perspectivele reale ale Schitului *Prodromul*, ale cărui reparații și întreținere necesită investiții foarte mari. Va trebui să se țină seama și de faptul că schitul aparține de *Lavra*, cea mai importantă mănăstire athonită, ceea ce creează o serie de complicații.

2. Să se ceară avizul Patriarhiei Ecumenice și guvernatorului Muntelui Athos de fiecare dată, când se oferă ajutoare materiale mai importante așezămintelor monahale românești. În acest sens, am fost rugați atât de reprezentanții Kinotitei, cât și de guvernator.

3. Ajutoarele materiale să fie trimise pentru cele două așezăminte principale, și anume: *Prodromu* și *Lacu*, urmând ca împărțirea lor să se facă mai ușor și mai judicios.

4. Patriarhia Română să ajute atât pe Neofit Negară, de la Lacu, cât și pe Dometie Trihenea, de la Sf. Ipatie, să-și cumpere din țară, în lei, tractoarele necesare cultivării terenurilor de care dispun.

5. Pentru această toamnă, am fost rugați să se trimită din țară dulame, bocanci (care se uzează foarte repede), precum și unele alimente, ca brânză în cutii metalice, pește sărat, unele medicamente de uz curent etc.

III. Alte acțiuni.

1. Invitarea în țara noastră a unei delegații a Kinotitei și a egumenilor principalelor mănăstiri de la Athos, care să se poată convinge la fața locului de seriozitatea vieții monahale din țară și de atitudinea statului român față de biserică. Invitațiile să fie nominale.

2. Invitarea în țara noastră a viceguvernatorului Muntelui Athos. Invitația să fie trimisă de Patriarhia Română, pe adresa Ioannis Vlahos, str. Mitropoleos nr. 2, Salonic. Totodată, să fie invitat și Dimitrios Vamvacas, secretar al guvernatorului de la Athos. Cei doi ne-au promis că vor alcătui o listă cu situația gravă a călugărilor români, care va pleda în fața autorităților centrale aducerea de noi călugări din România.

3. Guvernatorul Muntelui Athos, D. Tzamis, care este invitat în țara noastră, să primească titlul de Doctor Honoris Causa al Facultății de Teologie din București, alături de alți teologi greci.

4. Având în vedere lipsa drumurilor practicabile la Prodromu, autoturismul ARO de la acest schit să fie cedat în folosință guvernatorului Muntelui Athos.

Această rugămintă ne-a fost adresată de viceguvernator, care a arătat că, dacă Patriarhia Română este de acord cu această idee, trebuie s-o anunțe și pe cea Ecumenică în acest sens.

5. În vederea creării unor bune relații cu conducerea de la Mănăstirea *Lavra*, de care ține *Prodromu*, rugăm să se studieze posibilitatea oferirii de către Patriarhia Română sau de una dintre mitropolii, a unui nou autoturism ARO pentru această mănăstire. Conducerea ei ne-a formulat această rugămintă.

6. Viceguvernatorul Ioannis Vlahos ne-a relatat că, într-o scrisoare trimisă la Patriarhia Ecumneică, Patriarhia Română s-a referit la proprietățile românești de la Muntele Athos. Cunoscut fiind regimul proprietății de aici, rugăm ca pe viitor să se evite, în scris sau în discuțiile curente, asemenea formule, care provoacă suspiciuni, atât din partea administrației locale, cât și a Guvernului grec.

7. Propun, de asemenea, ca, la prima deplasare în țară, să discutăm cu toți factorii de răspundere unele aspecte indicate în etapa următoare a eforturilor ce trebuie să le facem, pentru îndeplinirea indicațiilor date de conducerea noastră superioară.” (*Ibidem*, p. 406-409).

5. Ecurile raportului trimis. Memoriul ambasadorului Ion Brad, trimis autorităților de la București, nu a rămas fără rezultat. Iată tot mărturia autorului:

„Primul efect al raportului meu despre problemele Muntelui Athos a fost anunțul transmis prin Iuliu Dobroiu, de la Direcția III, că în câteva zile se vor trimite pentru călugării români, cu un camion TIR, câte 500 kg de grâu, fasole și paste făinoase, câte 250 kg de zahăr și orez, 1000 kg făină, 1000 cutii conserve și 1500 litri gaz, motorină și benzină. [...] Eram mulțumit că reușisem aducerea din țară a primilor călugări tineri și că obținusem sume importante în valută, transmise prin Elveția, pentru reparațiile de la Schitul Prodromu.”

De asemenea – putem continua noi –, s-a netezit calea venirii ulterioare a altor călugări tineri români la Muntele Athos, în condițiile în care Guvernul grec refuza vize de intrare unor călugări români și nu numai, pentru a putea prelua, de către statul grec, sfintele lăcașuri, rămase fără viețuitori. BOR a trimis la Athos călugări dedicați, în frunte cu Petroniu Tănase (canonizat în 2025), venit de la Mănăstirea Neamț, care a fost stareț al Schitului Prodromu din 1985 până la trecerea sa la Domnul (în 2011).

6. Cum a reflectat *Scânteia* momentul respectiv. În ziarul *Scânteia*, din 30 martie 1976, la p. 4, există un articol intitulat *Din programul zilei de duminică*, în care se menționează și momentul întâlnirii lui Nicolae Ceaușescu cu cei trei călugări athoniți:

„Tot în cursul zilei de duminică, președintele Nicolae Ceaușescu a primit reprezentanți ai călugărilor români de la muntele Athos, care au ținut să aducă omagiul lor șefului statului român și să-i mulțumească pentru eforturile pe care le depune, împreună cu conducerea Republicii Elene, pentru dezvoltarea, pe mai departe, a relațiilor tradiționale dintre cele două țări, pentru promovarea spiritului păcii în Balcani și în lumea întreagă.

Mulțumind, președintele Nicolae Ceaușescu le-a urat multă sănătate și a dat o apreciere deosebită faptului că, trăind în Grecia, ei aduc o contribuție la prietenia dintre cele două popoare și, împreună cu confrății lor greci și întreaga comunitate, continuă să păstreze tradițiile și valorile culturale și spirituale de la muntele Athos.”

După cum se vede, acest articol este redactat în limba de lemn a epocii. *Muntele* este scris cu minusculă, iar epitetul *Sfânt* lipsește, ca și când Muntele Athos ar fi o instituție oarecare.

7. Concluzii. Momentul primirii, de către Nicolae Ceaușescu, a celor trei călugări de la Muntele Athos a fost filmat, iar câteva secvențe s-au dat la buletinele de știri din România. *Scânteia* nu a publicat fotografia cu Ceaușescu și cei trei călugări, care se păstrează, totuși, în arhiva comunismului românesc. Știm acest lucru din mai multe surse. Astfel, protosinghelul Caliopie Apetrei, fost stareț al Mănăstirii Sihăstria, îi scria lui Dometie Trihenea: „Ce mult m-am bucurat de cei trei părinți, care au fost la Atena, în întâmpinarea dl. N. Ceaușescu, șeful României – din care cred că unul ați fost desigur cuviosia voastră – ați fost dați de vreo două-trei ori la televizor și ce bucurie a fost la toți românii care v-au văzut, ați făcut un gest f. frumos și național și cred că va fi cu rod... Cred că în acest an se va hotărî mai mult ca oricând viitorul românilor de la Athos – vom vedea.”¹¹

¹¹ <https://basilica.ro/cum-l-au-convins-monahii-athoniti-romani-pe-nicolae-ceausescu-sa-ajute-innoirea-obstilor-lor-din-sf-munte>. Data accesării: 8 noiembrie 2025

De asemenea, una dintre nepoatele aceluiși călugăr, din Sibiu, Dana, îi transmitea: „Când v-am văzut la TV, vorbind cu președintele nostru, toți am plâns.”¹²

În cartea mea, *Convorbiri cu Ion Brad*, „din primăvară până-n toamnă” (aprilie-octombrie 2013), Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p. 320, există și acest fragment:

„– Cum a fost posibil ca Ceaușescu, exponentul unui regim ateist, să se întâlnească, la Atena, cu trei călugări ortodocși? Nu mai înțelegem nimic!

– A fost posibil, cred, din două motive. Omul politic Ceaușescu, în perioada lui bună, normală, și-a înmormântat tatăl cu o ceremonie religioasă.

Apoi, ca român, ținând la neamul său, când nu mai funcționa atât de dramatic stalinista «luptă de clasă», nu putea fi indiferent la prezența istorică a călugărilor români la Sfântul Munte. Sugestiile diplomaților, conjugate cu ale serviciilor speciale, l-au convins că o asemenea întâlnire era binevenită și avantajoasă, chiar și pentru persoana sa, în faza când începuseră unele critici internaționale, unele exagerate, datorate propagandei maghiare, de inspirație sovietică.

Sper că aceste explicații sumare, de ordin psihologic și politic, sunt suficiente pentru înțelegerea momentului respectiv.

Și-apoi, mai cred că Elena Ceaușescu (care s-ar fi opus întâlnirii liderului român cu călugării de la Athos, n. I.R.) nu fusese anunțată în prealabil de acest punct neoficial din programul vizitei lor la Atena.”

Prin eforturile lui Ion Brad și cu acordul lui Nicolae Ceaușescu, „Schitul Prodromu (cu rang de Mănăstire) a rămas al românilor și a fost adus și menținut la cele mai bune condiții, atât în ce privește viața monahală, cât și în ce privesc condițiile materiale.” (Arh. Adrian Grigoriu, martie 2025, pe site-ul https://vk.com/wall815893601_43707. Data accesării: 7 nov. 2025).

Pe baza faptelor prezentate, se poate spune, cu deplin temei, că ambasadorul României în Grecia, Ion Brad, a fost, în același timp, pe toată durata mandatului său, și un autentic ambasador la Sfântul Munte, astfel încât titlul celei de-a IV-a ediții a romanului *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte* este absolut justificat și meritat.

(*Tribuna*, anul XXIV, nr. 560, 1-15 ian. 2026, p. 23-25)

¹² *Ibidem*.

VIII. Despre daniile făcute de domnitorii români către Muntele Athos și cum ajungeau acestea la destinație

Motto: „Niciun alt popor pravoslavnic nu a făcut atâta bine pentru Athos, cât au făcut românii.”

(Porfir Uspenski: Afon III, 3, p. 334)

Inscripție slavonă, aflată (în 1882, n. ns.) în trapeza de piatră a Mănăstirii Zografu, zidită de Ștefan cel Mare, care precizia, în traducere: „Is. Hristos Nika (= ΝΙΚΑΩ înseamnă „a învinge”, „a birui”, în limba greacă, n. ns.). Cel în Christos drept credincios Io Ștefan voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn țării Moldovlachii, fiul lui Bogdan voievod, a făcut acest trapezar în anul 7003 (1495); l-a fundat și l-a sfârșit în luna iunie în 6 și de la domnia sa anul curgător 40.” În colțul din dreapta al pietrei, se vede capul de bou cu steaua, soarele și semiluna. Se pare că inscripția și stema nu mai există, fiindcă vechea trapeză s-a demolat, pentru a se construi alta nouă. Foto: Burada, 1884, p. 112.

1. Ajutoarele românilor pentru Muntele Athos. S-a scris mult despre daniile făcute de domnitorii români Sfântului Munte Athos, cea mai recentă apariție fiind semnată de istoricul Tudor Dinu, cu un titlu incitant: *Grecia din România. Mănăstirile închinat din Țara Românească și Moldova, 1564-1866*, Humanitas, 2025.

Mulți străini au recunoscut aceste ajutoare ale românilor. Alături de Porfir Uspenski, să îl amintim și pe arhimandritul Efrem, egumenul Mănăstirii Vatoped, care declara, la Universitatea din București, în 2000: „*Noi, cei din Sfântul Munte, sântem datori în vecii vecilor Bisericii Ortodoxe Române! Nu uităm că domnitorii români, după împărații bizantini, sânt ctitorii celor mai multe mănăstiri aghiorite.*”

E un lucru cunoscut că, după căderea Constantinopolului sub turci (1453), domnitori precum Neagoe Basarab sau Vasile Lupu „se socoteau pe ei înșiși drept continuatori ai Imperiului Bizantin, ceea ce marele Nicolae Iorga numea «Byzance après Byzance» – «Bizanț după Bizanț».” (*apud* Pălimaru, 2025, p. 171.)

O carte fundamentală pentru problema care ne interesează acum a fost publicată de preotul dr. Teodor Bodogae, profesor la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu, intitulată *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, apărută la Sibiu, în 1940 (pe operă este trecut anul 1941).

Conform acestei lucrări, primele trei veacuri (XIV, XV, XVI) sunt epoca daniilor în bani (pentru clădiri, zugrăveli, odăjdii sfinte). La finalul secolului XVI, începe etapa „închinării” de mănăstiri în România, proces favorizat și de domniile fanariote. „De acum, zeci de călugări cutreieră țara – scrie Bodogae –, venind să administreze moșiile (respectiv să ridice venitul cuvenit) sau colectând, prin Lemnul Crucii și prin moaște sfinte, ajutorul binevoitor al poporului.” (Bodogae, 1940, p. 307). Așadar, călugării aduceau cu ei moaște sfinte, icoane făcătoare de minuni, prin care atrăgeau multă lume, care făcea donații în bani.

Se înțelege că egumenii greci, care administrau mănăstirile închinat, nu investeau nimic din veniturile câștigate în reparații, picturi etc. ale mănăstirilor pe care le conduceau, motiv pentru care unele așezăminte monahale conduse de ei ajunseseră într-o stare degradabilă (avem un exemplu cu Mănăstirea Plumbuita din București, închinată Mănăstirii Xiropotamu de la Muntele Athos, după cum rezultă din pictura celebrului Carol Popp de Szatmáry).

Este ușor de înțeles că domniile fanariote (între 1711/1716 și 1821, unii dintre fanarioți au fost numiți domnitori în Moldova și Țara Românească) au putut favoriza relațiile cu Sfântul Munte, dar danii importante se făcuseră și înainte, de către domnitorii pământenii, mai ales, așa cum spuneam, după căderea Constantinopolului (1453), când unele țări ortodoxe (Grecia, Bulgaria, Serbia) au căzut sub dominația otomană, iar Imperiul Țarist se afla în permanent război cu cel Otoman, deci daniile către Sfântul Munte erau greu de realizat.

Merită citate câteva rânduri scrise de preotul Bodogae, la finalul *Concluziilor generale* ale cărții sale: „De altfel și rămăsesem – după stingerea Bizanțului și a statelor bulgăresc și sârbesc – singura scăpare pentru ajutorarea întregului Orient, căzut atunci la așa de grea năpastă. Rusia pravoslavnică era prea departe, iar mai târziu (de pe la finea sec. XVI începând), când țarii ruși dau voie din când în când călugărilor aghioriți să strângă milă de prin întreaga Rusie, vor face și aceasta parțial și numai la unele mănăstiri. De aceea, tot Principatele noastre au rămas refugiul tuturor [...], atunci când aceștia «nu mai aveau unde să-și plece capul sau să-și întindă mâna» [...]. De aceea voievozii noștri erau asemănați, în ce privește mărinimia și larga înțelegere, cu un Iustinian, cu un Constantin cel Mare sau cu alți mari împărați bizantini. Patriarhii de Constantinopol [îl] numeau pe Vasile Lupu «susținător al întregii Biserici ecumenice, urmaș prea vrednic al împăraților bizantini»; iar învățatul Sevast Kimenites spunea despre Constantin Brâncoveanu că istoria încă n-a cunoscut vreun împărat mai darnic decât el. Iar când veneau călugării să colecteze milă de la credincioșii valahi, atunci cronicarul putea scrie că toți se întreceau în ajutoare, de la Domn până la țăran, de la boierul cel mai avut până la cel mai modest negustor.

Cine va cerceta cu amănunțime tablourile pe care le anexăm, se va putea convinge, chiar și dacă n-a fost la fața locului, că toate cele 20 de mănăstiri mari, cât și multe alte instituții monahale din Sfântul Munte, au fost, veacuri de-a rândul, obiectul celei mai calde atenții din partea voievozilor noștri. Și chiar dacă, dintr-un fel de răzbunare neîntemeiată, monahii români au avut mult să îndure din partea conducerii grecești a Sfântului Munte, iar azi urmașii celor mai mari binefăcători ai Athosului nu au dreptul să-și aibă aici o mănăstire a lor, totuși istoria adevărată trebuie să recunoască românilor, mai

mult decât oricui alt popor, cel mai mare merit în susținerea lăcașurilor de dârză cetate ortodoxă a[le] Athosului.” (Bodogae, 1940, p. 307-308).

Mai recent, fostul ambasador al României în Grecia, Ion Brad, a ajuns la concluzia că daniile voievozilor și boierilor din Moldova și Muntenia ar însemna, „după un calcul aproximativ, pentru secolele XIV-XIX, un miliard șase sute de milioane de piaștri! Piastrul fiind moneda de argint turcească, variabilă ca valoare.” (Brad, 2013, p. 18). Ion Brad mai arată că, pe la mijlocul secolului XIX, proprietățile închinat Muntelui Athos produceau un venit de 7 milioane de piaștri, când bugetul țării era de circa 50 de milioane de piaștri! Dacă adăugăm și daniile în bani făcute de domnii români, doar în ultimele două secole, rezultă suma fabuloasă de **3 miliarde de piaștri!**

2. Cum ajungeau ajutoarele la Sfântul Munte Athos. Nu numai daniile ca atare ne interesează acum, ci și modul cum se făceau concret aceste dani, când era vorba de bani lichizi. Cum aflau domnitorii români că un așezământ monahal din Sfântul Munte are nevoie de bani, pentru refacere sau întreținere? Cum erau trimiși acești bani, având în vedere faptul că drumurile prin Turcia (și nu numai) erau, cum scrie Teodor T. Burada, „cu totul nesigure”? Cum verificau donatorii că banii oferți fuseseră cheltuiți conform destinației inițiale? (Cunoaștem un singur caz de nerespectare a folosirii banilor cum poruncise donatorul, domnitorul Petru Rareș, relatat de Teodor T. Burada: „Petru Vodă al Moldovei, voind să restaureze mănăstirea (Caracalu, n. I.R.), trimise pe protospătarul său, Petru, cu mulți bani, recomandându-i s-o zidească într-un loc frumos, iar acesta, vrând să-și facă câștig, a ridicat numai un turn, aproape de mare, și se întoarse în Moldova. Însă principele, înțelegând aceasta, s-a supărat foarte și vru să-i taie capul. Iar spătarul, ca să-și scape viața, a promis că are să ridice mănăstirea cu cheltuiala sa și așa l-a iertat, precum a și făcut, și reîntorcându-se acasă, principele l-a primit cu mare onoare. În urmă, amândoi, principele și spătarul, ducându-se la Sfântul Munte, acolo s-au călugărit amândoi, numindu-se Pahomie, și acolo și-au sfârșit și viața în fapte bune și au răposat cu Domnul.”) (Burada, 1884, p. 122-123).

Daniile se făceau în bani (aspri, piaștri, florini, taleri, ducăți, groși etc.), sumele fiind prevăzute în hrisoavele aferente, în care erau trecute, separat, și banii pentru „drumeț” (cel care ducea banii). Uneori în actul de donație se

specifica și obiectivul pentru care trebuiau cheltuiți (clădiri de așezăminte, bolnițe, reparații, picturi), dar, de cele mai multe ori, nu era prevăzută destinația acestora.

Multe mănăstiri închinataveau metocuri în țară (Moldova sau Țara Românească). La vremea stabilită, „egumenul se ducea la vremea rânduită acolo sau trimitea în locul său ispravnici, pentru a-și încasa dreptul. După ce numărau paralele, aceștia semnau o «adeverință curată» și se întorceau cu embaticul (= taxa anuală, n. I.R.) de unde veniseră.” (Dinu, 2025, p. 286), urmând ca mănăstirea să se ocupe de expedierea banilor la Athos sau alte locuri sfinte.

În alte situații, banii colectați erau duși la București, de către reprezentanții așezămintelor monahale, cu ocazia unor mari sărbători creștine (Boboteaza, de pildă), la care participau și trimiși ai Patriarhiilor de la Constantinopole, Alexandria sau Ierusalim, care preluau banii și îi puteau duce în condiții de mai mare siguranță la destinație.

Interesant este exemplul arhiepiscopului basarabean, Gavriil Bădulescu-Bodoni, care, „nedorind să călătorească el însuși până la Sfântul Munte, găsea de cuviință, în august 1813, să trimită *etision*-ul Căprianiei la Consulatul Rusesc din Iași, care avea să își asume expedierea lui pe canale diplomatice, până la Mănăstirea Zografu.” (Dinu, 2025, p. 286).

În afara banilor oferiți de mănăstirile închinatave, care erau gestionați de egumenii greci, de multe ori se strângeau bani de către călugări de la Athos, veniți în Țările Române, aducând cu ei sfinte odoare, icoane făcătoare de minuni, prin care strângeau fonduri pentru Athos.

Uneori călugării se adresau direct domnitorului, căruia îi propuneau să accepte să fie ctitor al unei anumite mănăstiri, iar domnitorii acceptau, desigur, oferta. Probabil ei cereau ca undeva, în pisanii sau alte locuri, să se menționeze numele lor și daniile făcute. Călugării exagerau probabil componența etnică a unei mănăstiri, pentru a avea succes. Petru Șchiopu, de pildă, a făcut danii și „lavrei moldovenești”, Mănăstirea Zografu, deși aceasta era una bulgărească.

Unii domnitori cereau să fie trecuți în pomelnice și să fie pomeniți în veac. De pildă, același domnitor al Moldovei, Petru Șchiopu, a donat pentru Marea Lavră 6000 de aspri, la care a adăugat încă 500 de aspri, pentru călugării care vor veni la Iași, pentru a duce banii la Athos. El a cerut să fie pomenit, în

veac, el și membrii familiei sale. A precizat până și ziua în care să se facă pomenirea, „atât în viață, cât și după moarte, și anume [la] sărbătoarea Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august).” (Zahariuc, p. 388).

Documentele daniilor nu erau simple chitanțe de predare-primire a banilor, ci aveau și o justificare a sumelor donate. Voi da ca exemplu un text al unei danii făcute de domnitorul Petru Șhiopul Mănăstirii Dionisiu (Deonisiați) și publicată, în slavonă și română, de către profesorul Petronel Zahariuc (vom reproduce numai traducerea):

„† În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Treime Sfântă de o ființă și nedespărțită. Adică eu, robul Stăpânului meu Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și Treimei închinător, Io Petru voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei.

Iată, am binevoit domnia mea cu a noastră bunăvoie și cu luminată și cinstită inimă și din tot sufletul nostru și din tot cugetul și din ajutorul lui Dumnezeu și cu tot sfatul și binecuvântarea celor trei ierarhi, a părinților noștri moldoveni, chir Anastasie, Mitropolit de Suceava, și chir Istatie, Episcop de Roman, și chir Isaia, Episcop de Rădăuți, și am dat și am miluit și am făcut obișnuit obroc Sfintei Mănăstiri, numite Deonisiați, care este în Sfântul Munte Athos, unde este hramul Nașterea Sfântului Ioan, câte șase mii aspri din an în an, din averea dată mie de Dumnezeu, pentru ale noastre grele păcate. Și trimișilor călugări, care vor veni de la Sfânta Mănăstire, câte cinci sute de aspri de cheltuială.

Iar cine va fi egumen și cu alți frați, care vor viețui în Sfânta Mănăstire, numită Deonisiați, iar sfințiile lor să aibă a face slujbă cu priveghere în ziua Tăierii Capului Sfântului Ioan Înaintemergătorul, și paraclis și rugăciune neîncetat pentru sănătatea noastră și mântuirea și iertarea păcatelor și pentru sănătatea și mântuirea și iertarea păcatelor fraților domniei mele și a doamnei domniei mele și a de Dumnezeu dăruiiților copii ai domniei mele. Și iarăși, la trapeză mâncare și băutură fraților, cât va fi prilejul Sfintei Mănăstiri, și la utrenie, liturghie și colivă și iarăși la trapeză ospăț și băutură fraților. Iar după moartea noastră să aibă a-mi face, în fiecare an, în acea zi și lună, seara parastas și la liturghie colivă și la trapeză ospăț fraților, în veci.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi, Petru voievod, și credința boierilor noștri: credința panului Cozma Murgu, vornic al

Țării de Jos, credința panului Bilăi, vornic al Țării de Sus, credința panului Andronic și a panului Gavril, pârcălabi de Hotin, credința panului Iani și a panului Șteful Golăi, pârcălabi de Neamț, credința panului Brândzea și a panului Petrea, pârcălabi de Roman, credința panului Slăvilă, portar de Suceava, credința panului Bucium și a panului Danciul, pârcălabi de Orhei, credința panului Vartic, postelnic, credința panului Ilie, spătar, credința panului Gheorghie, vistiernic, credința panului Balica, paharnic, credința panului Nicula, stolnic, credința panului Burciul, comis, și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră pe cine va alege Dumnezeu să fie domn din copiii noștri sau din neamul nostru sau către cine va binevoi Dumnezeu să fie domn al țării noastre, a Moldovei, acela să nu strice tocmeala noastră și miluirea, cu care am miluit Sfânta Mănăstire, numită Deonisiați, care este în Sfântul Munte Athos, ci să împuternicească și să dea și să miluiască mai sus scrișii bani, 6 000 de aspri, din an în an. Și iarăși, trimișilor călugări, care vor veni de la Sfânta Mănăstire, 500 de aspri de cheltuială.

Iar cine va îndrăzni să strice și să nu împuternicească dania noastră și miluirea, acela să aibă a da răspuns înaintea lui Dumnezeu, la groaznicul județ al lui Hristos.

Și pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit boierului nostru credincios și cinstit, pan Ion Golăi, mare logofăt, să scrie și pecetea noastră să o atârne la această adevărată carte a noastră.

A scris Crâstea Mihăilescu, la Iași, în anul 7085 <1577>, luna aprilie, 28 zile.”

Original: Arhiva Mănăstirii Dionisiu (Muntele Athos), S3. Original slav, pergament (41,1x52,3), cerneală neagră, stare bună de conservare, sigiliu domnesc mare, atârnat cu șnur de mătase roșie, galbenă și albastră, păstrat, având în câmp stema Moldovei.

Ediții: Marinescu, *Πουμανικά έγγραφα*, nr. 1, p. 39 (rezumat în limba greacă, descriere arheografică și foto, p. 100); Hurmuzaki, XIV-1, nr. 125, p. 51 (mențiune); Bogdan, *Despre daniile românești*, p. 26 (mențiune); Virgil Cândea, *Mărturii românești peste hotare. Mică enciclopedie de creații românești și izvoare despre români în colecții din străinătate*, NS, II, Finlanda-Grecia,

editor Ioana Feodorov, București, 2011, nr. 741, p. 425 (mențiune și ediții).” (Zahariuc, 2025, p. 394-395).

3. Concluzii. În zilele noastre, problema ajutoarelor pentru Sfântul Munte este foarte simplă, datorită mijloacelor de comunicare actuale. Pelerinii pot face direct donații, împreună cu pomelnicele pe care le depun la diferite așezări monahale. Pomelnicele se pot trimite și online, ca și sumele aferente.

Avem o lege, din 2007, privind sprijinul financiar anual (250.000 de euro) acordat de statul român Schitului românesc „Prodromu”, de la Muntele Athos, un proiect al unor membri din Partidul Național Liberal. În spatele legii au stat jurnalistul Horia Alexandrescu, Președintele României, Domnul Emil Constantinescu (care a promulgat legea), și Guvernul Tăriceanu, așa cum scrie Horia Alexandrescu în cartea sa.

Acuarelă de Carol Popp de Szatmáry, reprezentând Mănăstirea Plumbuita, din București (din anii 1882-1884), închinată Mănăstirii Xiropotamu, de la Muntele Athos, aflată în ruine, fiindcă nu s-au mai investit bani în consolidarea ei, banii câștigați de mănăstire luând drumul Athosului.

IX. Secularizarea averilor mănăstirești (inclusiv ale celor închinat Muntelui Athos), în 1863, în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza

Cei trei artizani ai secularizării averilor mănăstirești:
Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza și Costache Negri.

1. Preliminarii. Problema Secularizării averilor mănăstirești, despre care s-au scris mai multe cărți și zeci de articole și studii de specialitate, este una deosebit de complexă, iar dacă o abordez aici, este pentru faptul că unele consecințe ale acelei secularizări dăinuie până astăzi. Un exemplu: nici până în prezent, românii nu au o mănăstire proprie la Muntele Athos, ci doar două schituri, în ciuda contribuțiilor domnitorilor români, timp de mai multe secole, la refacerea sau întreținerea majorității mănăstirilor din Sfântul Munte! Călugării greci, din mănăstirile românești *închinat*, ale căror averi au fost secularizate, nu au uitat lovitura primită, cu toate că știau că, în urmă cu fix 30 de ani, adică în 1833, au fost secularizate peste 400 de mănăstiri de pe teritoriul propriei lor țări natale, Grecia! (Prin mănăstiri și biserici *închinat* se înțelege că tot venitul acestora mergea către mănăstirile grecești la Sf. Munte și Patriarhiilor de la Constantinopol, Alexandria și Ierusalim.)

Este adevărat că, prin secularizarea averilor mănăstirești închinat din România, Athosul a pierdut o importantă sursă de venituri.

2. Necesitatea secularizării averilor mănăstirești. Secularizarea averilor mănăstirești din Principatele Unite a fost una dintre reformele fundamentale ale lui Alexandru Ioan Cuza (urmată de reforma agrară), pentru modernizarea României. Ea a fost propusă de Guvernul condus de Mihail Kogălniceanu și votată de Parlamentul Principatelor Unite, la 29 dec. 1863, cu 93 de voturi pentru și 3 contra. În total au fost trecute în proprietatea statului 75 de mănăstiri închinat Bisericii grecești, dintre care 44 se aflau în Țara Românească, iar 31 în Moldova, toate deținând mai multe metocuri și moșii. Numărul moșiilor închinat era de 560 (366 în Țara Românească și 194 din Moldova), ceea ce însemna un sfert din suprafața arabilă a țării (la care se adăugau numeroase suprafețe cu păduri).

A. D. Xenopol, unul dintre cei mai mari istorici ai României, descrie în volumul XIV din monumentală sa operă, *Istoria romanilor*, aceste zbateri ale voievozilor români: „Cea întâi mișcare de reacțiune contra înstrăinării mănăstirilor pământene se face sub Alexandru Iliăși, în Muntenia, în anul 1628, când domnitorul oprește a se închina Mănăstirea Snagovul către Mănăstirea Pantocrator din Sf. Munte, «pentru că am văzut, cum și alți domni, cei ce au fost înaintea noastră, că mai toate mănăstirile de aici le-au pierdut și le-au supus și le-au închinat de a fi metoace celor din Sf. Munte, și pentru că îndestule sunt metoacele cu câte au înzăstrat domnii de mai înainte pe Sf. Munte și alte locuri dintre mănăstirile Ungro-Vlahiei»“.

În mănăstirile închinat nu mai exista viață monahală, pentru că monahii nu mai aveau timp de probleme duhovnicești, fiind preocupați exclusiv de câștigurile materiale.

Mihail Kogălniceanu justifica astfel procesul secularizării: „Temeiul pentru care acum Statul este pus în poziția cea mai favorabilă de a lua din mâna acestor străini epitropi particulari ocârmuirea averilor mănăstirești este pentru că au fost depozitari necredincioși, două secole; voința ctitorilor n-a fost respectată, două secole; călugării străini de neam, cu venituri de averi românești, au dat pilda scandalului, au folosit averile mănăstirilor închinat, pentru a susține o politică antinațională, pentru a combate naționalitatea română [...]. Ar fi un păcat național ca atâtea averi să fie lăsate în mâinile unor

călugări streini și pururi rebeli la legile țării”¹³. Mănăstirile închinat nu plăteau niciun impozit către statul român, deși, prin Regulamentul Organic, se stabilise ca un sfert din venitul obținut să fie virat statului român.

Așa cum era de așteptat, călugării greci au protestat. Și au protestat, culmea ironiei, și la conducerea Imperiului Otoman, care îi subjugase timp de cinci secole: „Astfel, călugării greci, loviți în interesele lor materiale, se vor adresa Porții Otomane. Ei se vor adresa și Imperiului Țarist, susținând că «Guvernul român n-are niciun drept de proprietate și nici de a se amesteca în administrația acelor mănăstiri; și, bazându-se pe bunăvoință a Majestății lor imperiale, care niciodată n-a lipsit de a-i lua sub ocrotire, se roagă de a interveni către Poarta Otomană, ca să nu se poată lua nicio hotărâre ilegală și vătămătoare drepturilor lor”¹⁴.

Spre lauda sa, statul român de atunci, în ciuda situației precare în care se aflau finanțele țării, a făcut o compensație pentru averile secularizate: „Legea secularizării prevedea o compensație de 82 milioane de lei (din care aveau să se scadă 31 milioane, datorate statului de așezăminte religioase), o sumă mare pentru bugetul țării, bani pe care călugării greci i-au refuzat nemulțumiți. Conducerea Bisericii Ortodoxe Elene a hotărât să refuze oferta făcută de statul român, în speranța că Puterile garante vor interveni. În final, călugărilor nu li s-a mai plătit nimic. Pentru a nu avea aparența unei legi xenofobe, au fost secularizate deopotrivă și averile mănăstirilor românești, care nu țineau de greci. Măsura a suscitât protestele vehemente ale Turciei, dar, în ciuda acestora, Cuza a mers înainte cu aplicarea ei. Moșiile recuperate au format «Domeniile Statului». O bună parte dintre ele au fost divizate în loturi și atribuite țăranilor împroprietăriți în reforma agrară care a urmat. Peste câțiva ani, în timpul domniei lui Carol I, Parlamentul a declarat definitiv închisă problema mănăstirilor închinat.”¹⁵

Odată cu secularizarea averilor, s-a hotărât ca limba de oficiere a slujbelor religioase să fie limba română, nu slavona sau greaca.

¹³ M. Kogălniceanu, *Discursurile parlamentare din Epoca unirii* (22 septembrie 1859-14 decembrie 1881), București, 1959, p. 167, apud V. Palade, *Administrație bisericească în opera lui Mihail Kogălniceanu*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul L, nr. 1-2, 1974, p. 45.

¹⁴ <https://revistateologica.ro/wp-content/uploads/2-2020-Adrian-Ignat-ro.pdf>, p. 134.

¹⁵ Cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Secularizarea_averilor_mănăstirești. Data accesării: 28 dec. 2025).

De menționat că Patriarhul Constantinopolului a refuzat suma oferită ca despăgubiri de statul român, de comun acord cu cele trei mari imperii (Otoman, Austro-Ungar și Țarist).

Proiectul de lege avea 9 articole și a fost publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 251 din 17/29 decembrie 1863. În primul articol se preciza: „Toate averile mănăstirești din România sunt și rămân averi ale Statului.” În felul acesta, legea generaliza măsura asupra tuturor averilor mănăstirești, neținând cont dacă erau sau nu închinate. Se mai prevedea ca „toate ornamentele, cărțile, vasele sacre și documentele” să fie predate statului român de către egumenii greci, care conduseseră mănăstirile.

Odată cu secularizarea averilor mănăstirești au fost confiscate și averile unor ierarhi, precum cea a Episcopului Filotei al Buzăului, din banii confiscați înființându-se și finanțându-se Jandarmeria Română!¹⁶

3. Concluzii. Secularizarea averilor mănăstirești figura și în programul Revoluției de la 1848 și al Adunărilor ad-hoc, dar abia în timpul lui Cuza, după unirea Principatelor, a fost posibilă implementarea acesteia.

Odată promulgată legea, ea trebuia recunoscută de către cele 7 puteri garante: Imperiul Otoman (puterea suzerana), Imperiul Rus, Austria, Prusia, Italia, Franța și Anglia. Dintre acestea, doar Franța era de partea românilor, iar lupta se da la Constantinople, deci pe terenul călugărilor greci. Patriarhul Ecumenic s-a împotrivit și el și a încercat să ațâțe poporul împotriva domnitorului român, invocând faptul că acesta vrea să schimbe calendarul ortodox (iulian), cu cel catolic, gregorian (cel corect), dar manevra nu i-a reușit. Marele merit l-a avut Costache Negri, reprezentantul românilor la Poartă, care îi scria la un moment dat lui Cuza: „Mă găsesc în focul cel mai înspăimântător al chestiei averilor mănăstirești, avem a face cu potrivnici de samă“. Apoi adaugă: „Sunt foarte grele ședințele conferenței (cu puterile garante, n. I.R.) și-mi trebuie toată răbdarea, pentru a mă menține cum mi-am propus-o, în marginile celei mai depline moderații față de Rusia și cu călugării înșiși.” (Cf. Matei Udrea, linkul Aktual24).

¹⁶ Ieromonah Maxim Morariu, *O perspectivă ortodoxă asupra fenomenului secularizării, în Altarul Banatului*, nr. 4-6, 2005, p. 78.

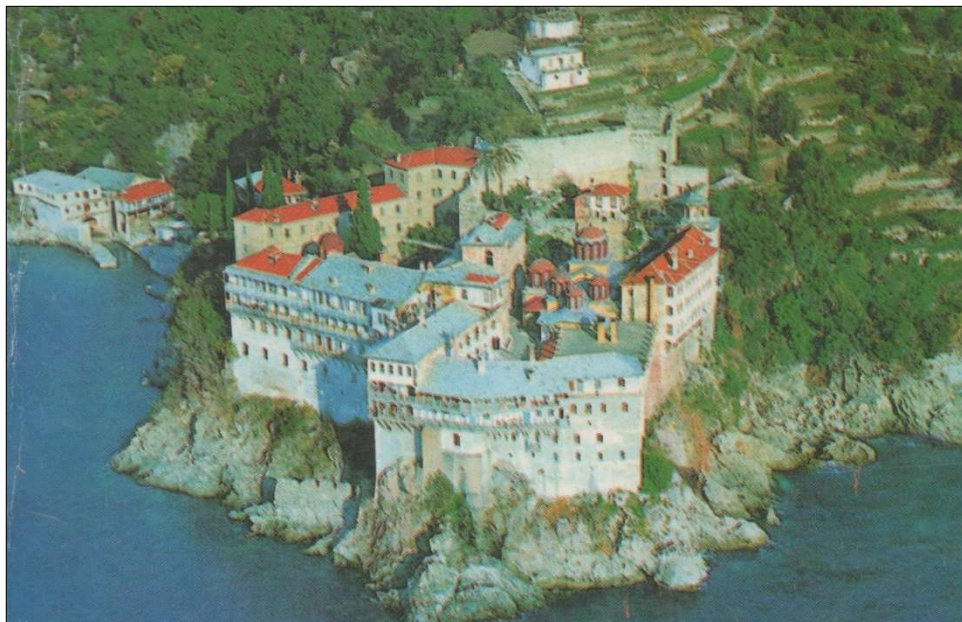
Procesul secularizării averilor mănăstirești a avut consecințe vizibile în toată perioada ulterioară votării și aplicării legii respective, din decembrie 1863.

În 1882, de pildă, Teodor Burada nota: „E de crezut că multe documente stau încă ascunse în păstrarea călugărilor, care, de la secularizarea averilor mănăstirești, făcută sub principele Cuza, se tem de a le mai arăta, mai cu seamă românilor. Despre acest fapt eu singur m-am încredințat. Numai Preasfinția Sa, Mitropolitul Nil Pentapoleos, care, prin cultura și spiritul său, se deosebește între toți călugării Muntelui Athos, a binevoit a pune la dispoziția mea mai multe documente rămase în păstrarea sa, din care, în scurtul timp cât al stat la Preasfinția Sa în gazdă, am putut copia numai cele câteva care urmează și care sânt încă cu totul necunoscute, dând la două din ele în facsimile și iscăliturile domnilor.” (Burada, 1884, p. 125).

Secularizarea a avut efecte benefice pentru națiunea română, spre deosebire, de exemplu, de secularizarea averilor mănăstirilor și schiturilor din Bucovina, încorporată în Imperiul Habsburgic, în 1774. M-am ocupat de situația din Bucovina în teza mea de doctorat, dedicată lui Aron Pumnul, marele dascăl al lui Eminescu, de la Cernăuți, respectiv în capitolul în care am analizat lucrarea lui Aron Pumnul, *Privire răpede preste două sute șezeci și șapte den proprietățile așa numite Moșiile Mănăstirești, den carile s-a format mărețul FUND RELEGIUNARIU al Bisericei dreptcredincioase răsăritene den Bucovina, făcută după adevărințe autentice sau urice pren ARUN PUMNUL, profesoriu de limba și literătura rumână la Gimnaziul Plinariu den Cernăuți. În Tipografia și cu Editura Dlui Rudolf Eckhardt, Cernăuți, 1865.*

Așa cum arătam în analiza lucrării amintite a lui Aron Pumnul, devotamentul său față de împărăția austriacă nu i-a îngăduit să vadă decât binefacerile de moment ale Fondului Bisericesc, nu și urmările nefaste ale acestuia, pe termen lung, pentru neamul românesc. Căci, indiferent de avantajele pe care fondul le-a oferit la un moment dat românilor, vechile mănăstiri fuseseră un fel de „fortărețe (spirituale – n. ns.), în care mai rezista vechea tradiție românească” și pe care Viena era bucuroasă să le distrugă, deoarece vedea în ele „adăposturi totdeauna deschise agitatorilor veniți de peste munți”, după judicioasa observație a lui Nicolae Iorga. De aceeași părere este și istoricul Mihai Iacobescu, care dezavuează „desființarea acestor instituții tradiționale, în care pulsa și se păstra spiritualitatea și ființa românească”.

**X. De ce sunt românii singurul popor mare ortodox,
care nu are la Muntele Athos o mănăstire proprie,
ci doar două schituri, în ciuda imenselor danii făcute,
timp de secole, așezămintelor de la Sfântul Munte?**

Mănăstirea Grigoriu, ctitorită de Ștefan cel Mare, putea deveni una românească.

Întrebarea aceasta și-o pune orice pelerin, care ajunge astăzi în Sfântul Munte, mai ales după ce află că domnitorii români, timp de mai multe secole, au fost singurii care au întreținut, prin daniile făcute, existența monahismului athonit, fiindcă, așa cum s-a mai spus, „patronajul exercitat de Domnii români, ca moștenitori ai tradiției bizantine, bulgărești, sârbești, a fost cel mai îndelungat (1350-1860).” (Bodogae, 1940, p. 76). Adică timp de 5 secole!

„Nedreptatea vine de demult – scrie și Horia Alexandrescu – și rămâne un mister cum de au reușit rușii, bulgarii și sârbii să li se recunoască dreptul de a avea în Sfântul Munte propriile mănăstiri, în condițiile în care daniile românești le-au întrecut pe ale lor, probabil chiar luate la un loc, fiind oferite

inclusiv acestor așezăminte! «Problema Muntelui Athos», intens dezbătută pe plan internațional, a fost și a rămas una controversată, inclusiv în ceea ce ne privește, dar e cert că «momentul-cheie» s-a consumat la 22 septembrie 1926, când Grecia a inclus în propria-i Constituție câteva articole, care privesc statutul Athosului, neschimbate până astăzi, deși desele succesiuni la guvernare în această țară au generat periodic o mulțime de alte modificări în Legea fundamentală grecească.» (Alexandrescu, 2007, p. 60).

Într-adevăr, există două articole în Constituția Greciei, care prevăd următoarele:

„**Articolul 109:** Peninsula Athosului, începând de la Megali Vigla și mai departe, formând cadrul Muntelui Athos, constituie, potrivit vechiului său statut privilegiat, o regiune prevăzută cu autoguvernare în statul grec, a cărui suveranitate asupra acestui teritoriu rămâne întreagă. Din punct de vedere spiritual, Sfântul Munte se găsește sub jurisdicția imediată a Patriarhului Ecumenic. Toți cei care se retrag acolo primesc naționalitatea greacă, din momentul când sunt admiși ca novici sau călugări, fără altă formalitate.”

Articolul 110: Sfântul Munte se administrează în conformitate cu statutul său, prin cele 20 de mănăstiri ale sale, între care este împărțită toată Peninsula Athosului, al cărui teritoriu nu poate fi expropriat. Administrația este exercitată de reprezentanții acestor mănăstiri, care formează Sfânta Comunitate. Se interzice categoric orice modificare a sistemului administrativ, atât în ce privește numărul mănăstirilor de la Muntele Athos, cât și privitor la regula ierarhică sau la raporturile cu așezămintele lor dependente. Stabilirea heterodocșilor sau a schismaticilor este interzisă.” (*apud* Alexandrescu, 2007, p. 61)

Se înțelege că unele prevederi ale acestor două articole sunt anacronice. De pildă, am văzut schituri mai mari (în ce privește clădirile, numărul călugărilor etc.) decât o mănăstire sau alta (e și cazul Schitului românesc Prodromu), dar situația rămâne neschimbată, fiindcă numărul mănăstirilor și avansarea ierarhică nu se pot modifica!

Dincolo de aceste restricții legislative, apar și alte considerente, în cazul românilor fiind vorba de *secularizarea averilor mănăstirești*, din 1863, pe care grecii nu o pot uita (deși, în urmă cu fix 30 de ani de la anul secularizării, adică în 1833, au fost secularizate peste 400 de mănăstiri de pe teritoriul propriei lor țări natale, Grecia). Pe bună dreptate, Părintele profesor Bodogae preciza, încă în 1940: „Fanatismul de care, mai ales de vreo 80 de ani încoace, sunt conduși

monahii greci din Sfântul Munte, n-a permis ca cei mai mari binefăcători ai Athosului să-și aibă și ei o mănăstire proprie, cu reprezentanți, care să-și spună cuvântul în conducerea centrală de la Karies. ***E și aceasta o răzbunare față de amintirea gestului lui Cuza*** (subl. I.R.). Cei vreo 350 de români, cari se află azi în Athos, sunt împrăștiați în mai multe chilii, supuse marilor mănăstiri grecești, și la cele două schituri: Prodromu (supus Lavrei) și Lacu (supus „Sf. Pavel”). Istoria întemeierii Prodromului a fost o întreagă suferință, iar când, în 1876, acesta și-a confecționat un sigil [...], a fost un scandal în tot Athosul. Românii, altădată atât de numeroși și în «Lavra cea mare a Țării Româneșt», au ajuns abia tolerați în vechea Grădină a Maicii Domnului.” (Bodogae, 1940, p. 76).

Fanatismul grecesc se manifestă și față de alte etnii: până astăzi, „gelozia grecească nu mai permite nici cercetătorilor georgieni să reînvie trecutul acelei mănăstiri” (*Ibidem*, p. 136).

Problema unei mănăstiri românești la Muntele Athos și-au pus-o mulți intelectuali. Iată, de exemplu, ce întrebare i-a adresat Nicolae Băciuț Părintelui Dionisie Ignat, în septembrie 2003:

„– Părinte Dionisie, ar avea vreo importanță pentru Muntele Athos și pentru români să fie și o mănăstire românească de sine aici? De exemplu, [schitul] Prodromu să fie ridicat la rangul de Mănăstire?”

– Cum să nu! Ar fi foarte ușor. Și Prodromu, cum au restaurat-o atât de frumos, e mai frumoasă ca alte mănăstiri. Da’ autoritățile nu acceptă. A fost cândva, când a căzut de acord tot Sfântul Munte, ca Mănăstirea Cutlumușului să fie lavră a românilor. Și mitropolitul din România era grec și a părăsit mitropolia, ca să fie stareț la Cutlumuș. Și atunci s-a declarat că toți românii se vor duce la Cutlumuș. Dar la Cutlumuș erau și greci. Ei, da’ românii, după cum ni s-a spus, au zis că de ce să stea ei aici, în pustia asta, mergem în țară, unde erau mănăstiri frumoase, cu venituri. Unul s-a dus așa, altul altfel și, încet-încet, s-au dus toți românii de la Cutlumuș.

– Să înțelegem că noi, românii, suntem de vină că nu avem o mănăstire românească în Muntele Athos?

– Așa-i! Am citit undeva despre asta, n-aș putea să vă spun exact unde, într-o revistă de la Patriarhia Română. Și români-s vinovați. Primejdia noastră e că, deși suntem creștini buni, nu suntem uniți. Avem ambiții, egoisme.

Datoria ne obligă [pe noi, călugării] și veșnic ne rugăm pentru tot neamul românesc, ca să-i fie bine, să fie unit.” (Băciuț, 2008, p. 61)

Biserica Ortodoxă Română și-a exprimat unele revendicări, care au rămas, din păcate, fără un rezultat concret. de pildă, în numărul din aprilie-iunie 1953, al revistei *Ortodoxia* (număr special, dedicat „problemelor Muntelui Athos”), la capitolul „Revendicări”, se scria următoarele:

„Făcând atâtea danii Sfântului Munte, poporul român, voievozii și Biserica lui sunt, după împărații bizantini, cei mai de seamă ctitori ai așezamintelor aghiorite. Cu toate acestea, nici Biserica, nici Statul Român nu s-au gândit să-și valorifice contribuția lor prin drepturi de a se amesteca în conducerea treburilor athonite și nu au pretins ca la ctitoriile lor să se așeze numai călugări români sau ca ele să devină mănăstiri românești. Nicio urmă de mândrie și nicio urmă de naționalism nu se desprinde din faptele sau din atitudinea lor în general, căci niciodată n-au urmărit altceva decât să asigure posibilități materiale și morale obștei athonite, pentru ca aceasta să-și păstreze și să-și apere, în orice împrejurări, caracterul pan-ortodox și menirea de-a lungul istoriei.” (*apud* Brad, 2013, p. 19).

Totuși, fiindcă era în anul de grație 1953, Biserica Ortodoxă Română formula următoarele revendicări:

„a) Asigurarea liberului acces al monahilor români și ridicarea oricărei restricții din calea așezării lor statornice la Muntele Athos.

b) Asigurarea, pe seama monahilor români, ce se vor așeza la Athos, a dreptului de a-și păstra cetățenia patriei lor, ca ei să se poată bucura în țara lor de drepturile cetățenești, iar în străinătate de protecția Statului Român.

c) Asigurarea liberului acces la Athos, pentru pelerinii și pentru oamenii de știință ortodocși români, care doresc să facă acolo cercetări istorice, iconografice, liturgice etc.

d) Înlăturarea restricțiilor care împiedică ridicarea schiturilor românești Prodromu și Lacu la rangul de mănăstiri suverane, recunoscându-li-se toate drepturile de care se bucură cele 20 de mănăstiri suverane actuale din Sfântul Munte.

e) Cedarea Mănăstirii Cutlumuș călugărilor români, ca fostă ctitorie și «Lavră a Tării Românești».

f) Asigurarea, pe seama Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a dreptului de a se îngriji de întreținerea materială a așezămintelor și călugărilor români de la Sfântul Munte, precum și de educația și de cultura lor religioasă, prin mijloacele corespunzătoare, ateliere, școli, publicații etc.” (*apud* Brad, 2013, p. 20).

Nu știm dacă aceste revendicări au și fost trimise Bisericii Ortodoxe Elene și Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol sau au rămas doar publicate în paginile revistei *Ortodoxia*.

Dacă revendicările de la punctele a), c) și f) au fost soluționate favorabil, mai ales după 1990, când și România a devenit membru al Uniunii Europene (Grecia era membru al UE din 1981), celelalte solicitări nu au fost și nu pot fi, deocamdată, soluționate, din următoarele motive:

b) Imediat ce își dobândesc statutul de călugări la Muntele Athos, monahii devin automat cetățeni greci, Conform Constituției Greciei.

d) Conform art. XX din Constituția Greciei, adoptată în anul 1924, numărul de mănăstiri suverane rămâne cel stabilit în Evul Mediu: 20!

e) Cedarea Mănăstirii Cutlumuș călugărilor români ar însemna modificarea cifrei de 20 de mănăstiri, ceea ce contravine iarăși Constituției Greciei.

Ce mănăstiri (acum grecești) ar fi putut să aibă statut românesc. Voi arăta, în continuare, câteva cazuri de mănăstiri, care ar fi putut deveni românești.

1. Mănăstirea Cutlumuș. Pe locul actualei mănăstiri, este semnalată existența unei biserici încă din secolul X. Perioada de înflorire a mănăstirii a fost sub stăreția egumenului Hariton, în vremea domniei lui Vlaicu Vodă (1364-1374). Hariton a fost și Mitropolit al Ungro-Vlahiei. Pe baza hrisoavelor existente în arhiva mănăstirii, Hariton a aflat că ctitorul mănăstirii a fost Alexandru Nicolae Basarab (1352-1364), deci tatăl lui Vlaicu Vodă. În aceste condiții, Hariton i-a propus lui Vlaicu Vodă să accepte să devină el ctitorul mănăstirii, desigur în urma unor avantaje, de care urma să beneficieze mănăstirea. Domnitorul român a acceptat, dar a pus o condiție: anume ca mănăstirea să devină idioritmică (*de sine*) și nu una chinovială (*de obște*). Probabil că la domnitor să fi ajuns plângeri ale călugărilor români, în legătură cu regimul de obște, mult mai greu de suportat decât cel idioritmic. Inițial starețul Hariton nu a acceptat propunerea, dar în cele din urmă a cedat, dar

cu o singură condiție: ca egumenii mănăstirii să fie pentru totdeauna doar greci de origine!

Odată târgul încheiat, Vlaicu a trecut la precizarea obiectivelor sale: „Eu voi înconjura cu ziduri și cu turn de întărire mănăstirea, voi înălța biserică, trapeză, chilii, voi răscumpăra moșii și voi da animale, ca prin acestea să fie pomeniți părinții Domniei Mele și eu, căci așa se pomenesc în Sfântul Munte și voievozii sârbi și bulgari, ruși și iviri.” (*apud* Alexandrescu, 2007, p. 121-122). Poate că acesta a fost momentul-cheie, când mănăstirea putea deveni românească, dacă Vlaicu Vodă ar fi fost mai vizionar și ar fi profitat de contextul negocierii cu egumenul Hariton. Poate la acest moment se referă și Părintele Dionisie, în dialogul cu Nicolae Băciuț, când vorbește despre ratarea acelui moment prielnic.

Voievozii care au urmat (Mircea cel Bătrân, Neagoe Basarab, Mircea Ciobanul, Constantin Brâncoveanu și alții) au făcut și ei danii importante mănăstirii, încât aceasta s-a numit la un moment dat „Mănăstirea lui Hariton”, „Lavra Vlahilor” sau „Lavra Țării Românești”.

2. Mănăstirea Esfigmenu. Numele mănăstirii (care înseamnă *strâmtorat*) provine de la faptul că este așezată între trei coline. Istoria ei este asemănătoare cu a celorlalte mănăstiri athonite. Aici a trăit la un moment dat vestitul Grigore Palama, unul dintre cei mai vestiți teologi ai Bisericii Ortodoxe. Danii importante au făcut mănăstirii Neagoe Basarab, Petru Rareș, Constantin Brâncoveanu, familia boierilor Costache și alții.

În 1967, profesorul Alexandru Elian a publicat un fel de memoriu, pe care Părintele de la Muntele Athos, Theodorit Lavriotul, l-a trimis ilustrului și mult lăudatului Mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache (1768-1846), al cărui chip este sau era zugrăvit – nu am putut verifica informația – la intrarea în katholikonul mănăstirii. Acesta a devenit mitropolit în anul 1803, iar memoriul este trimis după această dată, respectiv în 1805. Iată ce spunea monahul athonit:

„1. Deoarece Mănăstirea Esfigmenu are neapărată nevoie, ca să ființeze și să dăinuiască, de un ajutor de 4000 (adică patru mii) de groși pe an, spre a răspunde la dările către împărăție, care-i revin pe fiecare an, Preasfințitul Mitropolit și neamul moldovenilor se îndatorează să facă față cu această sumă anuală, în ce chip vor putea și vor găsi cu cale.

2. Odată ce acest ajutor anual arătat se va găsi și chivernisi și se va întări prin înscrisuri, atunci, nemijlocit și fără zăbavă, atât Mănăstirea Esfigmenu, cât și bunurile ei mișcătoare și nemișcătoare, multe sau puține, oriunde s-ar afla, vor fi și se vor socoti bunuri proprii, ce nu se pot lua, nici răpi, ale neamului moldovenilor, pentru totdeauna, în chip nestrămutat și pentru totdeauna.

3. La pomeniri și ectenii, după pomenirea numelui patriarhicesc, să se pomenească acela al mitropolitului ce se va afla și apoi al egumenului. Și – mănăstirea fiind moldovenească – să se pomenească, după obicei, și numele cucernicului voievod, cum se pomenește și în Moldova.

4. Alegerea egumenului să se facă în mănăstirea însăși, de către moldoveni, din neamul lor; (să se aleagă) cel mai vrednic și mai înțelept și mai cucernic și apoi să-l înștiințeze pe mitropolit, iar mitropolitul să-l înștiințeze pe Patriarh.

5. Dacă, dintre ieromonahii moldoveni, care viețuiesc în Mănăstirea moldovenească Esfigmenu, niciunul nu se va dovedi vrednic de egumenie, atunci să se aleagă, din sfințitele mănăstiri din Moldova, un om încercat și vrednic, și prin înștiințarea de către Mitropolitul Moldovei din acea vreme către Patriarh, să fie rânduit în chip canonic egumen legiuit al mănăstirii.

6. Această Mănăstire Esfigmenu să rămână pururea curat de obște, potrivit cu vechile așezăminte chinoviale ale sfinților părinți.

7. Toate sfințitele slujbe și cântările aduse lui Dumnezeu și așa-numitele acoluthii (= ordine sau dispunere a serviciului liturgic în ansamblu și în înlănțuirea părților sale componente, mai puțin serviciul liturgic, n. I.R.) să se facă în limba moldovenească și pecetea mănăstirii și iscălitura egumenului să se facă în limba și cu slove moldovenești, după cum la Hilandar și la Zografu se fac în slavonește.

8. Deoarece este obicei, în Sfântul Munte, de trăiesc în chinovie și alte neamuri (cum se întâmplă în mănăstirile grecilor, într-ale rușilor, sârbilor și bulgarilor), de se va întâmpla și în această sfințită Mănăstire moldovenească Esfigmenu, cei dintr-alte neamuri să fie la fel ca și străinii din mănăstirile grecești și cei din Mănăstirile Hilandar și Zografu; și să urmeze obiceiurile și rânduielile și purtările moldovenilor, în toate treburile mănăstirii.

Toate acestea, cu frică de Dumnezeu și cu credință bună, de Dumnezeu iubitoare, fiind de mai multe ori chibzuite și socotite de folos pentru întocmirea acestei sfințite mănăstiri și pentru mântuirea sufletească a fraților de aceeași credință, am făcut această făgăduință, pecetluită și iscălită, după obicei, de categhemenul și chinoviarhul nostru, ca să aibă tărie și putere nestrămutată și neîncălcată, în orice vreme și loc și înaintea oricărui scaun de judecată.” (*apud Alexandrescu, 2007, p. 207-208*)

Nu știm unde și când a publicat profesorul Alexandru Elian această scrisoare, de o importanță excepțională pentru obiectivul încă neatins al românilor – de a avea o mănăstire românească la Sfântul Munte.

După cum se vede, Mănăstirea athonită Esfigmenu este oferită „pe tavă” moldovenilor, dar aceștia refuză oferta. „Din păcate, în mod inexplicabil – subliniază Horia Alexandrescu, în continuare – nici el (Mitropolitul, n. I.R.), nici mai ales Alexandru Moruzi, domnitorul Moldovei în acel moment, fie n-au realizat extraordinarul câștig pe care l-ar fi obținut țara și ortodoxia românească, în același timp, fie n-au avut resursele financiare unui asemenea angajament. Oricât ar fi fost de scump, însă, prețul rămânea infim în raport cu tot ce dăruiseră și vor mai dăruia țările române tuturor mănăstirilor din Sfântul Munte. Pentru că, subscriind integral punctului de vedere al profesorului Elian, care a tradus acest document, descoperind și un altul, sunt și eu convins că, într-adevăr, atunci, la Esfigmenu, a fost locul și momentul ca românii să-și primească binemeritul drept de a avea o mănăstire proprie.” (*Alexandrescu, 2007, p. 208-209*).

3. Mănăstirea Grigoriu. Așezământul monahal datează din anul 1345. Călcată de pirați (se află pe malul mării) și distrusă de turci, mănăstirea a fost abandonată. Călugărul Spiridon a fost trimis în Moldova, s-a adresat lui Ștefan cel Mare, pe care „l-a înduplecat să-i fie ctitor”, domnitorul refăcând mănăstirea din temelii, în anul 1500. În 1502 a fost zidit turnul, după cum glăsuia o pisanie, în slavonă, aflată la bază: „Eu, milostivul Voievod Ștefan, am ridicat aceasta – 1502”. A doua soție a domnitorului, Maria de Mangop, a dăruit mănăstirii Icoana „Pantanassa” (Stăpâna lumii), care se păstrează și astăzi în katholicon. Domnitorii care au urmat au făcut și ei numeroase danii, crezând probabil că mănăstirea este românească: Bogdan Voievod, Ștefăniță Vodă, Alexandru

Lăpușneanul, Alexandru Ghica, Nicolae Caragea, Mihail Șuțu, Alexandru Moruzi și alții. I s-au închinat două mănăstiri românești: Mănăstirea Vizantea, din jud. Putna, din Moldova, și Mănăstirea Sf. Spiridon, din București, ale căror venituri mergeau la Mănăstirea Grigoriu. În 1761 a avut loc un incendiu devastator, care a distrus și arhiva mănăstirii, în 1820-1821 au avut loc inundații, după care armata otomană s-a stabilit în peninsulă (1821-1830), cu toate urmările nefaste ale acestei ocupații (călugării erau obligați să întrețină armata etc.). În secolul XVIII, s-au dat bani pentru chiliile nordice, pentru pictura din katholikon, trapeză, Paraclisul Sfintei Anastasia Romana, Paraclisul Sf. Ilie, iar în secolul XIX – pentru reparații generale.

„În general vorbind – scria părintele profesor Bodogae –, Mănăstirea Grigoriu a cunoscut, după epoca sârbească, trei momente mai importante în decursul istoriei, toate 3 datorită ajutorului românesc. Primul este sub Ștefan cel Mare, altul sub Ioachim (călugăr cu barba până la genunchi, care a trăit 105 ani, care nu era român, dar a știut să obțină mari ajutoare românești, n. I.R.), iar al treilea spre mijlocul secolului XIX.” (Bodogae, 1940, p. 284).

Sunt tot atâtea argumente, care arată că Mănăstirea Grigoriu merita să fie și ea a românilor. Conștiința apartenenței sale românești era atât de puternică, încât arhimandritul Ioanichie Bălan a pus pe coperta cărții sale, *Pelerinaj la Muntele Athos* (1997), tocmai o imagine cu această mănăstire, cu explicația: „Mănăstirea Grigoriu din Muntele Athos. Ctitoria lui Ștefan cel Mare, sec. XV.”

4. Schitul românesc Prodromu. Schitul acesta este unul românesc sută la sută și dacă îl prezentăm în contextul de față, este pentru faptul că el ar trebui ridicat la rangul de mănăstire. Istoria sa este una complicată, dar voi prezenta mai jos doar câteva elemente esențiale.

Potrivit documentelor existente, în jurul anului 1750, trei monahi români, care viețuiau la Chilia Sf. Ioan Botezătorul, din Sfântul Munte (Iustin, Patapie și Grigorie), inspirați și vizionari, au hotărât să transforme chilia lor în schit. Atunci încă se putea, articolul 110 din Constituția Greciei, care interzice avansările ierarhice ale așezărilor monahale, încă nu apăruse. După plecarea la Domnul a ieromonahului Iustin, cei doi monahi, Patapie și Grigorie, au cerut de la Marea Lavră un act oficial, pentru întemeierea

schitului, care a fost emis în 1820 și avea 13 articole. În 1821, în condițiile Revoluției grecești, care s-a extins și în Sfântul Munte, Patapie și Grigorie au revenit în Moldova, luând cu ei și actul emis de Marea Lavră, stabilindu-se la Mănăstirea Neamț, unde au și murit.

Alți doi monahi români, Nifon și Nectarie, au venit ulterior la Sfântul Munte, au aflat de actul emis în 1820. După obținerea tuturor aprobărilor de la Marea Lavră, cei doi s-au întors în Moldova, să facă rost de bani. Au apelat la ajutorul Mitropolitului Sofronie Miclescu și al domnitorului Grigorie Ghica, ultimul domn al Moldovei, înainte de Unirea din 1859 (cel ale cărui rămășițe au fost recent repatriate). Cu banii dați de domnitor (3000 de galbeni), au cumpărat Chilia Sfântul Ioan Botezătorul, pentru a construi noul schit. În 1850, Lavra le-a confirmat actul din 1820, adăugând noului act încă patru articole. Patriarhul Ecumenic Chiril al III-lea a aprobat organizarea schitului, în 1856. În 1857 s-a pus piatra de temelie, construcția fiind terminată în 1866.

Cuviosul Nifon este considerat, așadar, fondatorul Schitului Prodromu, iar Cuviosul Nectarie, care s-a nevoit aici, este cel mai mare protopsalt al românilor, numit și „al doilea Cucuzel”. În anul 2025, cei doi călugări, Ieroschimonahul Nifon Ionescu Prodromitul și Cuviosul Nectarie Crețu Protopsaltul, au fost canonizați de Patriarhia Ecumenică.

Între 1852-1984, Schitul Prodromu a avut 13 stareți. Între aceștia, îi amintim pe arhimandritul Antipa Dinescu (printre urmașii căruia se numără și fostul fruntaș liberal, Mircea Ionescu-Quintus) și pe Ieromonahul Veniamin Popa (†1994), care a fost unul dintre cei trei monahi, care s-a întâlnit, la Atena, în 1976, cu Președintele Nicolae Ceaușescu.

Cel mai vestit stareț al Schitului Prodromu este Petroniu Tănase, canonizat și el, în 2025, de către Patriarhia Ecumenică și recunoscut de Biserica Ortodoxă Română. În timpul starețului Petroniu Tănase, cu ajutorul arhitectului Mircea Mihai Anania (1931-2009), Schitul Prodromu a fost transformat într-o autentică mănăstire. A contribuit la aceasta și Legea din 2007, promulgată de către Președintele Emil Constantinescu, care prevede un ajutor anual de 250.000 de euro pentru Schitul Prodromu.

Starețul actual al Schitului Prodromu este Arhimandritul Atanasie Floroiu.

Concluzii. Văzând cât de complicată este problema ridicată în titlul acestor însemnări, m-am adresat unui mare istoric român contemporan, cu rugămintea să îmi spună punctul lui de vedere. Iată ce mi-a răspuns:

„Dragă Ilie,

Îți mulțumesc de urări și îți trimit și eu toate cele de bine.

Treaba cu mănăstirea românească de la Sf. Munte este complicată.

1. Secularizarea averilor mănăstirești a fost considerată o confiscare a averilor mănăstirilor închinată.

S-a spus că darul făcut nu se poate lua înapoi. România a motivat actul, afirmând că nu era un dar, ci un ajutor. Pământul țării nu se dă în dar.

2. Grecia era din 1821 țară liberă și putea sprijini ea locurile acelea considerate sfinte.

3. Țările ortodoxe, în frunte cu Grecia, au invidiat și urât România, fiindcă devenise arbitra situației din Balcani, iar după 1918, [devenise] cea mai mare țară din regiune.

4. Epoca interbelică a fost prea scurtă și politicienii români prea ocupați cu jocurile lor.

5 Regimul comunist nu a intervenit în favoarea unei mănăstiri românești la Athos, dimpotrivă, i-a pedepsit pe cei care militau în favoarea acesteia.

6. Nici după 1989, nu s-a intervenit. Patriarhul Ecumenic nu are putere asupra teritoriului Sf. Munte, care e parte a Greciei.

7. Acum, Grecia, Rusia, Bulgaria, Serbia au monopol acolo și nu cedează nimic din putere.

Românii ar fi singurii străini de blocul slavo-grecesc de acolo și nu convine acest lucru.

8. Dacă România ar face o donație de vreun miliard de euro, s-ar ridica schitul Prodromu la rang de mănăstire ...

Cu tot binele,

[...]”

XI. Scrisori de la Arhimandritul Dometie Trihenea

Plicul în care a fost trimisă, de către Arhim. Dometie Trihenea, la 18 noiembrie 1975, scrisoarea sa către Ambasadorul Ion Brad. Pe plic se poate observa, sub imaginea cu Muntele Athos, și ștampila, cu litere grecești, a arhimandritului.

Publicăm, în cele ce urmează, un număr de patru scrisori de la Arhimandritul Dometie Trihenea, de la Muntele Athos. Dincolo de interesul lor documentar (istoric, filologic, duhovnicesc etc.), acestea arată spiritul unei alte generații de monahi athoniți.

E vorba de faptul că monahii din generațiile mai vechi nu și-au uitat țara de origine, rămânând sensibili la problemele acesteia. S-ar putea cita aici o scrisoare, pe care Ambasadorul Ion Brad a publicat-o, în romanul său despre Athos, primită de la ieromonahul Ilarion Lupașcu, de la Schitul Prodromu. Ion Brad nu trece data scrisorii, dar în mod cert ea este expediată în martie 1977, după cutremurul devastator din 4 martie 1977:

„Domnule Ambasador, în aceste zile de grea încercare și de grea pierdere, prin care trece Poporul Român – frații noștri –, ne alăturăm și noi, monahii români din Sfântul Munte Athos, luând parte la nevoile și suferințele prin care trece. Față de această situație, noi nu putem ajuta material, decât rugându-ne Bunului Dumnezeu să odihnească în pace pe frații noștri, care au căzut victime nevinovate în căminele lor sau la locul de muncă. Din prima zi, am și început rugăciuni de pomenire.

Odată cu marea bucurie ce ne-a produs venirea părintelui Zaharia Serapion în mijlocul nostru, am primit și amara veste, care va rămâne ca o rană în sufletul nostru mult timp.

Noi, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, ne străduim, pe cât se poate, să ne facem datoria, mai ales acum, când obștea noastră a crescut și, credem, cu ajutorul Maicii Domnului, [că] va mai crește.

Din toată inima vă mulțumim pentru alimentele primite prin părintele Neofit Negară. Vă rugăm să nu duceți grija noastră, că încet-încet o să ne descurcăm, mai ales acum, când ne-au dat voie să lucrăm și noi grădina.

Mular [catâr] nu am cumpărat până acum, fiindcă nu am avut nevoie, ne-am servit, atât la lemne, cât și la mare, de tractor. Veniamin (Veniamin Popa era starețul Schitului Prodromu, n. I.R.) și, mai ales Matia (monah de la același schit, n. I.R.), stăruie să-l luăm pe mularul care se află în prezent la schit, al zelotipților, dar care este în vârstă. Om mai vedea ce-om face, după ce ne vom căpăta și noi drepturile.

Sunt chemat la poliția din Kareia, cu fotografii pentru buletin (e vorba de buletin, conform statutului de cetățean grec, n. I.R.), sperând că în curând vom obține și buletinele. (Banii i-am dat în păstrare părintelui Dometie Trihenea.)

Din toată inima vă urăm sănătate, puteri în munca ce o desfășurați, spre binele obștesc!”

Prima scrisoare de la Dometie Trihenea am găsit-o postată pe internet, de către domnul Laurențiu Dumitru (la adresa <https://sfantulmunteathos.wordpress.com/category/parinti-duhovnicesti/dometie-trihenea0/>), fiind scrisă în 14 august 1946 și trimisă de către ieromonahul Dometie Trihenea unui căpitan din Craiova, Dumitru Marcovescu.

Celelalte patru scrisori, trimise Ambasadorului Ion Brad, sunt mult mai pragmatice, abordând probleme urgente, legate de viitoarea întâlnire a celor trei călugări cu Președintele Nicolae Ceaușescu, respectiv chestiuni care trebuiau rezolvate după această întâlnire, în care Arhimandritul Dometie Trihenea s-a implicat foarte mult.

La transcrierea scrisorilor, am aplicat normele în vigoare ale ortografiei române, dar am păstrat unele particularități de limbă, specifice epocii (*adecă, carele, considerațiune, grije, izvoarăle, lăcuiești, simțemânte, vecinic* etc.). Unele majuscule au fost păstrate, pentru semnificația lor simbolică. În măsura în care a fost posibil, am unificat denumirile geografice: Careia → Kareia; Karakalu → Caracalu; Prodromul → Prodomu etc.

Scrisorile către Ion Brad se păstrează la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Compartimentul „Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală”, Fondul „Ion Brad”, MS1411. Mulțumim Domnului Robert Fabian, referent de specialitate la acest Compartiment, pentru sprijinul acordat.

La Biblioteca Județeană „Octavian Goga” se păstrează și plicurile în care au fost trimise cele trei ilustrații, având un conținut religios, pe care le reproducem de asemenea. O scrisoare (al cărei original lipsește de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, pe care nu am putut-o data decât cu aproximație), a fost reprodusă după romanul lui Ion Brad, *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*, cum se arată și în notele aferente acestei scrisori.

*

1. „Vai de acea Națiune, care calcă legea lui Dumnezeu.”

Schitul Românesc „Sfântul Ierarh Ipatie”

14/8/1946

Sfântul Munte Athos

Grecia

Onor Domnului Căpitan Dumitru Marcovescu¹

Calea Breștei nr. 105

Craiova

Stimate și prea Iubite Domnule C[ăpitan] Dumitre, cu Familia,
„Bucurați-Vă întru Domnul totdeauna!”

Din Muntele Ortodoxiei și Grădina Maicii Domnului, binevoiți a primi respectele, salutările și binecuvântările noastre duhovnicești. Vă facem cunoscut, prin grația și mila lui Dumnezeu și acoperitoarele rugăciuni ale Preasfintei Fecioare Maria, că avem fericirea a Vă saluta cu sănătate. Ce mai faceți, cum o duceți cu viața și greutățile familiale? Ați scăpat cu toții sănătoși din nefericitul război?

Vă putem spune oral că suntem sănătoși și o ducem potrivit, în timpul crizei am luptat cu verdețurile și zarzavaturi, care au înlocuit pâinea și etc.²

Maica Domnului ne-a întărit puterile și putem a-i aduce laude și imnuri de mulțămă, pentru buna purtare de grije. „La luptă ne-am chemat și în biruință vom trăi.” N-am uitat o clipă de D-Voastră, V-am avut în mijlocul rugăciunilor noastre și cred că Domnul v-a păzit și v-a ocrotit, cu Dreapta sa.

Ați văzut cum se mărește mâna Domnului? Cum umilește poporul, carele calcă Legile Lui Divine?³ „Vai de acea Națiune, care calcă legea lui Dumnezeu, viața ei se stinge în viața omenirii și ea expiază printr-un martir călcarea legii lui Dumnezeu.”

O, Doamne! Milostive și îndurate! Carele guvernezi globul pământului și miști planetele! Omori și faci viu, pogori în iad și iarăși ridici, caută cu mila Ta spre robii Tăi, întoarce-ne iarăși la izvoarele Tale, dulci și nemuritoare; adapă-ne cu harurile Tale, nu ne lă să cădem din făgăduința dragostei Tale, din binele [pe] care ni l-ai promis prin Fiul Tău, Iisus Hristos. Adună-ne la izvoarele Tale vecinice și nemuritoare, că noi suntem copiii Tăi, fă cu noi după mare mila Ta, iar nu după faptele noastre!

Ce vom face? Unde ne vom ascunde de la fața Ta? În cer? Însuți lăcuiești în iad? Ai călcat moartea! Întru adâncurile mării? Acolo e mila Ta, Stăpâne! De Tine se cutremură adâncurile, Ție slujesc Serafimii, Ție să închină Heruvimii cu toate puterile. Sub mâna Ta cădem, Ție ne rugăm și pe Tine Te căutăm, întoarce fața Ta spre noi și se va veseli inima noastră.

Caută, Doamne, spre agonisita aceasta, spre via moștenirii Tale! Iată ce zice Domnul prin Prorocul Isaia: „Întoarceți-vă către mine și mă voi întoarce

către voi și, de vor fi păcatele voastre ca mohorâciunea, ca lâna le voi albi... Și de veți vrea și de mă veți asculta, bunătățile pământului veți mânca. Iar de nu veți vrea și de nu mă veți asculta, sabia vă va mânca – că gura Domnului a grăit acestea.”

Oamenii veacului acestuia și-au propus să facă raiul pe pământ, dar, în realitate, el este și există numai acolo unde l-a creat Atotputernicul, înspre „răsărit”. Dumnezeu voiește ca singur omul să lucreze, să-și voiască mântuirea. De aceea, de multe ori ne lasă să gustăm supărări, amărăciuni, ca să nu se lipească inima noastră de bunurile cele pământești și să uităm, printre acestea, pe cele viitoare și care rămân vecinic. Singur dumnezeiescul nostru Răscumpărător a trecut prin cele mai aspre suferințe, ba a purtat Crucea până la Golgota și numai prin Ea a adus triumful biruinței umane! Ce bine ar fi fost, dacă omenirea ar fi înțales chemarea „Mielului”? „Ar fi cinat toți la nunta dragostei Lui!”

Doamne Dumnezeule! Fă și din noi slugi alese, fii ai Împărăției Tale, să gustăm și noi din Pomul Vieții, din ospățul Stăpânului și din masa cea nemuritoare! Fă, cu bunătatea Ta, ca toți să ne învrednicim de fericirea cea vecinică, de bucuria cea nespusă, de care scrie fericitul Apostol Pavel!

Spuneți, Iubiților, tuturor fraților, celor ce în trecut ne-au ajutat și tuturor celor ce așteaptă întru frică Ziua Domnului cea mare, care va veni ca fulgerul de la răsărit și va străbate până la apus!

Tuturor spuneți-le binecuvântările noastre!

Vă sărutăm, fraților, cu sărutare sfântă!

Al DV. doritor de bine și către Dumnezeu rugător,

Ieromonah Dometie Trihenea cu frații⁴

Note și comentarii:

1. Nu știm cine era Dumitru Marcovescu, căpitan în Armata Română și care luptase, probabil, în Al Doilea Război Mondial.

2. În urma devastatorului Război Mondial (1939-1945), România s-a aflat într-o situație dramatică, având o economie ruinată. Satele și orașele fuseseră distruse, iar populația suferea de lipsa alimentelor și a resurselor de bază, situație în care se găseau și călugării de la Muntele Athos.

3. Probabil autorul are în vedere regimurile comunisto-ateiste, instaurate după război, în unele țări europene, inclusiv în România.

4. După cum se vede, scrisoarea este un autentic *cuvânt de învățătură*, trimis căpitanului Dumitru Marcovescu și familiei acestuia.

Scrisori către Ion Brad

2. „Aici se spune de toate hotarele Daciei, orașele, drumurile militare din epoca aceea.”

Domnului Ambasador¹

Al R.S. România

18/IX/1975²

Ambasada R[omâniei]. La Athena

Nr. 324

Domnule Ambasador,

La data de 17 noiembrie a.c. am fost anunțat de părintele Neofit Negară³ cum că doriți să mă prezint la Ambasadă. Din nefericire, a doua zi am transportat lemne pentru necesitățile Chiliei și mi-a căzut un lemn gros tocmai pe degetul mare de la piciorul stâng și nu pot încălța nici ciorapi, nici papuci, până nu se va vindeca. Dealtfel, cum mă voi face bine, o să Vă luăm la telefon și vom aranja ce trebuie să facem.

În convorbirea avută la Kareia-Athos, cu Domnul Consilier Leon⁴, referitor la pretențiile Ungariei⁵, Vă rugăm să se cerceteze, în Bibliotecile Sfintei Patriarhii⁶ și ale R.S. România, să se găsească această carte: *Elemente de istoria generală, lucrată în limba franceză, sub direcțiunea Domnului Al. I. Cretiescu*, tomul I, București, 1856, în Tipografia Colegiului Național⁷. Unde, de la pagina 567, începe cu Dacia până în secolul al V-lea. Aici se spune de toate hotarele Daciei, orașele, drumurile militare din epoca aceea, atât în Transilvania, cât și de Basarabia.

Apoi există, în Biblioteca Mănăstirii Vatopedu, *Geografia* lui Strabunos⁸, din secolul al XI-XII [-lea], prima *Geografie*, și a doua copie după aceasta există la Lipska⁹, în Germania, și unde sunt toate statele, între care și Dacia. Și este posibil și de nevoie să se fotografieze, pentru stabilirea și ocrotirea dreptului Național Românesc.

Binevoiți, Domnule Ambasador, a lua măsurile de cuviință referitor la această problemă. Totodată, a primi asigurarea devotamentului nostru și deosebită Stimă ce Vă păstrăm. Dorindu-Vă Sărbători fericite și La mulți ani!

[Semnătura olografă]: Arhim. Dometie Trihenea

[Ștampila]: Arhim. Dometie Trihenea

Sf. Ipatie

M[ănăstirea] Vatopedu

Sf. Munte Athos

Grecia

Note și comentarii:

1. Ambasador al României în Grecia, în acea perioadă, era poetul Ion Brad.

2. Eroare de dactilografiere. Data corectă este 18/XI/1975, deci luna noiembrie, nu septembrie. La începutul scrisorii, este invocată data de 17 noiembrie 1975, deci Arhimandritul Dometie îi scrie a două azi după ce Părintele Neofit Negară l-a anunțat că arhimandritul trebuie să se prezinte la Ambasada României din Atena. De altfel, pe spatele plicului în care a fost trimisă scrisoarea este menționată data poștei din Tessalonic: 2.XII.1975.

3. Ierodiaconul Neofit Negară (†1999) viețuia la Schitul românesc Lacu (sub numele *Tifoen*, Neofit este personaj principal în romanul lui Ion Brad, *Muntele catârilor*, publicat în 1980). În acest roman, Ion Brad susține că Neofit Negară era „starețul Schitului românesc Lacu” (p. 10, din ediția publicată în 2013 a romanului), ceea ce era adevărat. El va fi unul dintre cei trei călugări, care se va întâlni, la 28 martie 1976, la Atena, cu Președintele Nicolae Ceaușescu, ceilalți doi monahi, participanți la această întâlnire importantă fiind Arhimandritul Dometie Trihenea (†1985), starețul Chiliei „Sfântul Ipatie”, și Ieromonahul Veniamin Popa (†1994), starețul Schitului Românesc Prodromu.

4. Leon Toader era consul la Ambasada României din Atena. Interesant este că exemplarul din romanul *Muntele Catârilor sau Ambasador la Muntele Athos*, pe care l-am cumpărat de la un anticariat bucureștean, are următoarea dedicație de la poetul Ion Brad: „Lui Leon Toader și celor dragi din familia sa, aceste întoarceri în timp, care ne-au legat pentru totdeauna, cu îmbrățișările lui Ion Brad, iulie 2013.”

5. E vorba de atitudinile revizioniste ale Ungariei, foarte puternice și în perioada respectivă.

6. Autorul scrisorii se referă la Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol (Istanbul).

7. Titlul complet al cărții este următorul: *Elemente de istoria generale (sic!), lucrate în limba francească, supt direcțiunea Dlui Victor Durny, după ultima programă a Universității din Paris, pentru învățământul liceelor Franciei. / Traduse și adause pentru uzul claselor de istoria ale gimnaziului din Țara Românească de Al. I. Cretiescu, profesoriu de istoria la Colegiul și la Școala Militară din București. Tomul I. Istoria timpurilor vechi. / București, în Tipografia Colegiului Național, 1856.*

8. Strabo (Strabonis), geograf al Antichității (63 î.H. – 24 d.H., la vârsta de 87 de ani).

9. Lipska (Lipsca) – numele vechi al orașului Leipzig, din estul Germaniei.

3. „Anul Nou, 1978, [...] să aducă pace, fericire pentru întreaga omenire – pentru iubita noastră Patrie, ROMÂNIA!”

Domnului

Ion Brad

Ambasadorul R[epublicii] Socialiste România

La Athena

20/12/1977

Mulțumesc prea frumos pentru alesele urări și felicitări pentru Sf-le Sărbători ale Nașterii Domnului n[ostru] Iisus Christos (sic!)¹. Anul Nou, 1978, care să aducă pace, fericire pentru întreaga omenire – pentru iubita noastră Patrie, ROMÂNIA!

Să se reverse buna fericire și asupra nobilei D-VOASTRE Familii.

Cu cele mai curate simțemânte de stimă și prețuire,

ss Arhim. D. Trihenea

Ierod. Gherontie²

[Urmează ștampila Arhimandritului Dometie Trihenea]

Pe pagina a III-a a scrisorii, este următorul text, scris ulterior:

Domnule Ambasador,

Vă rugăm să ne fie îngăduit a Vă trimite cele mai cordiale felicitări și pentru ziua onomastică de 7 Ianuarie a c[uviosului] Sf. IOAN Botezătorul, pe care să o treceți cu multă bucurie și să trăiți la mulți ani!, pentru binele și folosul PATRIEI și ocrotirea Familiei și a aproapelui.

Cu deosebită considerațiune,

ss Arhim. Dometie Trihenea

Note și comentarii:

1. Având în vedere faptul că relațiile dintre Ambasadorul Ion Brad și Arhimandritul Dometie Trihenea erau excelente, scrisoarea de față este un răspuns la felicitările pe care i le trimisese Ambasadorul Ion Brad, cu ocazia Sărbătorilor de Crăciun și ale Anului Nou, 1978.

2. Monah de la Chilia „Sfântul Ipatie”, al cărei stareț era Arhimandritul Dometie Trihenea.

4. „Dacă vor pune Stareț Român, li se va da metocul lor din România.”

[1978?]¹

Mult stimat domnule ambasador,

Dați-mi voie a vă face o întrebare, de care am neapărată lipsă.

Sunt invitat de Mănăstirea Caracalul, de întregul sobor, de toți, ca să primesc să le devin stareț al mănăstirii, pentru totdeauna, adecă pe viață. Cineva dintre ai noștri le-a băgat în cap și le-a spus că, dacă vor pune Stareț Român, li se va da metocul lor din România.

Ce părere aveți? Și dacă România va primi această ofertă sau nu?

Lor le-au spus oameni de elită din țară.

Aștept un mic răspuns, prin părintele stareț Neofit. Cu rugămintea să mă iertați de îndrăzneală.

Cu deosebită stimă și considerațiune aleasă,

Dometie Trihenea

Note și comentarii:

1. Scrisoarea este nedatată de Ion Brad, dar în mod cert este ulterioară datei de 28 martie 1976, când a avut loc întâlnirea celor trei monahi athoniți (între care era și arhimandritul Dometie Trihenea) cu Președintele Nicolae Ceaușescu. Relațiile dintre cei doi erau foarte solide și apropiate, din moment ce Arhimandritul Dometie îl consulta pe Ambasadorul Ion Brad într-o problemă atât de delicată.

2. La această scrisoare, fostul Ambasador Ion Brad face următoarele comentarii: „Scrisoarea bătrânului și înțeleptului călugăr sibian îmi aducea aminte de popasul făcut, împreună cu basarabeianul Neofit Negară, în septembrie 1976, la Mănăstirea Caracalu. Acolo ne întâmpinase vechiul stareț – mort sau debarcat între timp? –, care tocmai această întrebare mi-o pusese: Oare nu s-ar putea ca mănăstirea lor să primească înapoi ceva, cât de puțin, din «averile românești»? (Amintesc ceea ce am mai scris altădată: la secularizarea averilor mănăstirești de către Cuza Vodă, a cincea parte din bogățiile Moldovei și Munteniei era «închinată» Muntelui Athos!)

Prin dibaciul și realistul călugăr basarabeian Neofit, i-am transmis ardeleanului mai greoi, Dometie, să facă numai ceea ce credea el că e bine, dar să bage de seamă că eu nu știam cine erau acești «oameni de elită» din țară, care le promiseseră marea cu sarea. Și să nu se trezească iarăși amenințat cu moartea, cum o pățise din partea călugărilor bulgari, când fusese tot «stareț ales»³ al Mănăstirii Zografu, cea reînnoită de Ștefan cel Mare.

Până la urmă, am aflat că ardeleanul meu renunțase la idee.” (Brad, 2013, p. 38).

3. De fapt, starețul Dometie Trihenea nu a fost *ales* de comunitatea de monahi a Mănăstirii Zografu, ci oarecum impus, numit de Mănăstirea Vatoped, așa cum se spune și într-un material despre Dometie: „Sfătuit de conducerea Mănăstirii Vatoped să accepte egumenia mănăstirii bulgare – se scrie într-un *Material realizat de maicile de la Mănăstirea Paltin Petru-Vodă*, citat în medalionul pe care i l-am consacrat acestuia –, părintele Dometie se va îngriji, vreme de 10 ani (1965-1975), de lucrarea duhovnicească a viețuitorilor de la Zografu și de bunul mers al treburilor administrative.”

*Schitul Românesc
Sf. Ierarch, Ispatie
Munte Athos
Grecia.*

11/8/1946.

**РУССКАЯ
ОБЩЕСТВЕННАЯ ОБИТЕЛЬ
СОВОРА СВ. АРХИСТРАТИГА
МИХАИЛА
на АФОНЕ.**

*Onor Domnului Căpitan
Dumitru Marcovescu.
Calea Brestei № 105.
Craiova.*

*Stimate și prețuite
Domnule C. Dumitru, cu familia.*

„Bucurați-vă întru Domnul totdeauna!”

*Din muntele Octodoriei și Grădina Maicii
Domnului, binevoite să primi respectele, salutările și
binecuvântările noastre duhovnicești. Vă facem cunoscut
prin grația și mila lui Dumnezeu și răcoșeritoarele
rugăciuni ale Prea Sf. Fecioarei „Mariei” că avem
fericirea să vă saluta cu sănătate. Ce mai faceți
cum o duceti cu viața și gresitățile familiare?
Ați scăpat cu totu sănătos din nefericitul război?*

Începutul scrisorii către căpitanul Dumitru Marcovescu din Craiova (din 18 august 1946), redactată pe o coală cu o imagine specifică Muntelui Athos.

Finalul scrisorii către căpitanul Dumitru Marcovescu. Se vede semnătura olografă a ieromonahului Dometie Trihenea, precum și ștampila sa personală, în limba română. Avea și ștampilă în limba greacă.

DOMNULUI AMBASADOR
AL R.S. ROMÂNIA
AMBASADA R.La ATHENA .

18/ IX/1975

nr. 324

DOMNULE AMBASADOR ,

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
— CLUJ —
COLECȚIE SPECIALE

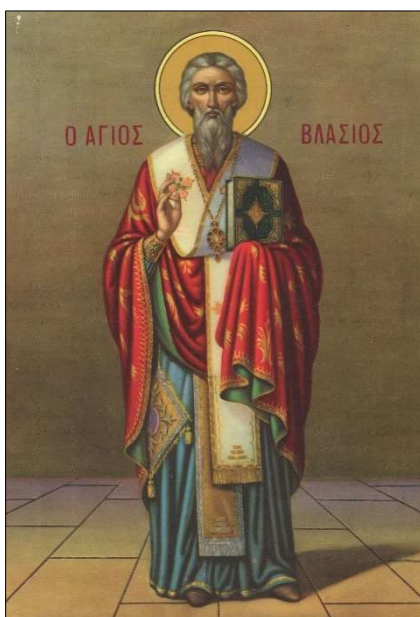
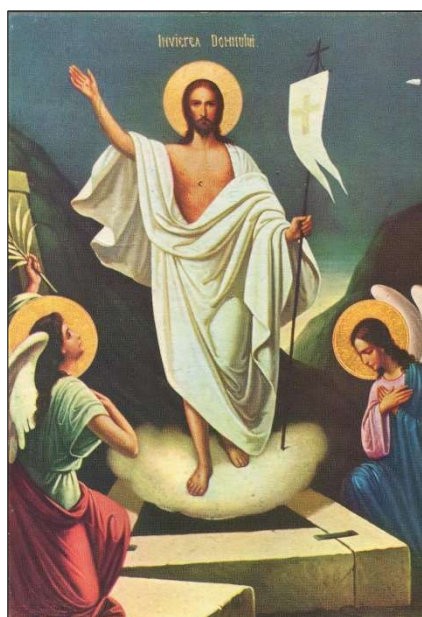
La data 17 Noembrie aș.e.am fost anunțat de părintele Neofit Negara cum că doriți să mă prezent la Ambasadă.Din nefericire a doua zi am transportat lemne pentru necesitățile Chiliei și me-a căzut un lemn gros toc'mai pe degetul mare dela piciorul stâng,și nu pot - încălța nici ciorapi nici papuci,până nu se va vindeca. Dealt fel,cum mă veiu face bine,o să Vă luăm la telefon și vom arangea ce trebuie să facem .-

În convorbirea avută la Careia-Athos cu Domnul Consilier Leon referitor la pretențiile Ungariei,Vă rugăm să se cerceteze în Bibliotecile sf.Patriarhiei și ale R.S.România să se găsească această carte:"Elemente de ISTORIA GENERALĂ lucrată în limba Franceză sub direcțiunea Domnului AL.I.CRETIESCU TOMUL I.BUCUREȘTI 1856 în Tipografia Colegiului Național.Unde dela pagina 567 începe cu Dacia până în secolul al V-lea,aici se spune de toate hotarele Daciei,orașele,drumurile militare din epoca aceea atât în Transilvania cât și de Basarabia.-

Apoi există în biblioteca mândstirii VATOPEDU geografia lui STRABUNOS din secolul al II -I2 prima geografie și a doua copie după aceasta există la Lipska în Germania,și unde sunt toate Statele între care și DACIA și este posibil și de nevoie să se fotografieze pentru stabilirea și ocrotirea dreptului Național Românesc - .

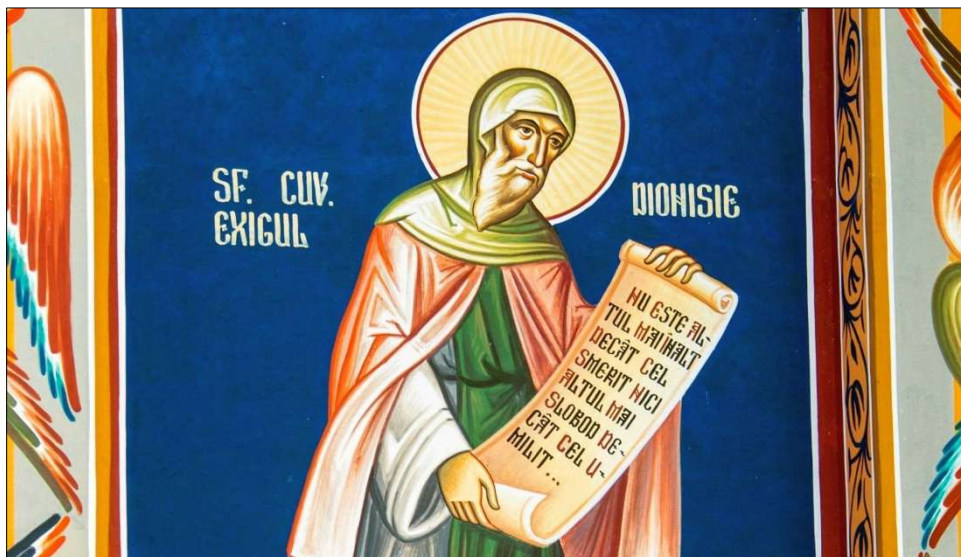
BineVoiți Domnule Ambasador a lua măsurile de cuviință referitor la această problemă.Totodată a primi asigurarea devotamentului nostru și deosebita Stimă ce Vă păstrăm.Dorindu-Vă Sărbători fericite și la mulți ani !

Arhimandrit Dometie Trihenea
ARHIM. DOMETIE TRIHENE
SF. IPATIE
M. VATOPEDU
SF. MUNTE ATHOS
GRECIA

Cărți poștale ilustrate cu picturi religioase, trimise în plicuri, din Muntele Athos, Ambasadorului Ion Brad, la Atena.

**XII. Călugărul dobrogean, Dionisie Exiguul,
a fixat „cronologia erei creștine”, luând pentru prima oară,
ca punct de plecare pentru numărarea anilor,
Nașterea Mântuitorului**

Sfântul Cuvios Dionisie Exiguul, reprezentare iconică.

Am aflat, ocupându-mă de Muntele Athos, de existența călugărului Dionisie Exiguul sau Dionisie „cel Mic”, care a fost un monah originar din Scythia Mică (Dobrogea de astăzi) și care a trăit la cumpăna secolelor V-VI. Opera capitală, cu rezonanță istorică a sfântului Dionisie Exiguul, este introducerea calendarului creștin, împărțind istoria în două perioade – „înainte de Hristos (î.H)” și „după Hristos d.H)”.

În acel timp, în uz era calendarul roman, care număra anii începând cu data întemeierii Romei. Urmând calculele făcute, Dionisie Exiguul a ajuns la concluzia că anul 753 de la întemeierea Romei era, de fapt, anul în care s-a născut Hristos, adică anul 1 al erei creștine.

Așadar, e o mândrie pentru români faptul că un călugăr născut pe teritoriul țării noastre a propus ca Nașterea lui Hristos să devină reperul de

numărare a anilor – în locul anului întemeierii Romei –, reper care s-a impus în toată lumea. Doar comuniștii, care se considerau ateï, au impus termenii „era noastră” și „înaintea erei noastre”, dar reperul rămăsese același, doar denumirea temporală fusese schimbată.

Curios să văd cine a fost acest reformator al calendarului, am consultat lucrarea Preotului prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a doua, revăzută și întregită, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 175-176, aflând următoarele:

„**Exiguul Dionisie** (sau «cel smerit»), teolog din Scythia Minor (Dobrogea). N. c. 470-d. c. 545, la Roma. Prezentat de biograful său, Cassiodor, ca fiind «de neam scit, dar de maniere întru totul romane, foarte priceput în ambele limbi (latina și greaca, n.n.), cunoscător perfect al Sfintei Scripturi și al Dogmaticii.» A intrat de tânăr într-o mănăstire dobrogeană, apoi ajunge la Constantinopol, în 496 chemat la Roma, unde a fost hirotonit preot. A trăit mult timp în Mănăstirea «Sf. Anastasia», a lucrat și în cancelaria papală. Tot Cassiodor scria că predă dialectica în Mănăstirea Vivarium (în Calabria) și că a învățat mulți ani în biserică. A tradus mai multe opere dogmatice din grecește în latinește, toate însoțite de prefețe personale: Sf. Grigorie de Nissa (*Despre crearea omului*, cu unele observații critice), Sf. Ciril al Alexandriei (*Epistola 17 împotriva lui Nestorie, cu cele 12 anatematisme și alte epistole*), Patriarhul Proclu al Constantinopolului (*Tomosul către armeni*) ș.a. A tradus și câteva biografii cerute de monahi: *Viața Sf. Pahomie*, *Pocăința minunată a Sf. Thaisia*. A mai tradus și o *Colecție de canoane*: cele zis «apostolice», ale primelor patru sinoade ecumenice și ale unor sinoade locale (în două versiuni); a mai întocmit o *Colecție de decrete (decretale)* a opt papi. Amândouă colecțiile au cunoscut o largă circulație în Biserica Apuseană. I se atribuie și culegerea unei colecții de texte patristice – Florilegiu din Sfinții Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Grigorie de Nazians, Grigorie de Nissa, Ciprian din Cartagina, Ilarie din Pictavium, Ambrozie al Milanului, Fericitul Augustin și alții. A avut bogate cunoștințe de astronomie, calendaristică și calcul pascal. Mai multe lucrări de acest gen îi sunt incluse în *Liber de Pashatae sau Cartea desper Paști: Pascalia adevărată și regulile îndreptării ei; Precizări pentru stabilirea datei Paștilor; Elementele calculul calendaristic și pascal* etc.

În mod deosebit trebuie subliniat faptul că Dionisie este cel care a fixat «cronologia erei creștine», luând pentru prima oară ca punct de plecare, pentru numărarea anilor, Nașterea Mântuitorului, «începutul nădejdiei noastre» (fixând-o în 754 sau 753 de la întemeierea Romei, în loc de 749, a făcut o eroare de 4 sau 5 ani); a fost adoptată încă din sec. VII în Italia, din sec. VIII în Anglia, în cel următor în Franța, apoi, cu timpul, în toate țările lumii.

Prin mai multe studii publicate în anii din urmă, preotul dr. Gheorghe Drăgulin susține că ar fi identic cu scriitorul patristic, cunoscut sub numele de «*Dionisie Pseudoareopagitul*» și, ca atare, i-ar aparține lucrările: *Despre numele divine*; *Ierarhia îngerească*; *Ierarhia bisericească*; *Teologia mistică* și zece *Epistole*.”

Din fericire, avem un portret excelent, făcut lui Dionisie Exiguul de către biograful și admiratorul său, Agnus Aurelius Cassiodorus (n. circa 485 – d. circa 585), cunoscut în mod obișnuit drept Cassiodorus, care a fost un om de stat, savant și scriitor roman, care a activat în administrația lui Theodoric cel Mare, regele ostrogoților.

Nu am avut acces la cartea lui Cassiodor (sau Casiodor), *Istoria Bisericească tripartită*. Traducere de Liana și Anca Manolache. Introducere și note de Pr. prof. dr. Ștefan Alexe, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, dar am preluat portretul lui Cassiodor din volumul semnat de Ioana Revnic, *Călătorește cu trei sfinți români*. Ilustrații de Astrid Mușat, Editura Basilica, București, 2021.

Ca să se adeverească principiul că lumea este foarte mică, trebuie să spun cât de surprins am fost, văzând că Doamna Ioana Revnic este autoarea acestei cărți! Fostă profesoară de literatura română la un liceu de elită din Oradea, doctor în litere și formator, Doamna Ioana Revnic a publicat, între alte cărți, și volumul *Convorbiri cu Alex Ștefănescu*, Editura Alfa, București, 2013, volum care m-a încântat efectiv și pentru care o „invidiez” și acum, mai ales că regretatul Alex Ștefănescu a fost un critic și istoric literar pe care și eu îl prețuiesc foarte mult (*Istoria literaturii române contemporane: 1941-2000*. Concepția grafică Mihaela Șchiopu. Fotografii de Ion Cucu, Editura Mașina de Scris, București, 2005, este o capodoperă, similară cu celebra *Istorie călinesciană*). Alex Ștefănescu este și scriitorul meu preferat (ca prozator, dramaturg, memorialist). Doamna Ioana Revnic s-a mutat ulterior la București,

predând acum la Liceul Pedagogic „Anastasia Popescu” din Capitală, s-a reprofilat, publicând numeroase cărți cu tematică creștină. A inițiat, în 2018, proiectul „Spune-mi o poveste pentru suflet”, în cadrul căruia a scris povești despre oameni, locuri și idei mai deosebite pe blogul personal, care a devenit ulterior site-ul ***Bunătate.ro Facem bine prin povești***, care merită accesat.

Preiau, așadar, din volumul amintit al Doamnei Ioana Revnic, evocarea făcută lui Dionisie Exiguul de către Cassiodor (am modificat doar regimul unor alineate):

„Specialiștii presupun că ar putea fi vorba de Vivarium, veche așezare întemeiată prin anul 544 de Casiodor, om politic roman, profesor și scriitor.

La Vivarium existau o mănăstire și o Universitate renumită pentru biblioteca sa, în care găseai atât scrieri religioase, cât și opere din marea literatură antică. Tot acolo era și un Scriptorium – unde se copiau lucrări valoroase din teologia, din filosofia, din științele și din literatura de atunci. La această școală înaltă se pregăteau viitorii preoți.

Aici a predat și Sfântul străromân Dionisie Exiguul. S-a născut la sfârșitul secolului al V-lea d.Hr., în aceleași locuri în care a venit pe lume și Sfântul Ioan Casian.

Cum de-a ajuns Dionisie Exiguul, din Dobrogea de astăzi, tocmai în Italia?

El este cunoscut drept «Părinte al erei creștine». Oare de ce a fost numit astfel?

Răspunsurile le dă Casiodor, cel care a lăsat singura mărturie despre Sfântul nostru. Hai să îți spun ce scria el!

«ERA O BIBLIOTECĂ VIE...

Au trecut ani buni de când colegul meu, Dionisie, s-a mutat în Ceruri. Dar mă gândesc la el în fiecare zi. Îl pomenesc în rugăciuni. Uneori, simt că e tot aici, la Vivarium. Mi se pare că îl văd în «Scriptorium», unde se retrăgea să traducă din Sfinții Părinți sau să scrie despre ei. Alteori, când intru în bibliotecă, mă aștept să îl găsesc punând în ordine manuscrise și documente.

Încă mi se strânge inima, când mă gândesc că s-a stins departe de casă. Mi-a spus, chiar înainte de moarte, că duce dorul Scîției natale. Ore în șir îmi povestea de-acele locuri cu ierni aspre, unde a copilărit.

Se născuse în jurul anului 465 și a rămas devreme orfan de ambii părinți. Monahul Petru, care-a devenit la bătrânețe Episcop în Tomis – o cetate din țara sa de baștină –, l-a luat sub ocrotirea lui.

Despre Episcopul Petru, prietenul meu mi-a vorbit întotdeauna cu inima aprinsă de dragoste. Îl considera «o podoabă a învățătorilor lui Hristos». Și zicea că nu îi poate mulțumi îndeajuns, pentru binele pe care i l-a făcut.

Dionisie i-a fost ca un fiu, căci a intrat în mănăstire de copil. A crescut printre călugări, a studiat cărțile sfinte, a învățat perfect și greaca, și latina...

Era din neamul sciților, dar avea caracterul unui roman adevărat. Asta pentru că știa amândouă limbile și, mai ales, pentru că faptele sale arătau echilibrul sufletesc, pe care Dionisie îl învățase din Cărțile Domnului.

Folosea cu o pricepere atât de mare latina și greaca, încât traducea orice text grecesc în latinește, fără nicio ezitare, chiar în timp ce îl citea. Cu aceeași ușurință traducea în limba greacă texte latinești. Tocmai acest dar l-a ajutat să vină la Roma.

Dar până să ajungă aici, a călătorit destul de mult. Întâi, a fost la Mormântul Domnului, apoi în Asia Mică și, în cele din urmă, a rămas la o mănăstire din Constantinopol.

De acolo, în anul 496, a fost trimis la Roma. Papa Ghelasie căuta un călugăr, care să fie în stare să traducă din limba greacă în latină învățăturile Sinoadelor Ecumenice. Dionisie era omul potrivit! El a și comentat hotărârile Sinoadelor, nu s-a mulțumit doar să le tâlcuiască dintr-o limbă într-alta.

Papa Ghelasie a murit la scurtă vreme și Dionisie nu s-a mai întors nici la Constantinopol, nici acasă, în Sciția. A rămas la Roma, unde a slujit sub zece papi. A avut în grijă biblioteca Bisericii Romane, pe care a reorganizat-o și a intrat în obștea Mănăstirii «Sfânta Anastasia»: aici a studiat, a tradus, a scris.

Ne-am împrietenit, de cum l-am întâlnit prima oară, la Roma!

Întâi – i-am iubit blândețea purtării și-abia apoi mintea, în care a adunat mult din învățătura lumii.

Era o bibliotecă vie!

Un expert în aproape toate științele. Un geniu – care își purta înzestrarea cu simplitate!

Însă nu ținea mortîș să arate tot ce știa. Lângă el nu te simțeai un necunoscător sau un neînsemnat.

El nu se considera superior nimănui, deși ar fi meritat să stea în vecinătatea regilor.

Citindu-i însemnările, mi-am dat seama că studenții din Vivarium au nevoie de un om ca el. Așa că l-am chemat să le fie profesor.

Nu pot să uit cum le predă acestora. Le vorbea cu o înflăcărare, pe care numai credința o poate ține vie. Se apropia de fiecare cu îngăduință și cu multă înțelegere.

În același timp, era sobru și discret. Nu uita nicio clipă că este – înainte de toate – monah.

Cercetase Scripturile cu o însuflețire atât de mare și le înțelesese atât de bine, încât, dacă i se cereau lămuriri, avea răspunsul pregătit și îl dădea fără întârziere.

Se dăruise lui Dumnezeu în întregime, dar lua parte și la întâlniri cu oameni de lume. Era blând, deși mărturisea că, uneori, se simțea cuprins de patima mâniei.

Se întrista când auzea cuvinte necuviincioase, la adunările noastre vesele. Postea, fără să le reproșeze nimic celor ce nu făceau asta și, când stătea cu noi la masă, pe lângă bucatele trupești, dorea să împartă și bogății sufletești.

Dionisie a avut ideea să se numere anii începând cu Nașterea Domnului, nu de la întemeierea Romei sau din timpul împăratului Dioclețian, cum se făcea: «Eu nu am voit să pun la baza calculelor mele amintirea celui om fără de lege și persecutor, ci mai degrabă am ales să socotesc anii de la Întruparea Domnului nostru, Iisus Hristos», mi-a explicat Dionisie.

Astfel, a studiat hărți astronomice și a făcut calcule până ce a descoperit anul Nașterii Mântuitorului. Știa bine astronomie. O învățase, desigur, de la unii astronomi renumiți, din Alexandria Egiptului.

A mers la înalții noștri ierarhi, le-a arătat calculele sale și i-a convins să folosească noul mod de a număra anii: înainte de Hristos și după El.

Asta se întâmpla în 527. De atunci, au trecut mai bine de 20 de ani... Cine știe? Poate că, într-o zi, toată lumea creștină va număra anii și veacurile așa cum ne-a învățat Dionisie.

Deși a făcut atât de multe, deși avea atâtea daruri de la Dumnezeu, el mereu și-a spus, din smerenie, Exiguus, care înseamnă «cel mic», «cel neînsemnat».

Cât a trăit, s-a purtat întocmai cum îi zicea numele...

Dacă, printr-o minune, ne-am reîntâlni pentru câteva clipe aici, la Vivarium, un singur lucru i-aș cere prietenului meu, Dionisie: Să mă învețe smerenia!

Frate Dionisie, roagă-te și pentru mine, Casiodor, în fața lui Dumnezeu și în fața Sfinților, pe care i-ai slujit cu smerenie și cu dragoste!”

[...]

ÎN URMA LUI A RĂMAS DOAR UN IZVOR¹⁷

„Cuviosul Dionisie Exiguul a trecut la cele veșnice în Italia, la Vivarium, cândva între anii 545-550. Nu se știe cu exactitate data morții sale. Nici unde a fost îngropat.

Calculul erei creștine a fost adoptat, treptat, în toată lumea. În secolul al XX-lea, s-a dovedit că socotelile Sfântului nu au fost exacte, din cauza impreciziei calculelor astronomilor. Pe atunci știința nu era atât de avansată ca acum.

Sfântul Dionisie Exiguul a calculat că Hristos S-ar fi născut în anul 753 de la întemeierea Romei, acesta devenind primul an al erei creștine. După calcule mai noi, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om fie între anii 6–3 î.Hr., fie în anul 2 î.Hr.

Oricum, dacă spunem astăzi că suntem într-un anumit an, după Hristos, acest lucru se datorează Sfântului străromân Dionisie Exiguul, pe care noi îl pomenim la începutul Anului Bisericesc, adică pe 1 septembrie.

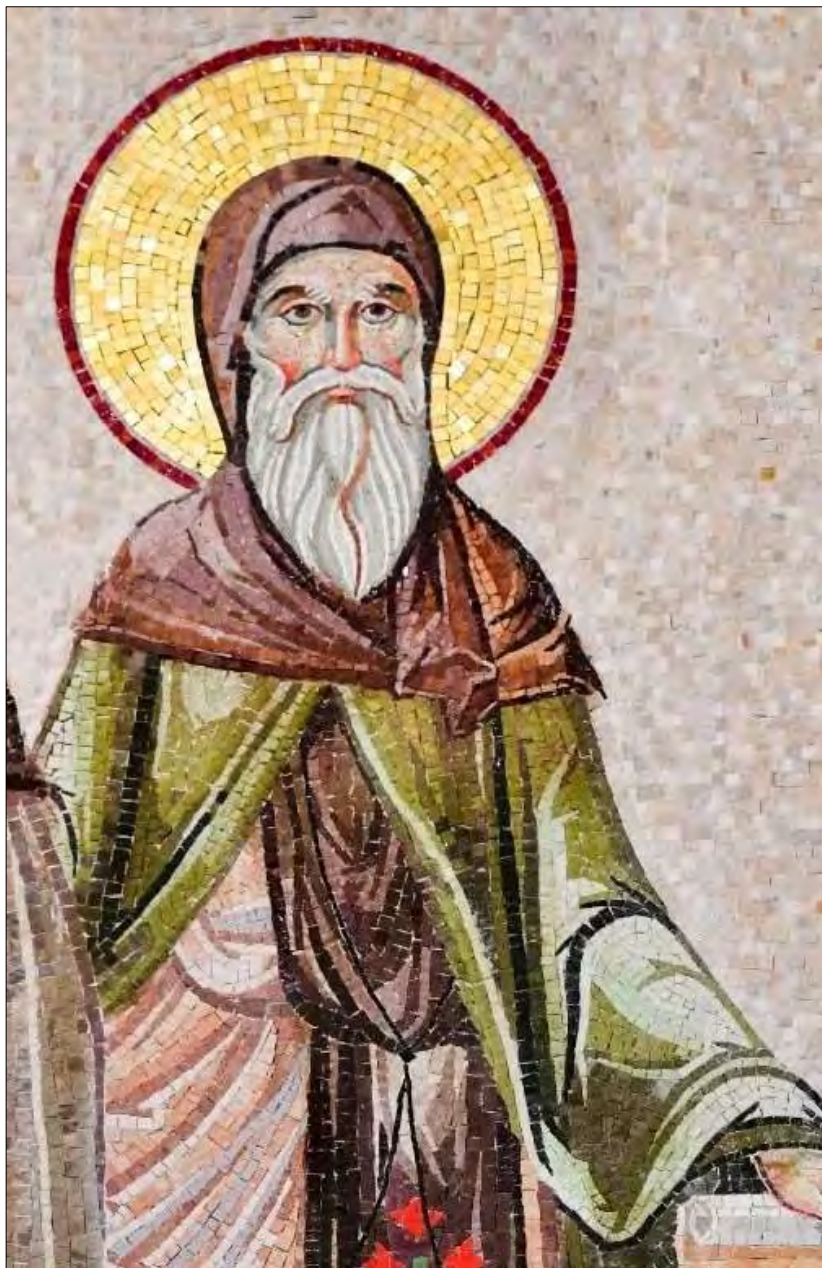
În România, doar un izvor a rămas în urma sa: se află în curtea Mănăstirii dobrogene Sfântul «Dionisie Exiguul», care îi este închinată.

E un loc de o frumusețe aproape nepământească: ca sufletul acestui Sfânt cunoscut prea puțin, deși a făcut din Nașterea lui Hristos reperul după care se numără anii lumii.”

(Ioana Revnic, *Călătorește cu trei sfinți români*. Ilustrații de Astrid Mușat, Editura Basilica, București, 2021, p. 23-30)

Mă bucur că, prin acest articol, contribui și eu la cunoașterea unui mare înaintaș al nostru, care a făcut ceva important pentru istoria omenirii.

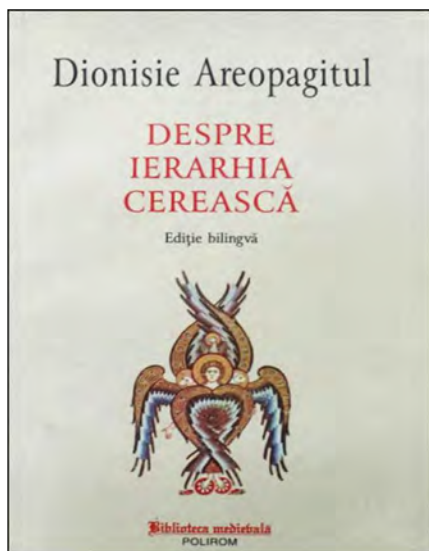
¹⁷ Acest text aparține Doamnei Prof. dr. Ioana Revnic.

Sfântul Dionisie Exiguul, reprezentare iconică, în mozaic
(Sursa foto: <https://chirho88888888.wordpress.com/2020/09/01/paraclisul-sfantului-cuvios-dionisie-exiguul/>)

Patru reprezentări iconografice ale Sf. Dionisie Exiguul.

Cărți semnate de Sf. Dionisie Exiguul

Mănăstirea „Sf. Dionisie Exiguul” și „Sf. Efrem cel Nou”, din localitatea Gura Dobrogei, jud. Constanța. Sursa foto: <https://filtrualbastru.ro/2019/11/07/manastirea-sf-dionisie-exiguul-si-sf-efrem-cel-nou>

Bederniță Sf. Dionisie Exiguul, brodată manual, cu chipul pictat, confecționată de Atelierele Patriarhiei Române (stânga; sursa foto:

<https://www.atelierelepatriarhiei.ro/product/bedernita-sf-dionisie-exiguul>), și

logoul Asociației Sfântul Dionisie Exiguul și Sfânta Muceniță Filofteia (dreapta;

sursa foto: <https://www.sustinebinele.ro/asociatia-sfantul-dionisie-exiguul-si-sfanta-mucenita-filofteia>).

Schitul „Sfântul Dionisie Exiguul” Bucova, din comuna Băuțari, jud. Caraș-Severin (sursa foto: <https://www.episcopiacaransebesului.ro/schitul-sfantul-dionisie-exiguul-bucova>)

XIII. Athosul și schimbarea calendarului (1924)

Trei personalități care au decis schimbarea calendarului în România:
Premierul Ion I. C. Brătianu, Regele Ferdinand și Patriarhul Miron Cristea.

Citind mai multe cărți despre viața monahilor din Muntele Athos, am aflat că și aici au fost anumite convulsii și nemulțumiri (deși unul din voturile călugărului este *ascultarea!*), ceea ce nu mă miră, fiindcă, la urma urmei, și călugării sunt, înainte de toate, oameni, cu ideile, sentimentele și patimile lor.

Multe convulsii au fost în anul 1924, când s-a trecut de la calendarul *iulian* la cel *gregorian*. „Monahii Athosului n-au acceptat schimbarea și până astăzi continuă să aibă în uz calendarul iulian, care-i plasează cu 13 zile în urmă față de restul lumii. Unii s-au simțit insultați de impunerea de către Patriarhie a noului calendar, în 1924, încât au rupt comuniunea cu reformatorii, încetând să mai pomenească numele Patriarhului la slujbele lor și declarându-se «zeleți». De obicei, aceștia trăiesc în chilii și schituri, dar mai recent au pus stăpânire pe Mănăstirea Esfigmenu.” (Speake, 2016, p. 141).

Dacă noi am călătorit la Athos în perioada 1-6 septembrie 2025, înseamnă că, în evidențele de la Muntele Athos, perioada a fost 17-23 august? Ce se întâmplă, când se face o programare online a unei vizite? Probabil că, de formă, se folosește calendarul iulian, dar, în practică, se apelează la cel gregorian.

Oricum, apropo de convulsiile care există și aici, nu m-a mirat afirmația Ambasadorului României în Grecia, Ion Brad, care spunea despre arhimandritul Dometie Trihenea: „La începutul lui 1975, Dometie Trihenea, ardelean din Mărginimea Sibiului, pe atunci cel mai învățat și prestigios călugăr român, de la Aghion Oros, era încă starețul Mănăstirii *bulgărești* «Zografos», ctitorită de Ștefan cel Mare. După vreun an, niște «frați» bulgari răzvrățiți, ațâțați în mod sigur nu de îngeri, ci de pământeni balcanici, l-au amenințat că-l aruncă în prăpăstiile de sub mănăstire, dacă nu-și părăsește scaunul. «Chinotita» – Consiliul Sfântului Munte – a cedat în fața răzvrătiților, care, după câțiva ani, când și-au risipit toate bunurile și furiile, l-au chemat înapoi, zadarnic, pe Dometie. Personal, aveam să-l cunosc în primăvara lui 1976, la Atena, apoi în călătoria la Sf. Munte, din care s-a născut «romanul» *Muntele catârilor...*» (Brad, 2013, p. 8). Iar în alt context, Ion Brad nota: „Și să nu se trezească iarăși amenințat cu moartea, cum o pățise din partea călugărilor bulgari, când fusese tot «stareț ales» al Mănăstirii Zografu, cea reînnoită de Ștefan cel Mare» (*Ibidem*, p. 38).

O mare agitație s-a produs, așadar, la Muntele Athos, în 1924, atunci când Patriarhia din Constantinopol (Istanbul) a adoptat noul calendar, *gregorian* (de la numele Papei Grigore al XIII-lea), în locul celui *iulian* (de la numele lui Iulius Cezar). S-a interpretat că, în felul acesta, ortodoxia face o concesie catolicismului. E uluitor faptul că, ulterior, însuși Patriarhul Ecumenic a fost profund marcat de această schimbare de calendar: Patriarhul Meletie Metaxakis (căci așa se numea), aflat la Zürich, în Elveția, înnebunește, și, după șase zile de chinuri și remușcări profunde, spune: **„Vai mie, am dezbinat Biserica, am nimicit Ortodoxia!”**, apoi moare, fiind îngropat la Cairo, în Egipt¹⁸.

Calendarul *gregorian*, folosit de România în 1919, l-a substituit pe cel *iulian*, numit și „pe stil vechi”. Dar cum s-a ajuns aici?

În 1582, astronomii Papei Grigore al XIII-lea au constatat că, în Calendarul Iulian, se acumulase o întârziere semnificativă, din cauza unei erori de calcul. Prin urmare, Papa Grigore al XIII-lea a dispus reformarea calendarului iulian și a introdus noul calendar, corectat, care astăzi îi poartă denumirea, deși puțină lume știe de unde îi vine numele. În orice caz, datorită autorității Papei, calendarul gregorian de la 1582 a fost adoptat rapid în mai toată lumea

¹⁸ Cf. https://ortodoxinfo.ro/2018/10/01/1-octombrie-1924-bor-adopta-calendarul-gregorian-calendarul-pe-stil-nou/#google_vignette

catolică. Lumea protestantă l-a preluat și ea mai târziu, însă țările ortodoxe (printre care și România), din rațiuni dogmatice, au refuzat să utilizeze noul calendar, iar cel vechi s-a păstrat până în primele decenii din secolul XX, după care a fost abandonat în favoarea calendarului gregorian. Probabil, ca și în cazul schimbării ortografiei chirilice cu cea latină, a fost o perioadă de tranziție, când evenimentele erau menționate cu o dată dublă. Eu, de pildă, am învățat, în liceu, că Marea Adunare Națională, de pe Câmpia Libertății din Blaj, a avut loc la data de 3/15 mai 1848, fiind astfel marcată diferența de 13 zile, dintre calendarul vechi și cel nou.

În Bucovina, bunăoară, calendarul gregorian era utilizat din 1773, iar în Transilvania – de peste trei secole. De exemplu, la începutul veacului al XX-lea, între Brașov și București era o diferență de 13 zile, pentru că și în Transilvania se folosea calendarul gregorian.

Au existat intenții privind trecerea la stilul nou și pe vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza, dar schimbarea calendarului nu a fost posibilă, din cauza opoziției clerului. Se invoca Sinodului I de la Niceea, care fixase data serbării Paștelui (și implicit a celorlalte sărbători) conform calendarului iulian, lucru care, cu trecerea timpului, devenise aproape o chestiune dogmatică, așa că Guvernul lui Cuza a renunțat la idee, mai ales că Patriarhul Ecumenic trimisese o scrisoare mitropolitului Nifon, spunând că noul calendar ar fi o lovitură pentru ortodoxie.

La începutul secolului XX, Societatea de Științe din București a însărcinat o comisie specială, care urma să cerceteze problema și să redacteze un proiect de lege, pentru introducerea calendarului gregorian. Din comisie au făcut atunci parte personalități cunoscute, precum N. Coculescu, Spiru Haret, Ștefan Hepites, Calinic Miculescu (mitropolit), Ermil Pangratti, nume importante din știința și cultura românească a vremii. Raportul întocmit de această comisie a fost prezentat în Parlament la 15 martie 1900. Proiectul de reformă s-a blocat în comisiile de specialitate ale Parlamentului, apoi a izbucnit Primul Război Mondial, când grijile oamenilor și ale societății erau altele, iar peste acel proiect legislativ s-a așternut uitarea.

Adoptarea calendarului gregorian a fost impusă de realitate. În timpul Primului Război Mondial, de pildă, România a fost în aceeași tabără cu Franța și Anglia, care foloseau, încă din 1582, calendarul gregorian, cum am spus

deja, iar comunicarea militară a avut de suferit, din cauza diferențelor de calendar. În aceste condiții, România a trecut la calendarul gregorian în 1919, printr-un decret semnat de Regele Ferdinand I. Atunci, data de 1 aprilie 1919 a devenit 14 aprilie pe stil nou, țara noastră fiind una dintre ultimele țări europene, care au adoptat calendarul nou.

La decizia Regelui Ferdinand au contribuit și noile condiții sociale și politice, create după Unirea din 1918. Se știe că Ardealul, Banatul și Bucovina (care făceau parte din Imperiul Austro-Ungar) foloseau deja noul calendar, iar Vechiul Regat și Basarabia se conduceau încă după cel vechi, fiind obligatorie unificarea între provinciile istorice și din punctul de vedere al calendarului. Dar problema avea două componente: una civilă și alta religioasă.

„Dacă instituțiile statului – citim în *Enciclopedia României* – au adoptat prin lege calendarul gregorian, în 1919, nu același lucru s-a întâmplat cu Biserica Ortodoxă Română. Instituția era pusă într-o situație delicată din acest punct de vedere: pe de-o parte, ea nu putea ignora uzanțele societății, pe de altă parte, întâmpina o problemă de ordin dogmatic. De altfel, întreaga comunitate a bisericilor ortodoxe din estul Europei se găsea în aceeași situație, impunându-se tot mai mult luarea unei decizii în acest sens. În urma conferinței pan-ortodoxe de la Constantinopol, din 1923, Biserica Ortodoxă Română a hotărât înlocuirea calendarului iulian cu cel gregorian. Hotărârile conferinței de la Constantinopol au provocat disensiuni, în urma cărora lumea ortodoxă s-a împărțit în două: pe de o parte Biserica Ortodoxă Greacă, Română, Bulgară, Patriarhia Constantinopolului, a Alexandriei și mai târziu a Antiohiei, care au acceptat noul calendar gregorian, și, pe de altă parte, Biserica Ortodoxă Rusă, Sârbă și părți din Biserica Ortodoxă Greacă, Bulgară și Română, Sf. Munte Athos și Patriarhia Ierusalimului, care au păstrat calendarul iulian până astăzi. Biserica Ortodoxă Română a trecut la noul calendar anul următor, în octombrie 1924. Cu toate acestea, mai mulți ierarhi nu au acceptat schimbarea calendarului bisericesc și au hotărât să se desprindă de Biserica oficială, continuând să urmeze calendarul iulian.”¹⁹

Cel mai greu s-a adoptat noul calendar la sate, comunitatea rurală fiind prin definiție mai tradițională, mai suspicioasă în fața noului de orice fel. Un rol important l-au avut aici unii preoți, care afirmă că noul calendar este unul

¹⁹ https://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Adoptarea_calendarului_gregorian

catolic, „nefiresc și plin de primejdii”. Cele mai mari împotriviri la reforma calendarului s-au înregistrat mai cu seamă în Moldova (sub influența rusească, desigur), cum ar fi călugăriile de la Mănăstirile Secu, Neamț și Sihăstria, dar și în unele zone din Oltenia.

Iată, de pildă, ce spunea episcopul ortodox Roman Ciorogariu, în scrisoarea pastorală adresată cu ocazia Crăciunului din anul 1924:

„Un învățat italian a apropiat anul calendariului de anul ceriului, ștergând din calendar cele zece zile cu care el întârzia și în anul 1582 a scris 15 octombrie în loc de 5 octombrie.

Biserica Ortodoxă n-a primit acest calendar îndreptat, pentru că anul acestui calendar îndreptat tot nu este egal cu anul ceriului, nici Paștele nu se socotește cum le socotim noi, nici sfinții de peste an în acest calendar nu sunt aceiași cu cei din calendarul vechi. Așa am rămas noi tot cu calendarul vechi, cu toate că știam că e greșit. În veci însă nu puteam să rămânem cu el, căci, după un timp oarecare, s-ar fi întâmplat ca primăvara după calendar să cadă în timpul verii, vara să fie toamna și toamna să fie iarna; Nașterea Domnului s-o prăznuim primăvara, Paștile vara și Rusaliile toamna. Vremea nu așteaptă, ea merge înainte, iar noi cu calendarul rămânem în urmă. Și atunci învățații bisericii noastre au făcut ceea ce a făcut mai înainte acel învățat italian, și ceea ce ar face fiecare om, al cărui ceasornic întârzie: au tăiat cele 13 zile cu care anul calendariului nostru întârzia față de anul ceriului, au dus deci înainte anul calendariului, cum muți înainte ceasornicul ce întârzie și la 1 octombrie din anul acesta am scris 14 octombrie”²⁰.

Până la urmă, oamenii s-au obișnuit cu noul calendar, iar la ora actuală schimbarea nu mai prezintă un pretext de discordie, ca în veacurile anterioare. Sper ca, la un moment dat, cele două confesiuni creștine (ortodoxă și catolică) să respecte unul dintre canoanele Primul Conciliu de la Niceea, din anul 325, și anume ca toate Bisericile creștine să sărbătorească Paștele în aceeași zi, propunere care s-a făcut deja în mediile laice, dar fără ecou în cele ecleziastice.

²⁰ <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2025/10/14/in-1924-biserica-ortodoxa-romana-a-trecut-oficial-de-la-calendarul-iulian-la-calendarul-gregorian-ziua-de-1-octombrie-devenind-14-octombrie/>

XIV. Etnologul Teodor T. Burada, în vizită la Muntele Athos, în urmă cu 142 de ani

Teodor T. Burada, călător la Ierusalim (călare, primul din stânga).

Foto: <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro/un-click-pe-patrimoniu/teodor-t-burada-calator-in-tara-sfanta>. Data accesării: 26. 12. 2025.

Eram foarte curios să aflu cum a fost văzut Sfântul Munte Athos în urmă cu cel puțin o sută de ani: cum se ajungea acolo, cum era viața monahală, ce alimente se foloseau, ce mijloace de deplasare și de comunicare existau atunci etc.

Inițial, știam că și poetul Dimitrie Bolintineanu a vizitat Athosul, dar, din păcate, impresiile sale despre Sfântul Munte sunt foarte puține.

Din cartea semnată de Preot prof. dr. Ioan Dură, am aflat că există peste 30 de volume scrise despre Athos, în secolele XIX-XX, ca să nu mai vorbim de marele număr de volume apărute în primele decenii ale secolului nostru

(cartea Părintelui Ioan Dură este din 2002). E vorba de personalități religioase, dar și de scriitori precum Gala Galaction, Aurel Cosma, Teodor T. Burada, Romulus Seišanu ș.a.

Am optat pentru lectura cărții lui Teodor T. Burada (1839-1923), folclorist, etnograf și muzicolog, membru corespondent al Academiei Române.

Acesta a făcut o călătorie în Turcia, în vara anului 1882, al cărei scop a fost „cercetarea locuitorilor români din Macedonia”. Cu această ocazie, întors în portul grecesc Salonic, s-a abătut și pe la Muntele Athos, „pentru a vedea vestitele mănăstiri ce se află acolo și care odinioară au stat într-o legătură destul de strânsă cu istoria țării noastre”.

Impresiile din această călătorie au fost publicate, în anul următor, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, de sub direcția lui Gr. Tocilescu, București, 1883, în anul următor fiind tipărite în volum separat. Eu am citit aceste impresii în ediția Teodor T. Burada, *Opere*, VII. *Folclor și entografie*. Ediție critică de Viorel Cosma, Editura Muzicală, București, 1980, p. 97-137.

Pentru a ajunge în portul „Dafini” (numit așa din cauza mulțimii *dafinilor*, arbore ale cărui frunze le consumăm și azi), exista un singur mijloc de transport: „un vapor vechi și hodorogit, pe care, când te sui, te cuprinde frica. Pe acest vapor, negăsind nimic de ale mâncării, ești nevoit să te aprovizionezi.”

Vaporul circula între Salonic și Dafni doar de două ori pe lună, și numai dacă avea suficienți clienți, de la care să se poată strânge 20-25 de lire turcești. Cum acest lucru nu s-a putut realiza, autorul a fost nevoit să ajungă la Athos pe uscat. „Înainte de a porni la drum – scrie autorul –, am căutat să-mi scot de la autoritățile turcești din Salonic o teșcherea, care nu este alta decât o foaie de drum, în care este trecut numele călătorului, semnalmentele și locul unde merge; ea este neapărat trebuitoare, pentru oricine călătorește, căci se cere în interiorul țării, fie pe drum, pe la diferitele conacuri, fie în orașele de prin provincii și districte. Pașaporturile nu se cer decât când intri în capitală sau în alte porturi și pe la fruntarii.” (De reținut că Athosul, în acei ani, se afla încă sub ocupația Turciei, abia în 1912 Muntele Athos intrând sub tutela și administrația Greciei, după 500 de ani de ocupație otomană!)

După ce și-a obținut „teșchereaua”, „închinătorul” (nu se folosea încă termenul „pelerin”) a trebuit să își procure, pe lângă cele strict necesare călătoriei,

și provizii alimentare, „căci în hanurile turcești, care se află pe la ciuflicuri (= mici proprietăți particulare, n. ns.) și care și acestea sânt la mare depărtare unele de altele, nu se găsește altă mâncare decât: *pedea* (*lipie*), *măslina*, *castraveți murați cu oțet și nelipsita cafea*” (subl. I.R.).

Spuneam că „închinătorul” a ales varianta uscatului, pentru a merge la Athos, despre care ne spune următoarele: „Călătoria pe uscat se face mai cu seamă cu măgari sau catări și mai arareori cu cai, care se închiriază anume de pe la chihai (= slujbaş vamal; șef de poștă, n. ns.), fără multă greutate, mai ales când se dă bacșiș, lucru fără de care în țara turcească nu poți face un pas.”

Suntem informați și cât de sigură era călătoria în acele vremuri: „Toți eram călări, afară de chiragiu (= persoană care transportă cu căruța, în schimbul unei plăți, oameni sau mărfuri, n. ns) și formam o caravană îndestul de respectabilă prin numărul ei, pentru ca, la caz de nevoie, să ne putem opune tâlharilor, care fac drumurile din Turcia cu totul nesigure și sânt cea mai vie dovadă despre necultura acestui popor.” Însuși călătorul nostru era înarmat, drept pe care îl avea în virtutea acelei teșcherele pe care o căpătase. Bagajele de călătorie erau așezate pe un alt catâr, animal care poate duce poveri până la 100 de oca (= veche unitate de măsură pentru capacități și greutate, egală cu circa un litru sau un kilogram și un sfert, n. ns.). „Am văzut îngrămădiți pe un catâr – scrie Burada – o familie întreagă, tată, mamă, copii și pe deasupra două bocceli mari încărcate.”

Călătoria cu măgarul nu era o mare plăcere, dimpotrivă. „Călătoria cu catări sau măgari nu se face decât la pas; din când în când, chiragiul strigă la ei «haide», pentru a-i îndemna să mai îndesească pasul, căci altfel adorm mergând. Ei nu au frâie, ci sânt legați numai cu o frânghie de gât, pe care uneori chiragiul o apucă, spre a trage animalul după dânsul.

Cârmuirea catărului în dreapta sau în stânga se face bătându-l cu o vârguță peste gât, în partea încotro vrei să apuce, sau prin oarecari strigăte particulare ale chiragiului, pe care aceste inteligente animale le pricep.

E foarte greu a călători pe samar (= un fel de șea lungă, umplută cu paie, n. ns.), din cauză că, nefiind bine strâns, te cumpănește și în dreapta, și în stânga, încât eram nevoit să țin echilibrul, pentru a nu cădea; apoi acestor animale le trec multe prin cap și au multe obiceiuri, pe care, necunoscându-le,

nu le-am putut prevedea; așa, bunăoară, catârului meu, după o călătorie de vreo câteva ore, îi vine în cap deodată să se tăvălească în colb, încât, dacă nu scoteam degrabă picioarele din scările de frânghie ale samarului, să sar jos, m-aș fi văzut trântit la pământ cu samar cu tot și cu catârul peste mine. După ce s-a tăvălit însă catârul, singur s-a sculat și sta ca și cum m-ar fi poftit să mai încalec iarăși. Chiragiul se uita la mine și-mi spunea să nu-mi fie frică, căci și-a făcut tabietul.”

Călătorii străbat ținutul Calamaria, pe o căldură de 40 de grade, timp de trei zile, înnoptând pe la diferite mitocane ale mănăstirilor. Cu ajutorul unei bărci cu pânze, mânăta de doi barcagii voinici, călătorii ajung, după vreo opt ore de navigat, pe Muntele Athos, mai precis în arsanaua Mănăstirii bulgărești, Zografu. Burada este încântat de poziția pitorească a zonei, acoperită de păduri sau grădini pline cu flori și pomi roditori.

Fructele și legumele văzute de călător ajung la o mărime de necrezut: „Așa am văzut păstăi de fasole, de o lungime până la patru palme domnești, încât din două păstăi poți face o mâncare pentru mai mulți oameni; cât despre bostănei (dovlecei), ei ajung la o lungime colosală, aproape până la un cot și jumătate. Poama (strugure), care se cultivă în mare cătime (cantitate, n. ns.), ajunge iarăși la o mărime de boabe aproape cât aceea a unei prune și este de o dulceață ca mierea. Piersicile ajung la mărimea unui măr domnesc și smochinele din acest munte sânt vestite prin mărimea și bunătatea gustului lor; în genere, această regiune este binecuvântată de natură și nu fără temei au ales-o călugării drept adăpost al vieții lor. Totul se întâlnește aici, frumusețea și liniștea naturii cu îmbelșugarea cea mai bogată: dulceața aerului, felurime a plantelor, ce bucură vederea și îmbălsămează aerul, cântecul păsărilor, murmurul apelor, zborul albinelor, privirea luciului mării, liniștea văilor, tăcerea și singurătatea pădurilor, toate acestea fac o țesătură de voluptăți, ce răpesc simțurile și înalță sufletul către Dumnezeu.”

O asemenea imagine am mai întâlnit doar în poezia lui Arghezi, *Mamă țară*, în care găsim și versurile:

Ai pământ și ape multe
Vântul stă să ți le-asculte.
Și izvoare

Călătoare.

Crapii-n ele cât berbecii,

În pomi piersici cât dovlecii,

Pepenii de zahăr roșu,

În grâu spicul cât cocoșu.

O altă bogăție a țării athonite o constituie marea din jur, „plină de peștii cei mai gustoși”, pe care autorul îi și numește.

Se spun câteva cuvinte despre capitala Kareia, unde se află și clădirea administrației centrale a Sfântului Munte, Sfânta Kinotită, formată din douăzeci de epistați, câte un reprezentant al fiecăreia din cele douăzeci de mănăstiri, care se adună de trei ori pe săptămână și „discută afacerile generale ale mănăstirilor, judecând totodată și pricinile iscate între călugări”.

Încă de atunci, pecetea pe care o au cei patru membri ai consiliului administrativ era formată din patru bucăți: „trebuie deci consimțământul unanim al acestor [patru] epistați, pentru ca actul care se investește cu acea pecete să-și aibă tărie și să se ducă la îndeplinire.”

Se mai arată că ocârmuirea muntelui sfânt aparține autorității turcești, formată dintr-un caimacam, un polițai, un vameș și vreo zece soldați. Se înțelege că nici aceștia nu puteau veni cu soțiile aici, ceea ce făcea ca posturile respective să nu fie prea râvnite. Fiecare mănăstire plătea anual Guvernului otoman o dare de 625 de lire otomane.

Înainte de a ne oferi scurte informații despre mănăstirile pe care le-a vizitat, Burada vede urmele canalului pe care Xerxes, împăratul perșilor, a început să îl sape, după ce flota sa a fost nimicită de furtunile care se nasc în jurul peninsulei, furtuni așa de puternice, „încât oamenii cu anevioie pot merge de la un loc la altul, fără a fi trântiți la pământ.

Cele 20 de mănăstiri „împărătești” erau și atunci cele pe care le știm azi, cu același statut: 17 grecești, una sârbească – Chilindar – Hilandar, Zograf – Zografu – bulgărească, respectiv Sf. Panteleimon – rusească. Denumirile erau aceleași, cu mici deosebiri fonetice față de variantele de azi: Ivir (Iviron), Caracal (Caracalu), Cotlomuș (Cutlumuș), Duheriu (Dohiariu), Csenof (Xenofant). Schiturile Lacu și Prodromu erau și atunci tot românești. La data respectivă, existau circa 6000-7000 de călugări pe Muntele Athos.

În toată călătoria, „închinătorul” a fost însoțit de Părintele David, schimonah de la Prodromu, pe care l-a cunoscut la Ambasada României din Constantinopole. Deplasările de la o mănăstire la alta se fac cu ajutorul catârilor.

Primul așezământ monahal vizitat a fost Mănăstirea bulgărească Zografu, unde se aflau circa 160 de călugări, dintre care vreo 20 erau români, și unde i se face călătorului o primire fastuoasă. „Mai înainte de a ajunge în apropiere – scrie autorul –, atât serdarul (= pădurarul, n. ns.), cât și cavasul (= aprod pe la autoritățile civile, n. ns.), au început a împușca din puști și din pistoale, spre a vesti sosirea noastră. Acolo mi s-a făcut o primire din cele mai pompoase; preoții, îmbrăcați în odăjdii, cu icoanele și cu crucea în mână, ieșiră înaintea mea la clopotnița mănăstirii; de acolo, în sunetul clopotelor și în cântări bisericești, călcând pe frunze de dafin, pe care le presăraseră înadins mai dinainte, am intrat în mănăstire; acolo, îndată călugării au început a clătina policandrele, obicei ce se păstrează în Sfântul Munte, la sărbători mari./ După o mică slujbă, spre mai marea mea mirare, am auzit cântându-se în românește «Mulți ani trăiască!» și «Doamne miluiește!», pomenindu-se și regele nostru, Carol I.”

Autorul arată că această mănăstire, după ce a fost demolată de Papa Romei, pentru a-i pedepsi pe călugării ortodocși, care nu au fost de acord să treacă sub autoritatea sa, a fost zidită, din temelii, de către Ștefan cel Mare, în anul 1502, chipul domnitorului fiind zugrăvit „pe peretele din față, din dreapta, cum intri pe ușă”. Tot aici se păstra atunci și un steag al lui Ștefan cel Mare.

Burada a vizitat apoi mănăstirile Iviron, Marea Lavră, Doheriu, Sf. Panteleimon, Vatoped și Dionisiu și unele schituri (inclusiv cele două, românești). La fiecare așezământ monahal vizitat, a arătat urmele românești, daniile făcute de domnitorii noștri. Multe dintre urmele românești s-au distrus, datorită incendiilor, atacatorilor mănăstirilor, rezidirii acestora etc. La Marea Lavră are surpriza să constate că unii călugări, mai bătrâni, știau că tatăl său, vornicul Teodor Burada, a fost avocatul mănăstirilor românești, închinăte celor grecești din Sfântul Munte, motiv pentru care fiul este foarte bine tratat aici.

În finalul cărții sale, Teodor Burada reproduce șapte documente considerate inedite, apoi face un inventar al hrisoavelor în slavonă, română și greacă, din mănăstirile vizitate la Sfântul Munte.

Stilul este unu literar, trimiterile sunt făcute riguros, aidoma unui autentic om de știință, iar ilustrațiile sporesc valoarea cărții.

În final, autorul face următoarea propunere: „Am fi de părere ca Guvernul nostru să trimeată în Muntele Athos o comisie istorică și artistică, care să cerceteze documentele și zidirile ce se află acolo, scoțând planurile, luând inscripțiunile în facsimile, cercetând și copiind hrisoavele și pomelnicele, care se află prin mănăstiri, fotografiind sau desenând de pe pereții bisericilor portretele domnilor și ale boierilor noștri, mormintele și odoarele dăruite de ei, ce se găsesc în acele mănăstiri.

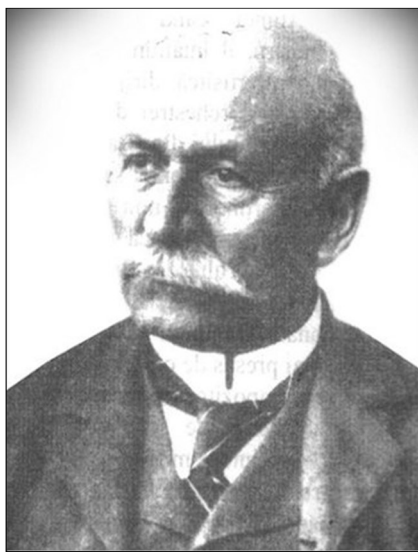
Prin această lucrare, nu rămâne nicio îndoială că s-ar înavuți izvoarele istorice ale românilor, pe care singure se poate clădi o istorie adevărată a țării noastre.” (p. 137)

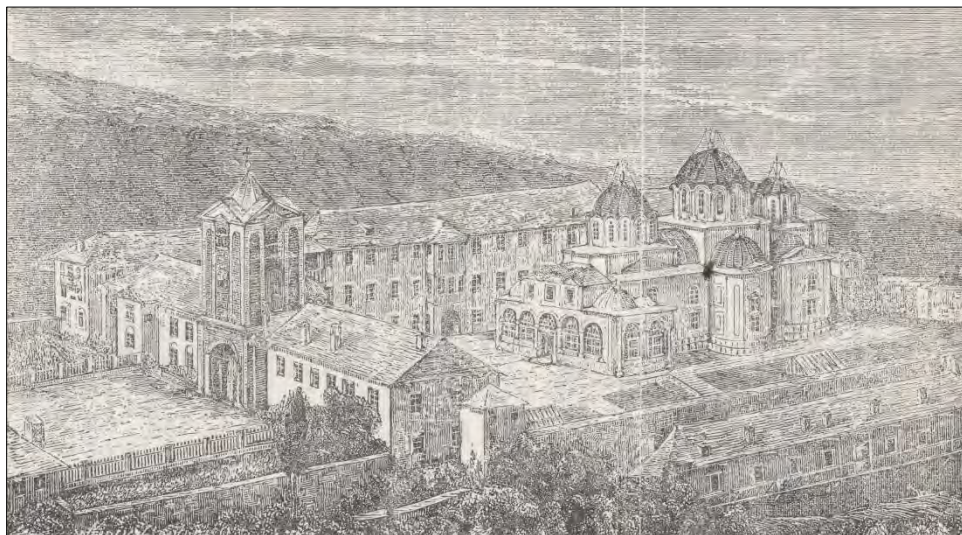
Centrul Cultural „Teodor T. Burada” din Constanța, instituție prestigioasă, care îi perpetuează memoria ilustrului etnolog.

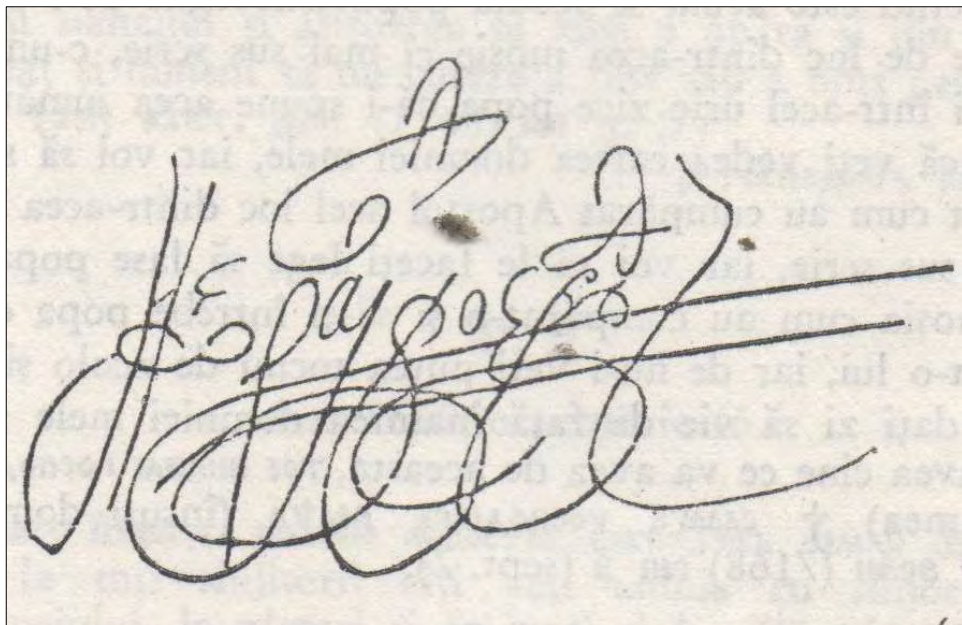
Copertele a patru cărți, semnate de Teodor T. Burada.

Maria Burada (n. Isăcescu, 1812-1886), mama lui Teodor T. Burada, prima femeie din Moldova care a tradus piese de teatru, și fratele său, Mihai Burada (1841-1918), medic și muzician.

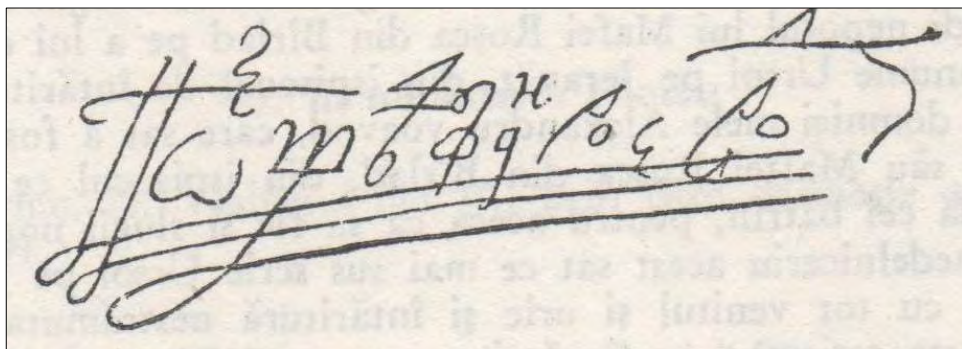

Schitul românesc Prodromul, reprodus de Burada după vreo gravură de epocă.
Foto: Burada, 1884, p. 118.

Semnătura unui domnitor (Pătrașcu), pe un hrisov care atesta dania făcută.

Foto: Burada, 1884, p. 125.

Semnătura altui domnitor, pe un hrisov care atesta donația făcută de acesta.

Foto: Burada, 1884, p. 127.

C. Portrete de monahi români athoniți

I. Arhimandritul Chiriac Dimitriu (1858-1903), stareț al Mănăstirii Cutlumuș, lăudat de Mihai Eminescu (pentru inițiativa sa de a întemeia o mare bibliotecă românească la Muntele Athos) și sfârșitul său dramatic

Mănăstirea Cutlumuș, al cărei stareț a fost, în a doua jumătate a secolului XIX,
și Arhimandritul Chiriac Dimitriu.

Văzând câtă atenție i-a acordat Mihai Eminescu acestui monah român, stareț al Mănăstirii Cutlumuș, care era considerată atunci o mănăstire românească, am decis să-i aduc în actualitate memoria, deși nu avem despre el decât date puține, apărute în presă, cu ocazia vizitei sale în România, în 1878, pentru a strânge cărți, în vederea înființării unei biblioteci de carte românească, menite a servi românilor macedoneni, aflați în pragul deznaționalizării. Arhimandritul a reușit să strângă 40.000 de volume, a avut o întrevedere cu Prințul Carol I și Principesa Elisabeta, la Sinaia, Casa Regală a noi Români libere lăudând inițiativa arhimandritului și făcând donații importante.

Am găsit în multe lucrări despre Athos informația că Arhimandritul Dometie Trihenea a fost singurul român, stareț la o mănăstire din Athos (în cazul său, era vorba de Mănăstirea bulgărească Zografu). Așadar, Arhimandritul Dometie are un vrednic precursor! Cazul este cu atât mai interesant, dacă ne amintim că, cerând ajutoare de la domnitorul Vlaicu Vodă (1364-1374), pentru refacerea Mănăstirii Cutlumuș, starețul Hariton a obținut de la domnitorul român (căruia îi satisfăcuse dorința ca mănăstirea să devină idioritmă!) o clauză ca starețul mănăstirii să fie ales întotdeauna dintre călugării greci! Iată că alegerea lui Chiriac Dimitriu ca stareț se abătea de la acea regulă, din a doua jumătate a secolului XIV!

Pentru că, așa cum spuneam, nu deținem alte informații, în afara celor publicate în ziarele vremii, cu ocazia prezenței arhimandritului Chiriac în România, vom reproduce, cronologic, toate informațiile din presă, la care am avut acces, pentru a reconstitui, cât de cât, o parte din viața și faptele vrednice de pomenire ale acestui venerabil patriot român, cum îl considera și Eminescu.

Nu știm cum au fost transportate acele cărți, obținute cu atâtea eforturi, la Muntele Athos, ce s-a întâmplat acolo cu ele etc.

Din păcate, o știre din 11 iulie 1903, publicată în ziarul *Evenimentul*, relatează că Arhimandritul Chiriac Dimitriu a încercat să se sinucidă, la Schitul Pocrov, de lângă Mănăstirea Neamț, unde probabil arhimandritul s-a stabilit, când s-a întors din Muntele Athos.

Scurtă biografie a Arhimandritului Chiriac Dimitriu

Iași, în 3 iulie 1879

Era în anul 1858, când, în Botoșeni, se născu Costachi Dimitriu, carele, ajuns apoi la vârsta de 18 ani, părăsi casa părintelui său, ce era negustor român și se duse, după obiceiul de atunci, la Mănăstirea Neamțului, să se dedeie vieții monahale. Trei ani stătuse el acolo ca „frate“, primind cu evlavie învățăturile duhovnicești, de la bătrânii călugări. Dorul lui, însă, de a-și înauți cunoștințele, l-a făcut să se ducă la mănăstirile de la Sfântul Munte Athos, din Macedonia, căci așa s-a crezut pe atunci, că acolo e eldorado al pietății și focarul luminei.

Costachi Dimitriu, devenit monahul Chiriac Dimitriu, ajunsese la Sfântul Munte în 1850 și, ca român, intrase în 1853 în mănăstirea română de acolo. Prin o conduită exemplară, monahul Chiriac câștigase în scurt timp simpatia tuturor călugărilor, nu numai români, dar și greci și ruși. Un călugăr bătrân, vroid a recompensa serviciile lui Chiriac, i-a hărăzit o frumoasă avere. Chiriac, devenit bogat și văzând de-o parte progresul în toate al românilor din România liberă, iar de alta starea înapoiată a românilor Macedoniei, se gândi în ce chip ar putea să răspândească cultura și literatura română printre frații noștri din Macedonia. Cunoscând că românii macedoneni se bucură de o stare comercială, dar și familială bună, Arhimandritul Chiriac Dimitriu s-a convins, în curând, că unicul mijloc, pentru realizarea scopului său național, este *instrucțiunea*.

Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul se hotărî, [așa] dar, să lucreze pe această cale.

În Macedonia există în total 16 școli române, 14 de băieți și 2 de fete. Instrucția, însă, întâmpină acolo mari greutăți, căci lipsa de cărți e foarte mare. Ce folosesc clădiri de școli și profesori, dacă lipsesc cărți, mai ales la școalele rurale, cum sunt cele din Macedonia? E întocmai ca și o clădire de teatru și actori, însă fără scrieri teatrale.

Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul concepu dar planul, să înființeze o mare bibliotecă, la mănăstirea română de la Athos, care să procure școlilor cărțile trebuitoare.

Lipsind însă bani, formarea unei asemenea biblioteci era o grea problemă, dar, cu toate aceste, patrioticul Arhimandrit și-a propus a o rezolvi. Cum? Prin apel la patriotismul românilor de la Dunăre!

Arh. Chiriac Dimitriu își părăsi dar, în septembrie 1878, chilia sa din munții macedoneni și-și îndreptă pașii săi spre Dunăre, cu încredere în pronia dumnezeiască și cu speranță în patriotismul României libere.

Trecând Dunărea și ajuns în România, Arh. Chiriac se adresa către națiunea română, arătând nevoile fraților noștri din Macedonia. Toți patrioții, de la Domnitor și până la cetățeanul cel mai sărman, căuta să răspundă la acest apel, prin ofrande de cărți. Spre lauda ziaristiceii române, constatăm aici ardoarea cu care, mai ales foile bucureștene, susținură la început opera națională a patrioticului monah.

De vr-o lună încoace și vechea capitală, Iași, are onoarea și bucuria a găzdui pe venerabilul Arhimandrit. Ca întotdeauna, așa și de astă dată anticul nostru oraș s-a ilustrat în patriotism, căci, în scurtul timp de vr-o lună, publicul de aici a oferit, pentru numita bibliotecă, peste **12.000 volume**.

Până acuma s-au adunat, în toată România, 40.000 volume, a treia parte din această frumoasă colecție e oferită de ieșeni. Onoare, dar, ieșenilor!

Subscripția însă nu e încă terminată, și să sperăm că românii își vor da toate silințele să ofere fraților din Macedonia, ca dar național, o colecție de cel puțin 60-80.000 volume.

Opera este și va fi frumoasă, mulțămită patriotismului națiunii noastre și mai ales mult venerabilului Arh. Chiriac Dimitriu, a[l] cărui merit e mare. Suntem datori a exprima dar acestui patriotic monah recunoștința poporului român și, în consecință, sperăm că, afară de particulari, și Guvernul va urma înainte a sprijini pe valorosul misionar român, în realizarea misiunii sale naționale, și că va ști să recompenseze pe acest luptător a românismului.

Numele acestui inițiator al înființării bibliotecii române în Macedonia va rămâne neșters în istoria națiunii noastre. Lui, românii macedoneni vor avea a mulțami deșteptarea lor națională, iar noi, că numele de român va începe a răsună mai puternic prin Munții Macedoniei.

Opera, ce a întreprins, e de folos pentru toți românii în genere, în special însă de mai mare [folos] pentru cei din Macedonia. Cu atât mai mult ne cuprinde mirarea, aflând că marele număr de români macedoneni, stabiliți de mulți ani aici, la noi, se interesează prea puțin de această operă națională, deși, pe baza că sunt frați de-ai noștri, de dincolo de Balcani, au fost îmbrățișați de noi și au ajuns la averi și pozițiuni însemnate în țară. Macedonenii au puternice motive a reclama de la aceștii sprijin, cari și ei sunt datori a-și aduce aminte de locul lor de naștere. Nepăsarea aceasta, însă, sperăm că va înceta și că, în curând, vor auzi că macedonenii de aici formează un Comitet pentru frații lor.

Terminând, exprimăm încă o dată recunoștința noastră către venerabilul Arhim. Chiriac și rugăm atât pe privații și autoritățile respective, cât și pe confrății noștri ziariști, să-i deie tot concursul lor patriotic.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foia intereselor generale,
anul VII, nr. 77, 4 iulie 1879, p. 1-2.

În audiență la Prințul Carol I și Principesa Elisabeta

Sânția Sa, părintele Arhimandrit Chiriac Dimitriu, de la Sântul Munte Athos, aflăm că zilele acestea a fost primit în audiență, la Sinaia, de Măriile Lor, Suveranii țării, cu multă bunăvoință, și că Măriile Lor [au oferit] deosebit darurile munificente, cu cari au înzestrat înființarea bibliotecii române de la Sântul Munte, au încurajat prin grai pe prelatul român, în întreprinderea sa națională.

(*Timpul*, anul III, nr. 203, 16 septembrie 1878, p. 3)

Biblioteca mănăstirii române de pe muntele Athos

Înainte de toate aducem la cunoștința cetitorilor noștri că s-a aplanat conflictul ce exista de atâta ani între călugării moldoveni și munteni de la Sf. Munte și că, în urma împăcăciunei definitive, realizate prin înalta intervențiune a M. S. R. Domnitorului, părintele Nectarie s-a întors la Sf. Munte, împreună cu toți ceilalți călugări moldoveni. Această știre va umple de bucurie pe toți adevărații patrioți români.

Să trecem acum la altceva, tot atât de important. Mănăstirea română de la Sf. Munte, în urma inițiativei luate de Prea Cuvioșia Sa Părintele Arhimandrit Chiriac Dimitriu (născut din Botoșeni), a înființat o bibliotecă centrală, destinată a servi pentru propagarea românismului în Tesalia și Macedonia, unde se află sute de mii de macedo-români. Spre a înavuți această bibliotecă, P. C. Arh. Chiriac Dimitriu, autorizat fiind și de Guvernul nostru, a întreprins a călători prin întreaga Românie, adunând ofrande de cărți pentru acea bibliotecă. Până acum a adunat în România de dincolo de Milcov peste 20.000 [de] volume. Păr. Chiriac Dimitriu a sosit acum și aici, în antica capitală a Moldovei, pentru acelaș scop. Credem că ieșenii își vor arăta și de astă dată patriotismul și iubirea de românism, oferind P. C. Sale Arhimandritului Ch. Dimitriu, fiecare cât va putea mai multe cărți și că vor contribui, astfel, ca cele 14 școli române de băieți și 12 școli române de fete din Tesalia și Macedonia, înființate de Cuza Vodă și acum în înflorire sub

protecția lui Carol Vodă, să fie dotate cu biblioteci, necesare și ca românismul să-și găsească, în acele părți transbalcanice, o puternică propagandă.

Sperăm că, pe lângă particulari, și autoritățile comunale și județene vor contribui din răputeri la această mare operă națională, pentru românii, frații noștri de dincolo de Balcani.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 62, 30 mai 1879, p. 3)

Decorat cu Medalia de aur cl. I a „Serviciului Credincios” adus românismului

Prea Cuvioșia Sa, Păr. Arhimandrit Chiriac Dimitriu, carele, pentru activitatea și patriotismul său, a fost decorat cu Medalia de aur cl. I a „Serviciului Credincios” adus românismului, a și început, în Iași, cu distribuirea listelor pentru strângerea de ofrande. Aflăm, cu bucurie, că d. Th. Codrescu, vechi literat și tipograf, a dăruit la început 1700 volume și în urmă încă 1300 volume, adică în total 3000 volume pentru această bibliotecă, menită a servi pentru răspândirea luminei și românismului între românii din Tesalia și Macedonia.

Mulțumim d-lui Codrescu pentru donațiunea patriotică și sperăm că și alții îl vor urma în frumosul exemplu ce a dat.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 63, 1 iunie 1879, p. 3)

Mulțumiri publice

„Arhimandritul Chiriac Dimitriu (Bibliotecarul), inițiatorul și activul strângător de ofrande de cărți, pentru biblioteca Mănăstirii române de la Sf. Munte, vizitându-ne ieri, ne-a rugat să exprimăm mulțumirile sale la toți acei, cari s-au însărcinat cu strângerea ofrandelor, precum și celor, cari au făcut deja ofrande. Prea C. Sa Părintele Chiriac Dimitriu roagă totodată a se grăbi cu

acoperirea listelor respective, spre a se evita cheltueli mari, de care ar fi urmată îndelungata d-sale prezență în Iași.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 65, 6 iunie 1879, p. 3.

Mulțumire publică

D-le redactor! Permiteți-mi, Vă rog, cu ocaziunea plecării mele din Iași, a Vă exprima profunda mea recunoștință, pentru zelul cu care ați binevoit, ca străin ce eram, a mă conduce aici, pe la diferitele autorități, precum și pentru sprijinul puternic, ce mi-ați dat, atât prin mult stimata Dv. foaie, cât și prin propaganda Dv. personală. Vă exprim aceasta a mea recunoștință și în numele românilor macedoneni, pentru cari lucrez. De asemenea, Vă adresez mulțumirile mele pentru cele 450 volume cărți și alte tipărituri, ce au avut patriotismul a le oferi pentru biblioteca română de la Sf. Munte.

Dumnezeu să vă binecuvinteze!

Arhimandritul Chiriac Dimitriu, bibliotecar pentru Muntele Athos.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 77, 4 iulie 1879, p. 3).

Mulțămire publică

S.S. Arhimandritul Chiriac Dimitriu, neobositul luptător pentru înființarea bibliotecii de la Muntele Athos, vine, prin organul nostru, a mulțumi onor. public iașan, precum și autorităților locale, pentru patrioticul concurs, ce a binevoit a-i da în strângerea cărților destinate întru acest scop. S.S. au adunat, până acum, numai din Iași, peste 12.000 volume cărți.

(*Curierul de Iași*, anul XII, nr. 67, 5 iulie 1879, p. 2)

Biblioteca română de la Sf. Munte

În momentul de a pune foaia sub presă, primim o telegramă din Botoșani, care ne aduce îmbucurătoarea veste, că cetățenii de acolo răspund cu mult entuziasm patriotic la apelul ce li face Sf. Sa Arhimandritul Chiriac Dimitriu. Nici că era de așteptat altfel, căci botoșenii s-au distins întotdeauna prin patriotismul lor exemplar și prin sacrificii pentru cauza națională.

Onoare botoșenilor, și bucuria țării, că are acolo fii atât de demni!

(*Curierul (Th. Balassan)*. Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 84, 20 iulie 1879, p. 3)

Arhimandritul Chiriac Dimitriu

Neobositul bibliotecar de la Muntele Athos s-a reîntors ieri în orașul nostru, din călătoria ce a întreprins-o prin orașele Cernăuți, Botoșani, Dorohoi și Folticeni, în scopul ce Sf. Sa îl urmărește cu o activitate exemplară, pentru a aduna cărți spre biblioteca română din Muntele Athos, pentru dezvoltarea culturii românismului în Macedonia. S.S. a fost pretutindene îmbrățișat cu cordialitate, adunând aproape de 4000 volume de deosebite scrieri și în diverse limbi, numai din aceste 4 orașe.

S.S. exprimă cele mai călduroase mulțumiri d.d. baron Petrino, Hurmuzachi, Dr. Zotta, Arhimandritul Silvestru Morariu și alții din Cernăuți; d.d. General Tobias Ghergel, prefectul județului Botoșani, d. Argenti și d.d. profesori de la Liceul din Botoșani; d.d. Hasnaș, prefect, jud. Dorohoiu, d.d. prefect al județului Folticeni, d. Ghițeșcu, d. director al Prefecturii și cu deosebire d-lui Diaconovici, care a oferit 100 de volume din cele mai alese, precum și 100 fr. Toate aceste persoane au dat S.S. Arhim. Ch. Dimitriu cel mai călduros sprijin în îndeplinirea misiunii sale.

Asemenea S.S. mulțumește din inimă tuturor persoanelor generoase, ce au contribuit la realizarea nobilei sale scop. Liste în regulă de numele tuturor donatorilor se vor publica în curând.

Credem că este locul de a aminti aici despre silințele și zelul neobosit cu care Arhim. Chiriac Dimitriu lucrează fără încetare, pentru realizarea unui scop național, care merită cea mai mare laudă și o particulară atențiune din partea Guvernului și a tuturor autorităților țării.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 101, 29 august 1879, p. 3)

O scrisoare

Mai jos publicăm o scrisoare prin care prea Sfinția Sa Arhimandritul Chiriac Dimitriu ne comunică îmbucurătoarea știre că moldovenii au răspuns la apelul ce s-a făcut, prin o ofrandă de aproape șasezeci mii volume cărți, pentru românii din Macedonia. Onoare moldovenilor, pentru această manifestare de românism, tot asemenea și bucovinenilor, care și ei, la marginile dictate de politica interioară de acolo, au contribuit la această operă națională.

Onoare însă și recunoștință patrioticului Arhimandrit Chiriac Dimitriu, care, dovedind toate obstacolele, au procedat, cu o rară activitate și dedare pentru a putea realiza deșteptarea simțului național la românii din Macedonia, prin mijlocul fondării unei biblioteci române la Muntele Athos. S.S. părăsește Moldova și va începe misiunea sa peste Milcov. Sperăm că, pe lângă frații noștri, atât presa, cât și Guvernul se vor grăbi a-i da tot sprijinul real, pentru ca acest misionar al românismului să poată complecta o operă strălucitoare, care să fie, în regiunile Pindului, o vie mărturie de superioritate a neamului român asupra celorlalte.

(*Curierul (Th. Balassan)*). Foaia intereselor generale,
anul VII, nr. 105, 7 septembrie 1879, p. 3)

Două știri din ziarul *Evenimentul* depun mărturie despre sfârșitul tragic al acestui patriot român, laudat de Mihai Eminescu, pentru patriotismul său.

Nu știm cum au fost transportate la Sfântul Munte Athos cele 60.000 de volume străne de Arhimandritul Chiriac Dimitriu, care a revenit în România, încercând să se sinucidă. Avea doar 45 de ani!

Transferul la Mănăstirea Râșca

PCS Arhimandritul Chiriac Dimitriu, de la Schitul Pocrov, care a încercat să se sinucidă, va fi transferat la Mănăstirea Râșca.

(*Evenimentul*, seria II, an XI, nr. 126, 11 iulie 1903, p. 3)

Un călugăr smintit

Sâmbătă, 12 iulie [1903], părintele Arhimandrit Chiriac Dimitriu, de la Schitul Pocrov, de pe lângă Mănăstirea Neamț, a încercat să se stranguleze în clopotnița bisericii din Pocrov. În dimineața acelei zile, pe la ora 9, părintele Dimitriu se suise în clopotniță și, legându-și zdravăn gâtul cu funia de la clopotul cel mare al bisericii, începuse a se legăna deja, dând, în acelaș timp, în contra voinței sale, prilej clopotului să sune. Călugării, atrași de zgomotul neobicinuit al clopotului la acea vreme, se duseră se vadă ce e. Cu mare greutate, egumenul schitului, părintele Alexie, scăpă la viață pe maniacul călugăr Dimitriu. Această încercare de sinucidere nu a emoționat pe nimeni, căci ea intră deja în numărul al 6-lea din seria unei astfel de morți, căutate cu lumânarea. Ar trebui ca, în interesul orânduielei și liniștei celorlalți călugări, să se dea odată măsuri contra numitului călugăr, care-și face chiar de cap.

(*Evenimentul*, seria II, anul XI, nr. 131, 17 iulie 1903, p. 3)

Concluzii. Pentru a afla mai multe informații despre Arhimandritul Chiriac Dimitriu (inclusiv o motivare a actului său suicidal), am trimis o scrisoare Mănăstirii Cutlumuș. Mi s-a răspuns că evenimentul respectiv este prea îndepărtat și ar necesita căutări dificile în arhivă. Mi s-a recomandat să iau legătura cu profesorul Florin Marinescu, un cunoscut cercetător al așezămintelor de la Muntele Athos. I-am scris la adresa de email indicată, dar nu am primit niciun răspuns.

M-am adresat și conducerii Mănăstirii Neamț, unde a viețuit și Arhimandritul Chiriac Dimitriu, de la care am primit următorul răspuns, cu nr. 65 din 27 februarie 2026:

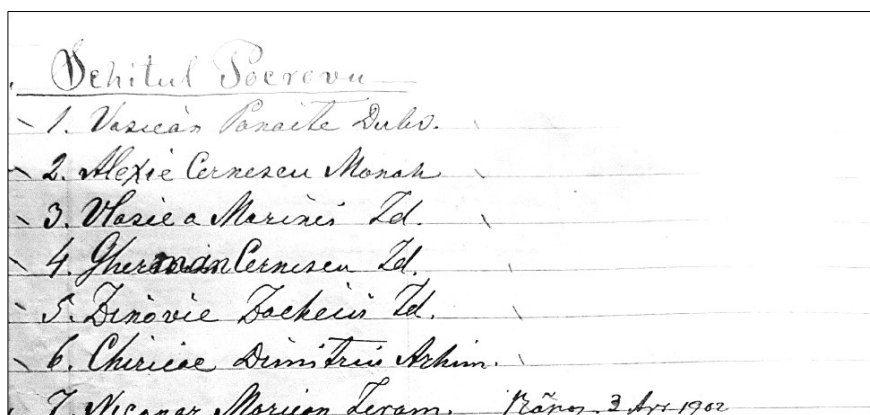
„Cu deosebit respect, vă aducem la cunoștință că părintele Arhim. Chiriac Dimitriu a fost viețuitor în obștea Schitului Pocrov și a trecut la cele veșnice în data de 17 iulie 1903, fiind înmormântat în cimitirul Schitului.

Cu stimă, Starețul Mănăstirii Neamț, Arhimandrit Benedict Sauciu. Secretar, Protos. Iacob Todică”.

Conducerea Mănăstirii Neamț mi-a trimis și un document cu viețuitorii Schitului Pocrov, între care apare, la poziția 6, și Arhimandritul Chiriac Dimitriu.

Mi s-a mai spus, într-un alt mesaj, că nu se mai păstrează mormântul Arhimandritului Chiriac. La schitul Pocrov se păstrează doar mormintele din anii 1980.

Poate că, citind aceste rânduri, cineva din vreo obște monahală, vreun cercetător sau urmași ai arhimandritului vor continua cercetările, pentru a răspunde la cele trei întrebări, pe care ni le-am pus și noi: 1. Dacă cele 60.000 de cărți au ajuns și cum au ajuns la Sfântul Munte Athos. 2. Dacă au ajuns, ce s-a întâmplat cu aceste volume? 3. De ce s-a întors Arhimandritul Chiriac de la Muntele Athos, ajungând în situația de a-și pune capăt zilelor, la vârsta de doar 45 de ani?

Document primit de la Mănăstirea Neamț (în februarie 2026), care atestă (la poziția 6) prezența Arhimandritului Chiriac Dimitriu la Schitul Pocrov, aflat în subordinea Mănăstirii Neamț.

II. Sfântul Dionisie Ignat de la Colciu (1909-2004)

Părintele Dionisie Ignat

Sfântul Părinte Dionisie Ignat este „unul dintre ultimii reprezentanți ai autenticei tradiții duhovnicești din Sfântul Munte”, după cum se scrie în broșura *Paraclisul și acatistul Sfântului Slăvitului Marelui Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință*, Sfânta Chilie Vatopedină a Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, Kolciu-Athos, 2012, p. 53.

S-a născut la 22 septembrie 1909, în comuna Vorniceni, jud. Botoșani, în familia Ioan și Casandra Ignat, agricultori, familie care a avut opt copii, Dimitrie (nume primit la botez) fiind mezinul familiei. Rămâne orfan de tată, când avea doar un an. A urmat clasele primare la școala din sat (1916-1920). În 1923, la vârsta de doar 14 ani, Dimitrie pleacă la Schitul Măgura, din județul Bacău, unde se afla deja fratele său mai mare (cu 10 ani), Gheorghe, care fusese tuns în monahism, cu numele Ghimnazie, ajungând ierodiacon.

Starețul Schitului Măgura îl acceptă pe tânărul Dimitrie la schit. Socotindu-l prea tânăr pentru viața monahală, îl trimite la Școala de Meserii din Târgu-Ocna, unde acesta învață timp de doi ani, timp în care elevul își vizita schitul cât putea de des.

În 1926, cei doi frați Ignat, alături de alți doi călugări de la Schitul Măgura, decid să plece la Sfântul Munte, în urma unui eveniment „care a zguduit Biserica – schimbarea calendarului, produsă în anii 1923-1924, la Constantinopol, în Grecia și în România. Inovația a provocat mari frământări în Biserica Ortodoxă Română, mai ales în rândurile monahilor, care au văzut în introducerea calendarului pe stil nou o încercare de slăbire a unității Ortodoxiei, cu scopul absorbirii ei de către Mișcarea Ecumenică.” (*Ibidem*, p. 54).

După un scurt pelerinaj prin Sfântul Munte Athos, frații Ignat au încercat să se stabilească la Schitul Românesc Prodromu, dar nu au fost primiți, din cauza problemelor existente în acea vreme la schit. Părintele Ghimnazie și cu Dumitru (care avea acum 17 ani), cărora li se alătură un alt călugăr român, schimonahul Sebastian Burnichi, împrumută 5000 de drahme și cumpără, în 1927, Chilia „Bunavestire”, aflată pe teritoriul Mănăstirii Pantocrator. Despre această cumpărare, Părintele Diuonisie spunea: „Cumpăraserăm Chilia «Buneinvestiri» din Capsala, împrumutând niște bani, și ne luă trei ani de muncă, pentru a-i returna. Pentru fiecare zi de lucru câștigam 20 de drahme. În acele vremuri, cu atâta se puteau cumpăra doar două pâini. Era foarte greu de trăit. Era extrem de dificil să te ții de programul zilnic de slujbe și să mai faci și altceva, pe lângă aceasta. Dar în acest timp m-am simțit mai aproape de Dumnezeu decât oricând altcândva, căci era atât de greu și trebuia să ne încredințăm atât de mult voii lui Dumnezeu. Am locuit în această chilie timp de cinci ani. În 1927, am fost tuns monah, iar fratele meu (Ghimnazie) a fost hirotonit ieromonah. În 1931, am fost hirotonit ierodiacon.” Pentru a-și putea plăti datoria, cei doi frați muncesc din greu, timp de trei ani, ca argați la Mănăstirea Ivron.

În 1927, de „Sfântul Nicolae”, și Dumitru este tuns călugăr, primind numele *Dionisie*, iar în 1931 este hirotonit ierodiacon. După moartea părintelui Sebastian Burnichi, care fusese starețul lor, frații Ignat părăsesc Chilia „Bunavestire” și se stabilesc, în 1932, la Chilia „Sfântul Tihon din Zadonsk”

din Kapsala, condusă de starețul Ghedeon Chelaru. Aici e făcut ieromonah, în 1937, de către Episcopul Sfântului Munte, Ierotei. Deoarece Chilia „Sf. Tihon” era prea mică și săracă în resurse, pentru a adăposti mai mulți monahi, părintele Ghedeon a decis să se mute într-o chilie mai încăpătoare: Chilia „Sf. Gheorghe” din Colciu, deținută de Mănăstirea Vatopedu. Împreună cu starețul Ghedeon Chelaru, frații Ignat preluau, peste doi ani, în 1937, Chilia „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” – Colciu, pe care au refăcut-o din temelii și de care Părintele Dionisie nu se va mai despărți niciodată. În 1945 a devenit duhovnic, iar în 1965 i-a murit fratele de trup, Părintele Ghimnazie, „care ajunsese la o mare sfințenie, înainte de sfârșitul său pământesc”.

După plecarea la Domnul a Părintelui Ghedeon Chelaru, în 1979, Părintele Dionisie a devenit conducătorul chiliei, avându-l alături pe schimonahul Ioan Șova, celor doi adăugându-li-se, în următoarele decenii, și alți viețuitori.

„Folosindu-se, de-a lungul anilor, de povețele unor călugări sporiți, precum Cuviosul Paisie Aghioritul, Antipa Dinescu, Elisei Filibiu, Macarie Untan, Ioan Guțu sau Dometie Trihenea, Părintele Dionisie va deveni un adevărat mângâietor de suflete, fiind printre cei mai căutați îndrumători duhovnicești din Sfântul Munte, atât pentru călugării athoniți, cât și pentru miile de pelerini, veniți din întreaga lume, ca să găsească la Kolciu odihnă lăuntrică și sfaturi mântuitoare.” (*Ibidem*, p. 56). Între străinii care l-au vizitat este de amintit Prințul Charles, moștenitorul Coroanei Britanice, actualul Rege Charles al III-lea.

În 1994 și-a pierdut complet vederea. În loc să facă o dramă din această întâmplare nefericită, Părintele Dionisie a spus că este aici voia lui Dumnezeu, care l-a apropiat și mai mult de crucea lui Iisus.

Părintele Dionisie a trecut la cele veșnice în 28 aprilie/ 11 mai 2004, la vârsta de 95 de ani, dintre care 78 de ani și i-a petrecut în Sfântul Munte.

La înmormântare au participat și unul dintre ucenicii Parintelui Dionisie, Episcopul Siluan Marsilianul, care venise din Franța, pentru a se închina câteva zile la mănăstirile din Sfântul Munte, dar și moștenitorul coroanei britanice, Prințul Charles, actualul Rege al Angliei, Charles al III-lea.

Pe crucea mormântului său, unde a stat 18 ani, stă scris: „Fraților, păziți dragostea, că dragostea este de la Dumnezeu.”

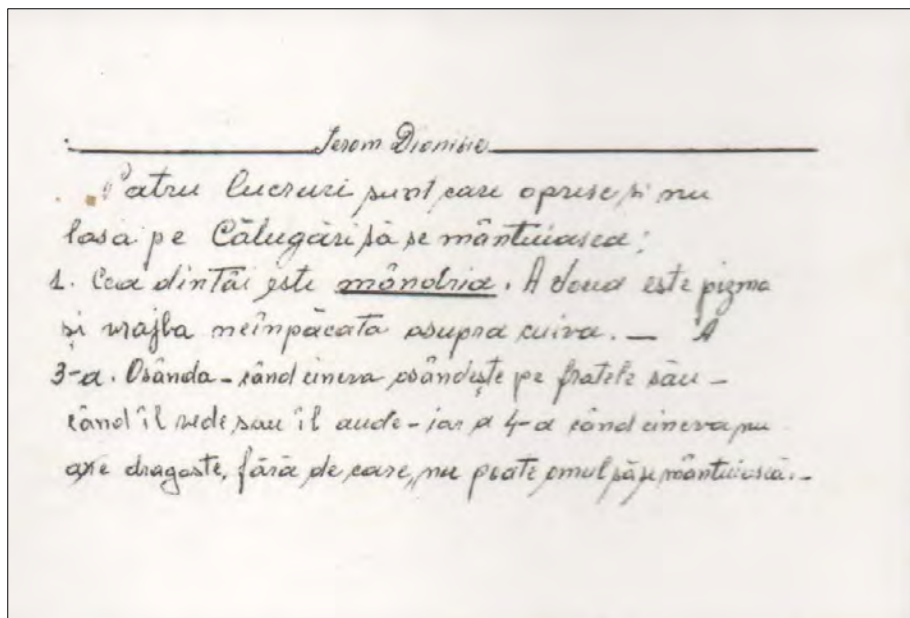
A fost canonizat în 2025, de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, cu titulatura „Sfântul Cuvios Dionisie Vatopedinul de la Colciu” și cu data de prăznuire 11 mai. Racla sfintelor sale moaște a fost sfințită de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, cu ocazia sfințirii picturii Catedralei Naționale din România, din septembrie 2025, și a fost dăruită Chilie „Sf. Gheorghe” din Colciu, Athos.

Cei care doresc să afle mai multe lucruri despre viața Părintelui Dionisie, pot consulta volumele: *Cuviosul Dionisie de la Colciu*. Ediție îngrijită de Protos. dr. Nathanael Neacșu. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2017, o carte care conține 20 de secvențe memorialistice ale unor monahi sau mireni, care l-au cunoscut pe Sfântul Diniosie de la Colciu; *Starețul Dionisie – duhovnicul de la Sfântul Munte Athos*. Prolog de Arhim. Efrem, egumenul Sfintei și Marii Mănăstiri Vatoped, Sfântul Munte Athos, Editura Prodromos, București, 2009; ediția a II-a, 2014; Starețul Dionisie, *Despre monahism și Sfântul Munte Athos*, 3 vol., Chilia Colciu; *Dionisie Ignat de la Colciu, Duhovnicul de la sfântul Munte Athos*, Editura Prodromos, București, 2012, 2 vol.

Părintele Dionisie Ignat, cu mularul în capitala Kareia.

Sursa foto: *Starețul Dionisie...*, vol. I, 2009, p. 310.

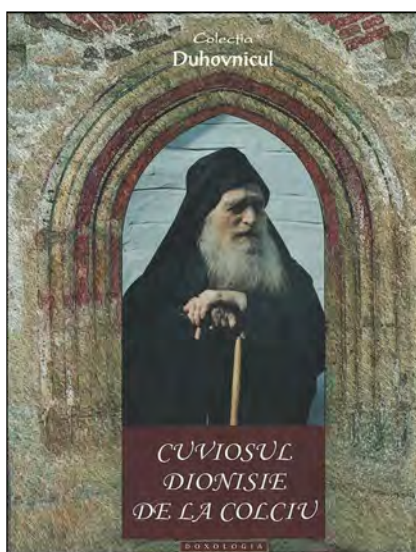
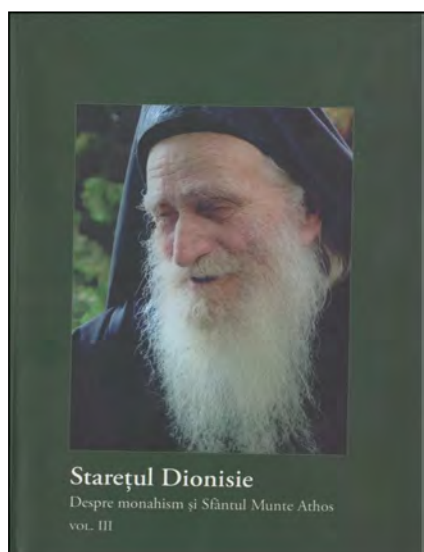
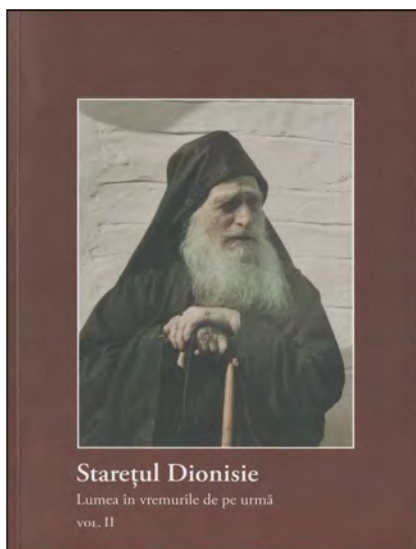
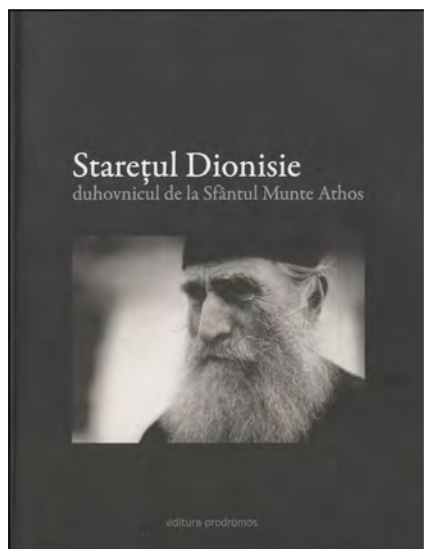
Manuscris cuprinzând cele patru motive, care nu-i lasă pe călugări să se mântuiască!

Părintele Dionisie Ignat și Părintele Rafail Noica (fiul filosofului Constantin Noica).

Părintele Dionisie Ignat în patru fotografii, preluate de pe site-ul:
<https://www.crestinortodox.ro/parinti/parintele-dionisie-ignat-la-colciu-69767.html>

Coperta a patru cărți, scrise de Sfântul Părinte Dionisie Ignat.

III. Sfântul Părinte Petroniu Tănase (1916-2011)

Am aflat întâia oară de numele Petroniu Tănase din cartea lui Ion Brad, *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*. În prefața cărții, Ion Brad scria: „Părintele Petroniu (un prestigios teolog, care mai viețuiește și azi acolo) reușise, în bună măsură, să mobilizeze eforturile tuturor celor nou veniți și să oprească procesul de degradare a clădirilor (de la Schitul Prodromu, n. I.R.). Exista, deci, perspectiva ca acesta, cu concursul grecilor, să devină starețul schitului, în locul vicleanului și compromisului Veniamin Popa. Dar pentru aceasta era strict necesară și urgentă trimiterea unui grup nou, de cel puțin 4-5 călugări tineri.” (Brad, 2013, p. 36-37).

Previziunea și dorința Ambasadorului Ion Brad s-a adeverit, pentru că, în 1984, Petroniu Tănase a devenit starețul Schitului Prodromu, funcție în care a rămas până la plecarea sa la Domnul, în 2011, după ce a reușit să facă din clădirile schitului o adevărată bijuterie, beneficiind, desigur, și de sprijinul financiar al statului român.

Petroniu Tănase s-a născut la 23 mai 1916, în localitatea Fărcașa, județul Neamț, fiind al șaptelea din cei opt copii ai familiei Ioan și Olimpia Tănase și

primind la botez numele de Petru. A plecat la Domnul în 22 februarie 2011, la Schitul Prodromu, unde a fost și îngropat. Este considerat unul dintre cei mai mari duhovnici ortodocși ai secolului al XX-lea. La propunerea Bisericii Ortodoxe Române, părintele Petroniu Tănase a fost propus spre canonizare Patriarhiei Ecumenice, alături de un alt duhovnic român din Muntele Athos, părintele Dionisie Ignat de la Colciu (†2004). Amândoi au fost canonizați de Patriarhia Ecumenică, în 2025, Petroniu Tănase cu titulatura „Sfântul Cuvios Petroniu Prodromitul”, având ca zi de pomenire 24 februarie.

Într-un volum semnat de Petre-Mihai Dolu, *Dimensiunea filocalică a vieții și învățăturii Părintelui Petroniu Tănase*. Cuvânt înainte de Ierodiacon Iustinian Stoica, de la Muntele Athos. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2023, există și o biografie a Părintelui Petroniu Tănase, redactată pe baza unor documente de arhivă, unele total necunoscute până acum, de unde vom prelua o parte din informațiile de mai jos.

Astfel, aflăm că Petru, care visa să devină monah, a intrat, la vârsta de 14 ani, în obștea Mănăstirii Neamț, condusă pe atunci de viitorul Patriarh, Nicodim Munteanu, unde s-a format duhovnicește și unde a urmat cursurile Școlii de cântăreți bisericești, din apropierea așezământului monahal. A urmat, timp de șapte ani (1935-1942), Seminarul monahal de la Mănăstirea Cernica, de lângă București. După finalizarea studiilor preuniversitare și obținerea diplomei de bacalaureat – secția științe –, la Liceul „Mihai Viteazul” din București, se înscrie la Facultatea de Teologie și la cea de Matematică (ultima frecventată doar un an). Este rechemat la Mănăstirea Neamț, fiind tuns în monahism la 14 august 1942, primind numele de Petroniu. Se reîntoarce la București, pentru continuarea studiilor teologice universitare, pe care le termină cu diplomă de licență. De o inteligență sclipitoare, urmează, în paralel cu teologia, și Facultatea de Litere și Filosofie din București, terminând ambele facultăți în 1943. La București, intră în obștea Mănăstirii Antim. Aici s-a ocupat de biblioteca mănăstirii, pe care a pus-o în rândulială. Pentru a se putea întreține pe perioada studiilor, se angajează la Cancelaria Sfântului Sinod al BOR (1945-1947) și la secretariatul Patriarhului Nicodim (1939-1948). În 1947 este hirotonit diacon, apoi preot la Catedrala Patriarhală, hirotesit protosinghel. A fost cântăreț și diacon slujitor al Catedralei „Sfântul Spiridon

– Nou” din București, între anii 1943 și 1947, după cum a demonstrat Părintele Vlăduț Iulian Roșu, de la Catedrala Mitropolitană „Sf. Spiridon – Nou” din Capitală²¹. În 1950 a primit Catedra de Catehetică, Pedagogie și Muzică, la Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț. În 1952 este hirotesit duhovnic la Mănăstirea Slatina, primind ca ascultare conducerea școlii monahale, iar în 1957 devină stareț al acestei mănăstiri, până în anul 1959. Odată cu Decretul 410/1959, prin care au fost desființate mănăstirile din România, Petroniu Tănase este obligat și el să părăsească mănăstirea și se va retrage în comuna Broșteni, din județul Suceava, unde avea o soră, la care a rămas până în anul 1961, an în care devine secretar la Casa de Pensii din Curtea de Argeș. În 1963 intră în obștea Mănăstirii Cernica, având dreptul de a sluji la altar.

A făcut parte din gruparea „Rugului Aprins al Maicii Domnului”, alături de mari personalități religioase și culturale din România. Sandu Tudor aduce la Mănăstirea Antim o icoană veche de la Muntele Athos, dedicată Rugului Aprins, în jurul căreia se va dezvolta tema viitoarei mișcări, din care fac parte personalități precum Sandu Tudor, Benedict Ghiuș, Roman Braga, Sofian Boghiu, Felix Dubneac, Arsenie Papacioc, Dumitru Stăniloae, Antonie Plămădeală, Alexandru Mironescu, Șerban Mironescu, Gheorghe Dabija, Vasile Voiculescu.

În 1948, „după moartea Patriarhului Nicodim Munteanu, survenită la 27 februarie 1948, noul Patriarh al României, Justinian (1948-1977), l-a numit profesor de pedagogie, catehetică și muzică la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamț, părintele Petroniu întorcându-se, după 13 ani petrecuți în București, la mănăstirea sa de metanie.” (*Ibidem*).

În 1975 face un pelerinaj în Țara Sfântă, apoi merge în pelerinaj la Muntele Athos și, fiind foarte impresionat de viața athonită, decide să plece definitiv acolo. În anul 1976 „i se încredințează ascultarea de a forma un grup de cinci monahi, pentru a revigora situația Schitului românesc Prodromu, aflat în ruină, dar și viața monahală românească din Muntele Athos.” (*Ibidem*, p. 25). La Schitul Prodromu va fi protosinghel, duhovnic și bibliotecar, apoi stareț (din 1984), până la sfârșitul vieții sale.

Era și un context politic favorabil. În 1977 și 1978, în urma eforturilor Ambasadorului României în Grecia și Ambasador (neoficial) român la Muntele

²¹ <https://doxologia.ro/documente-inedite-parintele-petroniu-tanase-cantaret-diacon-al-catedralei-sf-spiridon-nou>. Data accesării: 27 ian. 2026.

Athos, poetul Ion Brad (cel care organizase, în martie 1976, întâlnirea, la Atena, a trei monahi athoniți cu Președintele Nicolae Ceaușescu, aflat în vizită oficială în Grecia), Patriarhia Română a trimis două grupuri de monahi tineri români, pentru a consolida Schitul românesc Prodromu. Petroniu Tănase a făcut parte din valul al doilea, din 1978, rămânând aici până la sfârșitul vieții.

În 1993, „ca reprezentant al călugărilor români din Muntele Athos, este chemat de către Patriarhul Teoctist la prima vizită a Patriarhului Ecumenic Bartolomeu în România. Este singura ieșire, din cei 33 de ani petrecuți în Sfântul Munte. La începutul lunii februarie [2011] se retrage din stăreție, pe motiv de boală, la vârsta de 95 de ani. Este înlocuit ca stareț de către ieromonahul Atanasie. După 81 de ani de viețuire mănăstirească, la sfârșitul aceleiași luni, respectiv în data de 22 februarie, se mută la Domnul, fiind înmormântat în data de 24 februarie, în cimitirul Schitului românesc Prodromu, din Muntele Athos.” (*Ibidem*, p. 25).

„Fiind om prin excelență de rugăciune – scrie Părintele Mitropolit, Ioachim Jantă –, dar și de cultură vastă, Părintele Petroniu avea o judecată cu adevărat duhovnicească, lipsită de orice extremă. El își cunoștea prea bine chemarea sa de monah ortodox și o trăia din plin, încât nu simțea nevoia de a se angaja în polemici sterile pe teme de ecumenism sau de altă natură, care pot tulbura pacea Bisericii. Aceasta nu însemna că era străin de problemele vieții, ci că vedea rolul monahului în susținerea lumii prin rugăciune și asceză, nu prin mijloace lumești. L-am cunoscut și în momente de mare durere sufletească, tocmai pentru că unii monahi preferau, în locul rugăciunii, critica și polemica după duhul lumesc.”²²

Părintele Petroniu Tănase a publicat numeroase articole și studii cu profil teologic, a dat numeroase interviuri și a scris mai multe cărți: *Ușile pocăinței. Meditații duhovnicești la vremea Triodului*, Editura Trinitas, Iași 1994; ediția a 2-a, Editura Trinitas, Iași, 2002; *Icoane Smerite din Sfânta Ortodoxie românească*, Schitul Prodromu, Muntele Athos, Editura Bizantină, București, 2002; *Bine ești cuvântat, Doamne!*, meditații, Editura Bizantină, București, 2004; Antipa Dinescu; Petroniu Tănase, *Prodromu: schitul românesc din Sf. Munte Athos și icoanele sale făcătoare de minuni*. Ediție îngrijită de Răzvan Codrescu, Editura

²² <https://www.crestinortodox.ro/parinti/parintele-petroniu-la-sfantul-munte-140811.html>.

Christiana, București, 2004; *Chemarea Sfintei Ortodoxii*, Editura Bizantină, București, 2006; *Opere complete*, vol. I. *Ușile pocăinței*, Muntele Athos, Editura Schitul Românesc Prodromu, 2020.

A tradus mai multe lucrări: Neofit Kavsohalivitul; Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet despre deasa împărtășire cu preacuratele lui Hristos Taine*. [Traducerea] Petroniu Tănase, Editura Orthodoxos Kypseli, Tesalonic, 1992; ediția a III-a, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2017; *Întâmplări minunate din vremea noastră, culese și traduse din diferite cărți publicate în limba greacă*, de Petroniu Tănase. Cuvânt înainte de Visarion Rășinăreanu, Editura Anastasis, Sibiu, 2004; ediția a II-a, Editura Anastasis, Sibiu, 2010; *Viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon*. Traducere de Petroniu Tănase, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1993; ediția a II-a, Editura Anastasia, București, 2002; *Un episcop ascet: viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon*. Traducere de Petroniu Tănase, ediția a 2-a, Mănăstirea Sihăstria, Vânători, 2004; ediția a IV-a, cu titlul *Viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon al Constanțianei*, Mănăstirea Sihăstria, Vânători, 2013; *Vedenia despre Înfricoșătoarea Judecată*. [Text tradus din limba greacă de Petroniu Tănase], Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2017; Sfântul Nicodim Aghioritul; Neofit Kavsohalivitul, *Carte folositoare de suflet despre deasa împărtășire cu preacuratele lui Hristos taine*. Traducere de Petroniu Tănase; ediția a III-a, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.

Alte lucrări: *Sensul desăvârșirii în monahism: florilegiu duhovnicesc, alcătuit de Ignatie Monahul*; cu trei cuvinte însoțitoare ale lui Petroniu Tănase, Sofian Boghiu, Ioan G. Coman, Editura Anastasia, București, 1999.

Există deja două lucrări scrise despre viața și activitatea Părintelui Petroniu Tănase: Constantin Coman, *Părintele Petroniu de la Prodromu*. Ediție îngrijită de Preot Constantin Coman și Costion Nicolescu, Editura Bizantină, București, 2015, și cartea amintită deja, semnată de Petre-Mihai Dolu, *Dimensiunea filocalică a vieții și învățăturii Părintelui Petroniu Tănase*. Cuvânt înainte de Ierodiacon Iustinian Stoica, de la Muntele Athos. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2023.

Să vedem cum a fost perceput acest om excepțional de către contemporani.

Părintele **Sofian Boghiu**: „Părintele Petroniu: „...minte clară, curat la suflet și la trup, om de jertfă deplină. Uită de el pentru binele obștii. Tipul îmbunătățit al călugărului athonit. Foarte cunoscut, iubit și respectat în tot Sfântul Munte. Bun gospodar, econom fără să fie zgârcit, om de cultură, citește mult, reține tot. Îi plac florile și tot ce este frumos. Vorbește și scrie în franceză și greacă, colaborează la revista Sfântului Munte. Are o deosebită simplitate și multă distincție în chip și în vorbă. Ochii mari, pătrunzători, părul și barba neatinse de foarfecă, îmbrăcămintea simplă, uzată, dar curată și bine așezată pe trupul lui înalt, sprinten, deprins cu nevoița, cu postul, metaniile și cumpătarea în toate...” (Arhim. Sofian Boghiu, *Jurnal*, Editura Bizantină, București, 2019, p. 314)

ÎPS Părintele **Serafim Joantă**, Mitropolitul ortodox român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord: „Pe Părintele Petroniu Tănase l-am cunoscut încă de când viețuia în Mănăstirea Sihăstria, prin anii 60-70, până când Sfinția sa a plecat la Muntele Athos, în 1978, împreună cu un alt grup de părinți. Dar mi-l amintesc foarte bine pe când viețuia la Mănăstirea Sihăstria, unde conducea strana, având o voce deosebită (a avut o problemă de auz încă de pe atunci, pe care a avut-o până la sfârșitul vieții, dar totuși cunoștea strana). Auzisem că era un monah foarte cult, că studiasse și Teologia, și Facultatea de Istorie și Litere. Fusesse secretar al Patriarhului Nicodim o vreme.

L-am cunoscut foarte bine după ce s-a dus la Muntele Athos. În 1983 am făcut prima mea vizită la Muntele Athos și m-am apropiat de dânsul foarte mult. Situația Schitului Prodromu era dramatică, aproape o ruină. Eu, la vremea respectivă, trăiam în Franța, la Institutul Teologic Ortodox „Saint-Serge” din Paris și am făcut și eu ce am putut. I-am rugat pe mulți să trimită ajutoare la Athos. Părintele Petroniu avea foarte multe cunoștințe în străinătate, în America, în tot Occidentul și a primit, încetul cu încetul, ajutoare foarte multe, de la românii din diaspora, din străinătate.

L-am cunoscut mai bine după 1983 și apoi l-am frecventat de 3-4 ori la Muntele Athos. Cu Părintele Petroniu am avut foarte multe discuții, pentru că era un om deosebit de cult, smerit. Avea multe, multe daruri de la Dumnezeu.

Părintele era un om de rugăciune prin excelență și un iubitor al Liturghiei și al slujbelor bisericești. N-a lipsit omul acesta de la o slujbă – nu

mai vorbesc de Liturghie, de Vecernie, Utrenie, Priveghere – n-a lipsit. Era primul la slujbă. El, starețul Mănăstirii, de când s-a dus la Athos. Nu știu dacă știa înainte limba greacă, dar a învățat-o foarte repede, iar personalitatea lui a fost imediat cunoscută în tot Muntele Athos. Și nu numai în Muntele Athos, ci și în Grecia. Veneau creștini din Grecia, laici, care auziseră despre evlavia lui, despre cuvântul lui, veneau și se spovedeau la el sau îl ascultau cu drag. Părintele Petroniu a avut o strălucire deosebită în Muntele Athos, în primul rând, ca și în Grecia, nu mai vorbesc de România și, aș zice, poate mai mult decât în România, în diaspora românească. Românii din diaspora, intelectualii, știind că este el însuși un intelectual și călugăr în același timp, îl apreciau foarte mult.

Îmi amintesc ce frumos scria Părintele, caligrafic, de-o frumusețe rară. N-am mai văzut scrisori așa de frumos caligrafiate și cu un conținut deosebit.”

PS Părinte **Sofian Brașoveanu**, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei și Luxemburgului:

„L-am cunoscut în 1999. Practic atunci mersesem cu o bursă de studii la Tesalonic, iar înainte de Crăciun am mers la Athos, să stau acolo toată vacanța de Crăciun.

Atunci l-am cunoscut și pe Părintele Petroniu, care mi-a fost și prezentat, de către un alt părinte modest, de la noi, de la mănăstire, de la Sâmbăta, plecat cu câțiva ani înainte la Athos și care își luase ca sarcină să aibă grijă de Părintele stareț Petroniu. Acesta era un părinte care iubea slujbele, un părinte foarte sever cu sine însuși. Știam că era un om cult, el fusese un bun cântăreț bisericesc și era un mare ascet. Practic mi-a fost pus în atenție, imediat ce am ajuns la Athos, faptul că Părintele stă doar în picioare la sfintele slujbe, deși era undeva în jurul vârstei de 80 de ani, poate chiar trecut la vremea aceea, dar care stătea de la început și până la sfârșit doar în picioare. Se mai ținea cu o mână de strană, se mai apleca, atât cât putea de mult, dar stătea în picioare, ceea ce, uneori, îi expunea pe ceilalți părinți, care voiau să mai stea și jos, fiindcă nu puteau, cei mai tineri mai ales, să țină ritmul cu dânsul la această îndelungă stare, de stat în picioare, chiar dacă nici lui nu îi era ușor, fiindcă i se umflau picioarele (aveau apă) în ultimii ani, îi era greu, dar își asuma asceza asta.”

PS Părinte **Siluan**, Episcopul ortodox al românilor din Italia: „Pe Părintele Petroniu îl știam dinainte. L-am întâlnit prima oară în 1993, deci

acum 30 de ani, vara, după ce terminasem Facultatea de Teologie, la sfințirea mănăstirii și a așezământului, care se ctitoriseră de ÎPS de vrednică pomenire, Antonie, Mitropolitul Ardealului, la Sâmbăta de Sus. Citisem despre Părintele Petroniu și chiar mă gândeam ce-aș da eu să întâlnesc un părinte din Athos. Și când l-am văzut, l-am recunoscut imediat. Era în cortegiul celor care veniseră acolo, la sfințire, unde era prezent și Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu al Constantinopolului, care era cu ÎPS Antonie al Ardealului la sfințire. Mi-aduc aminte că m-am dus și am luat binecuvântare de la dânsul și am fost foarte bucuros și impresionat să îl întâlnesc, să-l cunosc. L-am găsit și l-am reîntâlnit. Fiind plecat, în anul 2000, într-un pelerinaj organizat de Arhiepiscopia de la Paris, în frunte cu ÎPS Părintele Arhiepiscop de atunci, Mitropolitul de acum, Iosif, și un grup de pelerini, și clerici, și mireni de la Paris. Și-am poposit câteva zile la Prodromu și-atunci am avut ocazia să vorbim, apoi am revenit, și în 2001, și în 2004 am revenit la Prodromu și de fiecare dată am vorbit mai îndelung. Părintele Petroniu chiar solicita să-mi spună anumite lucruri mai personale, ca-ntr-o spovedanie, nu a mea față de el, ci a lui față de mine, ca arhiereu.

În tot timpul acesta am constatat că am de-a face cu un părinte și iubitor de viață monastică și de nevoință. Și tot așa, ca o stare în care rânduiala și nevoința și slujbele și toate erau ceva de la sine înțeles, erau ceva care făcea parte din viața dânsului.

(Transcrierea emisiunii „*Părintele Petroniu Tănase – un ascet erudit*”, transmisă la TrinitasTV. Editor de imagine: Felicia Cobzaru. Grafica: Cătălin Neda, Cătălin Stănescu. Operator și imagine: Dragoș Ianoși, Mircea Constantinescu. Redactor-șef: Pr. George Anicolaiei. Reporter și producător: Răzvan Mihai Clipici).

Discuții în biroul Starețului...

La Schitul românesc Prodromu.

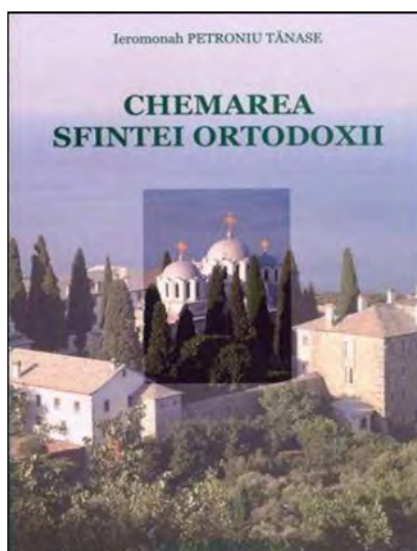
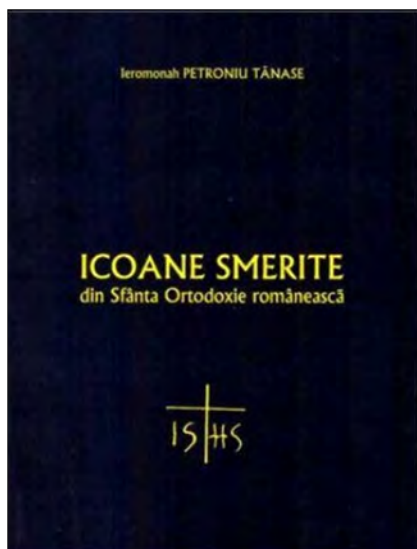
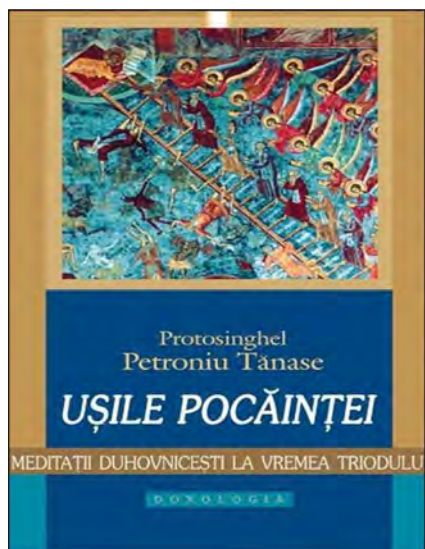
„Nu câte-au fost îmi vin în minte...”

Părintele Petroniu, în ultimii ani de viață.

Sfântul Părinte Petroniu Tănase, în patru imagini diferite.

Copertele a patru cărți, semnate de Părintele Petroniu Tănase.

IV. Arhimandritul Dometie Trihenea (1909-1985)

1. In memoriam. În anul 2025, s-au împlinit 40 de ani de la trecerea la Domnul a Arhimandritului Dometie Trihenea (1909-1985), considerat unul dintre cei mai mari duhovnici români ai secolului XX, din Sfântul Munte Athos.

Cu această ocazie, au fost organizate în țară și la Muntele Athos câteva slujbe de pomenire, scriindu-se mai multe articole omagiale.

Astfel, Preasfințitul Părinte Varlaam Ploieșteanul, Episcop vicar patriarhal, s-a aflat, la mijlocul lunii decembrie 2025, la Chilia „Sf. Ipatie” a Mănăstirii Vatoped din Sf. Munte Athos, unde a oficiat, împreună cu părinți athoniți, Privegherea și Sfânta Liturghie în cinstea Sfântului Gheorghe de la Cernica, precum și o slujbă de pomenire pentru Arhim. Dometie Trihenea, fost stareț al Mănăstirii Zografu.

La 18 decembrie 2025, Arhimandritul Dometie Trihenea a fost comemorat și la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din satul său natal, Tilișca, jud. Sibiu.

În aceeași lună a anului trecut, **Preafericitul Părinte Patriarh Daniel** l-a menționat pe arhimandritul Dometie Trihenea între marii nevoitori ai secolului trecut, sugerând că urmează și alte canonizări ale unor călugări români athoniți

*

2. Vocația călugăriei. Am auzit prima oară de „bătrânul și înțeleptul călugăr sibian”, Dometie Trihenea, din cartea Ambasadorului Ion Brad, *Muntele catârilor* (1980), din care am mai aflat că poetul și diplomatul român a primit de la călugărul sibian câteva scrisori, păstrate la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, scrisori pe care le publicăm în acest volum. Tot atunci am aflat că acesta fusese, timp de un deceniu (1965-1975), „stareț ales” la Mănăstirea bulgărească Zografu, ceea ce era un fapt de mândrie pentru obștea tuturor călugărilor români de la Muntele Athos, fiind al doilea călugăr român, care a fost egumen la una din cele 20 de mănăstiri împărătești din Athos.

Câteva date biografice importante găsim în lucrarea arhimandritului Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, din 1984, în capitolul dedicat lui Dometie Trihenea: „Sânt născut în comuna Tilișca – afirma arhimandritul Dometie –, județul Sibiu, în anul 1909, la 12 iunie, și botezat la 17 iunie, în trei afundături, de preotul Petru Iuga. Din botez am primit numele de Dumitru.” Și în continuare: „Părinții mei, Dumitru și Maria Trihenea, oameni binecredincioși, erau mari mocani și crescători de oi. De mic, mi-au dat o frumoasă educație religioasă. Iar în anul 1915, când aveam doar 6 ani, părinții m-au lăsat în grija bunicilor, iar ei s-au dus cu turmele de oi spre gurile Dunării și Marea Neagră, în transhumanță, după obiceiul ardelenilor. Apoi, a venit Primul Război Mondial și părinții n-au mai putut veni acasă. După mai mulți ani au murit în Crimeea, lăsând orfani doi copii la Tilișca și alți doi acolo, care mai târziu s-au căsătorit departe, fără a ne cunoaște unii cu alții... [...] Când aveam 12 ani, am văzut în vedenia visului tot Sfântul Munte, cu toate mănăstirile. De altfel, am fost și dăruit de părinții mei, ca dar din partea lor, Maicii Domnului, ocrotitoarea Muntelui Athos.

La etatea de 13 ani, adică în anul 1922, am plecat la Sfântul Munte, împreună cu tânărul Gheorghe Cornățan, din comuna Vingard – Alba²³, care avea numai 9 ani. La plecare, ne-a ieșit multă lume din sat înainte și ne zicea: «Unde mergeți voi, băieți, așa tineri și sănătoși? De ați fi orbi sau șchiopi! Dar așa, de ce mergeți la mănăstire?». Noi le-am răspuns: «Pentru dumneavoastră, știți să țineți tot ce-i bun, iar lui Dumnezeu vreți să-I dați numai șchiopi și orbi?» Cu aceasta ne-au lăsat în pace.” (*apud* Bălan, 1984, p. 563-564).

Cei doi copii ajung cu bine în Grădina Maicii Domnului, unde sunt primiți și acceptați, în ciuda vârstei lor infantile: „Am plecat din Constanța cu vaporul spre Salonic, conduși de ieromonahul Diomid Velasă, din sat cu noi, care trăia la Athos din tinerețe. La 10 octombrie 1922 am ajuns la Sfântul Munte, în Grădina Maicii Domnului, și am mers de-a dreptul la Chilia românească „Sf. Ipatie”, situată pe moșia Mănăstirii Vatopedu” (*Ibidem*, p. 564). La Chilia românească „Sf. Ipatie” stareț era ieroschimonahul Teodosie Domnaru. Au fost ani grei pentru novicele Dumitru Trihenea: „Timp de 7 ani am avut o grea, dar frumoasă perioadă de încercare în călugărie. Că nu mă lăsa starețul la nimic să fac voia mea. Nu mă lăsa să citesc orice carte, nici să scriu ceva sau vreo scrisoare în țară, fără binecuvântarea lui. Odată, am găsit acolo unele manuscrise cirilice și am copiat din ele 150 de coale, căci îmi zicea un părinte că este păcat să se împrăstie și să se piardă, ci mai degrabă să rămână scrise ca amintire.” Când starețul Teodosie Domnaru a văzut cartea cu cele copiate, i-a spus că este numai bună de ars în cuptor. „Uneori mă supăram de câte ceva și ziceam: «Dacă-i așa, să-mi dai binecuvântarea să mă duc într-altă parte!» Iar bătrânul îmi răspundea: «A! Trebuia să te duci mai de mult, nu acum!» Timp de 20 de ani nu m-a lăsat starețul meu să învăț niciun cuvânt grecesc și-mi spunea: «Fratelui începător, dacă nu-i tai voia de la început întru toate, nu se poate face călugăr decât cu hainele!»” (*Ibidem*, p. 564).

Roadele duhovnicești ale tăierii voinței proprii nu vor întârzia să apară: „După șapte ani de ispitire canonică, am primit călugăria cu mare umilință și lacrimi de mulțumită lui Dumnezeu, în anul 1929. În anul 1937 am fost hirotonit diacon și preot de Mitropolitul Ieroftei [al Militupolei], iar în anul

²³ În text: Sibiu.

1964 am fost făcut duhovnic, tot la Chilia «Sfântului Ipatie», al cărei egumen eram.” (*Ibidem*, p. 565). Când a îmbrăcat haina de nuntă a cinului călugăresc, a primit numele de *Dometie*, de la Sf. Cuv. Dometie Persul.

Anul 1963 a fost unul jubiliar pentru întreg Sfântul Munte. Cu ocazia împlinirii a 1000 de ani de la întemeierea Mănăstirii Marea Lavră, Patriarhia Ecumenică, împreună cu Regele Greciei, Paul, a invitat în Sf. Munte delegații din toate Bisericele Ortodoxe Autocefale, dar și creștine în general, care au participat la slujbele și sesiunile duhovnicești ale acestui eveniment, desfășurat între 22 și 24 iunie 1963.

„Sfătuit de conducerea Mănăstirii Vatoped să accepte egumenia mănăstirii bulgare – se scrie într-un *Material realizat de maicile de la mănăstirea Paltin Petru-Vodă* –, părintele Dometie se va îngriji, vreme de 10 ani (1965-1975), de lucrarea duhovnicească a viețuitorilor de la Zografu și de bunul mers al treburilor administrative. Va fi el însuși un model de viață sfântă, săvârșind și toate slujbele bisericii trei ani, fără întrerupere, întrucât era singurul ieromonah din mănăstire apt să slujească. Arhim. Vasile Iviritul, fost egumen al Mănăstirii Stavronikita, în timpul stăreției părintelui Dometie, mărturisea că «în Sfântul Munte Athos erau pe vremuri câțiva stareți, care țineau tradiția aghiorită, ca de exemplu părintele Gavriil Dionisiatul (†1983)», dar «printre aceste nume, care se mai făceau cunoscute, era și părintele Dometie, ca duhovnic și egumen la Zografu»”²⁴.

3. Întâlnirea cu Patriarhul Justinian Marina. În articolul publicat în revista *Atitudini*, se spun următoarele, în legătura cu vizita Patriarhului la Chilia „Sfântul Ipatie”, în iunie 1963, cu ocazia jubileului Mileniului athonit: „Delegația BOR, în frunte cu Patriarhul Justinian Marina, și-a prelungit șederea pe meleagurile athonite, pentru a cerceta viețuitorii chiliilor românești din Sf. Munte. De patriarhala binecuvântare s-au învrednicit și ieroschimonahul Dionisie Ignat de la Chilia «Sf. Gheorghe» Colciu și ieromonahul Dometie Trihenea, de la Chilia «Sf. Ipatie». Drumul până la chilia părintelui Dometie a fost străbătut de Patriarh călare pe un mular, ținut de căpăstru de părintele Dionisie Ignat.

²⁴ <https://atitudini.com/2024/11/pr-dometie-trihenea-un-mare-cuvios-roman-din-muntele-athos>.

Întâlnirea antologică a fost consemnată în scris chiar de superiorul Chilie, părintele Dometie Trihenea: «La data de 27 iunie 1963, am avut fericirea să primim în Chilia «Sfântului Ipatie», în sunetul clopotelor și armonia cântărilor, pe Preafericitul Patriarh Justinian, cu suita Preafericirii lui. După *Tedeum*, a spus un frumos cuvânt de primire Dometie ieromonahul, amintind istoria chilie și faptul că Sfântul Ipatie este unul dintre cei 318 părinți de la Sinodul I de la Niceea, cel care l-a salutat pe episcopul Teofil al Tomisului din Dacia, azi Constanța. După terminare, Preafericitul Patriarh a exclamat: «Foarte frumos!». Apoi a ținut o cuvântare de frumoasă amintire, aducându-ne toate binecuvântările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ale tuturor călugărilor și călugărițelor și ale tuturor binecredincioșilor creștini din România, care cu multă plecăciune și sfințenie pronunță cuvântul «Sfântul Munte».

Îndemnându-ne să fim cu bună supunere către mănăstirile din Athos, către stăpânirea autorităților și țara adoptivă, a spus: «Ca prin voi și faptele voastre să se preamărească Dumnezeu și Maica Domnului, ocrotitoarea acestui Sfânt Munte, minunat și frumos». După închinarea la *Sfânta Evanghelie*, a scris pe aceasta următoarele: «Cu prilejul sărbătoririi celor o mie de ani de la organizarea monahismului în Sfântul Munte Athos, de către Sfântul Atanasie, am vizitat Chilia «Sf. Ipatie», unde se nevoiesc cei patru monahi români, cărora le-am împărtășit ale noastre binecuvântări».

Patriarhul a dăruit chilie un rând de veșminte preotești foarte frumoase, un stihar diaconesc, o cruce pentru Sfânta Masă, cruciulițe, cărți de rugăciuni și alte daruri, precum și un pomelnic, pe care a trecut, la vii, tot neamul românesc, iar la morți pe toți ostașii care s-au jertfit pentru România. La plecare, potrivit unei mărturii culese de la un ucenic al părintelui Dometie, Patriarhul i-a îndemnat pe viețuitorii Chilie «Sfântului Ipatie»: «Să țineți caldută vatra aceasta, că e un loc tare draguț, singura chilie ardelenescă»²⁵.

4. „Vraciul” Sfântului Munte, vindecător al unor boli. O altă latură a personalității Părintelui Dometie era aceea de doctor, de vindecător al unor boli, cu ajutorul plantelor medicinale.

²⁵ <https://atitudini.com/2024/11/pr-dometie-trihenea-un-mare-cuvios-roman-din-muntele-athos>.

Părintele Gavriil, de la Kapsala, mărtuirisea că părintele Dometie „localiza locul unde este boala și prin metoda sa, prin practica sa dobândită prin citirea cărților vechi și din învățarea de la bătrânii, care practicaseră medicina, făcea minuni. Vindeca pe bolnavii care nu puteau fi tămăduiți nici de doctori. Trata în special boli care afectează nervul sciatic, răceli, tromboze. Palpa cu mâinile pe bolnav și localiza ca un magnet punctele bolnave”²⁶.

Se mai spune că părintele Dometie, „întotdeauna, înainte de a-l vedea pe cel suferind, se închina înaintea unei icoane cu sfinte moaște și cerea mijlocirea Sfântului Ipatie sau a Sfântului Gheorghe, față de care avea o aleasă evlavie”²⁷.

În anii apăsători ai stăpânirii comuniste în țările europene ortodoxe (cu excepția Greciei), viața monahală de la Muntele Athos decădea tot mai mult, din cauza numărului mic de călugări și a lipsei ajutoarelor de orice fel.

Om vizionar, arhimandritul Dometie Trihenea, în complicitate cu Ambasadorul României de la acea vreme, Ion Brad, a făcut parte din delegația celor trei călugări români (alături de Veniamin Popa, starețul Schitului Prodromu, și Neofit Negară, starețul Schitului Lacu), care s-au întâlnit, la Atena, în 1976, cu Nicolae Ceaușescu, în timpul vizitei acestuia în Grecia. Ca urmare a acelei întâlniri, la Muntele Athos au putut merge câțiva călugări tineri, obținându-se și numeroase ajutoare de la statul român, așa cum am arătat în alt capitol.

Iubitor de carte și păzitor al comorilor livești, care meritau să fie scoase la lumină, părintele Dometie va aduna cu multă grijă cele 15 manuscrise ale „noului Cucuzel”, protopsaltul român Nectarie Crețu, supranumit de aghioriți „privighetoarea Sfântului Munte”.

Din materialul pregătit de măicuțele de la Mănăstirea Paltin Petru-Vodă și tipărit în revista *Atitudini*, publicație întemeiată de Părintele Iustin Pârveu, aflăm că, „însetat de cuvântul filocalic și preocupat să-l împărtășească și altora, părintele Dometie va transcrie o carte de 150 de pagini, dintr-un manuscris chirilic, care cuprindea învățături ziditoare de suflet ale Sfinților

²⁶ Mărturie primită de drd. Sorin-Gabriel Pomană de la Părintele Gavriil din Kapsala (21 aprilie 2018).

²⁷ Drd. Sorin-Gabriel, în art. *Egumenul Dometie Trihenea, tămăduitorul athonit din Tilișca Sibiului*, publicat în *Îndrumătorul bisericesc*.

Părinți: «Am scris-o cu mână tremurătoare de oboseala ascultării și mai mult în timpul nopții. Cărțile mi-au fost toată durerea și bucuria din viața mea»²⁸.

5. Părintele Dometie Trihenea în amintirea unor contemporani.

Arhimandritul Ioanichie Bălan, care i-a luat un interviu la Muntele Athos, spunea despre interlocutorul său: „Părintele Dometie este un suflet curat, deschis pentru toți, râvnitor la cele sfinte, sfătos cu cei mai tineri, bărbătos în ispite, dulce la vorbire și adânc legat de pământul străbun. Când vorbește de țară, de evlavie și statornicia românilor sau de mănăstirile românești, întotdeauna își umezește ochii de lacrimi. O nostalgie de taină îi stăpânește inima. El este profund convins că poporul român este un popor adânc legat de Dumnezeu, de o rară evlavie, cuminenie, omenie, răbdare și modestie. Ca cel ce a trăit departe de ai săi, pentru dragostea lui Hristos, timp de 60 de ani, părintele Dometie are experiența străinătății, a rugăciunii cu lacrimi, a răbdării fără mângâieri omenești. Are experiența suferinței pentru Dumnezeu, a tăcerii, a bucuriei duhovnicești și a smereniei. Ca puțini alții, sfinția sa știe să se roage și să vorbească, să mângâie sufletul cel întristat, să rabde ocară străinilor și să tacă. Și toate acestea numai pentru că iubește pe Dumnezeu, pentru că vrea să urmeze lui Hristos, care a răbdat pentru noi, pentru că singura lui dorință din copilărie este să se mântuiască.” (Bălan, 1984, p. 562-563).

Domnul drd. Sorin-Gabriel Pomană a avut inspirația de a culege mai multe mărturii de la ucenicii care l-au avut pe Dometie Trihenea părinte duhovnicesc.

Ierom. **Sava**, de la o chilie apropiată, mărturisea despre părintele Dometie că „avea o mare deschidere ca duhovnic. Numai ce îl vedeai și ți se deschidea inima, iar acele lucruri pe care credeai că e rușine să le spui, chiar și pe acelea le mărturiseai. Avea o mare harismă la spovedanie. Acest pogorământ, nădejdea pe care ți-o insufla îți dădea certitudinea că mărturisirea ta a fost primită la Dumnezeu și sigur vei fi ajutat. Se purta cu îngăduință și avea multă dragoste”²⁹.

Părintele **Maxim** de la Mănăstirea Iviru spunea că „era sever cu sine și îngăduitor cu ceilalți, pentru că, atunci când se apropie omul de Dumnezeu, așa devine. Inima sa cea plină de dragoste nu-i îngăduia să lase pe cineva nemângâiat. Era un duhovnic experimentat.” (*Ibidem*).

²⁸ <https://atitudini.com/2024/11/pr-dometie-trihenea-un-mare-cuvios-roman-din-muntele-athos>

²⁹ Cf. <https://atitudini.com/2024/11/pr-dometie-trihenea-un-mare-cuvios-roman-din-muntele-athos>

„Părintele athonit **Vlasie** istorisește că, auzind de darul tămăduitor de care se învrednicise părintele Dometie, încă de când era egumen la Zografu, i-a cerut ajutorul și, după două zile de tratament naturist, s-a întors sănătos la chilia sa. De asemenea, și părintele Sava Hristodoulis, de la o chilie învecinată, mărturisește că părintele Dometie l-a vindecat de durerile pe care le avea la ceafă, prin masaj și ventuze.”³⁰

Sfântul Părinte **Dionisie Ignat** de la Colciu, care l-a avut ca duhovnic, își amintea că „era un foarte bun îndrumător și un om al lui Dumnezeu». Și părinții români de la Provata, Veniamin și Visarion, îl aveau ca duhovnic tot pe părintele. Sub epitrahilul său și-a mărturisit păcatele și monahul Nectarie Lazăr (†2014), de la Prodromu, care spunea multor închinători în Sfântul Munte că nu a cunoscut duhovnic mai bun la suflet ca părintele Dometie, «având dragoste față de toată lumea, a fost negrabnic la mânie; ne mai dojenea uneori, dar cu multă bunătate în glas»³¹.

În fine, se spune că însuși Sfântul **Paisie Aghioritul**, pe când se nevoia la Panaguda, îl recomanda pe Dometie Trihenea egumenului de la Mănăstirea Cutlumuș, „pentru folos duhovnicesc”³².

Arhim. **Sava Hristodonulias**, Chilia „Nașterea Maicii Domnului”, Mănăstirea Vatoped, își amintea, într-o emisiune TV, că părintele Dometie „era un om deschis, un om cu inima deschisă și deschis la minte, un om cu mintea deschisă. Nu intra în amănuntele vieții intime a omului, astfel încât să simți că ai un gheronda tiran, un gheronda dictator, care vrea să controleze fiecare detaliu al vieții personale.

Chiar l-am avut duhovnic pentru o perioadă pe Gheronda Dometie. Era omul care, cu deschiderea pe care o avea și prin largimea duhovnicească cu care te învăluia, îți inspira un sentiment de belșug sufletească, astfel încât, fără să-ți spună, te determina pe tine să intri în detalii personale, pentru a căuta să le îndrepti, ca să fii bineplăcut înaintea lui Dumnezeu. [...] Învățase din

³⁰ Mărturie oferită de drd. Sorin-Gabriel Pomană de la Părintele Gavriil din Kapsala (21 aprilie 2018).

³¹ Drd. Sorin-Gabriel Pomană, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/rugaciunea-neincetata-a-marelui-duhovnic-athonit-dometie-trihenea-168176.html>

³² *Ibidem*.

practică și puțină medicină, era un doctor fără studii. Eu aveam niște probleme. Dar ce probleme? Nu aveam nimic [serios], niște probleme mici, niște dureri de cap.

Am venit odată aici și mi-a scos «sângele rău», după o tehnică pe care o cunoștea el, una tradiționalistă, de extragere a sângelui. Și mi-a mai dat și alte sfaturi practice. Cine le mai ține minte acum? Mi-a spus să îmi iau anumite plante. Cine și le mai amintește acum? Nu-mi mai amintesc nimic. Am notat tot.”

Gheronda **Maxim Nikolopoulos**, de la Mănăstirea Iviron, spunea: „Gheronda Dometie, care era la Chilia «Sfântul Ipatie», era duhovnicul starețului meu de la Iviron, care se numea Antim și care era de origine vlahă. Era ucenicul lui Gheronda Maxim, din Trapezunt, al cărui nume îl port, și care mi-a fost duhovnic. Gheronda Antim, precum și alți părinți aghioriți, îl chemau pe Gheronda Dometie, să-i spovedească aici, în mănăstire.

În acea vreme, Mănăstirea Iviron era idioritmică. [Atunci] când era nevoie, îl chemau să-i spovedească aici, în mănăstire.

Pe lângă duhovnic, era și un doctor practic. A ajutat foarte multă lume.

Părintele Dometie mi-a rămas în memorie ca un om care a ajutat Sfântul Munte trupește și sufletește, atât ca duhovnic, cât și ca medic practic.

A făcut mari intervenții Părintele Dometie. Era foarte experimentat, deoarece, în anii de demult, părinții de aici, din Sfântul Munte, se ocupau foarte mult cu plantele medicinale.

La Mănăstirea Iviron, eu am cunoscut doi părinți, Gheronda al meu, care era botanist și chiar colabora cu Părintele Dometie în ceea ce privește botanica, iar acesta a fost unul dintre motivele pentru care îl chemau la mănăstire. Adică, cultivau grădini cu toate plantele. La ei găseai toate plantele medicinale, toate leacurile.

Eu mi-am luat foarte multe notițe despre plantele pe care le aveau. Dar părintele Dometie făcea și operații. Nu se ocupa doar cu plantele medicinale, ci realiza și intervenții chirurgicale.”

Arhimandritul **Antipa Skandalakis**, starețul Chilieii „Sfânta Ana”, de la Kareia, rememora: „Cu adevărat am fost învrednicit de Dumnezeu să-l cunosc pe Gheronda Dometie, în vremea în care renunțase la egumenia Mănăstirii Zografu.

[Dintre toți părinții români], cel care îți inspira cel mai mult o teamă sfântă și pe care îl vedeai așa, ca Sfântul Vasile cel sever, a fost Gheronda Dometie, asta deoarece a fost și egumenul Mănăstirii Zografu.

Am vorbit și cu el de vreo câteva ori.

Despre el sunt informații la Mănăstirea Zografu, pentru că a fost egumen într-o perioadă dificilă pentru mănăstire, motiv pentru care s-a și chinuit. Au fost nevoiți să pună un egumen, care nu era bulgar, și l-au pus pe el, dar nu a dus-o bine, din ce știu, deoarece existau multe dificultăți. Nu a urmărit el asta, ci l-au forțat.”

(Cele trei secvențe memorialistice au fost transcrise din emisiunea *Dometie Trihenea – tămăduitor și cunoscător al inimilor*, difuzată la Trinitas TV. Editor de imagine: Pr. Ionuț Paragină-Vasile. Grafică: Cătălin Neda., Cătălin Stănescu. Operatori și imagine: Dragoș Ianoși, Mircea Constantinescu. Redactor-șef: Pr. George Aniculaie. Reporter și producător: Răzvan Mihai Clipici. Realizator: Pr. Cătălin Dobri. Data vizionării: 20 ian. 2026).

Arhim. **Lazăr Gheorghiu**, Biserica „Sfântul Arhanghel Mihail”, Parekklesia, Cipru, își amintea: „Legătura strânsă cu părinții români de la chiliile aflate sub jurisdicția Mănăstirii Vatoped a luat naștere în 1987, când ne-am mutat de la Noul Schit, care aparținea de Mănăstirea «Sfântul Pavel», și am repopulat Mănăstirea Vatoped. Atunci era o obște mică și noi am fost printre primii cinci monahi, care am venit de la Noul Schit, și anume actualul Mitropolit de Limassol, Athanasie, un monah medic, părintele Gherman, părintele Elpidie și eu, care am preluat stranele mănăstirii, având în vedere că știam muzică psaltică.

Pe atunci aveam o problemă de sănătate, deoarece făcusem pietre la rinichi, care îmi provocau dureri și dificultăți, motiv pentru care am fost înștiințat că cei doi monahi români, Părintele Dometie și Părintele Ilarion, de la Chilia «Sfântul Ipatie», situată în apropierea Mănăstirii Vatoped, erau oameni care se ocupau cu plantele pădurii și că au găsit o plantă, care înlătura piatra de la rinichi. Astfel, aveam să evit intervenția chirurgicală și alte tratamente medicamentoase.

Am mers la cei doi părinți, a căror primire iubitoare mi-a rămas în minte, la fel și zâmbetul lor, deoarece erau oameni ai bucuriei, ai nobleței și ai ordinii. Chilia lor era impresionant de îngrijită și de împodobită, lucru pe care nu-l întâlneai cu ușurință la chiliile grecești. Îți dădeai seama că acești oameni

sunt din altă parte și că au adus cu ei un alt fel de gospodărire, care nu semăna cu cea grecească.

Părintele Dometie și părintele Ilarion știau foarte bine limba greacă.

Mi-au dat atunci niște rădăcini ale unui arbust numit «ghimpele pădureț», pe care mi-au spus să le fierb, iar zeama să o beau în fiecare zi, dar să nu o beau cu înghițituri mici, ci tot paharul dintr-odată.

Apoi mi-am dat seama de ce mi-au spus să fa așa, deoarece era atât de amară zeama și de rea la gust, încât nu ai fi îndurat să o bei altfel. De aceea mi-au zis să o beau deodată, pe toată.

Într-adevăr, în câteva zile, organismul le-a eliminat și astfel am scăpat de pietrele de la rinichi.

Având în vedere ceea ce am auzit în Sfântul Munte și ceea ce eu însumi cred, se poate afirma că, pe de o parte, cunoștințele despre plante ale acestor părinți erau importante, dar, pe de alta, și ei erau oameni sfinți.

Rugăciunea acestor oameni contribuia în mare măsură, având ca rezultat diferitele vindecări.

În cazul lor, nu se poate absolutiza felul în care utilizau botanica, deoarece virtuțile acestor părinți constituiau suportul vindecării celor bolnavi. Chiar veneau foarte mulți părinți la ei.

Oricine avea o problemă de sănătate mergea la chilia lor și îl găsea pe părintele Ilarion sau pe părintele Dometie, care îl ajutau cu plante medicinale.

Îmi amintesc foarte bine că Gheronda Dometie era mult mai tăcut față de Gheronda Ilarion.

Cel care îi primea pe vizitatori era părintele Ilarion. Când veneau la Mănăstirea Vatoped ciprioți de-ai noștri și voiau să le facem un tur al chiliilor vatopedine, eram nevoiți să ne oprim și la chilia acestor părinți, deoarece se afla în drum spre Schitul «Sfântul Dimitrie» și spre chiliile istorice, precum cea a Sfântului «Procopie», care este împodobită cu picturi din perioada bizantină. Cel care ne vorbea era părintele Ilarion.

Gheronda Dometie se ocupa cu oferirea tratației, adică se îngrijea să ne servească o cafea ori ceai, ceva dulce.

Întotdeauna, Gheronda Ilarion era cel care ne spunea un cuvânt de folos. Cel puțin așa a rămas în amintirea mea.

Tăcerea părintelui Dometie, chipul lui ne vor rămâne întipărite în minte.

În spatele acestor tălmăduiri se ascundea sfințenia lor.”

ÎPS Părinte **Athanasie**, Mitropolit de Limassol, își amintea: „Și noi mergeam la Chilia «Sfântul Ipatie», când aveam probleme de sănătate.

Părinții din Sfântul Munte îl aveau de mult ca medic pe părintele Dometie, deoarece se ocupa foarte mult cu plantele medicinale, vindecându-i pe mulți părinți.

Din acest motiv, aveau o părere bună despre el.

Noi l-am cunoscut pe părintele Dometie pentru o scurtă perioadă, desigur, deoarece noi eram mult mai tineri față de el și pentru că, nu după mult timp, avea să treacă la cele veșnice.

Chiar și așa, am reușit să-l cunosc și mi-am dat seama că era un om foarte înțelept.

Nu era un lucru valoros faptul că știa să întrebuințeze plantele medicinale, ci acela că era un foarte bun duhovnic.

Părerea lui, în legătură cu diferite probleme care se iveau, era foarte importantă.

Din acest motiv, atât părinții, cât și pelerinii veneau la el, pentru a dobândi folos duhovnicesc sau trupesc, dacă aveau probleme de sănătate.

În mod principal, părintele Dometie era un duhovnic excepțional, un foarte bun monah, împodobit cu virtuți, al cărui nume până astăzi este amintit în Sfântul Munte.”

(Fragmente transcrise din emisiunea *Părintele Dometie Trihenea – doctorul din Muntele Athos*, difuzată de Trinitas TV. Editor de imagine: Felicia Cobzaru. Grafică: Cătălin Neda, Cătălin Stănescu. Operatori de imagine: Dragoș Ianoși, Mircea Constantinescu. Redactor-șef: Pr. George Aniculaie. Reporter și producător: Răzvan Mihai Clipici. Realizator: Pr. Cătălin Dobri. Data vizionării: 20 ian. 2026).

6. Dragostea de neam și țară. Spre deosebire de marea majoritate a călugărilor athoniți, care sunt obligați să își uite țara de origine și să se considere doar fii ai Athosului, Arhimandritul Dometie Trihenea nu a ezitat să își exprime direct sentimentele sale de dragoste și prețuire față de țara natală. Întrebat de arhimandritul Ioanichie Bălan ce părere are despre poporul român și despre viața religioasă din România, înțeleptul Dometie a dat următorul răspuns:

„O, popor binecredincios! Nu știi ce să admir întru tine! Iubirea de Dumnezeu? Râvna pentru Biserică? Îndurarea, dărnicia, evlavia sau iubirea de străini? Că cu acestea am împlânzit hoardele năvălitoare ale popoarelor păgâne, care râvneau la bunurile țării noastre. De aceea, cred că nu există sub soare alt popor mai milostiv și răbdător decât poporul român!” (Bălan, 1984, p. 568).

După mai bine de 65 de ani trăiți în Sfântul Munte și 40 de ani, în care a avut în grijă Chilia «Sfântului Ipatie», cuviosul Dometie Trihenea a adormit în Domnul, în ajunul sărbătorii Intrării Maicii Domnului în Biserică, din anul 1985. A fost înmormântat la Chilia „Sfântul Ipatie”, în paraclisul de sub Biserica Chiliei.

„Am aproape 80 de ani, din care 65 i-am trăit în Sf. Munte – mărturisea cuviosul Dometie Trihenea. M-am silit după putere să fac voia lui Dumnezeu, să-mi păzesc conștiința curată și să slujesc cele sfinte cu mare evlavie și smerenie. Acum aștept să merg la Hristos, ca să dau răspuns de toate câte am făcut! Rugați-vă lui Dumnezeu pentru mine, să-mi dăruiască iertare de păcate, sfârșit creștinesc și veșnică odihnă”³³. Iar despre relația sa cu Țara, acesta spunea: „Toată viața m-am rugat pentru mântuirea fiilor tăi! Acum eu mă duc la Hristos și te binecuvântează în numele Preasfintei Treimi, să fie mila și darul lui Dumnezeu îndoit peste fiii și fiii fiilor tăi și să rămâi în veci statornică în credință și iubitoare de Hristos! De vei face așa, niciun neam nu te va robi și vei fi cinstită pe pământ și vei afla milă și iertare în ziua cea mare a Judecății, pe care o așteptăm! Amin! Amin!”³⁴.

³³ <https://atitudini.com/2024/11/pr-dometie-trihenea-un-mare-cuvios-roman-din-muntele-athos>

³⁴ *Ibidem*.

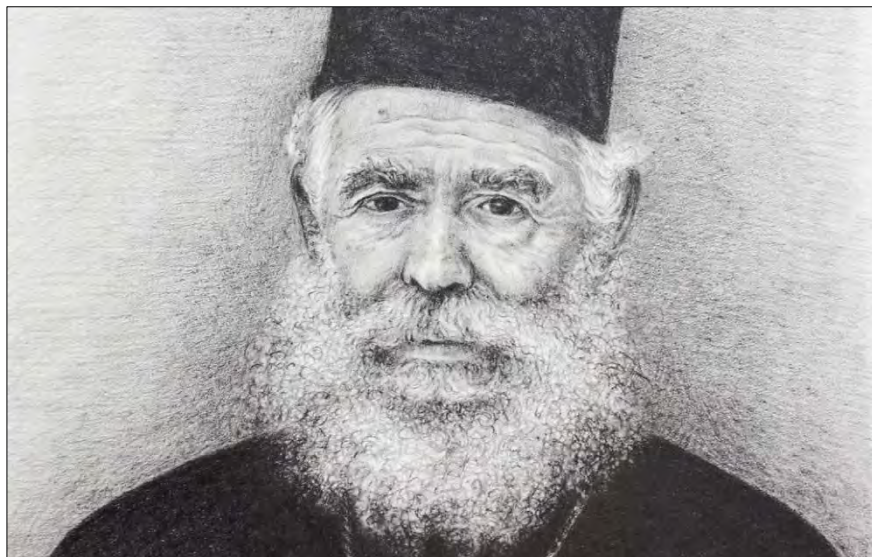
Arhimandritul Dometie Trihenea, în haine preoțești.

Arhimandritul Dometie Trihenea (cu toiag și cruce pectorală), în 1968, stareț la Mănăstirea Zografu, cu obștea zografită. În fotografie apar și doi monahi români: schimonahul Filoftei Rusu (al patrulea din rândul de sus) și monahul Matia Stoica (al doilea de la stânga), arhondarul mănăstirii.

Arhimandritul Dometie Trihenea, în patru ipostaze.

Arhimandritul Dometie Trihenea, la maturitate.

Ambasadorul Ion Brad, la Chilia românească „Sfântul Ipatie”
(aparținând de Mănăstirea Vatoped), alături de arhim.
Dometie Trihenea și monahul Gherontie.

Foto: Brad, 2013, p. 352.

Ambasadorul Ion Brad, în fața clopotniței Bisericii Protaton, din capitala Kareia, alături de monahii Neofit Negară și Dometie Trihenea.

Foto: Brad, 2013, p. 347.

V. Ieroschimonahul Ștefan Nuțescu

Părintele Ștefan Nuțescu (centru dreapta), starețul Schitului românesc Lacu, împreună cu câțiva membri din obștea sa. Foto: Speake, 2016, p. 160.

Ieroschimonahul Ștefan Nuțescu (n. la Câmpulung Moldovenesc), cu cele peste 120 de titluri traduse din limba greacă în limba română, este cel mai mare traducător român de la Muntele Athos, unele traduceri fiind semnate cu numele monahal Ștefan Lacoschitiotul (de la Schitul Lacu). Este un monah foarte respectat și cunoscut în întregul Munte Athos, pentru exigența pe care o are față de sine și față de cei din jur, iar pelerinii pot observa acest lucru, prin comparație, dacă sunt cazați la mai multe așezări monahale din Sfântul Munte. Este de o *smerenie* tipică unui călugăr autentic. Rugându-l să îmi ofere câteva informații biografice despre propria viață, m-a refuzat, spunându-mi: „Despre mine va vorbi posteritatea, de bine sau de rău, nu știu, sfârșitul încununează sau nu.”

A intrat în monahism la Mănăstirea Sihăstria, din jud. Neamț, în vremea Părintelui Ilie Cleopa. A făcut prima călătorie la Sfântul Munte în 1984, iar după 1989 a revenit definitiv aici. Întrebat cât de greu îi este să fie departe de țară, Părintele Ștefan a răspuns: „Vedeți, sigur, viața monahului e prin definiție diferită de a mireanului. El, având această chemare și trăind solitar, face niște ruperi, niște desprinderi – în primul rând de familie.” (cf. *Ierom. Ștefan Nuțescu de la Schitul Lacu: Mirenii și monahii au aceeași lucrare, slujirea aproapelui* – Basilica.ro).

Viețuiește la Schitul Lacu din 1992, fiind, în prezent, și starețul Chiliei „Buna Vestire” de la acest schit. Bun cunoscător al limbii grecești, este traducătorul a peste 120 de titluri, inclusiv a seriei *Cuvinte duhovnicești* (6 volume) de Sfântul Paisie Aghioritul, publicată la Editura Evanghelismos din București, pe care a înființat-o în anul 2010. Editura publică lucrări de spiritualitate ortodoxă și de muzică bisericească bizantină.

Fiindcă nu există un inventar al tuturor lucrărilor publicate de Cuvioșia sa, redau mai jos lista lucrărilor, în ordine cronologică, după catalogul Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca.

Starețul Varsanufie, *Învățăturile Starețului Varsanufie către monahi, precedate de învățăturile aceluiași către Nikon*. Traducere din limba greacă: Ștefan Nuțescu, Editura Anastasia, București, 1994; Starețul Varsanufie, *Omilia duhovnicești*. Tălmăcire din grecește de Ștefan Nuțescu. Ediție îngrijită de Ignatie Monahul, Mănăstirea Frăsinei, București, 1994; Sfântul Ioan Colov, *3 cuvioși părinți egipteni: Avva Ioan Colov, Avva Ammona, Avva Zosima*. Prefață de Daniil Stoenescu. Cuprinde: *Viața, învățăturile și minunile Cuviosului Paisie cel Mare*: Avva Ioan Colov. Traducere din limba greacă de Florian Stroe; *Cuvinte filocalice*: Avva Ammona. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu; Avva Zosima, *Capete de înțelepciune (când ești nedreptățit)*, Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Anastasia, București, 1995; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Bătrânul Hagi-Gheorghe Athonitul (1809-1886)*. Traducere din elenă de Ștefan Lacoschitiotul, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, [s.n.], [199-?]. Ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2014; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cale către Cer*. Trad. din elenă de Ștefan Lacoschitiotul, Sfântul Munte Athos, Schitul Lacul, [199-?]; Serghei Cetferikov, Sfântul Paisie Velickovski; Sergej Ivanovič Četverikov, Nicodim, Patriarh al

Bisericii Ortodoxe Române, *Meditații despre Rugăciunea inimii*. Traduceri de episcopul Nicodim, Gh. Roșca și Ștefan Nuțescu, Editura Anastasia, București, 1997; Hristodoulos Paraskevaïdis, Mitropolitul Dimitriadei, *Războiul împotriva Satanei*. Traducere de Ștefan Nuțescu, Editura Anastasia, București, 1998; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte*, vol. 1: *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*. [Traducere de Ștefan Nuțescu], Sfântul Munte Athos, Schitul Lacu, 2000; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2017; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte*. Traducere din limba elenă de Ștefan Lacoschitiotul, Sfântul Munte Athos, Schitul Lacu, 2000; Monahul Moise Aghioritul, *Fericitul stareț Gheorghe Karslidis (1901-1959)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2002; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*. Vol. 1-5. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003-2007; [Teofil, Mitropolitul Gortinei și Megalopolei], *Cuviosul David „Bătrânul” – Copilul Înaintemergătorului*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003; Cuviosul Paisie Aghioritul *Cuvinte*, vol. 2: *Trezire duhovnicească*. [Traducere de Ștefan Nuțescu], Sfântul Munte Athos, Schitul Lacul, 2000; Ed. a II-a. [Traducere din grecește de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești. Despre rugăciune*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2013; Macrina Vassopoulos, *Cuvinte din inimă*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*. [vol.] 3: *Nevoință duhovnicească*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*. [vol.] 4: *Viața de familie*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*. [vol.] 5: *Patimi și virtuți*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*. [vol.] 6. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Ilie A. Boulgarakis, *Tu, cel ce-l judeci pe fratele tău...: învățături despre clewetire și judecată din cuvântul și practica Bătrânilor Pustiei*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Anastasia, București, 1999; Benedict Aghioritul, *Gândurile și înfruntarea lor*. Traducere din limba greacă

de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2002; Benedict Aghioritul, *Parastasele și folosul lor*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2002; ed. a 2-a, rev., 2012; Monahul Moise Aghioritul, *Fericitul stareț Gheorghe Karslidis (1901-1959)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2002; Arhimandrit Epifanie Teodoropulos, *Crâmpenie de viață: din viața și învățătura părintelui Epifanie I. Teodoropulos*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2003; ediția a III-a, Editura Evanghelismos, București, 2014; Arhimandrit Epifanie Teodoropulos, *Familiei ortodoxe cu smerită dragoste*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003; Mitropolitul Meletie de Preveza, *Starețul Varsanufie: sfaturi către monahi și omilii către mireni*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003; Monahul Iosif Dionisiatul, *Bătrânul Arsenie Pustnicul (1886-1983), împreună-nevoitorul starețului Iosif Isihastul*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003; Ieromonah Iosif Aghioritul, *Cuviosul Efrem Katunakiotul*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Paisie Aghioritul, *Părinți aghioriți: flori din Grădina Maicii Domnului*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Schimonahul Nectarie, *Prohodul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care se cântă în Sfânta și Marea Vineri seara, la priveghere*. Compus de Nectarie Schimonahul. Traducere de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Atanasie Anastasiu, Arhimandrit, Egumenul Sfintei Mănăstiri a Marii Meteore, *Povățuirea către pocăință: îndreptar de spovedanie*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; *Sfaturi duhovnicești ale unui stareț de la Optina*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Stelian G. Papadopoulos, *Fericitul Iacov Țalakis, Starețul Mănăstirii Cuviosului David „Bătrânul”*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Vasiliki Rallis, *Karyes: colina sfinților: Sfinții Rafail, Nicolae și Irina*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004; Iosif Dionisiatul, *Starețul Haralambie: dascălul rugăciunii minții*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos,

București, 2005; Isaac, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005; *Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005; *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005; Paisie Aghioritul, *Epistole*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005; Anastasie Malamas, „*Ca aurul în topitoare*”: (din experiențele pline de har ale simplului, credinciosului, smeritului, virtuosului, de Dumnezeu luminatului și mult-pătimitorului Anastasie Malamas, 1929-2004, un Iov al zilelor noastre. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2012; Arhimandrit Epifanie Teodoropulos, *Cele două extreme: ecumenismul și stilismul* (reeditare de articole și epistole). Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu și Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Evanghelismos, București, 2006; Arhimandrit Gheorghios Kapsanis, *Îndumnezeirea: scopul vieții omului*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Arhimandrit Gheorghios Kapsanis, *Ortodoxia: nădejdea popoarelor Europei*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2006; Preot Grigore Lucian, *Răspuns la o ficțiune (Codul lui Da Vinci)*. Comunicat al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2006; *Ecumenismul*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Arsenie Vliangoftis, *Ereziile contemporane: o adevărată amenințare*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Despre purtarea Crucii*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2006; Nicolae Zurnazoglu, *Cuviosul Paisie Aghioritul: mărturii ale închinătorilor*. Traducere în limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; *Pocăința*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; *Sfânta Nina, cea întocmai cu apostolii*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Paisie Aghioritul, *Semnele vremurilor*, 666. [Traducere de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2006]; Cuviosul Paisie Aghioritul, *Sfântul Arsenie*

Capadocianul. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Paisie Aghioritul, *Starețul Hagi-Gheorghe Athonitul: 1809-1886*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006; Sfântul Teofan Zăvorățul, *Despre purtarea Crucii*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2006; Ieromonahul Cosma, *Greșit-am Ție, Dumnezeuul meu, primește-mă pe mine cel ce mă pocăiesc!* Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007; Grigorie, *Fiți gata! O abordare a tainei morții*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007; Grigorie, *Bolile și credinciosul*. [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2007; *Picături de înțelepciune*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007; *Sunt anticalcedonienii ortodocși? Texte ale Sfintei Comunități a Sfântului Munte și ale altor părinți athoniți, privitoare la dialogul dintre ortodocși și anticalcedonieni (monofiziți)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007; Sfântul Nectarie al Pentapolei, *Învățăături*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; Teofilact Marinakis, *Patericul Maicii Domnului*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; Monahul Moise Aghioritul, *Părintele Ieronim Simonopetritul, Starețul Metocului „Înălțarea Domnului” (1771-1857)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; Monahia Marta, *Sfântul Nicolae Planas [ocrotitorul celor căsătoriți]*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; *Părintele Matei de la Karakalu: un lucrător tăcut al virtuții*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; Sofia Guriotis, *Praznicele împărătești, praznicele Maicii Domnului și minunile lui Iisus Hristos*. [Text: Sofia Guriotis]; [Ilustrații: Evghenia Guriotis]; [Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2009; Iosif Vatopedinul, *Starețul Iosif Isihastul: nevoințe, experiențe, învățăături*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu. Ediția a 3-a. Editura Evanghelismos, București, 2009; *Despre cum s-a făcut Papa pe sine împărat și Dumnezeu: papismul ieri și azi*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Accent Print, Suceava; Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos; Chilia „Buna Vestire”, 2010; Sfântul Philotheus, Patriarh

al Constantinopolului, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2010; Constantin V. Triandafillu, *Sfântul Cosma Etolianul: sprijinitorul celor robiți, lauda etolienilor. Viața și învățături*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2010; Dionisios A. Makris, *Iannis cel nebun pentru Hristos*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2012; Vasilios Petrolekas, *Preotul Nicolae Koghionis (1928-2006): un chip luminat și sfințit de misionar al zilelor noastre*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2012; Atanasie Rakovalis, *Părintele Paisie mi-a spus...* Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2012; Monahul Marcel Karakalinul, *Cugetări duhovnicești*, Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2014; Moise Aghioritul, *Viața Sfântului Gheorghe cel Nou*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, ediția a 2-a, Editura Evanghelismos, București, 2014; Panteleimon, Mitropolit al Veriei, *Viața Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir și aflarea Sfintelor sale Moaște*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2014; Arhimandrit Antonios Pakalidis, *Păstorul cel bun: viața și minunile Sfântului Spiridon, episcopul Trimitundei, făcătorul de minuni*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Monahia Porfirie, *Cu taxiul pe străzile orașului*. Traducere din limba greacă de ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Atanasios Marelas, Mavrokefalos Anestis, Pavlidis Pavlos, *Preotul Ioan Kalaidis (1925-2009)*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Efreim Athonitul, *Povește părintești*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Cuviosul Petru de Atroa. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; Ieromonah Eftimie Athonitul, *Din tradiția ascetică și isihastă a Sfântului Munte Athos*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2016; Iôsēph ho Hēsychastēs, *Mărturii ale experienței monahale: Iosif Isihastul*. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2016; Cuviosul Paisie Aghioritul: tânăr, ajutând pe tineri. Traducere din limba greacă de Ștefan Nuțescu. Ediție

îngrijită de Petru Sidoreac, Editura Paisios, București, 2017; *Sfântul Paisie Aghioritul*. Traducere din greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Sfântul Nectarie, făcătorul de minuni*. [Viața, acatistul, minuni și învățături]. Antologie alcătuită și tradusă din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2017; Constantinos Papaianis, *Istoria sfântă a Vechiului Testament*. Traducere din greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2017; Constantinos Papaianis, *Istoria sfântă a Vechiului Testament*. [Vol.] 1. *Facerea*. [Traducere din greacă de Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, 2017; Monahia Porfiria, *Ascultă-mă!* Traducere din greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2017; *Anatomia subiectelor familiale*. Traducere din greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2021;

Ediții alcătuite și îngrijite: *Acatistul Bunei-Vestiri a Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria; Paraclisul Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu*. [Editor: Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos], București, 2001; *Acatistul Sfinților Ciprian și Iustina; Paraclisul Sfântului sfințit mucenic Ciprian*. [Editor: Ștefan Nuțescu], Editura Evanghelismos, București, [2006]; *Acatistul Sfinților Părinți Ioachim și Ana; Paraclisul Sfintei Ana* / [Editor: Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2006]; *Sfântul Munte Athos*. Antologie realizată și tradusă de Ștefan Nuțescu. [Fotografii: Matei Buță], Editura Accent Print, Suceava, 2011; *Sfântul Nectarie, făcătorul de minuni*. [Viața, acatistul, minuni și învățături]. Antologie alcătuită și tradusă din limba greacă de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București 2012; *Carte de rugăciuni*. Ediție alcătuită și îngrijită de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2015; *Athos: the Holy Mountain*: [album:] anthology by Ștefan Nuțescu; [translated by: Nicolae Honoriu Crișan], Editura Accent Print, Suceava, 2016.

VI. Părintele Pimen Vlad (n. 1970)

Părintele Pimen Vlad este, la ora actuală, unul dintre cei mai iubiți și stimați părinți români din Sfântul Munte Athos. La acest statut, Cuvioșia Sa nu a râvnit niciodată, dovadă concretă fiind eseul *Mai întâi de toate, smerește-te!*, din volumul *Învățăture de la Muntele Athos* (2024).

Cum a dobândit acest prestigiu de invidiat? Mai întâi, prin zecile de videoclipuri postate pe canalul de Youtube – „*O chilie athonită. Bucurii de la Sfântul Munte*,” site creat și întreținut de Părintele Teologos, fost IT-ist, timp de 15 ani, înainte de a alege calea monahală, site care are circa 85.000 de abonați și peste 14 milioane de vizualizări! În aceste videoclipuri, Părintele Pimen abordează cele mai acute probleme ale lumii contemporane, ale tinerilor: provocările pe care ni le impune tehnica, impactul inteligenței artificiale, relațiile dintre părinți și copii, atitudinea față de bunici, televizorul și tableta, despre post și rugăciune, jocurile de noroc și alte vicii etc. Totul spus într-un mod foarte simplu, cu claritate, sinceritate și farmec (să nu uităm că părintele Pimen este originar din Moldova, care l-a dat pe marele povestitor, Ion Creangă).

Al doilea factor care a contribuit la popularitatea de care se bucură Părintele Pimen îl reprezintă cele peste 20 de cărți pe care le-a scris (unele

apărute în 2-3 ediții, la edituri de prestigiu), scrise într-o foarte frumoasă limbă literară. Nu întâmplător, în zecile de „recenzii” la cărțile Cuvioșiei Sale, mulți spun că lectura unora dintre aceste cărți le-a schimbat fundamental viața, în sensul că au descoperit puterea credinței, a rugăciunii, apropierea de Dumnezeu și de Maica Domnului.

În fine, Părintele Pimen ține multe conferințe în România, cu săli arhipline, când răspunde la toate întrebările care i se pun. Atât de mare este popularitatea Cuvioșiei Sale, încât unii oameni fără căpătâi au creat, cu ajutorul inteligenței artificiale, clipuri în care Părintele promovează... produse cosmetice, medicamente, destinații turistice etc., ceea ce l-a făcut să ia atitudine și să spună, răspicat, că nu are nimic de-a face cu toate aceste falsuri.

*

Părintele Pimen Vlad s-a născut în anul 1970, în comuna suceveană Cornu Luncii, din părinții creștini, Aurelia și Petru Vlad, care au avut nouă copii. Petru (numele de botez) a fost cel de-al cincilea copil al familiei. Încă de mic, Petru a fost atras de viața monahală, după cum relatează Cuvioșia Sa, în volumul cu un pronunțat caracter memorialistic, *Învățăături de la Muntele Athos*, Editura Bookzone, București, 2024. Îi plăcea să joace șah și fotbal. Bunicul dinspre tată căzuse la datorie, în Primul Război Mondial. La 14 ani, împreună cu alți copii din sat, mergea cu bicicleta până la Mănăstirea Slatina, unde se spovedea, iar vara vizita Mănăstirea Sihăstria, al cărei stareț era Părintele Ilie Cleopa, care i-a și marcat destinul. De altfel, încă un frate și o soră, ca și trei verișori, au ales calea călugăriei, fratele său de trup, părintele Dosoftei, aflându-se și el la Muntele Athos.

După ce și-a finalizat cele 10 clase, Petru Vlad s-a angajat la o fabrică de mobilă, unde a lucrat în trei ture. „Am terminat 10 clase și m-am angajat la Fabrica de Mobilă de la Câmpulung Moldovenesc”, mărturisea Părintele Pimen. Își face stagiul militar la București.

În 1993 era „ajutor de econom”, la Mănăstirea Sihăstria, în același an luând decizia de a pleca la Sfântul Munte. Avea 23 de ani. Și despre călugărie, și despre plecarea la Sfântul Munte, părintele Pimen spunea: „M-a luat Maica

Domnului de mână și m-a adus”, recunoscând ajutorul și mijlocirea Maicii Domnului, în tot ce a făcut și face.

Pentru că nu a putut obține o viză pentru Grecia, a plecat, împreună cu un alt părinte, în Israel, oprindu-se pentru scurt timp la Mănăstirea „Sfântul Sava” din Ierusalim. După aventuri demne de un roman, obține o viză pentru Grecia, unde nu va călători cu avionul, fiindcă nu avea bani, ci cu un vapor, pe traseul Rodos-Pireu-Cipru-Salonic. De la Salonic pleacă cu autobusul la Uranopoli, apoi la Dafne. Se oprește inițial la Schitul Lacu, unde stă doi ani, apoi trece la Mănăstirea „Sfântul Pavel”, pentru a învăța limba greacă.

Construiește, de la zero, cu eforturi greu de imaginat, Chilia „Sfântul Artemie”. În capitolul *Prima chilie, construită de la zero*, din volumul Monah Pimen Vlad, *Învățăături de la Muntele Athos*. Material consemnat și editat de Alexandru Panait, Editura Bookzone, București, 2024, p. 105-106, Părintele Pimen povestește cum a decurs construcția chiliei: „Totul era acolo o grămadă de bolovani, o ruină, la care ajungeai mergând prin pădure, pe burtă. Întâi și întâi de toate a trebuit să curăț cărarea, ca să pot ajunge la ea. Apoi să încep munca de la zero în chilie și să dărâm tot ce era acolo. [...]. Cunoscuții lui îmi aduceau o mașină de balastru, de prund, adică pietriș cu nisip, care îmi era de folos, pentru a turna temelia. Altcineva, tot prin părinte, mi-a adus niște ciment. Am început să car la deal cu spatele. Aveam o tinichea din tablă, cu un volum de vreo 20 de litri. Puneam prund în ea, o puneam pe umăr, apoi urcam 200 de metri pe cărare, la deal, nu mă opream deloc. Deșertam totul acolo sus, apoi reveneam. Puneam cât ducea umărul, cam 20-30 de kilograme. Asta făceam toată ziua, căram. Când ajungeam sus, observam că tot efortul meu din ziua aceea însemna cam o grămăjoară. Mă uitam jos, vedeam că mai erau acolo vreo 20 de tone, care trebuiau aduse. Normal, trebuia să mă ia deznădejdea, dar eu mergeam cu mult curaj înainte. Când nu mai puteam sau aveam răni pe umăr, ca să rezist, luam un prosop ud și puneam tinicheaua pe prosop. Și dă-i la deal!

Apoi cimentul. Duceam 20 de saci pe zi. Fiecare sac avea 50 de kilograme, îl aruncam pe umăr și porneam la deal fără oprire, că, dacă mă opream în pantă, nu mai puteam relua mersul până sus. Așa urcam cu sacul, 200 de metri, gâfâind. Ajungeam, mă odihneam un pic, apoi iar la vale. Puțin câte puțin, am început Chilia «Sfântul Artemie».” (*Ibidem*, p.107).

Impresionant efort! La care trebuie adăugat încă un detaliu: hrana foarte săracă: „Mă mai duceam o dată la ceva vreme la [Mănăstirea] «Sfântul Pavel», unde îmi dădeau o traistă de posmagi, pâine uscată și câteva conserve de fasole. Apoi veneam și continuam, că altceva n-aveam. Treceam ziua cu o conservă și o bucată de pâine uscată” (*Ibidem*, p. 105). Pentru a face rost de bani, învățase să picteze, împletește cruciulițe și mătănii. Uneori făcea 50 de km pe jos, până la Kareia și înapoi.

A viețuit la Chilia „Sfântul Artemie” timp de 12 ani, alături de fratele său după trup, părintele Dosoftei, care l-a urmat în Sfântul Munte.

A construit apoi Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserica”, al cărei stareț devine și este și în prezent, având acordul Mănăstirii „Sfântul Pavel”, după 12 ani de așteptare, pentru a obține binecuvântarea construcției acestei chilii. Noua chilie a fost ridicată pe locul unei foste mari biserici, tot cu Hramul „Intrării Maicii Domnului în Biserică”. A primit întotdeauna ajutor minunat și concret de la oameni, de la Dumnezeu și de la Maica Domnului, pentru care are un adevărat cult și pe care o venerază permanent. A construit aici o biserică, o casă și un arhondaric, cu toate cele trebuincioase, care au fost sfințite în anul 2009.

La construcția acestei chilii, Gigi Becali, cunoscutul om de afaceri român și patronul Clubului de Fotbal FCSB, a contribuit cu suma de 30.000 de euro, un alt creștin dăruind 25.000 de euro!

Părintele Pimen Vlad a tipărit peste 20 de cărți, cele mai multe semnate „Monah Pimen Vlad”, iar două – „Părintele Pimen Vlad”. Iată o parte dintre acestea, existente în bibliotecile clujene: *Din adâncul inimii*, Chilia „Sfântul Mucenic Artemie”, Muntele Athos, 2000; *Sfântul Munte Athos, Grădina Maicii Domnului*, Editura Bunavestire, Bacău, [2004?]; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2016; *Povestiri duhovnicești*, Editura Bunavestire, Bacău, 2006; *Povestiri duhovnicești*, Editura Evanghelismos, București, 2017-2018 (5 vol.); *Iertarea*. Ediție îngrijită de ierom. Porfirie Nichita, Editura Bunavestire, Bacău, 2010; *Iertarea*, Editura Axa, București, 2010; *Iertarea*, Editura [Mirton], Timișoara, [2016]; *Iertarea*. Carte tipărită cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Editura Evanghelismos, București, 2016; *Am fost la Sfinții Rafail, Nicolae și Irina*,

Editura Evanghelismos, București 2016; *Mustrări și mângâieri pentru românii plecați în străinătate*, Editura Axa, București, 2007; ediția a II-a, Editura Evanghelismos, București, 2017; ed. a treia, Editura Evanghelismos, București, 2022; *Din nou la Sfinții Rafail, Nicolae și Irina*, Editura Evanghelismos, București, 2018; *Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”*, Editura Evanghelismos, București, 2019; *Mănăstirea Sihăstria sau Dragostea cea dintâi*, Editura Evanghelismos, București, 2020; *Orfanii sau Lacrima din zâmbet*. [Prefață de Prof. Paul Bălan], Editura Evanghelismos, București, 2021; *Bucuria de a dăru*, Editura Evanghelismos, București, 2021; *Învățăături de la Muntele Athos*. Material consemnat și editat de Alexandru Panait, Editura Bookzone, București, 2024; *Pilde pentru suflet*, Editura Bookzone, București, 2025.

Părintele Pimen Vlad **a tradus**, din grecește, mai multe cărți: *Un stareț sfânt – fericitul părinte Iacov, egumen al Sfintei Mănăstiri „Cuviosul David”*. Traducere din limba greacă de monahul Pimen Vlad, ediția a 3-a revăzută. Ediție îngrijită de Porfirie Bercea, Editura Bunavestire, Bacău, 2006; Nichita T. Teodoridi, *Un înger rănit*. Traducere din limba greacă de Pimen Vlad. Ediție îngrijită de Porfirie Bercea, Editura Evanghelismos, București, 2017.

Universul acestor cărți este identic cu cel promovat de autor pe canalul Youtube – „O chilie athonită. Bucurii de la Sfântul Munte”.

Volumul cu care a debutat editorial – *Sfântul Munte Athos, Grădina Maicii Domnului* –, apărut în două ediții, este un excelent ghid, care ne poartă prin cele 20 de mănăstiri din Muntele Athos, la schiturile românești Prodromu și Lacu, precum și la alte locașuri românești. Alături de datele istorice, sunt menționate daniile făcute de domnitorii și voievozii români, sfintele odoare existente la fiecare așezământ monahal. Un mare loc ocupă în carte tradițiile și legendele legate de diferite întâmplări din istoria mănăstirilor. De remarcat și fotografiile color excepționale, care există la finalul cărții, inclusiv ale icoanelor făcătoare de minuni.

Cele cinci volume de *Povestiri duhovnicești* cuprind scurte povestiri, plecând de la fapte cunoscute de autor sau pe care le-a auzit direct de la diferiți credincioși, în special în legătură cu vindecări miraculoase, depășirea unor situații-limită, care arată puterea credinței și dragostea față de Dumnezeu și Maica Domnului. Foarte interesantă este povestea din *Iertarea*. Într-un sat a

avut loc o crimă, un consătean a fost acuzat de patru martori că el este autorul crimei, acesta fiind condamnat la 30 de ani de închisoare. Pentru buna purtare, este eliberat mai devreme, ajunge în sat, întâmpinat de ură și resentimente din partea copiilor celui decedat. La un moment dat, adevăratul criminal, unul dintre cei mai bogați oameni din sat, se îmbolnăvește grav, dar nu poate muri, până nu mărturisește crima făcută și nu îl are la căpătâi pe cel condamnat, ca să îi ceară iertare. Iar Petru, cel acuzat pe nedrept, l-a iertat, chiar dacă suferise atât de mult din cauza acuzațiilor nedrepte. *Iertarea* este specifică unui adevărat creștin. Volumul *Orfanii sau Lacrima din zâmbet* are în centrul povestirii, cum spune autorul într-o scurtă prefață, „viața unei bunici, care și-a crescut singură patru nepoți. Această carte este un model de jertfă atât a bunicii, cât și a nepoților. A fost greu, au suferit, au plâns, le-a fost foame, dar au mers mai departe și, când nu mai puteau, strigau la Dumnezeu. Și Dumnezeu le-a fost mereu alături și nu i-a lăsat. Chiar dacă au suferit, au știut să se bucure și au avut multă dragoste între ei.” *Bucuria de a da* (2021) ne aduce aminte de cunoscuta carte a lui N. Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, idee profund creștină, pe care Părintele Pimen Vlad o tratează într-un mod original: „Am rugat vreo douăzeci de cunoscuți (al căror nume nu este dezvăluit, n. I.R.) să-mi trimită câte o mărturie sau două din viața lor, în care au făcut bine, au ajutat pe cineva, i-au bucurat pe cei din jur și au primit, în schimb, bucurie sufletească. / Am început cartea cu o mărturie personală, apoi au urmat mărturiile de la acești oameni minunați. Îi numesc astfel, pentru că și mărturiile lor sunt minunate. Aș putea spune că pe cele mai frumoase le-am primit de la mame, pentru că ele știu să iubească mai mult.”

Am lăsat la urmă cele două volume, care i-au adus autorului o și mai mare notorietate. *Învățăături de la Muntele Athos* (2024) are, așa cum spuneam, un pronunțat caracter memorialistic, dar găsim în paginile cărții și numeroase eseuri sau povești cu caracter creștin. „Fiecare pagină a acestei cărți – se scrie pe coperta IV a cărții – este un îndemn la pace, echilibru și smerenie adresat copiilor, părinților și cuplurilor. Totodată, cartea este o mărturie a minunilor pe care Dumnezeu le-a înfăptuit pe Sfântul Munte și în viața părintelui Pimen. Citind-o, putem regăsi acele daruri, pe care le-am pierdut în călătoria noastră și ne putem încredința sufletele Mântuitorului, cu deplină încredere în puterea Sa de a ne lumina și vindeca.”

Despre volumul *Pilde pentru suflet*, tot pe coperta IV a cărții, se spune: „Părintele Pimen Vlad împletește, cu înțelepciunea sa blândă, pilde și istorisiri cu folos, povețe venite din inimă, minuni trăite și auzite, cuvinte ale sfinților și întâmplări despre oameni simpli. Cuvintele sale pline de har, despre smerenie și răbdare, despre fapte bune și iertare, despre dragoste și rugăciune, te invită să guști din bucuria credinței. Precum niște candelă aprinse în întuneric, ele îți luminează calea către liniștea sufletească și îți amintesc că iubirea lui Dumnezeu este fără măsură.”

Despre cărțile Părintelui Pimen Vlad se vor scrie lucrări științifice, care vor scoate în evidență talentul de povestitor al autorului, sinceritatea faptelor relatate (care pleacă mai întotdeauna de la o experiență proprie), iar autorul își va găsi locul și în literatura religioasă românească, reprezentată de nume mari, precum Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Valeriu Anania și mulți alții.

Părintele Stareț Pimen Vlad, în grădina, respectiv în interiorul
Chiliei „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”. Foto: Cătălin Măruță.

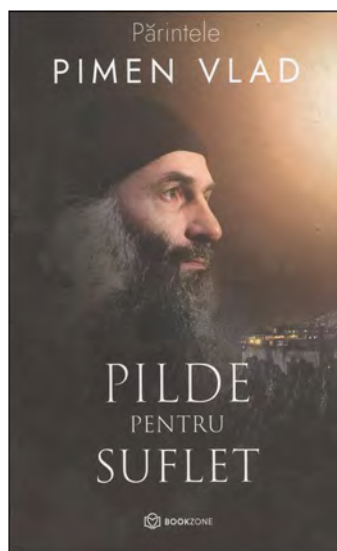
Părintele Pimen Vlad, în două ipostaze, la Sfântul Munte Athos.

Părintele Pimen Vlad, bucurându-se de roadele toamnei și de albul zăpezii, iarna.

Părintele Pimen Vlad, în patru ipostaze:
în prima fotografie este tânăr, cu Părintele Iulian, duhovnicul.

Copertele a patru cărți, semnate de Părintele Pimen Vlad.

VII. Părintele Teologos

Părintele Teologos, la Sfântul Munte Athos.

Există foarte puține informații despre Părintele Teologos, pe numele de mirean Cosmin Cadar. Știm doar că a terminat, în anii '90, Liceul „Moise Nicoară” din Arad, iar după terminarea liceului s-a înscris, împreună cu un bun coleg al său, Sorin (care va deveni Părintele Hrisostomos), la Facultatea de Teologie din Arad.

Despre cei doi studenți teologi, un coleg de facultate își amintește: „«Minți sclipitoare, firi, deși retrase, totuși spirituale și mereu cu vorbele la ei... Îmi amintesc că noi, între colegi, de multe ori glumeam, zicând că, dacă ei doi și-ar pune mintea, ar putea da de lucru și celor de la NASA. Și, da, spre deosebire de noi, care eram mai tineri, mai distrași de multe ori de la cursuri, ei se așezau întotdeauna în prima bancă, nevrând, parcă, să rateze vreo descoperire...», își amintește unul dintre colegii lor de facultate, care i-a întâlnit chiar vara trecută.”³⁵

³⁵ Dana B., <https://www.livearad.ro/un-aradean-bibliotecarul-si-fotograful-manastirii-vatoped-de-la-muntele-athos>, 9 aprilie 2018).

Cei doi colegi nu au terminat Facultatea de Teologie, iar Cosmin Cadar a lucrat, peste 15 ani, în IT. După această carieră de succes, Cosmin, împreună cu fostul său coleg teolog, au decis să meargă la Sfântul Munte Athos, oprindu-se la Mănăstirea Vatoped, Sorin primind numele de monah *Hrisostomos*, iar Cosmin – *Teologos*. După câțiva ani petrecuți aici, unde Părintele Teologos a lucrat ca fotograf și bibliotecar (mănăstirea aceasta are peste 40.000 de volume și circa 2000 de codice), acesta s-a mutat la Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, chilie construită de la zero de către Părintele Pimen Vlad. Aici Părintele Teologos a creat site-ul *O chilie athonită – Bucurii din Sfântul Munte*. Site-ul are peste 85.000 de abonați și peste 14 milioane de vizualizări. Titlurile câtorva conferințe ale Cuvioșiei sale sunt elocvente pentru actualitatea lor: *Dependența de ecrane și căi de ieșire duhovnicească; Cum ajută postul ortodox la curățirea și vindecarea inimii; Problemele tinerilor de azi, rugăciunea și vindecarea*.

Părintele Teologos are multe întâlniri cu pelerinii, pe care îi cucerește prin ampla cultură (e pasionat de știință și tehnologie) și profunzimea ideilor, prin sinceritatea „liminară”, cum zicea Camil Petrescu. Abordează și la aceste întâlniri cele mai acute probleme ale contemporaneității: ateismul de azi și îndepărtarea omului de Dumnezeu; provocările inteligenței artificiale; puterea rugăciunii; importanța postului; regretul că oamenii nu mai citesc, obligându-l pe Cuvioșia sa, în calitate de călugăr, să facă activitate de misiune creștină prin online, prin vizual sau multimedia; rolul terapeutic al Bisericii („Biserica este un spital pentru păcătoși”); convingerea că tehnologia de azi a depășit planul *utilului* și a intrat în zona *plăcerii*; importanța rugăciunii, care este un dialog cu Dumnezeu. La întâlnirea cu pelerinii, la care am participat și eu, a citat din Shakespeare și Dostoievski, care spunea că iadul este singurătatea veșnică, imposibilitatea de a iubi. A vorbit despre taina spovedaniei, iar în final a răspuns unor întrebări venite din public.

„După moarte – spune Cuvioșia sa –, omul nu se mai poate pocăi (îndrepta) și din cauza asta niciodată să nu întreprindem acțiuni de care să ne fie rușine în viitor. Dar, dacă se întâmplă, să ne spovedim, pentru că, dacă nu vom avea curajul să ne privim în oglindă, lipsa curajului ne va genera tristețe veșnică. Oamenii trebuie să se întoarcă spre ei înșiși. Nu în sens egoist, ci la

relația lor cu Dumnezeu, la relația lor corectă cu ceilalți și la ce se întâmplă în ei înșiși... Este prea mult zgomot informațional, iar societatea suferă cumplit de superficialitate.”

Într-un interviu acordat redacției *Observator*, la 20 martie 2023, Părintele Teologos a spus, între altele, despre tehnologia care ne-a invadat viața:

„La noi e fundamental opus față de ceea ce se întâmplă în lume. Pentru că tehnologia a pătruns în Sfântul Munte, există tehnologie, dar nu în sensul că suntem aserviți ei. În lume, oamenii aleargă după tehnologie. Nu pot fără tehnologie. Și chiar am avut niște probleme, niște întâmplări extraordinare. La un moment dat au venit doi tineri aici, cu foarte mare evlavie au stat. Și seara, nu mai știu la ce oră, foarte târziu, aud bătăi în ușă, la chilie. Ce se întâmplă? Erau cei doi tineri, unul dintre ei începe să plângă. Părinte, neapărat să plec mâine, trebuie să plec mâine! Să nu mă țineți. De ce? El nu mai putea de atâta liniște. Nu mai putea de atâta liniște. Fiind dependent de tehnologie, se trezise față în față cu singurătatea lui. Ce crezi că face liniștea asupra omului? Mai ales asupra omului modern, asupra omului din societate, când se întâlnește cu ea? Liniștea îl face să vadă cine e. Nu cine crede că e. Și asta e greu. Pentru că omul de astăzi nu mai e o personalitate, e o personalitate. Această nulitate nu provine neapărat din sine și din păcatele sale. Astea Dumnezeu le judecă. Ci provine din toată această presiune foarte mare, pe care viteza societății o acționează, dacă dorești, asupra lui.”

Iar despre viața monahală spunea, în același interviu: „În general, monahii nu vorbesc despre sine. Eu, dacă aș vorbi despre mine, cred că aș răni foarte multe persoane, care sunt încă în viață și nu doresc să fac asta deocamdată. Adică nu mă refer la părinții mei, să ne înțelegem, pentru că primul gând acolo merge. Chiar eu îi iubesc foarte mult în Hristos pe părinții mei, le mulțumesc, și profesorilor pe care i-am avut le mulțumesc foarte mult. Asta se întâmplă la un monah: totul este de la Dumnezeu. El trebuie să urmeze calea pe care Dumnezeu i-o trasează, care pentru fiecare monah este o cale pur personală.” (Cf. <https://observatornews.ro/exclusiv-observator/parintele-teologos-de-pe-muntele-athos-despre-influenta-tehnologiei-si-noi-aici-avem-wifi-dar-nu-dam-parola-520286.html>. Data accesării: 6 aprilie 2026).

În altă parte spune, despre pocăință: „Pocăință înseamnă părăsirea păcatului și înseamnă perfecționarea continuă, pentru a ajunge la fericirea

veșnică... Moartea este un fenomen nenatural și din cauza asta omului îi este frică de moarte. Fenomen nenatural, în care sufletul se desparte de trup. Dacă trupul se descompune în compuși organici, săruri minerale, calciu, sufletul își continuă existența conștientă. După cum vedem, importanța capitală a morții nu este faptul că omul dispare în clipa respectivă, ci faptul că omul *nu se mai poate pocăi*. Omul își pierde această dinamicitate – de a deveni mai bun. Ceea ce este foarte important, și nu avem conștiința și nici cunoștință, este că, după moarte, omul trăiește mult mai intens. Să fac o analogie – după moarte mașina nu se oprește. Mașina circula cu viteză mult mai mare decât aici, pe pământ, doar că se înțepenește volanul. Asta e importanța capitală a morții. După, omul nu se mai poate pocăi. Nu mai poate schimba drumul.”³⁶

Sper ca, la un moment dat, Părintele Teologos să își transcrie aceste conferințe online și să le publice, căci Cuvioșia sa a recunoscut într-un interviu: „Am văzut că în timp oamenii nu mai citesc. E o mare dramă, eu n-aș dori să fac activitatea de misiune pe online și pe vizual, aș dori să scriu. *Din multe motive, scrisul este mult mai concentrat, poate să genereze un mod de gândire mult mai adânc, pentru că cititul este un proces mult mai lent și, deci, omul se poate concentra mult mai bine* (subl. I.R.), însă, din păcate, astăzi asta e, oamenii nu mai citesc. E o mare dramă. Și, din cauza asta, noi ne smerim, ne adaptăm vremurilor și facem această activitate...”³⁷

Începutul l-a făcut deja cu volumul recent apărut: Pr. Teologos; Pr. Athanasie Ulea, *Dialoguri athonite despre sufletul rănit. Duhovnicie, psihiatrie și calea vindecării în lumina ortodoxiei*, Editura Doxologia, București, 2025. Părintele Protosinghel Athanasie Ulea este medic psihiatru și psihoterapeut în München, Consilier eparhial al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei și Luxemburgului și membru fondator al comunității „Hristocentric”.

Sunt convins că Părintele Teologos va deveni nu numai o personalitate a Sfântului Munte Athos, ci a Ortodoxiei în general.

³⁶ <https://stirileprotv.ro/romania-te-iubesc/cum-traiesc-calugarii-de-la-muntele-athos-incercam-sa-ajungem-la-fericirea-vesnica.html>

³⁷ Cf. <https://www.euronews.ro/articole/interviu-parintele-teologos-calugar-muntele-athos-tehnologie>. Data accesării: 27 septembrie 2025.

Părintele Teologos, cu grupul de pelerini români:

Pr. Florin Moldovan, Pr. Teofil Moldovan, Pr. Florin Constantin Dobocan, Dorin Dobrincu, Părintele Teologos, Dan Bălan, Ilie Rad, Paul Suărășan, Dumitru Gordon.

Părintele Teologos, în dialog cu Preasfințitul Petru (Pruteanu) de Caffa.

Părintele Teologos cu Alex Dima, realizator de televiziune la ProTV.

Sursa foto: <https://stirileprotv.ro/romania-te-iubesc/stiri/romanul-care-a-lasat-calculatoarele-pentru-a-si-gasi-mantuirea-acum-e-calugar-pe-muntele-athos.html>

Părintele Teologos în dialog cu doctorandul în istorie, Emanuel-Silviu Man, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Părintele Teologos și Mihai Morar, realizator de emisiuni radio.

Sursa foto: <https://avereabisericii.ro/mihai-morar-si-pr-teologos>

Părintele Teologos în dialog cu Părintele Octavian Blaga, autorul cărții *Iubirea*.

Coperta unui volum scris în colaborare cu Părintele Athanasie Ulea.

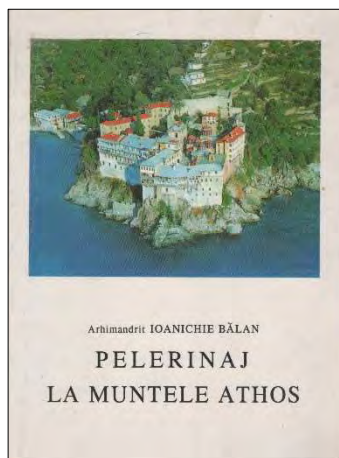
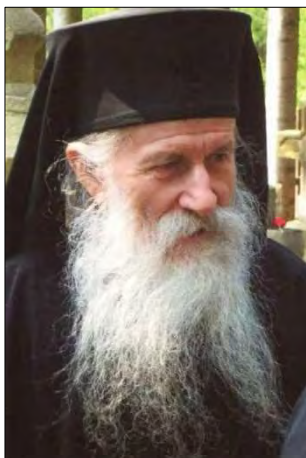
În dreapta, o fotografie a Părintelui Teologos.

Părintele Teologos, cu Icoana Maicii Domnului.

D. Cărți despre experiența athonită

I. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Pelerinaj la Muntele Athos* (1997)

Arhimandritul Ioanichie Bălan (1939-2007) a fost un cunoscut duhovnic român, teolog, editor și scriitor al monahismului românesc. A publicat peste 50 de titluri din domeniul teologic (cărți proprii, ediții, traduceri etc.). A îngrijit cele mai multe din scrierile Părintelui Ilie Cleopa, precum și colecția *Viețile Sfinților* (12 volume), publicată de Mănăstirea Sihăstria. Unele dintre cărțile sale au apărut în mai multe ediții și au fost traduse atât în limbile altor națiuni ortodoxe (greacă, rusă, sârbă, bulgară), cât și în limbi de circulație internațională.

Cartea de față a arhimandritului Ioanichie Bălan (*Pelerinaj la Muntele Athos*. Ediția a III-a. Tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Eftimie, Episcopul Romanului, Editura Episcopiei Romanului, Roman, 1997) este cea de-a treia ediție a cărții, după *Mărturii românești la locurile sfinte*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1986, respectiv *Pelerinaj la locurile sfinte*. Ediția a 2-a, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1992 (într-un tiraj de 10.000 de exemplare).

Volumul este rezultatul unei călătorii la Muntele Athos, făcută în toamna anului 1977, împreună cu un grup de monahi de la Mănăstirea Sihăstria, formată din Ilie Cleopa, Victorin Oanele (stareț) și ierodiaconul Vartolomeu Florea, în acel an existând la Sfântul Munte doar 54 de monahi români.

Cartea semnată de Ioanichie Bălan este una dintre cele mai documentate cărți despre Sfântul Munte Athos, scrisă nu doar din perspectiva teologului, ci și a scriitorului, care are frecvente notații, precum aceasta: „Coborâm lângă chei. În razele de argint ale lunii, marea se leagănă fără odihnă, lovindu-și neputincioasă valurile de stâncile de granit ale uscatului. Un veșnic zbucium, sau mai degrabă un imn al mării, al apelor sfinte, închinat Creatorului! Dinspre orizont adie o plăcută briză, care te îmbie la rugăciune și meditație.” (p. 16).

Înainte de a intra în detaliile despre Muntele Athos, autorul descrie emoțiile plecării, cu popasuri în Bulgaria (la Mănăstirile Rila, Bacicovo și Boiana), continuându-și drumul spre Grecia (Salonic și Uranopolis).

Se face apoi o amplă prezentare a Sfântului Munte Athos (așezarea geografică, Athosul de-a lungul istoriei, importanța duhovnicească și organizarea actuală a Muntelui Athos, slujbele bisericești de aici, hrana și îmbrăcămintea călugărilor athoniți, ajutoarele date de voievozii și domnitorii români Muntelui Athos, comorile inestimabile existente aici, condiționale în care se poate vizita Muntele Athos, de către pelerini, continuând cu descrierea portului Dafne și a capitalei Republicii Monahale Athonite, Kareia.

Vorbind despre istoria Sfântului Munte, autorul amintește date esențiale, precum contribuția Cuviosului Atanasie Athonitul, întemeietor al Mănăstirii Lavra, în anul 963, și organizator al monahismului de la Athos. Se arată că epoca de aur a monahismului athonit a fost între anii 963 și 1453 (când turcii au cucerit Constantinopolul), interval în care împărații bizantini au susținut Muntele Athos, acest ajutor încetând după 1453, când Athosul a intrat, pentru 400 de ani, sub ocupația otomană. Cum Grecia și țările ortodoxe din Balcani (bulgarii, sârbii) au intrat sub ocupație otomană, aceste state nu au mai putut susține monahismul athonit, sarcină preluată (pentru secolele XV-XIX) de către Țările Române – Moldova și Țara Românească (abia în 1912, Muntele Athos a intrat sub tutela Greciei, ieșind de sub cea otomană).

În continuare, autorul descrie toate aşezămintele monahale pe care le-a vizitat, după o structură oarecum asemănătoare: un scurt istoric al aşezământului, prezentarea detaliată a daniilor domnitorilor români, a sfintelor moaşte, a tezaurului arhivistic păstrat (documente, cărţi etc.). Ori de câte ori are ocazia, este subliniat faptul particularizant, elementul inedit, detaliul important. Sunt admirate picturile lui Panselinos sau Teofan Cretanul. Aminteşte că domnitorii Matei Basarab şi Vasile Lupu au plătit, în 1645, întregul tribut al întregului Munte către turci. Cuviosul schimonah Nectarie Creţu, marele protopsalt al Muntelui Athos, român de origine, a fost numit de greci „Privighetoarea Sfântului Munte” şi „al doilea Cucuzel”. În capitolul *Comorile inestimabile ale Muntelui Athos*, de pildă, se arată cum „Mângâietoarea”, altă icoană renumită a Maicii Domnului, „a oprit, în secolul IV, pe împărăteasa Plagudia, soţia împăratului bizantin Teodosie, să intre în Muntele Athos, zicându-i cu glas înfricoşător: «Până aici! Întoarce-te înapoi! Eu sunt aici împărăteasa Muntelui! Ce ai venit să faci sminteală fiilor mei? De astăzi înainte nu are voie nicio femeie să mai calce în acest Munte, care este grădina mea!» De atunci, nicio femeie sau animal de sex feminin nu are voie să intre în Muntele Athos.” (p. 39-40).

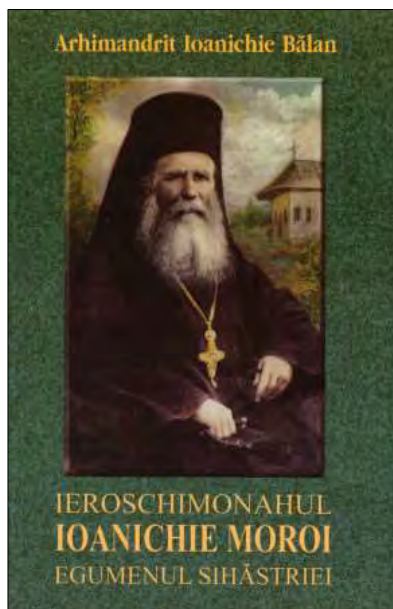
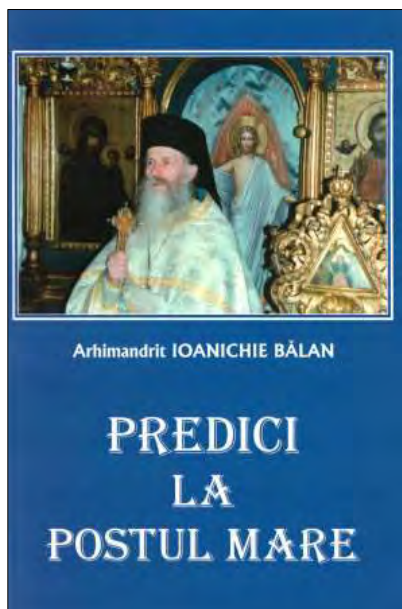
O atenţie specială se acordă aşezămintelor româneşti din Athos, începând cu schitul românesc Prodromu („Înaintemergătorul”), elogiindu-se activitatea stareşului de atunci, Petroniu Tănase, care a reînnoit schitul, spiritual şi material. Nu întâmplător, Părintele Petroniu Tănase Prodomitul (1914-2011) a fost trecut recent în rândul Sfinţilor, alături de Părintele Dionisie Ignat, de la Colciu (1909-2004). Alte aşezăminte româneşti: Schitul Lacu, Chilia Provata, Chilia „Sf. Gheorghe”-Colciu, Chilia „Sf. Ipatie” (la care ar trebui să adăugăm Chilia „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, ctitorită, de la zero, de către Părintele Stareţ, Pimen Vlad).

Să mai notăm faptul că volumul conţine unele scurte interviuri cu monahi athoniţi, precum Sfântul Paisie Aghioritul, Părintele Ghedeon Chelaru, de la Chilia „Sfântul Gheorghe” Colciu, sau monahul Damaschin Grigoritul, de la Mănăstirea Grigoriu.

În partea finală a cărţii, Ioanichie Bălan abordează alte probleme de interes general, cum ar fi: *Muntele Athos – Centru al Ortodoxiei; Muntele Athos –*

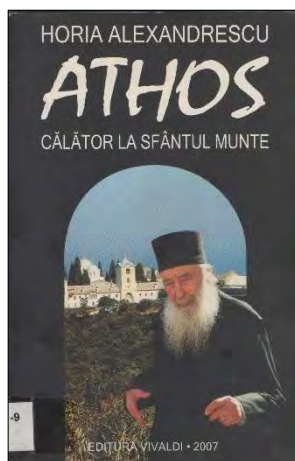
un mic Bizanț; Muntele Athos în cultura teologică mondială; Muntele Athos și nevoile spirituale ale lumii contemporane; Muntele Athos și turismul, cu această observație: „Mănăstirile athonite sunt cu totul împotriva turismului în Sfântul Munte. Turiștii le strică liniștea, îi deranjează permanent la rugăciune, obligă pe călugări să stea înaintea lor, să le facă mâncare, să-i odihnească, să le facă curat în camere, să-i supravegheze. Și acest lucru este foarte obositor, mai ales în mănăstirile cu călugări puțini și bătrâni. [...] Oare și Athosul va fi invadat de turiști? Măcar acest colț sacru de pământ ar trebui să fie izbăvit de turism!” (p. 231); *Înnoire duhovnicească la Athos; Nevoințele monahilor athoniți; Muntele Athos – lauda Ortodoxiei; Hramuri mănăstirești în Athos; Procesiuni în Muntele Athos; Cultul sfințelor moaște în Athos; Pelerinaj la Muntele Athos etc.*

În concluzie, cartea arhimandritului Ioaniche Bălan este una dintre cele mai complexe și documentate cărți despre Sfântul Munte Athos, pe care merită să o studieze toți cei care doresc să facă un pelerinaj acolo.

Alte două cărți ale Arhimandritului Ioaniche Bălan.

II. Horia Alexandrescu, *Athos: călător la Sfântul Munte* (2007)

Horia Alexandrescu (1947-2021) a fost unul dintre cei mai importanți jurnaliști români. A debutat în presă în anul 1971, la ziarul *Sportul*, unde a devenit și redactor. În anul 1977 a început să scrie la *Scânteia tineretului*, iar din 1989, la secția sport a publicației *Tineretul liber* (condus de Ion Cristoiu, cu care era bun prieten). După Revoluție, a devenit secretar general de redacție, apoi redactor-șef adjunct, la aceeași publicație. În anul 1990 a înființat primul lui ziar, *Sport Star*. De asemenea, a fost co-fondator al cotidianului *Curierul național*, unde a fost și director general. În 1993, a părăsit ziarul și a pus bazele cotidianului *Cronica română*. S-a retras de aici în anul 2001 și a înființat cotidianul *Independent*.

În 2004, jurnalistul a realizat și moderat emisiunea TV „Cafeneaua politică”, emisiune care a fost premiată cu Premiul pentru jurnalism „Pamfil Șeicaru”. La această emisiune se prezentau uneori și noutăți editoriale. Când am tipărit ediția Ion Agârbiceanu, apărută sub egida Academiei Române, am avut cu Horia Alexandrescu o discuție telefonică, în legătură cu o posibilă prezentare a acesteia. Plecarea sa neașteptată dintre noi a dus la nerealizarea proiectului propus.

În ultimii ani, Horia Alexandrescu ținea o rubrică de sport în *România literară*, probabil la propunerea lui Nicolae Manolescu.

Horia Alexandrescu a publicat peste 15 volume, cele mai multe cu profil sportiv, pentru că autorul a absolvit Institutul de Educație Fizică și Sport din București și Facultatea de Ziaristică din cadrul fostei Academii „Ștefan Gheorghiu”.

Cartea pe care a scris-o despre Athos (*Athos: călător la Sfântul Munte*. Cu Binecuvântarea PF Teoctist, Patriarhul României. Postfață de acad. Augustin Buzura. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită. [Cu un text-escortă pe coperta IV de Ion Cristoiu], Editura Vivaldi, București, 2007) a constituit o dublă surpriză pentru mine: în primul rând, pentru domeniul abordat, iar în al doilea rând, pentru că relevă un om profund religios, care s-a luptat, în virtutea acestei componente a personalității sale, pentru votarea unei legi în Parlamentul României, care prevede un ajutor anual de 250.000 de euro din partea statului nostru, pentru călugării români de la Sfântul Munte.

Cartea este rezultatul celor două călătorii, pe care autorul le-a făcut la Muntele Athos, în vara anului 2004, respectiv în postul Paștilor din 2005. Cea de-a doua călătorie a fost făcută împreună cu ziaristul Ion Cristoiu și cu fotografii Ilie Alexandru Bumbac.

Volumul este structurat în patru părți, la care se adaugă încă două părți, intitulate *Istorie și credință*, respectiv *Reînnoirea tradițiilor*.

Cartea începe cu un scurt istoric al Grădinii Maicii Domnului (numită în grecește *Aghion Oros*, de unde provine adjectivul *aghiorit*), din care aflăm că, în jurul Athosului, au existat câteva cetăți grecești, amintite de istoricii Herodot și Tucidide în scrierile lor: Acroathos, Sani, Dion, Olofyxos Thyssos și Ourania Polis, din care mai dăinuie doar cea din urmă, sub numele Ouranopolis, care este și portul de îmbarcare spre Athos. Numele portului *Dafni* vine de la nimfa Dafne, cea care, potrivit legendei, a fost transformată în copacul cunoscut pentru frunzele sale (*dafin*), folosite în alimentație și care erau utilizate și în cununile de lauri. A doua cale de acces pe Muntele Athos este micul orașel Ierissos, aflat la circa 10 km de granița dintre Grecia și Statul Autonom Monastic sau Sfântul Munte. În această parte a nordului Peninsulei Athos, din Calcidica (sau Halkidiki, Grecia), se află și locul canalului care poartă numele lui Xerxes, o lucrare gândită în scopuri militare, săpată la

ordinul regelui persan Xerxes, în anul 480 î.Hr., pentru a putea trece rapid cu armata, dintr-o parte în alta a Mării Egee.

Autorul arată că acest pământ binecuvântat nu a fost scutit, totuși, de multe nenorociri: cutremure, furtuni, invazii de lăcuste (care au ajuns și prin Moldova, după cum ne informează Miron Costin), la care s-au adăugat atacurile piraților, ale cruciaților, ale turcilor etc. Sunt apoi informații despre relieful, fauna și flora (măslini, smochini, portocali, lămâi, aluni, cedri, castani, chiparoși etc.) Muntelui Athos, trecând la deschierea vieții monahale, stăruind asupra începuturilor acesteia, legate de Sfântul Atanasie Athonitul, al cărui chiparos, plantat în anul 963, abia poate fi cuprins de 5-6 oameni.

Un capitol special este dedicat Schitului românesc Prodromu (amintind și de rolul arhitectului român, stabilit în Grecia, Mihai Anania, în refacerea schitului), care cunoaște și acesta o perioadă de înflorire, mai ales după eforturile fostului stareț, Petroniu Tănase (1914-2011), canonizat între timp, această perioadă înscriindu-se într-o etapă de renaștere a Sfântului Munte.

Partea a doua – cea mai consistentă a volumului – include vizite la mănăstiri importante, precum Cultuluș – numită și „Lavra Tării Românești” –, Iviron, Simonpetra, Xeropotamu, Caracalu, Filoteu, Vatopedu, Esfigmenu, Grigoriu, Zografu, Dionisiu, precum și la Mănăstirile „din mal”, aproape de țărmul mării: Konstamonitu, Dohiariu, Xenofont, Russikon, istoria acestora din urmă fiind tratată mai telegrafic, dar cu accent pe daniile făcute și acestor mănăstiri de către domnitorii români. Câteva capitole din această parte tratează pe larg prezența unor sfinte moaște: mâna Sfântului Ioan Gură de Aur, de la Filoteu, minunile de la Vatopedu, incluzând și Brăul Maicii Domnului, moaștele Sfântului Grigore Teologul sau obiecte donate de către domnitorii români: ușile domnești de la Xeropotamu, steagul lui Ștefan cel Mare, de la Zografu etc. Un alt capitol abordează istoria a două schituri: „Ruina (de la „Sf. Andrei”) și renașterea (de la „Sf. Ilie”).

În partea a treia găsim informații și impresii despre Sf. Atanasie și „Schimbarea la față”, fiind publicat un *Apel pentru Athos* (reluat după 100 de ani!), pentru ca în partea a patra să găsim date despre vizita la Athos a premierului grec, Constantin Karamanlis, aventura cu Ion Cristoiu, căutând „Mâna Mariei Magdalena, mereu caldă!”, rugăciunile monahilor români

athonți pentru George Becali, binefăcătorul, renașterea Schitului Lacu sau mularii (măgarii) Părintelui Macarie.

În ultimul capitol, *Reînnoarea tradițiilor*, se publică *Legea privind sprijinul financiar acordat de către statul român Schitului românec „Prodromu”, de la Muntele Athos, Grecia*, lege care a fost posibilă datorită demersurilor făcute de către Horia Alexandrescu pe lângă autoritățile române.

Cartea se termină cu o excelentă *Postfață*, semnată de acad. Augustin Buzura, care subliniază meritele cărții în contextul actual: „Într-un moment în care meritele reale sunt ignorate, modelele adevărate, sfinții neamului, care ne-au vegheat drumul prin timp – uitați sau minimalizați –, în care incultura, cacealmaua și agresivitatea ocupă locurile din față, asemenea pagini despre generozitate, credință, sacrificiu și aleasă omenie merită cercetate și înțelese cum se cuvine. Autorul lor, Horia Alexandrescu, este foarte bine cunoscut.”

Una din întrebările obsedante ale lui Horia Alexandrescu, după ce prezintă daniile domnitorilor români, făcute de-a lungul secolelor către mănăstirile și schiturile athonite, este de ce românii nu au o mănăstire a lor, cum au grecii (17 la număr), rușii (Sf. Pantelimon – Russikon), sârbii (Hilandar), bulgarii (Zografu) și până nu de mult georgienii (Iviron). Mănăstirea Cutlumuș a fost numită cândva „Lavra Tării Românești”, Esfigmenu putea fi românească, dacă nu s-ar fi ratat, din motive necunoscute, ocazia realizării acestui ideal al românilor. Astăzi este greu de crezut că acest deziderat se poate îndeplini, din moment ce, în articolul 110 din Constituția Greciei, adoptată în 1926, se spune: „Se interzice categoric orice modificare a sistemului administrativ, atât în ce privește numărul mănăstirilor de la Muntele Athos, cât și privitor la regula ierarhică sau raporturile cu așezămintele lor dependente.” Realitatea de pe teren este însă alta: unele mănăstiri și-au pierdut din prestigiu și importanță, iar câteva schituri (inclusiv Prodromul) sunt deasupra multor mănăstiri, ca valoare, importanță și clădiri impozante. „E complet nefiresc însă – scrie Horia Alexandrescu – să se interzică ridicarea colibelor la rang de chilii, a chililor la statutul de schit și a schiturilor la nivel de mănăstire, pentru că această decizie contrazice flagrant chiar dezideratul dezvoltării comunității athonite, în sensul ei primar, promovat și ilustrat de Sfântul Atanasie însuși!” (p. 62).

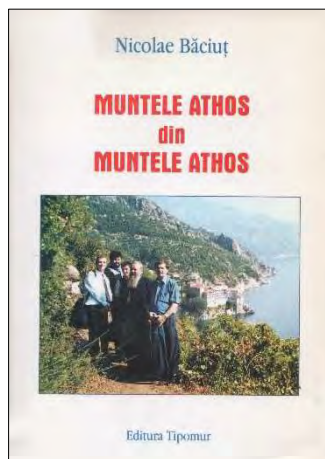
Cartea are o secțiune de *Anexe*, cu 17 ilustrații color. Fotografia care i-a însoțit, Ilie Alexandru Bumbac, a publicat el însuși un album: *Athos, Muntele Sfânt / Athos, the Holy Mountain* [album]. Coordonator: Horia Alexandrescu. Traducere: Tania Mochi, Editura Vivaldi, București, 2005. Paginație multiplă: il. color; 23x24 cm. Text paralel în lb. română și engleză. Poate de aceea, ilustrațiile din cartea lui Horia Alexandrescu sunt relativ puține. M-aș fi așteptat să fie publicate fotografiile cu urmele românești, ignorate de multe ghiduri, total sau parțial, prezente la Sfântul Munte Athos.

Fără a face paradă de erudiție, cartea are la bază o serioasă documentare, fiind citați autori precum Teodor Bodogae, Ioanichie Bălan, Porfirie Uspenski ș.a.

Cartea semnată de Horia Alexandrescu are binecuvântarea Patriarhului Teoctist, care spune în finalul textului: „Cu prețuire pentru autor și cu părintească dragoste, binecuvântăm această inspirată prezentare a fericitului călător, care dăruiește și altora din ceea ce sufletul și inima lui au agonisit în Sfântul Munte Athos.”

Pe coperta IV, Ion Cristoiu, care l-a însoțit, cum spuneam, pe Horia Alexandrescu la Muntele Athos, scrie: „Horia Alexandrescu i-a păstrat titlul [cărții]. După opinia mea, a comis o greșală. O mare greșală. Ar fi trebuit s-o numească **Un specialist în Sfântul Munte**. Pentru că această nouă ediție îi confirmă un adevăr descoperit pe parcursul călătoriei noastre din 2005: Horia Alexandrescu e un specialist în Athos. Urmare a unei pasiuni pe care am înțeles-o abia când l-am însoțit într-unul din desele sale drumuri la fața locului, Horia Alexandrescu a devenit un personaj familiar nu numai pentru călugării români, dar și pentru cei străini de la mănăstirile și schiturile celebre în Europa. Cine are nevoie de un ghid competent, în acest loc al spiritualității universale, trebuie să meargă cu Horia Alexandrescu la Sfântul Munte. Sau măcar să-i citească această carte cu creionul în mână.”

III. Nicolae Băciuț, *Muntele Athos din Muntele Athos* (2008)

Îl știu pe cunoscutul poet și om de cultură, Nicolae Băciuț, din anii studenției noastre la Filologia clujeană, el fiind cu un an mai mic decât mine. Cum eu eram redactor al revistei *Echinox*, am încercat să îi apropiu și pe alți studenți de prestigioasa revistă studențească de cultură. Singurul care a recunoscut acest lucru a fost Nicolae Băciuț, care mărturisea într-un text evocator: „Am avut o șansă, pe care o numesc Ilie Rad[u-Nandra], care m-a dus la *Echinox*, înainte de a-mi pierde puful bobociei studențești. La vreo două luni de la începutul anului universitar, la sfârșitul de toamnă al lui 1978, m-am trezit în freamătul redacțional, în febra pregătirii numărului... aniversar, la zece ani de la apariția revistei, 1968.” (Nicolae Băciuț, *Echinox-ul meu*, în *Echinox* 50. Volum coordonat de Ion Pop și Călin Teuțișan, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, p. 403).

Nicolae Băciuț s-a născut la 10 dec. 1956, în satul Chintelnic, comuna Șieu-Măgheruș, jud. Bistrița-Năsăud. Fiul lui Grigore Băciuț și al Mariei (n. Măgherușan). Studii elementare în satul natal (1963-1969) și Bistrița (1969-1971). Liceul „Liviu Rebreanu” din același oraș (1971-1975) și Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1978-1982), secția română-engleză. În

timpul studenției, este redactor, apoi secretar de redacție al revistei *Echinox* (1978-1982). Redactor la *Vatra* (1983-2003), corespondent la Departamentul emisiunilor informative al Televiziunii Române (1991-2003), redactor-șef al Editurii Tipomur din Tg. Mureș (1991-2003), redactor-șef al revistei *Mondo Bussines* (1995), redactor cultural la cotidianul *Cuvântul liber* (din 1999), director al revistelor *Alpha* (1990) și *Gura lumii* (1997-1999), secretar de redacție la revista *Societatea încotro?* (1995-1997), redactor-șef la revistele *Teatru-n teatru* (1998) și *Ambasador* (1996-2003), fondator și director al revistei *Vatra veche*. Director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Mureș (din 2001). Bursier în SUA. (1990). Colaborează la *Vatra*, *Vatra veche*, *Steaua*, *Tribuna*, *Astra*, *Transilvania*, *Convorbiri literare* etc. Debut publicistic în ziarul *Ecoul* din Bistrița (1975) și editorial cu volumul de versuri, *Muzeul de iarnă* (1986).

A publicat peste 100 de volume (unele apărute în mai multe ediții) și a scris zeci de prefete și postfețe, a alcătuit ediții și antologii. Câteva volume de versuri i-au fost traduse în limbi străine. Activitatea sa literară complexă ar putea fi prezentată și în funcție de speciile literare și jurnalistice practicate.

Astfel, a publicat numeroase plachete de poezii (*Memoria zăpezii*, 1989; *Nostalgii interzise*, 1991; *Manualul de ceară*, poeme, 1993 (ed. a II-a, 2001); *Casa cu idoli*, memorie ascunsă (1978-1996), 1996; *Poduri de umbră – Hidak az arnyekok felett*, versuri, ediție bilingvă româno-maghiară. Traducător: Toth Istvan, 2001; *Manualul de ceară*, 2001; *Solstițiu la Echinox*, 2002; *Alb pe alb*, 2003; *Singurând*, poeme, 2007; *Cartea inimii*, 2008; *În așteptarea melcului*, 2008; *Poemul Phoenix*, 2010 (ed. a II-a, 2011; ed. a III-a 2013); *Lecția de zbor*, 2013; *Poeme verzi pe pereți*, 2013; *Despărțirea de înger*, poeme, 2014; *La taclale cu Dumnezeu*, poeme. [Postfață: Răzvan Ducan, Constantin Stancu, Maria-Daniela Pănăzan,...], 2017; *Pleoapa lui Homer*, poeme scrise și rostite, 2018.

Foarte prolific a fost cu volumele de interviuri: *Anotimpul probabil*, 1995; *Curs și recurs*, 1997; *Și așa mai departe*, 1997; *Oglinzi paralele*, 1997; *Babel după Babel*, 2000; *Aproape departe*, 2001; *N. Steinhardt. Între două lumi*, 2001; ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2001; *Zona liberă*, 2003, *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, vol. I-II, 2005; *Dincoace de capitală, dincolo de provincie*, 2006; *Linia de orizont*, dialoguri literare, 2009;

Vamă pe valoare adăugată, dialoguri literare, 2010; *Întoarcere în Arizona*, dialoguri literare, 2011; *Între lumi*. Convorbiri cu Nicolae Steinhardt. [Prefață: Alexandru Ojică], 2016; *Oameni, repere, mărturii. Nicolae Băciuț în dialog cu Veronica Pavel Lerner*, 2018.

Călătorind mult, Nicolae Băciuț și-a publicat jurnalele de călătorie: *America, partea nevăzută a lunii*, 1994; *A doua Americă*, 1996; *Muntele Athos din Muntele Athos*, 2003; *De la San Francisco la Muntele Athos*, 2004; *Muntele Athos-Meteora, via Bizanț*, 2006; *Sacru și profan în Țara Sfântă*, jurnal de călătorie, 2006; *Muntele Athos; Meteora via Bizanț*, 2006; *Antologia clipei*, jurnal, 2007.

Adăugăm volumele de publicistică propriu-zisă (*Și așa mai departe*, 1997; *Zona liberă*, interviuri, publicistică, 2003; *La răsărit de apus*, 2003; *Trecut provizoriu*, publicistică, 2006; *Între Csilla și Caribda*, 2015) și literatură pentru copii (*Jocuri încrucișate: poezii licurici pentru cei mai mici*, 1990; *Jocuri încrucișate*, 1990; *Lina lumina*, 1999; *Rătușca albă și curcubeul*, 2024).

A tipărit și lucrări de istorie sau istorie literară: *Biserica de lemn „Sfântul Arhanghel Mihail”*, 2006; *Literatura exilului, exilul literaturii*, 2006; *Mihai Sin: Ierarhiile liniștii*, 2006; *Nichita Stănescu - cu colțul inimii*, 2006; *Nicu Caranica - dincolo de noapte*, 2006; *Biserica de piatră „Înălțarea Domnului”* (în colab. cu Nicolae Gheorghe Șincai), 2006; *Biserica „Sfântul Nicolae”, Mănăstirea Lăpușna, jud. Mureș*, album, 2006; *Caragiale după Caragiale*, 2007; *Ion Vlasiu, dincoace de spațiu și timp*, 2008; *Biserica de lemn „Sf. Nicolae” Cuștelnic*, 2010; *Presa culturală mureșeană contemporană. Reviste, jurnaliști*, 2012; *Dicționar de monumente. Biserici de lemn din Județul Mureș*, 2017; *Radical din doi: Nicolae Băciuț în interpretări critice*. Antologie a Concursului de Creație „Ion Creangă”, Brăila, 2017. Antologie de prof. Angela Olaru și Nicolae Băciuț, 2018; *Yalta - cedarea României către ruși*, 2019; *„Vă pup, ciocoflenderilor”*. Carte dedicată lui Florin Piersic, la împlinirea vârstei de 85 de ani, 2021.

Amintim și volumele editate de autor, singur sau în colaborare: *Ceasul de flori*. Antologie de poezie târgumureșeană. Postfață de Valentin Marica, 2001 (ed. a II-a, 2013); *Îmblânzitorul de timp*. Antologie de poezie mureșeană, alcătuită de Nicolae Băciuț, 2003; *Cântece de viață lungă*. Selecție și ediție îngrijită de Nicolae Băciuț, 2006; *Umbra apei: repere critice*, 2007; *Toți*

Luceferii colindă. Antologie de creație literară. Coordonatori: Nicolae Băciuț, Mariana Chețan, Simona Florea, ediția a II-a, 2010; *Întoarcerea lui Ioan Alexandru*. Antologie de Nicolae Băciuț, 2017; „*Sunt suflet în sufletul neamului meu...*”: George Coșbuc – 150. Antologie de Nicolae Băciuț, 2017. *Iisus și ceilalți*. Antologie a Festivalului de Literatură „Romulus Guga”. Ediție de Nicolae Băciuț, 2018.

Pentru activitatea literară, a obținut numeroase premii și distincții: Premiul revistei *Luceafărul* (1979; 1981); Premiul Filialei din Tg. Mureș a Uniunii Scriitorilor din România (1996; 1999; 2000).

Pelerinajul la Muntele Athos, care a generat și jurnalul scris cu această ocazie, a avut loc în anul 2003, într-un grup de 15 pelerini, cadre didactice la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, poetul fiind invitat în mod special de către ÎPS Andrei, care era atunci Arhiepiscopul Alba Iuliei.

Textul despre Muntele Athos a fost publicat în trei cărți, cu titluri diferite: *De la San Francisco la Muntele Athos*, itinerarii spirituale, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004 (partea despre Athos se intitulează *Muntele Athos din Muntele Athos*, cu un text de ÎPS Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei); *Muntele Athos – Meteora, via Bizanț*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006; *Muntele Athos din Muntele Athos*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2008.

Ediția din 2006 poartă următoarea dedicație: „Se dedică cu recunoștință Înalt Prea Sfinției Sale Andrei, Arhiepiscop Ortodox de Alba Iulia, fără de care această carte n-ar fi fost niciodată scrisă.”

Cartea nu este structurată pe capitole, ci pe zile, fiind „un amestec de jurnal și documentar”, cum își autocaracterizează autorul lucrarea. „Pe măsură ce vedem lucruri noi, locuri, oameni, îmi dau mai bine seama că o carte despre Muntele Athos, scrisă într-o vizită de câteva zile, nu poate fi decât o carte de stări, de notații lapidare, măcar ca document, care să depună mărturie pentru o experiență unică. Și nimic mai mult.” (p. 48). Cât privește titlul, autorul declară: „M-am tot gândit sub ce titlu să pun însemnările mele. Inițial m-am oprit la *Athos după Athos*, în ideea de a sugera amintirea Athosului în sufletul, în credința celui care a avut o astfel de șansă. Azi însă, în biserică, la Vatopedu, am avut revelația altui titlu: *Muntele Athos din*

Muntele Athos, într-o relație de semnificații cu «Lumină din lumină» sau «Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat» (p. 48).

În drumul spre Muntele Athos, pelerinii se opresc la Mănăstirea Rila, din Bulgaria, cea mai importantă mănăstire a țării vecine, pe care autorul o găsește „strălucitoare, dar fără viață”, poate și din cauza faptului că, în timpul regimului comunist, mai precis în anul 1961, după model sovietic, mănăstirea fusese transformată în „muzeu național”, acest nou statut având consecințe până azi: chiliile foștilor călugări (erau atunci doar 7 monahi, din peste 100, cu ani în urmă) au fost transformate în... camere pentru turiști! La Plevna vizitează Biserica-Mausoleu, închinată eroilor români și ruși, morți în războiul din 1877-1878. (E interesantă această observație. În 1986, am fost și eu la acel complex muzeal, dedicat Războiului din 1877-1878, cu o panoramă, ca la Borodino, din Moscova. Dar la Panorama din Plevna, nu am văzut nicio urmă de soldat român, ca și când românii nu ar fi participat la acel război! Poate că, între timp, situația s-a remediat.) De-a lungul drumului se văd puține biserici, iar cimitirele sunt fără cruci (în comunism, bulgarii s-au îngropat fără preoți, doar cu mesaje tovarășești) semn că regimul comunisto-ateist din Bulgaria a văzut în Biserică un adversar, nu un colaborator, cum s-a întâmplat în România. La Sofia admiră Catedrala Patriarhală „Alexandru Nevsky”, ridicată în memoria celor peste 200.000 de ostași ruși, morți în războiul de eliberare a Bulgariei de sub turci.

Trebuie să spun că lucrarea lui Nicolae Băciuț este singura pe care am citit-o, despre Muntele Athos, în care am găsit și unele accente critice. Astfel, autorul este revoltat că femeile nu au acces pe Sfântul Munte, amintind și de Mănăstirea Frăsinei, din jud. Vâlcea, unde femeilor li se aplică aceeași interdicție. La o întâlnire cu Părintele Efrem Vatopedinul, starețul Mănăstirii Vatopedu, acesta a fost întrebat „dacă există călugări care să aibă preocupări de cultură filosofică, de istorie, de literatură. Răspunsul său m-a cutrenurat: «Nevoile lor spirituale sunt satisfăcute de cărțile patristice, nu au nevoie de alte cărți!» / Mă întreb ce ar fi zis monahul Nicolae de la Rohia la o asemenea poziție?” (p. 46). După o întrevvedere cu Părintele Iosif (viețuitor într-o chilie din apropierea Mănăstirii Vatopedu și duhovnic al starețului Efrem), autorul scrie: „Părintele Iosif îmi pare puțin un fanatic al ortodoxiei, un radical și,

iertat să-mi fie, pe alocuri exclusivist. Cel puțin dialogul pe care l-a avut cu noi ne duce și spre o asemenea impresie” (p. 49). (Apropo de atitudini exclusiviste, la Mănăstirea Esfigmenu există, pe un balcon, afișat următorul banner, în limba greacă: „Ortodoxie sau moarte!”)

Aflat la Prodromu, autorul notează: „Ni se spune cu amărăciune că există sentimentul că se dorește ca viața monahală românească de la Prodromu să se stingă. Există o anume aroganță a ortodoxiei grecești la Muntele Athos. Suntem tentați să credem că ortodoxismul grec vrea să-și manifeste supremația mergând, autoritar, până la exclusivism la Muntele Sfânt. Se uită contribuția decisivă a Țărilor Române, rolul acestora în salvarea vieții monahale de la Muntele Athos, de-a lungul veacurilor. Există mărturii în aceste sens, peste tot. Oricum, românii de la Muntele Athos, cei care sunt călugări cu acte în regulă, sunt greci în documente. Cu toate acestea, tratamentul lor, din rațiuni care par de neînțeles, având în vedere locul unde se află, este discriminatoriu” (p. 77-78).

De asemenea, autorul nu ezită să își exprime unele întrebări și nedumeriri: Dacă monahii, care trăiesc doar în rugăciune și post, mai au personalitate? Există cazuri de eșecuri ale monahilor, care nu s-au împlinit în asceză? Ca jurnalist, trăiește un sentiment de mică frustrare, văzând refuzul călugărilor de a da interviuri, pe motivul că e mai importantă *semerenia* decât *confesiunea*.

Fibra ziaristului autentic se manifestă și în interesul pentru faptul inedit, insolit. El observă că, la Mănăstirea rusească, Panteleimon, într-un paraclis, se află un tablou (autorul îi zice „icoană”) cu chipul țarului Petru cel Mare al Rusiei, „care s-a înnegrit la moartea sa și care va fi restaurat doar atunci când Rusia va mai avea țar” (p. 38).

Făcând drumul de la Ouranopolis la Daphne, cu feribotul „Sfânta Ana”, admiră mănăstirile „de la mal”: Dochiaru, Xenofont, Panteleimon, Xeropotamu, vizitând apoi Mănăstirile Simonpetra și Grigoriu, de care și-au legat numele Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare (la prima mănăstire se păstrează un act semnat de Mihai Viteazul).

Una dintre cele mai interesante secțiuni ale cărții o constituie descrierea întâlnirii cu Părintele Dionisie Ignat, de la Schitul Colciu, dialogul cu acesta fiind înregistrat și publicat.

Fascinantă i se pare autorului Cartea de Onoare a Schitului românesc Prodromu, intitulată *Album pentru amintiri din partea călătorilor la Schitul chinovial românesc Prodromu*, cu însemnări începând din anul 1880. Între semnăturile care îi atrag atenția sunt cele lăsate de: profesorul Aurel Decei, Patriarhul Justinian, ÎPS Andrei, Președintele Emil Constantinescu și alții, jurnalistul fiind de părere că aceste însemnări ar merita publicate, pentru că ar putea reflecta spiritul epocii în care au fost făcute.

Nicolae Băciuț a lansat invitația tuturor pelerinilor, din grupul din care a făcut parte, de a-și scrie impresiile de călătorie, pentru a fi publicate în volumul său. Singurul care a dat curs acestei invitații a fost Părintele lect. univ. dr. Dumitru Vanca, a cărui contribuție a fost publicată.

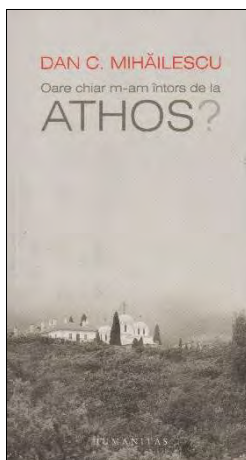
Ediția din 2006 a cărții mai conține *Addenda la un pelerinaj la Muntele Athos*, care include relatări ale vizitei starețului Mănăstirii Vatopedu, Efrem, la Târgu Mureș, unde a ținut, la Palatul Culturii, conferința *Cuvânt duhovnicesc de la Sfântul Munte*.

Cu această ocazie, autorul revine cu date noi despre Mănăstirea Vatopedu (legăturile românești cu această mănăstire, icoane făcătoare de minuni la Mănăstirea Vatopedu, biblioteca mănăstirii, care este cea mai valoroasă de la Muntele Athos, terminând cu punțile dintre Eparhia Ortodoxă de Alba Iulia și celebra mănăstire). *Addenda* se termină cu o pagină (*Calea spre Dumnezeu*), consemnându-se moartea Părintelui Dionisie Ignat, ulterior canonizat. Edițiile din 2006 și 2008 au 6, respectiv 4 fotografii (primele alb-negru, ultimele color), ceea ce le sporește valoarea.

Nicolae Băciuț a fost un pelerin norocos, pentru că a avut șansa de a-i cunoaște și de a dialoga cu Părintele Dionisie Ignat și cu Părintele Petroniu Tănase, amândoi canonizați de Patriarhia Ecumenică și confirmați de către Biserica Ortodoxă Română.

În încheiere, un pasaj din textul de binecuvântare al ÎPS Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei: „Despre Athos se vorbește și se scrie. Din păcate, și vorbitul și scrisul nu reușesc să te pună pe de-a-ntregul în legătură cu atmosfera athonită. În parte, însă, o pot face. Or, mărturia omului de spirit Nicolae Băciuț a reușit să aducă în mijlocul nostru mult din această atmosferă.”

IV. Dan C. Mihăilescu, *Oare chiar m-am întors de la Athos?* (2011)

Între sutele de cărți care s-au scris despre Athos, nu cred să mai existe una, scrisă de un autor care declară, încă de la început: „Nu am fost și nu sunt un om închinat la icoane.”

Autorul a fost invitat să însoțească, pe post de cronicar în pelerinaj (după Paștile din 2011), un grup de intelectuali, unii dintre ei membri ai grupului „Prolog”, care aveau programată o vizită la Sfântul Munte Athos. Autorul acceptă, deși își dă seama că „proptirea ființei mele în coasta meșterilor și ucenicilor grupului «Prolog» era tot ce poate fi mai nepotrivit, nemotivat și paradoxal. Bașca agasant, supărător și (fără vina mea!) chiar umilitor pentru unii dintre ei.” (p. 15). Sau: „Dacă aș fi știut care-mi este adevărata menire, zău că *nu* aș fi acceptat. Să aduci în îngereasca împărăție a Răbdării, Ascultării și Isichiei un năbădăios atlet al neliniștii, hedonismului și insubordonării, ca mine, apoi asta va să zică un sadomasochism demn de cele mai perverse scenarii ale nesupunerii cu agendă protestantă!” (p. 18).

Ceea ce l-a determinat să accepte a fost și faptul că, în seara dinaintea operației pe cord deschis, din iunie 2005, a primit un telefon cu următorul conținut: „«Domnule Mihăilescu, să știți că-n noaptea asta, înaintea operației,

noi, cu toții, vom ține la Alba Iulia maslu pentru dumneavoastră.» Cum să nu rămâi siderat? Să mă văd subiect de slujbă nocturnă, asta chiar mi-a depășit imaginația. Și m-a lăsat dator, într-un fel, pe viață.

Astfel încât, numai ce am auzit de la Costion numele lui Andrei Andreicuț, că am sufocat în fașa orice cârcotire și pornire insurgentă – și am acceptat. Cu o singură condiție: să fiu cooptat în echipă cu Ovidiu Golescu, ginerele nostru, om îmbisericit, cu duhovnic de ani și ani, posturi nesmintite și prezență duminicală la liturghie. Adică antipodic mie și desăvârșit inseriabil în siajul «Prologului». După câteva sondaje administrative, Ionuț Totu mi-a trimis acceptul, fericindu-mi astfel împiedicările cu un toiaș pe măsură” (p. 17).

După toate aceste întâmplări și odată asumat rolul de cronicar al grupului de „închinători”, Dan C. își ia în serios misiunea și ne oferă minime informații despre istoria Athosului (cum a devenit Muntele Athos Grădina Maicii Domnului, despre daniile făcute de domnitorii și voievozii români, secularizarea averilor mănăstirești, făcută în timpul lui Cuza etc.), documentându-se foarte serios și dând citate din cărți fundamentale în domeniu (Dan Zamfirescu, *Ortodoxie si romano-catolicism în specificul existenței lor istorice*, 1992; Teodor Bodogae, *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, 1940; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ed. a IV-a, 2000). Citează cu plăcere câteva fragmente din *Everghetinos*-ul tipărit la Mănăstirea Vatoped, în 2010, tradus de către părinții Daniil și Pahomie.

Încă de pe vapor, „frații” de pelerinaj încearcă să-l „alfabetizeze” pe „ignorantul păgân”, cum se consideră, oferindu-i lucrarea lui Sotiris Kadas, *Mont Athos. Guide illustré des vingt monastères*, Atena, 2006, din care află, pentru prima oară, de Sf. Athanasie, duhovnicul Împăratului Nichifor Focas, cel care a întemeiat, în anul 963, Marea Lavră și a cărui peșteră o va vizita la Prodromu. În același ghid, găsește informații despre atacurile cavalerilor francezi, dar nu numai, care voiau să îi oblige pe călugări să părăsească ortodoxia și să treacă la catolicism, despre atacurile piraților catalani, care au spânzurat călugări și au incendiat mănăstirile. Află despre celebrele mozaicuri de la Vatoped, datând din secolele XI-XIV, pe care le va vizita și care îl vor lăsa într-o „dulce contemplare”. Îl încruntă marea tulburare a vieții athonite, în

urma Revoluției grecești din 1821, după cum îl „bucură actualitatea: douăzeci de mănăstiri, douăsprezece schituri, zeci de chilii și colibe, aproximativ 2.200 călugări pe 360 km², la 2000 de metri altitudine: greci, ruși, români, armeni, sârbi, bulgari, albanezi, macedoneni, sirieni, egipteni, marocani, fie idioritmici («de sine», din ce în ce mai puțini, fiindcă asceza în singurătate e tot mai străină de firea omului de azi), fie chinoviali («de obște», totul în comun, trăire comunitară).» (p. 25-26; de observat însușirea deja a unui vocabular de specialitate). Această inițiere în viața de pe Muntele Athos îi aduce autorului și o firească neliniște: „La urma urmei, cine-i de vină că am acceptat cu vinovată înconștiență invitația (să-i zic provocarea?), fără să întreb nimic, *dar absolut nimic*, despre tot ceea ce compune confortabilul harnașament al unui hedonist sexagenar, marcat de «sentimentul turistic la existenței», panteist, flecar, hachișos, vanitos, coleric, egocentrat infantil, insubordonabil și imprevizibil. Să vii, cum spuneam, în Ținutul Răbdării, Smereniei și Ascultării tocmai tu – cel doldora de vanitate, nerăbdare și nesupunere – e deopotrivă dovadă de cinism și înconștiență!” (p. 27).

Ideea aceasta este subliniată și mai mult în capitolul „*O nepotrivire strigătoare la cer*”, în care aflăm informații interesante despre trăirile sale religioase: „Izolată în context, antinomic față de situații, inconfortabil pentru echipă, de-a dreptul agasant pentru unii, pitoresc, poate, pentru gazde, dar surprinzător pentru sine. Până la 58 de ani, eu am intrat în biserică la vreo cinci, șase nunți și tot atâtea botezuri (de două ori ca naș). În total, cel mult 15 ore de slujbă religioasă. Or, acum, aveam să stau în fața altarului (mai mult în picioare, slujbele fiind, majoritatea, oficiate în grecește!) cam 40 de ceasuri în zece zile!

M-am spovedit și împărtășit de două ori în viața: în clasa I (când, la Denii, mi-am lovit crunt scăfârlia de colțul mesei și am jurat că e ultima oară când mă mai prinde bunică-mea-n biserică), apoi la 22 de ani, înainte de nuntă, la Mănăstirea Antim, în luna mai 1976, când am avut un dialog amețitor cu părintele Sofian Boghiu (între timp canonizat, n. I.R.). Iar a treia oară acum, la Schitul Prodromu, luat ca din oală, aproape în chingi, cu toți dracii din mine, și supus unei năprasnice limpeziri de sine, cu anafură și agheasmă.” (p. 28).

Condițiile de cazare îi amintesc de „constrângerile umilitoare ale stagiului militar din Bacăul verii lui 1977”, cu zece oameni în cameră („zece

mostre de sforăituri drăcești pe minut”), cu WC turcesc, cu numai două mese pe zi, fiecare durând doar 15-20 de minute, cu meniuri fără carne și fără oglindă de bărbierit, taxat drept „papistaș”, pentru că își refuză, „măcar o săptămână, onoarea bărbii athonite”! Omul cu lecturi religioase foarte serioase (Biblia, Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Filocalia* tradusă de Stăniloae etc.) a ezitat în alegerea între *Teologie* și *Filologie*!

Ca pe mulți intelectuali ajunși la Athos, și Dan C. Mihăilescu a fost interesat de relația credință-logică, îndoială vs. supunere necondiționată. Dar, pe de altă parte, recunoaște: „Nu e mai puțin adevărat că a te mulțumi cu bucuriile inimii și virtuțile contemplării exclusiv în afara Bisericii nu este o atitudine firească pentru un bun creștin. Pe de altă parte, a-i acorda Bisericii numai respectul datorat unei instituții vitale pentru coeziunea socială și forța morală a unei etnii, cinstindu-i rostul, *dar nefrecventând-o*, este o duplicitate pe cât de vinovată, pe atât de păgubitoare pentru armonia ființei.

Multă vreme m-am alinat cu gândul că, nepăcătuind și încercând să fac numai bine, asta mă dispensează de mersul la biserică.” (p. 33).

Este important faptul consemnat de autor: „Dintotdeauna i-am invidiat sincer și intens pe prietenii care se duc duminică de duminică la liturghie și care-și potrivesc viața după Rânduiala creștină. Educați astfel din copilărie, sau, dimpotrivă, ajungând singuri, cu vârsta, la smerenie și înțelepciune. Mă uit, aș zice, cu evlavie la Maria și Costion Nicolescu, oameni cu doi copii și cinci nepoți, pentru care viețuirea într-o ortodoxie – rugăciunea, posturile, păstrarea nesmintită a tradiției și obiceiurilor creștine, altruismul, armonia sufletească, pacea conjugală și cultul slujirii reprezintă, în chipul cel mai natural, fără umbră de efort, însuși axul existenței lor.” (p. 34).

Amintindu-și de sarcina de cronicar al grupului, autorul ne descrie drumul cu microbusul prin Grecia, până la Ouranopolis, de aici, cu vaporul „Sf. Pelnteileimon”, până la Dafni; admiră zborul albatroșilor însoțitori, care iau mâncarea din mâinile călătorilor; urmează plecarea cu microbusul până la capitala Karyes. O primă vizită apoi la Schitul Sf. Andrei, „cu mult, obraznic și cazon spirit mujic. Nu-mi place deloc. Asprime, răceală, nepăsare igienică, aer de cazarmă. Mizerie și improvizație.”

Vizitează Biserica Protaton (dar numai pe dinafară), apoi Mănăstirea Cutlumuș, unde este uimit de diferența dintre ora reală și ora bizantină.

Admiră picturile lui Teofan Cretanul. Urmează Schitul Kapsala, apoi Mănăstirea Pantocrator, drumul cu un camion la Schitul Lacu, Mănăstirea Caracalu, apoi Prodromu, cu o mașină de teren. Coboară cele 250 de trepte, pentru a vedea peștera Sf. Atanasie, întemeietorul Athosului. De aici merge, pe jos, la Marea Lavră, admirând chiparosul de 1000 de ani, plantat de însuși Sf. Atanasie! Are un mic conflict cu un călugăr, care i-a atras atenția să nu stea la slujbă cu mâinile la spate, ci cu ele împreunate, în față. Savurează cina la trapeză, pe mese de marmură, vechi de o mie de ani. La Prodromu s-a impus înngenuncherea, dar el nu s-a putut conforma. Și se justifică astfel: „Mi s-a părut mai cinstit să-mi dezvălui necredința doritoare de har, decât să mă prăbușesc fariseic pe podea, mimând habotnicia. Slavă Domnului că minunatul Efrem, starețul Vatopedinului, avea să-mi curme chinul, arătându-ne că numai la Prodromu se mai practică înngenuncherea și că libertatea, *consimțirea*, e de preferat supunerii fariseice.” (p. 53).

La Prodromu este fermecat de „*cântarea corală athonită*, cea care avea să mă copleșească, literalmente, la Vatopedi”. La Caracalu admiră tablourile lui Petru Rareș, cu spătarul lui, Petru. Prinde deschisă Biserica Protaton și admiră picturile lui Panselinos. La Mănăstirea Iviron este uimit de Icoana Portărița, la Mănăstirea Stavronichita – de pictura lui Teofan Cretanul a Sf. Nicolae cu scoica. La Vatoped, se întâlnește cu Părintele Daniil, care, „făptură excepțională, mă smulge frățește, dar fără drept de apel, din pronaos și mă înfinge direct în strană, în fața altarului” (p. 56). E o ipostază în care „trăiesc nouăzeci de minute de înălțare, într-un crescendo pe cât de vinovat la început, pe atât de supus extazului către final.” (p. 56).

Cât timp a stat în strană, gândurile i-au fost în altă parte, mai lumească. S-a gândit și și l-a imaginat pe fiecare călugăr în împrejurări domestice: unul își părăște la stareț fratele, altul își admiră în fața oglinzii codița prinsă-n elastic, de la ceafă etc. „Totuși, la sfârșit – continuă autorul –, când a început lungă perindare a credincioșilor la sărutul icoanelor, m-am strecurat cu tăcută vinovăție afară. Nu am fost și nu sunt un om «închinat la icoane.» Regret sincer și profund acest lucru, dar nu am să mă prefac niciodată. Rămân un slujitor al firescului și autenticității. Autofalsificarea mi se pare o perversiune. M-am simțit literalmente *scrijelit* de privirile celor pe lângă care mă fofilam vinovat, oameni care-și așteptau rândul la icoane și pe lângă care eu alunecam netrebnic, să ies cât mai iute afară...” (p. 59).

A doua revelație umană a scriitorului, după Părintele Daniil, de la Vatoped, este starețul Efrem, de la aceeași mănăstire, de la care a reținut un sfat: „Ia omul de lângă tine așa cum este el!”

Vizitează apoi, cu o mașină condusă de Părintele Daniil, Chiliile Colciu și „Sfântul Ipatie”. La Colciu vede mormântul Părintelui Dionisie Ignat, cel canonizat în 2025, care a fost vizitat și de Prințul Charles al Marii Britanii.

La finalul cărții, Dan C. Mihăilescu ne oferă două portrete: al Părintelui Daniil (*Părintele Daniil, o duminică de om*) și starețului Efrem, de la Mănăstirea Vatoped (*Arhimandritul Efrem*). Este uimit de ce a scris acesta, în *Cuvânt din Sfântul Munte*, din cartea *Cuvânt din Sfântul Munte. Omiliile Arhimandritului Efrem, Egumenul Mănăstirii Vatepedi, în România* (2001): „**Sfântul Munte s-a întristat la primirea Papei de către Biserica Română.**”

La finalul cărții, autorul aduce 8 argumente, pentru care ar dori să revină la Athos: să mai poată participa la slujbele de dimineață; să descopere noi calități ale Părintelui Daniil; să bată drumurile dintre mănăstiri cu pasul, nu cu mașina; să se convingă că trebuie să viziteze și mănăstirile din România; să afle numele unui monah tânăr, care fusese ProTV-ist la Târgu Mureș; să vadă, la Prodromu, cele zece volume de miniaturi ale ieromonahului Irinarh Șișman; ca să adeverească vorba starețului Efrem: „Oricine bea apă în Sfântul Munte revine aici.”

Lucrarea conține, în anexe, numeroase fotografii din timpul pelerinajului, dar și reproduceri după tablourile datorate pictorilor, care au fost în grup (Horea Paștina, George Mircea, Sorin Scurtulescu, Constantin Flondor, Nicolae Badiu, Cristian Dițoiu, Mihai Sârbulecu și Andrei Rosetti).

Surprinzător, pentru autorul care declara că „nu sunt un om închinat la icoane”, este faptul că își termină cartea cu o rugăciune, „care, citită dinspre mine, conține *totul*”. Este luată din volumul Sf. Teofan Zăvorățul, *Psaltire sau cugetări evlavioase și rugăciuni scoase din facerile Sfântului Efrem Sirul și așezate după rânduiala Psalmilor lui David*. Traducere de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2011, p. 141:

„*Bună Maica a Atotbunului Dumnezeu, dăruiește-mi umilință, liniște a gândurilor, statornicie a cugetului, curăție a minții, trezvie a sufletului, smerită cugetare, cuvioasă așezare a duhului, purtare înțeleaptă și pacea sufletului, pe care Domnul a dăruit-o ucenicilor săi.*”

E. Dialoguri

Protosinghelul Maxim (Iuliu-Marius) Morariu:
**„Credința e, în fapt, o stare a sufletului, nu o chestiune,
care poate fi metronomizată scientologic”**

Protosinghelul Maxim (Iuliu-Marius) Morariu (n. 1991, Salva, jud. Bistrița-Năsăud) este doctor în teologie al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” (UBB) din Cluj-Napoca (*Summa cum laude*) și doctor în științe sociale al Universității Pontificale Angelicum din Roma (*Summa cum laude*). A absolvit Facultatea de Teologie Ortodoxă clujeană (ca șef de promoție), un masterat în „Consiliere Pastorală și Asistență Psihosocială”, în cadrul facultății menționate. A urmat apoi Facultatea de Istorie

și Filosofie, nivel licență (2014), din cadrul Universității clujene, și masteratul în „Istoria Europei de Sud-est” (2016), Institutul Ecumenic de la Bossey (Universitatea din Geneva, 2018) și un masterat în științe sociale la mai-sus pomenita universitate pontificală (2020) și a studiat la Universitățile din Kosice, Graz și Belgrad.

Începând cu anul 2022, este eclesiarhul Catedralei „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Saint-Hubert (Quebec) a Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei. A fost exarh al mănăstirilor din Episcopia Canadei în perioada 2022-2024, iar din luna iulie a anului 2024 este inspector eparhial.

A publicat, editat, coordonat sau tradus nu mai puțin de 34 de volume și peste 300 de studii și articole de specialitate, în țară și străinătate. Este membru în colegiul editorial la 8 reviste de specialitate (3 indexate Web of Science), membru fondator și redactor-șef al revistei *Astra Salvensis*, recunoscută la nivel internațional (revista este indexată în Scopus, Doaj, EBSCO, CEEOL, Index Copernicus, Ulrichsweb și Repec, având colaboratori din România, Republica Moldova, Statele Unite ale Americii, Grecia, Germania, Slovacia, Polonia, Franța, Austria, Ucraina, Rusia, Germania și Elveția), secretar științific al Despărțământului „Vasile Moga” al ASTREI Sebeș și al Centrului de Studii „Ioan Lupaș”, din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, membru al Centrului de Studii Ecumenice (Cluj-Napoca), al Academiei Modelor, Elitelor și Valorilor (Cluj-Napoca) și cercetător asociat al Universității din Pretoria (Africa de Sud). Ca om de radio realizează emisiuni și rubrici pentru Radio Renașterea (Cluj-Napoca), Radio Trinitas (București) și Radio Someș (Bistrița).

(Material preluat de pe site-ul **Doxologia.ro**, accesat la 6 februarie 2026)

*

– Preacuvioase Părinte Maxim, mai întâi vă mulțumesc pentru faptul că ați acceptat să facem acest interviu, pentru cartea mea, despre Sfântul Munte Athos, la care lucrez în prezent. Recunosc că am vrut să fac trei interviuri cu trei Părinți athoniți, dar nu s-a răspuns apelului meu. Am înțeles că, pentru Cuvioșii lor, smerenia este mai importantă decât evocarea, expunerea, deși

numele pe care le-am avut în vedere sunt prezente în emisiuni TV, în interviuri, podcasturi etc. Mi-ar fi plăcut să mi se răspundă la întrebările mele, pe care și le pun, probabil, mulți pelerini!

Așadar, prima întrebare: Ce-i determină pe unii oameni să își abandoneze o carieră de succes și să intre în cinul monahal? Avem cazuri cunoscute și de intelectuali, care și-au manifestat această opțiune: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, actorul Dragoș Pâslaru, Rafail Noica, Alexandru Cotescu și alții! Ne puteți dezvălui și experiența proprie în acest caz sau ea trebuie să rămână o taină?

– Stimate domnule profesor, eu sunt cel onorat, care ar trebui să vă mulțumească pentru acest interviu.

Nu știu exact ce îi determină pe părinții athoniți să fie reticenți pentru anumite dialoguri, dar vă mărturisesc că și eu m-am izbit de acest comportament, atunci când i-am invitat să înregistrăm ceva pentru site-ul Doxologia.ro Paradoxal, cei pe care îi contactasem în acest sens sunt prezente active în mediul online.

Revenind la întrebarea dumneavoastră, mi se pare extrem de fascinant că anumiți oameni de prim rang ai culturii române, precum cei pe care i-ați menționat (l-aș adăuga aici și pe părintele Steinhardt), au ales monahismul drept alternativă. Cred că în fiecare situație există ceva ce noi, în limbaj teologic, definim prin sintagma de „revelație”. Un moment intim de întâlnire cu Dumnezeu, care le-a schimbat viața. Aidoma celui al lui Zaheu din Evanghelie. Aș adăuga aici și exemplul lui Ioan Alexandru, care, deși nu a ales viața monahală și a fost definit de către oameni de cultură, precum Monica Lovinescu, sau chiar de către părintele Stăniloae drept „misticul de stat”, a avut un moment de aprofundare a spiritualității ortodoxe. Aceasta este cea care îi determină să se gândească mai serios la asumarea, în chip practic, a valorilor spirituale. Apoi, din lectura notelor, parcimonioase altminteri, ale lui Steinhardt și ale maicii Benedicta, cu privire la viața monahală, mi-am dat seama de asemenea că există o tendință a intelectualilor de a idealiza acest aspect. E vizibil și la vocații monahale, precum cea a părintelui Scrima ori a lui Bartolomeu Valeriu Anania. Acest lucru poate crea uneori dezamăgiri și momente de tristețe, dar nu e o piatră de poticnire atât de puternică, încât să îi determine să renunțe la vocația lor.

Contextul face, de asemenea, pe unii dintre cei pomeniți (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, membră a Academiei Române, sau actorul Dragoș Pâslaru) să ia această decizie la finalul unei cariere de succes. Într-o vreme în care s-au așezat sufletește și au devenit nume de notorietate, fapt care se repercutează, pozitiv, cred, și asupra a ceea ce fac ei ca monahi. Apoi, e interesant că a devenit un adevărat trend și pentru oameni care nu-și asumă viața monahală ca vocație la final de viață (mă gândesc aici la Florin Piersic, la acad. Alexandru Zub), să se retragă la bătrânețe în spații pitorești, precum mănăstirile din Bucovina, în care să aprofundeze și să re trăiască valorile spiritualității genuine. Originile acestei atitudini trebuie căutate, probabil, în Bizanțul de altă dată, unde oameni mari ai culturii acelei vremi se străduiau să își încheie viața, preocupându-se mai mult de cele duhovnicești decât de orice altceva și cerând călugăria pe patul de moarte (se spune că, în baza aceleiași tradiții, și Ștefan cel Mare ar fi fost călugărit pe patul de moarte).

Să vă răspund acum și la cea de-a doua parte a întrebării. În ceea ce mă privește, m-am sfiit întotdeauna să vorbesc despre mine. Culmea e că am scris o teză de doctorat dedicată autobiografiei spirituale și îmi e frică de a mă lăsa personal pradă acestui subiect! La mine n-a fost ceva absolut special. În plus, nu eram un personaj de notorietate la momentul călugăriei. La mine a fost, mai degrabă, o continuare firească a unei educații și a trăirii pe care am cultivat-o încă din copilărie. Sunt crescut într-o familie de ortodocși practicanți, cu o mamă care și-a trăit frumos credința, fără a-i negocia cu niciun chip valorile (mi-ați cunoscut părinții, când, împreună cu doamna prof. dr. Doina Rad, mi-ați făcut onoarea unei vizite acasă). Apoi, am crescut într-o familie cu vocații sacerdotale. Ecumenice, ce-i drept. Îmi place să spun, mai în glumă, că suntem șapte preoți de toți în familie. De un Maslu. Nu toți de aceeași confesiune, însă. Cinci ortodocși (doi unchi ai mamei, doi nepoți ai tatei și subsemnatul), un greco-catolic (văr primar al mamei) și un pastor penticostal (în Texas, tot de pe latură maternă). Cu toții, oameni deosebiți. Unul dintre frații mamei mi-a fost, însă, model. A fost preot de spital. Ca tânăr, care mergea în vizită la rudele de la oraș în vacanțele de vară, am simțit puternic amprenta sa, ca educație și prezență. Pe vremea aceea nu existau telefoane mobile. Cred că, din acel motiv, unchiul dormea în altă cameră și

mătușa în alta. Să nu o trezească noaptea, când sunau de la spital, să îl roage să vină la căpătâiul câte unui bolnav. Din rațiuni de organizare a spațiului, dormeam în cameră cu el. Când suna telefonul, uneori la două sau chiar la trei noaptea, eram în picioare și-i ceream să mă ia cu el. În ciuda protestelor, trebuia în cele din urmă să cedeze. Mergeam, coadă după câine, cum se zice la Bistrița, cu părintele prin spital. Îi țineam cartea, îi dădeam răspunsurile la slujbă. Mă puneam să deschid *Molitfelnicul* la cutare pagină. Eu urmăream rugăciunea, pentru că dânsul o știa pe de rost. Exista o singură secție, unde nu mă lăsa să merg cu dânsul. Era delicat. Nu mă trimitea la plimbare oricum. Se intra cu un anume cod de interfon sau cu o cartelă. Doar dânsul știa codul. De fiecare dată, când ajungeam acolo, își amintea că a uitat o carte sau ceva în capelă. Mă trimitea să fug repede să i-o aduc. Pe când ajungeam, el era deja intrat și îl așteptam afară. Se scuza că a fost urgent și că nu m-a putut aștepta. Era secția de pediatrie.

Apoi, o să vă mărturisesc, în premieră, un episod care o să vă amuze. Unchiul avea un diac tinerel. Cu vreo zece sau poate cincisprezece ani mai mare decât mine. Acesta avea o prietenă. Și mai avea în coastă pe curiosul copil de atunci, în vârstă de opt-nouă ani, care era ca un burete. Voia să afle tot. Și-a dat seama că prind repede și m-a învățat să fac Utrenia, slujba de dimineață, care precede Liturghia. Eram un țânc mic și îndesat, care nici măcar nu ajungea până la strană, să ia cărțile. Mi le pregătea el. Mi le aranja pe bancă, îmi arăta ce e de făcut. În timp ce unchiul se pregătea de slujbă, el fugea la o cafea cu prietena, iar eu citeam ce îmi arăta el. Se întorcea doar la Liturghie, unde eram prea mic, ca să cânt toată slujba. Nu știu dacă s-a căsătorit între timp cu fata respectivă, nu am ținut legătura cu el de mai bine de două decenii și jumătate (l-am revăzut sporadic, când eram în seminar, dar am uitat să întreb, știu doar că era fascinat să mă vadă cât am crescut), dar știu că a fost primul meu mentor. Văzându-l pe unchiul că se dedica trup și suflet îngrijirii suferinzilor, mi-am dorit și eu să fac asta. Am avut și modelul părintelui Teofil Roman, ajuns între timp la Catedrala din Cluj și ulterior episcop în Spania, care, de asemenea, s-a preocupat de formarea mea. Toate acestea m-au condus în cele din urmă înspre alegerea vocației monahale. Una diferită ca formă de monahismul clasic, dar păstrând aceleași premise. Viața

m-a pus în situația să fiu un călugăr cu vocație pastorală și să încerc să mă preocup de pustia din inimile oamenilor, nu de cea care constituie cadrul vieții eremitice. E și asta un lucru complicat, vă rog să mă credeți!

– *La Mănăstirea Vatoped am văzut Icoana Maicii Domnului „Paramythia” (Mângâietoarea), în care Maica Domnului ar fi vrut să îi avertizeze pe monahii din mănăstire că sunt atacați de pirați. Atunci, îndată, Pruncul Iisus și-a întins mâna și a acoperit gura Maicii Sale, în semn de tăcere, zicând: „Nu, Maica Mea, nu le spune! Lasă-i să fie pedepsiți, după cum merită, căci și-au lăsat neîmplinite datoriile lor călugărești!”.* Ce păcate credeți că vor fi avut acei călugări, care l-au supărat pe Pruncul Iisus?

– Vă mărturisesc că m-ați trimis la studiu cu această întrebare. Precum am specificat deja, spiritualitatea athonită n-a constituit decât sporadic un subiect predilect al cercetării mele. Altminteri, cred că m-am preocupat doar de doi exponenți majori ai săi, respectiv Sfinții Siluan Athonitul și Sofronie Saharov, ucenicul celui dintâi. Cu Vatoped am avut mai puțin de-a face. Am avut însă niște intuiții, care s-au verificat. Cum în Munte nu intră femei, îmi era greu să cred că onorabilii monahi s-ar fi abătut de la morală în această direcție. N-au făcut. Datoriile de care uitaseră erau iubirea aproapelui și rugăciunea intense. De fapt, sursele spun că nu despre o condamnare ar fi fost vorba aici, cât mai degrabă despre o condamnare la trezirea sufletească.

Așadar, conform spuselor celor care s-au ocupat de subiect, păcatele se referă la pierderea trezviei, a acelei stări de continuă trezire sufletească, de tensiune, am putea să o numim, de dor după Dumnezeu, considerată începutul tuturor căderilor. Aceasta se repercute asupra rânduiei lor de rugăciune, care devenise mai degrabă o chestiune de formă, decât un aspect de interiorizare. Dispărea de aici dorința unei relații autentice de comunicare cu Dumnezeu.

Un alt aspect pe care l-am regăsit în lecturile privitoare la subiect și pe care vreau să îl punctez aici este ideea de autosuficiență duhovnicească. În creștinism, lupta împotriva mândriei presupune tocmai această conștientizare a faptului că, oricât de mult ai făcut, mai poți face. Acest lucru te ajută să nu te plafonezi sub aspect spiritual.

Acestea ar fi aspectele esențiale, pe care voiam să le punctez. Așadar, păcatele lor sunt cele privitoare la neglijarea relației cu divinitatea, pe de-o parte, apoi la propria lor vocație și la îndatoririle lor monahale.

– *Vizitând Schitul Sfântului Prooroc Ilie, am aflat că, la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, 200 de călugări de la schit au plecat să lupte alături de Armata Sovietică, în schit rămânând doar 180 de monahi. Într-o carte (Sfântul Munte Athos. Grădina Maicii Domnului, 2026), la p. 46, Părintele Pimen Vlad scrie: „Monahul și preotul trebuie să aibă milă de toată făptura. De aceea, ei nu mai au voie să pună mâna pe armă. Ioan (un monah, n. I.R.) a ajutat pe împărat cu rugăciunea și cu sfatul practic, pentru a dobândi pacea poporului, fără vărsare de sânge. Asemenea și Cuviosul Paisie de la Kareia, înainte de a fi monah, a participat la Al Doilea Război Mondial; dar s-a rugat Sfintei Mucenițe Eufimie să nu ucidă pe nimeni în bătălii, ci doar să pună dușmanii pe fugă.” (p. 46-47). Prin urmare, întreb cum a fost posibilă această participare a călugărilor la război? A fost o opțiune voluntară?*

– Stimate domnule profesor, cred că întrebarea e una foarte sensibilă și la o primă vedere vedește o contradicție. Țin minte că și în cazul Sfântului Siluan s-a întâmplat ceva asemănător. În timpul războiului ruso-japonez, fiind cetățeni ruși³⁸, toți monahii, care nu împliniseră încă vârsta de a fi puși în rezervă, fuseseră chemați în țara lor, spre a participa la ostilități. Călugărul de la Sfântul Panteleimon a plecat, în așteptarea mobilizării, și a stat, pe toată durata războiului, într-o chilie amenajată la marginea satului său natal, însă a avut șansa să nu fie mobilizat.

În cazul Sfântului Paisie, lucrurile sunt simple. Totul s-a întâmplat înainte ca el să fie monah, deci nu s-a repercutat evenimentul asupra vocației sale monahale. În ceea ce-i privește pe greci, ei au fost întotdeauna sensibili la chestiunile patriotice. Au existat, altminteri, momente când s-au implicat direct în lupta împotriva Otomanilor. Cred că ceea ce spune părintele Pimen, care îmi este altminteri foarte drag, ține de spectrul idealului și al idealizării unor realități. Situațiile particulare pot suspenda, în anumite situații, regulile generale, însă nu în integralitatea lor. Ca cetățeni ai țării lor, călugării pot fi

³⁸ Acum, la Athos, toți monahii sunt cetățeni greci!

convocați la război. Au obligația să se prezinte. Una biblică. Hristos însuși zice că trebuie dat Cezarului ce e al Cezarului. Se străduiesc, însă, să nu-și încalce principiile fundamentale. Îndeobște și cei care îi convoacă au o oarecare îngăduință.

Fac acum o mică divagație. Am lucrat în 2015, când eram la benedictini, la En Calcat, pe participarea lor la Primul Război Mondial. A ieșit un text frumos, publicat în *Studia Monastica* de la Barcelona. Acolo, situația a fost una specială. La începutul secolului XX, o lege expulzase *in corpore* monahii din Franța. Deși se găseau în exil, au fost chemați și mobilizați, când a început confragația. De la En Calcat au murit 12 pe front și vreo 3 au fost răniți. Restul au supraviețuit. În total, au murit peste 2000 de monahi, veniți din exil, ca să răspundă mobilizării. Frații catolici au publicat apoi, imediat după război, un *Livre d'or du clerge*, în care și-au omagiat morții și au prezentat lista răniților. Cu aceasta s-au prezentat apoi în fața Guvernului francez, care le-a permis să se întoarcă în patrie.

Așadar, opțiunea nu e una voluntară. Când statul te convoacă, trebuie să răspunzi. Cum pui în aplicare convocarea, ține de alegerea ta. Nu trebuie să uităm că STASI sau alte miliții criminale au avut în subordine mulți ofițeri, dar nu toți au fost criminali și oameni care au făcut rău umanității.

– *Bibliotecile mănăstirilor, ale schiturilor sau ale unor chilii păstrează documente vechi de sute de ani, atât de importante pentru istoria unor țări sau popoare, pentru limbile acestora. Sunt aceste documente păstrate în siguranță totală (păzite pentru furt, au asigurate condiții de climă, de temperatură etc.)?*

– Așa este. Sfântul Munte e faimos pentru documentele care se păstrează în generoasele biblioteci ale așezămintelor monahale. Cercetători români, precum părintele Sebastian Barbu-Bucur, s-au preocupat cu lectura, traducerea și transcrierea unor documente de muzică religioasă veche, extrem de prețioase. Știu că accesul acolo se realizează cu multă dificultate. Bănuiesc, având în vedere anvergura și resursele mănăstirilor, că ele se păstrează în siguranță. În plus, să fim serioși! Astăzi se fură obiecte de artă și bijuterii, nu manuscrise, deci riscurile nu sunt foarte mari. Sub aspectul condițiilor climatice și al depozitării, bănuiesc că există și un interes din partea statului elen în acest context, deci nu ar trebui să fie probleme majore.

– Dacă acum 50 de ani, legăturile dintre așezările monahale din Sfântul Munte Athos se făceau doar pe jos sau cu ajutorul catârilor, acum deplasările se pot face cu mașina. Pentru viața monahală, această realizare constituie un avantaj sau un dezavantaj?

– Bună întrebare! Nu aș considera că e un avantaj absolut, ci mai degrabă contextual, dar nici un dezavantaj total. Întotdeauna, problema se pune în direcția: „Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?” Într-adevăr, de când s-au creat căi de acces motorizate în Sfântul Munte, a crescut numărul pelerinilor. Acesta a adus cu sine îmbunătățirea stării financiare și a statutului unor locuri de spiritualitate primordială pentru creștinism, fapt îmbucurător altminteri. Desigur, a atentat la liniștea pe care o aveau călugării, care-și doreau să se dedice mai mult rugăciunii și interiorizării relației cu Dumnezeu și a adus ispita pecuniară mai aproape de vârfurile degetelor lor, ca să zic așa. În plus, s-a creat un brand, care uneori riscă să banalizeze relevanța spirituală a acestor locuri. Vă mărturisesc că m-am simțit de-a dreptul dezgustat atunci când am văzut un om de afaceri român, care făcea paradă de banii și donațiile lui și trăgea de barbă părinții de acolo.

Ca să ocolesc cu eleganță răspunsul, ar zice unii, sau, spre a nuanța, cum spunem noi în teologie, atunci când vrem să lăsăm loc și la alte potențiale interpretări, voi folosi o comparație. Ispita e precum cuțitul. Poți să îl folosești spre a tăia pâine sau îți poți lua viața, folosindu-te de el. Ce vină are respectiva unealtă? Niciuna. Ce vină sau ce merit au șoselele? Niciuna. Important e cum sunt folosite. Pentru pelerini, sunt o binecuvântare. Pentru călugări, o ușurare a vieții. Alimente și lucruri, aduse uneori cu catării ori urcate cu frânghia, cu efort teribil, sunt acum mai ușor accesibile. Important e ca aceste beneficii să fie folosite cu cap. Nu-i împiedică nimeni pe călugări să stea în mănăstire și să se roage. Dimpotrivă. Cred că e un efort ascetic mai mare și mai de preț în fața lui Dumnezeu să rezști atunci când felurite tentații roiesc în jurul tău.

– Am mai aflat că aceste drumuri, ca și rezervoarele de apă pentru fiecare mănăstire sau schit, au fost construite cu fonduri europene. Nu constituie aceste fonduri un fel de „cal troian”, în sensul că, în viitor, s-ar putea face presiuni, din partea celor care au dat banii, ca și femeile, de pildă, să aibă acces la Sfântul Munte Athos?

– Să fiu sincer, nu știu exact din ce fonduri s-au făcut, dar s-ar putea să aveți dreptate. Dintr-o anumită perspectivă, socotesc că finanțările acestea venite din afară pot fi privite drept un „cal troian”, așa cum orice încercare de asociere a Bisericii cu politicul o costă pe cea dintâi, sub aspectul credibilității. Nu cred, însă, că cineva și-ar permite să atenteze la specificul unui loc precum Athosul într-atât, încât să ceară, în contul finanțării, intrarea femeilor în Munte. Mi se pare cam prea armaghedonistică o astfel de perspectivă sau, dacă doriți, scenariu de desen animat. Deși, la cum merge lumea, te poți aștepta la orice.

Cred, altminteri, că la potențialul financiar și spiritual al Athosului, marile proiecte se pot face cu finanțare proprie. Mitropolitul Bartolomeu Anania, un mare părinte spiritual contemporan și totodată o personalitate culturală de prim rang, insistă asupra faptului că marile realizări ale lumii s-au făcut cu banul văduvei și al orfanului. Poate că nu ar trebui neglijată această perspectivă.

– Între sfintele moaște de la unele mănăstiri, am văzut că se păstrează, de pildă, părțile din scutecele Pruncului Iisus, părțile din trestia în care s-a pus buretele cu oțet, la Răstignire etc. Cum e posibil ca asemenea relicve să reziste peste 2000 de ani și să nu se dezintegreze, mai ales că nu au fost păstrate în condiții fizice speciale?

– Sincer, nu știu de ce, dar am impresia că e o întrebare capcană. Nu sunt fanul excesivizării relicvelor și rolului lor. Cred că unele dintre ele sunt chiar autentice. Se vede că, în decursul vremii, s-au deteriorat din pricina condițiilor la care au fost supuse. Altele au supraviețuit în mod miraculos. Există și o adevărată legendaristică cu privire la unele dintre ele. Nu vreau să discut acum despre autenticitatea tuturor. Câteodată, oamenii au nevoie și de alura mistică. Nu mă îndoiesc că între cele păstrate, cu precădere atunci când vine vorba despre osemintele sfinților, acestea sunt originale. Cred, însă, că accentul trebuie pus mai degrabă pe modul în care acestea pot crea anumite stări de spiritualizare, decât pe analiza științifică a lor. Există etape și stări ale credinței și fiecare dintre oameni se raportează la ele pe măsura măsurii lui.

Cât privește condițiile, uneori, natura însăși a fost cea care a asigurat, până la intervenția umană și uneori, în ciuda intervenției lui, păstrarea și rezistența unora dintre ele. Îmi vine în minte acum, de exemplu, descoperirea

manuscriselor de la Qumran. Vreme de aproape două milenii, ele au stat ascunse în peșteri unde, ferite de aer și la adăpost de umiditate, s-au prezervat integral. Când, din greșeală, păstorul acela a dat de ele, unele s-au distrus instantaneu, la contactul cu aerul. Cât despre altele, vorba lui Blaga: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii...*

– *O întrebare legată de lemnul Sfintei Cruci. Se știe că, în urma războaielor, a cruciadelor etc., rămășițele din Sfânta Cruce, care rămăseseră la Ierusalim, au fost pierdute. Au rămas doar bucățile trimise de Sfânta Elena la Constantinopol și la Roma. Cum e posibil ca astăzi mii de așezăminte să pretindă că dețin părțile din Sfânta Cruce?*

– Să fiu sincer, cred că istoricii laici au subliniat la un moment dat, în monografiile dedicate istoriei cruciadelor, cum luptătorii de la Locurile Sfinte au adus lemne de vreo trei cruci și le-au lansat în circuitul relicvelor din spațiul european. Asta a contribuit, apodictic, la banalizarea ideii de relicvă și a rostului ei, cu precădere în Apus. Aș pune-o între cauzele premergătoare Reformei. Cred că unele dintre aceste bucăți, la care vă referiți, au fost rupte din acele părți originale și păstrate apoi. Unele, probabil, vor fi fost falsuri. În ce mă privește, nu originalitatea lemnului mă interesează, ci ceea ce simbolizează Crucea sub aspect teologic și simbolic. Cât despre ce cred alții, îi privește...

– *Știu că la Athos există obiceiul deshumării, după șapte ani, iar oasele deshumate sunt așezate în osuar. Nu este această perspectivă asupra morții una mai înfricoșătoare, decât moartea normală, când fiecare muritor va avea la cap o cruce?*

– Nu m-am gândit niciodată la această practică din perspectiva asta. În fond, logica monahală cu privire la moarte e nițel diferită de cea a omului de rând. A nu se uita că unul dintre mesajele cele mai percutante cu privire la spiritualitatea monahală și modul în care trebuie călugărul să practice virtutea e cel al lui Antonie cel Mare, care sună cam așa: *Gândește-te la moarte în fiecare zi și nu vei mai păcătui*. Ca atare, pentru călugăr, moartea nu reprezintă sfârșitul, nici ceva înfricoșător. De aceea actul înhumării este despovărat, în viața monahală, de vanități postume. Ar trebui să fie și în cazul episcopilor, care sunt călugări. În mod normal, ritualul funerar al cuiva, care a făcut voturile monahale, ar trebui să fie unul simplu, marcat de privegherea nocturnă la căpătâi și lectura psalmilor, punerea în groapă simplă, cu o

cărămidă sub cap, fără ca măcar cel înhumat să aibă scris numele. Crucea e cea pe care călugărul o poartă pe piept, așa încât, în multe osuare, el nu are nici măcar o cruce la căpătâi.

Nu știu dacă e o perspectivă mai *creepy* decât cea clasică, nu am văzut-o niciodată în această perspectivă. Vă asigur, însă, că, dacă o veți privi în această logică, veți vedea că moartea în sine nu mai pare un fenomen atât de înfricoșător, iar deshumarea și rearanjarea rămășițelor în osuare nu mai pare ceva atât de special.

Acum, vă invit să privim lucrurile prin prisma spiritualității care definește Athosul. Acolo, moartea nu e sfârșitul, ci doar poarta înspre noul început. Trupul are rolul de a fi instrumentul folosit înspre desăvârșire. Înspre maxima spiritualizare. Ca atare, moartea devine un fenomen secundar, privit mai degrabă prin prisma calității de portal înspre eternitate, decât prin prisma unor vanități postume.

– *În mod normal, un mirean poate avea și unele îndoieli, când este vorba de probleme fundamentale ale religiei. Ce sfat le-ați da acestora: Să aplice principiul „Crede și nu cerceta”? Sau să accepte opinia unui călugăr athonit, care este citat de Dan Negru, cunoscutul realizator de televiziune: „Țin minte atât de bine o seară târzie de vară, când un călugăr din Athos, într-o plimbare pe care am făcut-o împreună în jurul mănăstirii românești din Sfântul Munte, mi-a lămurit definitiv orice îndoială cu o singură propoziție: «Credința nu este pe logică»”? (Bailey, 2023, p. 7). Așa se pot alunga îndoielile?*

– Stimate domnule profesor, întrebarea dumneavoastră mi-a amintit de un moment destul de hilar, de care am avut parte la universitatea pontificală la care am studiat, în Roma. Ne spunea atunci, cu oarecare nostalgie, unul dintre profesori: „Acum, Biserica este în sfârșit capabilă să discute cu știința.” Unul dintre colegi s-a ridicat și l-a întrebat: „Dar, oare, știința mai este acum interesată să discute cu Biserica?” Cam așa e și cu credința necercetată. Cred că există anumite aspecte ale credinței, care trebuie filtrate rațional. Uneori, putem găsi în credință intuiții, pe care știința a venit să le valideze, în funcție de descoperiri. Alteori, nu. Scopul Bisericii nu e de a deveni o alternativă a științei, la fel cum nici reversul nu e valabil (unii au încercat, dar mă abțin să comentez).

Cred că, dacă știința este, la rândul ei, sinceră cu sine și nu practică o aroganță nejustificată, va admite că are limitări. Între aceste barometre se poate, după părerea mea, găsi răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Anumite îndoieli se spulberă prin educație, rațiune și orice alte aspecte similare. Altele țin pur și simplu de acceptarea unor aspecte pe care nu le putem, în momentul de față, demonstra rațional. Credința e, în fapt, o stare a sufletului, nu o chestiune, care poate fi metronomizată scientologic. E ca și la povestea cu reporterița și badea Ion. Se zice că, la un moment dat, pripășită într-un sat de munte, o reporteriță îl întreabă pe badea Ion: „Bade, pe o scară de la unu la zece, unde vă plasați în raport cu sărăcia?” După o cugetare amplă, moșul răspunde, scărpinându-se după cap: „Apoi, dragă doamnă, nici scară n-am!” Cam așa e și la noi. Nu avem întotdeauna scară. Nu e musai să crezi fără să cercetezi. Important este, însă, să nu te blochezi pe acel fapt și să ceri lui Dumnezeu să-ți spulbere îndoielile. Așa cum a făcut, bunăoară, Toma.

Așadar, cred că nu există o rețetă. Pentru unii, faptul de a crede și a nu cerceta e suficient. Pentru alții, e nevoie de ceva rațional. Alții aleg o combinație între ele. Important e ce alege Dumnezeu pentru noi, pornind de la frământările noastre.

Interviu realizat de **Ilie Rad**

În ambianța casei părintești.

Student masterand la Roma.

Slujind într-o Biserică.

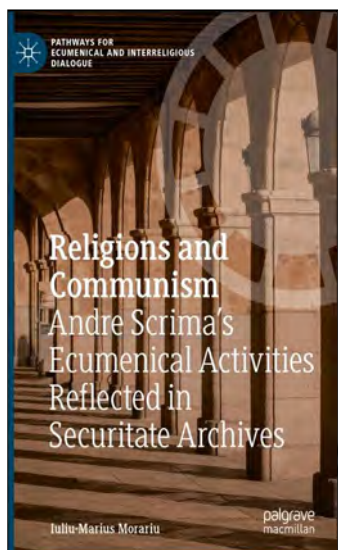
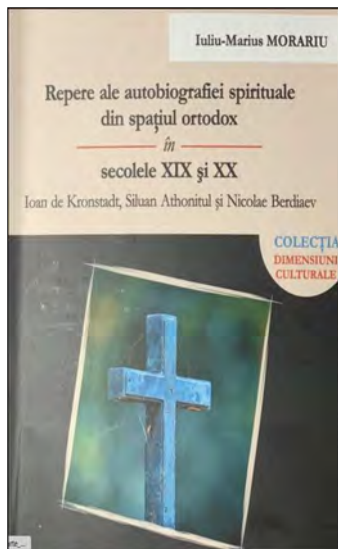
La Clubul Casei Universitarilor din Cluj-Napoca, după un concert de colinde: Andrei
Ignațiu Banc, Horațiu Berindan, Emil Floare, Vlad Toma, Ilie Rad,
Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Sergiu Radu, Iustin Pop și Alin Mariș.

Cu prof. dr. Mihai Octavian Groza, de la Sebeș.

Cu Claudiu Scrieciu, realizator TV, la Nașul TV Canada.

Copertele a patru cărți, semnate de Maxim (Iuliu-Marius) Morariu

F. Anexe fotografice

I. Personalități românești, în vizită la Athos

Președintele României, Domnul Emil Constantinescu, în fața Schitului românesc Prodromu (mai 1997). În stânga Domniei Sale este Părintele Petroniu Tănase (1914-2022), canonizat de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol (Istanbul), în 2025.

Foto: arhiva Domnului Președinte.

Delegația românească, în fața Bisericii de la Schitul românesc Prodromu, condusă de Domnul Președinte Emil Constantinescu. Între cei prezenți: Starețul Petroniu Tănase, Adrian Severin și alții. Foto: arhiva Domnului Președinte.

Părintele Stareț, Dionisie Ignat, cu Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei, vizitator constant al Chiliei „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”.

Anul 2003, la Schitul românesc Prodromu: Starețul Petroniu Tănase, Nicolae Băciuț și Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei. Foto: Băciuț, 2008, p. 93.

Dan Negru, în 2020, în spate având Sfânta Mănăstire Panteleimon (Rusikon).

Foto: Arhiva personală a Domnului Dan Negru.

9 mai 2011. Rândul din față, de la stânga: Andrei Rosetti, Constantin Flondor, Nicolae Badiu, Cristian Dițoiu. Rândul din spate: George Mircea, Sorin Scurtulescu, Ionuț Totu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Oliv, Ovidiu Golescu, Horea Paștina, Mihai Sârbulescu. Foto: Ion Minoiu, *apud* Mihăilescu, 2011, p. 102.

Părintele Petroniu, de la Kapsala, între Horia Alexandrescu și Ion Cristoiu.
Foto: Alexandrescu, 2003, p. 282.

Un Părinte de la Schitul românesc Lacu, între Ion Cristoiu și Horia Alexandrescu.

Cătălin Măruță, cunoscut realizator TV, împreună cu Părintele Pimen Vlad, starețul Chiliei „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”.

Cătălin Măruță cu doi părinți athoniți.

Cătălin Măruță în două ipostaze athonite

Cunoscuții fotbaliști, Gheorghe Hagi și Gică Popescu, la Chilia „Izvorul Tămăduirii”, împreună cu Părintele Dimitrie, starețul chiliei.

II. Personalități românești, care au ales viața monahală

Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga a devenit Maica Benedicta, la Mănăstirea Văratec.
Sursa foto: Internet

Inginerul Alexandru Cotescu, fiul actorilor Valeria Seciu și Octavian Cotescu, a devenit Părintele Daniil, la Mănăstirea Vatopedu, din Sfântul Munte Athos. Sursa foto: Internet

Actorul Dragoș Pâslaru a devenit Părintele Valerian, la Mănăstirea Sf. Mucenic Filimon, din comuna Golești de Vâlcea. Sursa foto: Internet

Actorul Mihai Coadă, cunoscut mai ales din serialul „La Bloc”, s-a retras la Mănăstirea Turnu, din jud. Vâlcea. Sursa foto: Internet

III. Urme românești

Steagul liturgic de luptă al lui Ștefan cel Mare și Sfânt, dăruit Mănăstirii Zografu în anul 1500. În prezent se găsește la Muzeul de Istorie Națională a României.

Un steag liturgic al lui Ștefan cel Mare, dăruit Mănăstirii Zografu, în anul 1500. Valentin-Lucian Beloiu afirmă că, în prezent, steagul se găsește la Muzeul de Istorie Națională a României. Foto: Beloiu, 2020, p. 83.

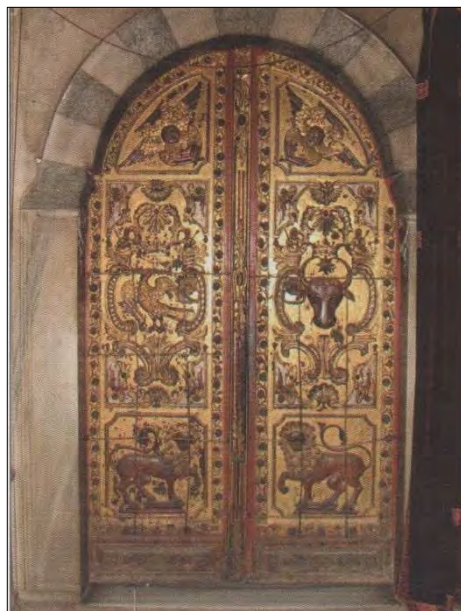
Pictură reprezentându-l pe Mihai Viteazul, ctitor al mănăstirii, din arhondaricul Mănăstirii Simonopetra. Foto: Beloiu, 2020, p. 91.

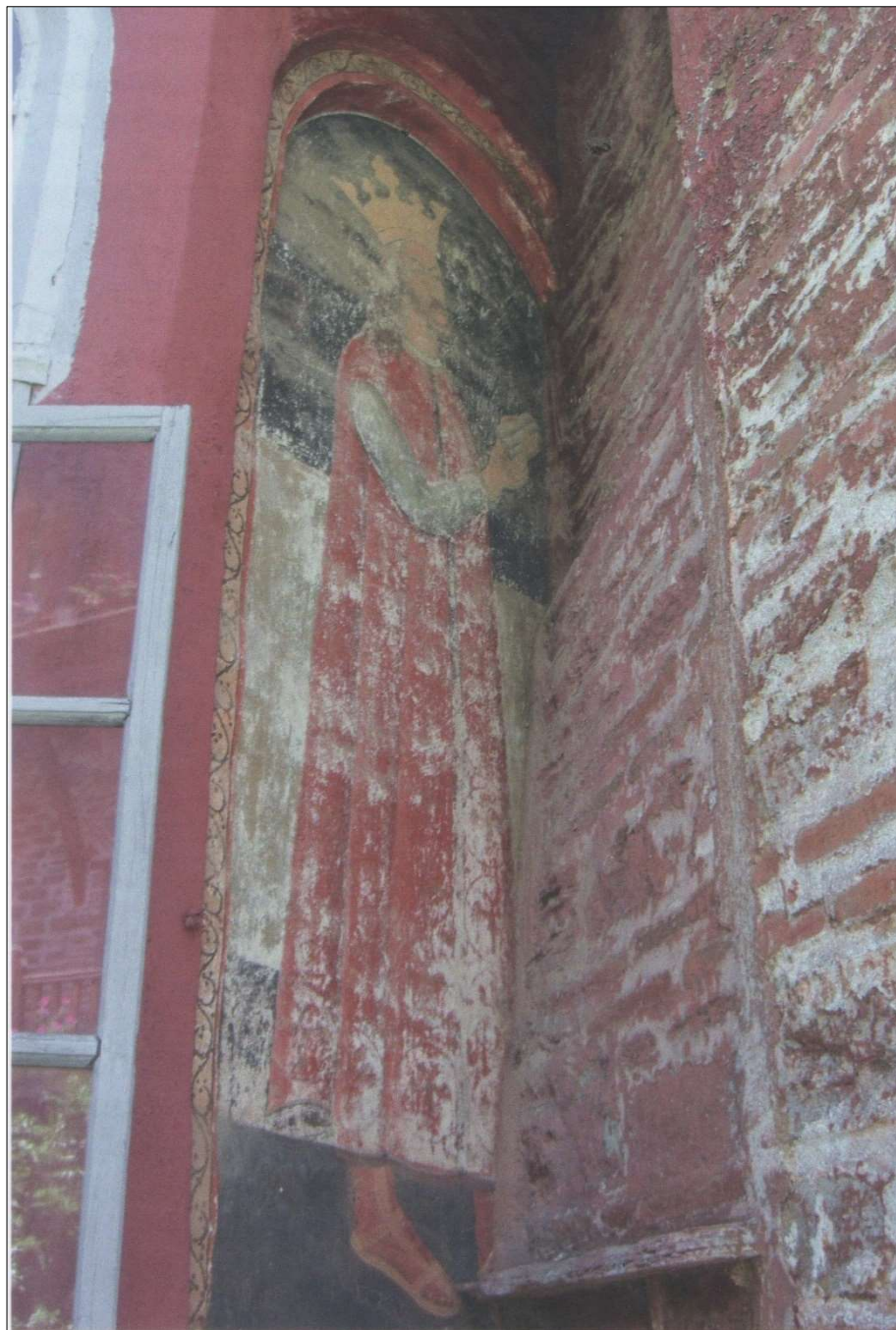
Neagoe Basarab și fiul său, Teodosie. Fotografie din 1933, apărută în revista *Boabe de grâu* (anul IV, nr. 10), în contextul unui articol despre Muntele Athos. Foto: Beloiu, 2020, p. 89.

Frescă din pridvorul Mănăstirii Caracalu, cu imaginea celor doi ctitori, Petru Rareș și sftenicul său, Petru, ambii călugăriți cu numele *Pahomie*. Foto: Beloiu, 2020, p. 92.

Portretul lui Neagoe Basarab (stânga) și uși împărătești, cu stemele Moldovei și ale Țării Românești (dreapta).

Neagoe Basarab, ctitorul Mănăstirii Cutlumuș. Frescă aflată pe un perete exterior al Bisericii. Și ea este în stare de degradare și ar trebui restaurată. Foto: Beloiu, 2020, p. 88.

IV. Sfinte Moaște, păstrate la așezămintele din Athos

Mâna dreaptă Sfântului Ioan Gură de Aur, păstrată la Mănăstirea Filoteu.

Foto: Alexandrescu, 2007, p. 285.

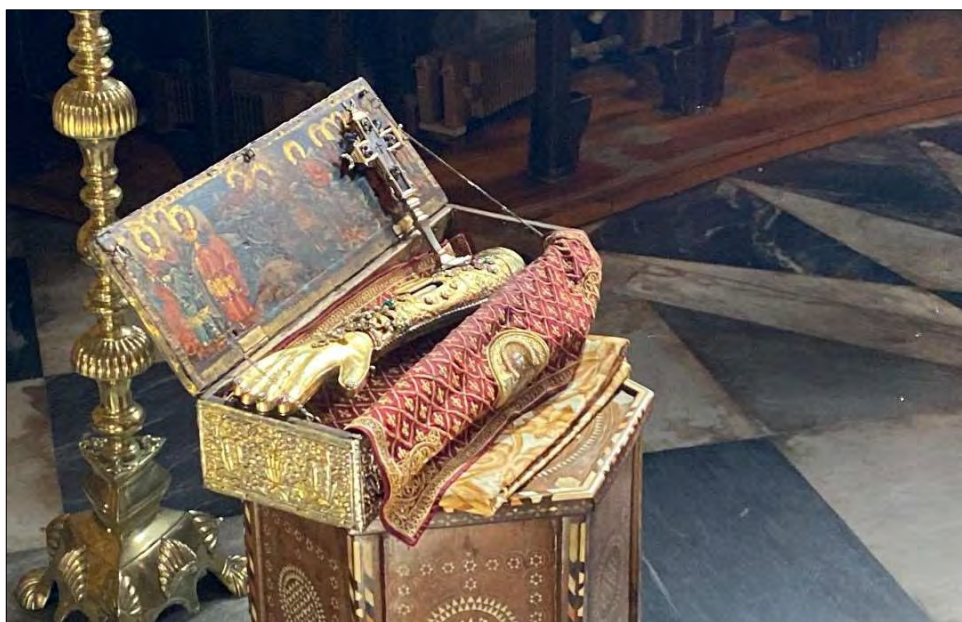

Mâna dreaptă a Sfântului Ioan Botezătorul, de la Mănăstirea Dionisiu.

Darurile Magilor: aur, smirnă și tămâie, păstrate la Mănăstirea Sfântul Pavel.

Foto: Cosmin Puriș.

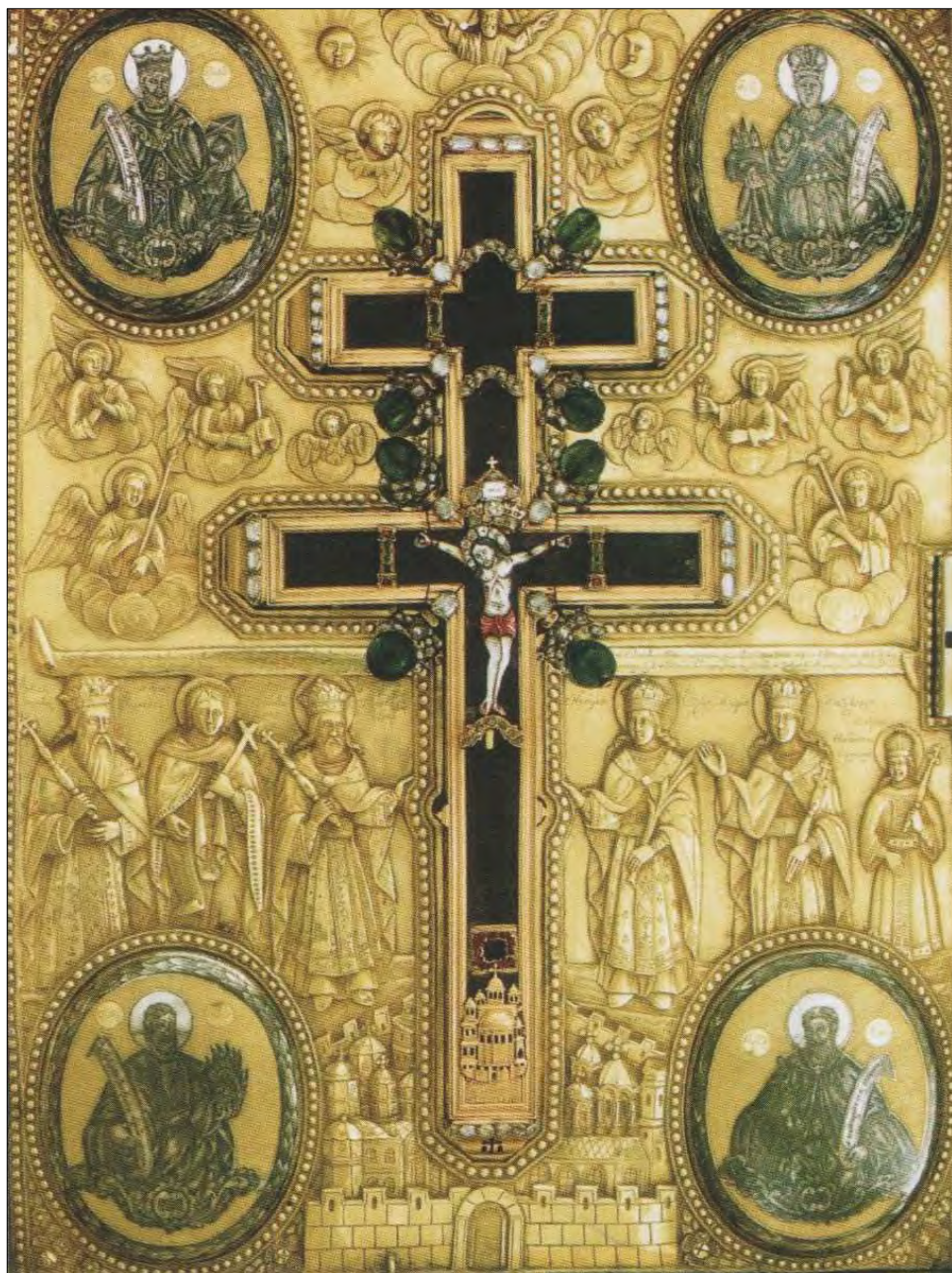
Mâna Mariei Magdalena, care păstrează căldura corpului, aflată la Mănăstirea Simonos Petras. Foto: Cosmin Puriș.

Parte din piciorul stâng al Sfintei Ana, mama Fecioarei Maria și bunica lui Iisus Hristos, se păstrează la Schitul „Sfânta Ana Mare”, din Muntele Athos. Sursa foto: Internet.

Sfinte Moaște, păstrate la Mănăstirea Ivron.
Foto: Matei Buță, *apud Sfântul Munte...*, 2011, 47. p.

Cea mai mare bucată din lume din Lemnul Sfintei Cruci (31 cm înălțime, 16 cm lățime și 2,5 cm grosime). Pe ea se vede și urma cuiului care a fost bătut.

Foto: Matei Buță, *apud Sfântul Munte...*, 2011, p. 92.

V. „Ascultări” călugărești la Muntele Athos

Călugăr lucrând la grădină. Foto: Speake, 2026, p. 193.

Pregătind masa pentru obște (acum pe bază de pește). Foto: <https://www.nasul.tv/secretul-longevitatii-calugarilor-de-la-muntele-athos-diet-sfanta-facatoare-de-minuni-2>

Monah pictând icoane, într-un atelier de pictură. Foto: Speake, 2016, p. 171.

În dreapta: călugăr lucrând la instalarea unei turbine eoliene.

Foto: Andrei Rosetti, *apud* Mihăilescu, 2011, p. 103.

VI. Mularii – un simbol al Sfântului Munte

Un călugăr athonit, cărând lemne cu mularul său.

Foto: Alexandrescu, 2007, p. 282.

Mulari așteptând să ducă grele poveri, pe aspre cărări de munte.

Cu puțin noroc, mai poți vedea și azi catări încărcăți cu diverse poveri.

Foto: Cosmin Puriș.

Catări urcând un drum de munte, cu trepte făcute anume pentru ei.

Foto: Loukas Lilios, apud *Monahi români*, 2024, p. 208.

Bibliografie

Anton, Fabian, *O istorie cronologică a Sfântului Munte Athos*. Cuvânt înainte de Arhim. Ioanichie Bălan, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.

Antonie Ieromonahul, *File de pateric din împărăția monahilor – Sfântul Munte Athos. Cuvioșii Părinți athoniți ai veacului al nouăsprezecelea*. Traducere din limba greacă de Ieromonah Evloghie Munteanu, Editura Christiana și Sfânta Mănăstire Nera, București, 2000.

Alexandrescu, Horia, *Athos. Călător la Sfântul Munte*. Cu Binecuvântarea PF Teoctist, Patriarhul României. Postfață de acad. Augustin Buzura. Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Vivaldi, București, 2007.

Bailey, Spyridon, *Călătorie le Muntele Athos*. [Traducere de Monahia Xenia Hurmuzache. Gând către cititor: Dan Negru]. Lucrare tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Editura Crimca, Suceava, 2023.

Băciuș, Nicolae, *De la San Francisco la Muntele Athos*, itinerarii spirituale, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.

Băciuș, Nicolae, *Muntele Athos – Meteora, via Bizanț*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006.

Băciuș, Nicolae, *Muntele Athos din Muntele Athos*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2008.

Beloiu, Valentin Lucian, *Turismul religios la Sfântul Munte Athos*. Carte publicată cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului. Cu un cuvânt-înainte de Pr. Prof. dr. Constantin Necula, Editura Evanghелиsmos, București, 2020.

Blaga, Lucian, *Aforisme*. Text stabilit și îngrijit de Monica Manu, Humanitas, București, 2001.

Bodogae, Preot Dr. Teodor, *Ajutoarele românești la Mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1940.

Bogdan, Damian P., *Despre daniile românești la Athos*, București, 1941.

Boghiu, Arhim. Sofian, *Sfântul Antim Ivireanul și Mănăstirea Tuturor Sfinților*, Editura Bizantină, București, 2005.

Brad, Ion, *În umbra zeilor. Din ciclul „Ambasador la Atena”*, vol. 4, Editura Viitorul Românesc, București, 2003.

Brad, Ion, *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2013.

Brad, Ion, *86 și... o cronică în imagini și versuri*, Editura Arvin Press, București, 2015.

Burada, T. Teodor, *Opere*, vol. VI. *Folclor și etnografie*. [Ediție critică de Viorel Cosma], Editura Muzicală, București, 1980.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Fundația Europeană Drăgan, Editura Nagard, Madrid-Paris-Roma-Pelham N.Y., 1980, p. 17.

Cobzaru, Ieromonah Petroniu; Florin Marinescu; Ciprian-Lucrețius Suciu, *Tipărituri românești în biblioteca Chiliei „Sfântul Gheorghe” Livadogheni, Capsala, Sfântul Munte Athos*. Ediție a Chiliei „Sfântul Gheorghe”, Capsala, Sfântul Munte Athos, 2016, 510 p.

Coman, Prof. Ioan G.; Căciulă, Pr. dr. Olimp, *Sărbătorirea mileniului Sfântului Munte și participarea Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile comemorative*, în *Biserica Ortodoxă Română*, anul LXXXI, 1963, nr. 7-8.

Cornea, Luminița, *Adeverință de la Sf. Munte Athos, din anul 1911*, în revista *Magazin de filatelie, cartofilie și numismatică*, nr. 5, iulie-august 2002.

Cornea, Luminița, *Călugări din Mărtănuș-Covasna, trăitori în Sfântul Munte Athos, la început de secol XX*, în revista *Grai românesc*, publicație a Episcopiei Ortodoxe Române a Covasnei și Harghitei, nr. 2 (55), 2012.

Crăciunaș, Arhim. Irineu, *Vizita Preafericitului Părinte Patriarh Justinian la Sfântul Munte, cu prilejul unui mileniu de viață a monahismului athonit*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul XXXIX, 1963, nr. 11-12, p. 671-680.

Dinu, Tudor, *Grecia din România. Mănăstirile închinat din Țara Românească și Moldova, 1564-1866*, Humanitas, București, 2025.

Dolu, Petre-Mihai, *Dimensiunea filocalică a vieții și învățaturii Părintelui Petroniu Tănase*. Cuvânt-înainte Ierodiacon Iustinian Stoica, de la

Muntele Athos. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Irineu, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2023.

Documente românești din arhiva mănăstirii Zograf de la Muntele Athos, editori P. Zahariuc, Gheorghe Lazăr, Dimiter Peev, Ivan Biliarsky. Iași, 2019, nr. 19, p. 205-210 (text slav, traducere în limba română și ediții).

Dură, Preot prof. dr. Ioan, *Românii și Athosul. Pagini inedite din istoria legăturilor românilor și Bisericii acestora cu Sfântul Munte Athos*, Bârda, Editura „Cuget Românesc”, 2002.

Galaction, Gala, *În Grădinile Sf. Antonie*, în Gala Galaction, *Opere*, III. *Însemnări de călătorie*. Ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vârgolici, Editura Minerva, București, 1997.

Mihăilescu, Dan C., *Oare chiar m-am întors de la Athos?* Humanitas, București, 2011.

***, *Muntele Athos, microcosmos al Răsăritului creștin*. Editată de Graham Speake și Mitropolitul Kallistos Ware. Traducere din limba engleză de Mihai-Silviu Chirilă, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.

Pălimaru, Pr. Cătălin, *Muntele Athos și farmecul spiritualității lui*, cronici și evocări. Tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Prefață de Pr. lect. univ. dr. Paul Siladi, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2025.

Popescu, Teodor M., *O mie de ani în istoria Sfântului Munte Athos (963-1963)*, în *Ortodoxia*, anul XV, nr. 1963, nr. 3-4, p. 590-620.

Sfântul Ioan de la Neamț Hozevitul, *Dor de pustie, dor de cer*. Versuri înmănuncheate sub îngrijirea Arhim. Ioanichie Bălan. Tipărite cu binecuvântarea Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1997.

Sfântul Ioan Iacob-Hozevitul, *Hrană duhovnicească. Carte cu cele mai minunate și umilincioase cugetări, care suie pe om cu sufletul la cer. Scrisă în versuri de Ieroschimonahul Ioan Iacob, care a sihăstrit la Schitul Sfintei Ana din Mănăstirea Hozeva, în pustiul Iordanului*. Pilde, cugetări și imnuri în versuri cu conținut dogmatic și moral. Partea I – poezie, Editura „Lumină din Lumină” vă dorește viață lină! (1 Timotei, 2²). Și un sufletel curat cum

Dumnezeu vi l-a dat! [Această carte apare cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului.], București, 2000.

Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, *Dor de pustie, dor de cer*. Versuri înmânunchete sub îngrijirea [lui] Ioanichie Bălan. Ediția a 2-a, Editura Trinitas, Iași, 2007.

Ioan Iacob, ieroschimonah [care a sihăstrit la Schitul „Sfintei Ana” din Mănăstirea Hozeva, în pustiul Iordanului], *Hrană duhovnicească: carte cu cele mai minunate și umilicioase cugetări, care suie pe om cu sufletul la cer*. Scrisă în versuri, Editura Lumină din Lumină, București, 1993.

Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, *Pentru cei cu sufletul nevoiaș ca mine... Opere complete*, Editura Doxologia, Iași, 2010.

Sfântul Ioan Iacob-Hozevitul, *Poezii*, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2017.

Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț-Hozevitul, *Viață, poezie, învățătură*. Ediție îngrijită de Ioan Mihoc, Viorel Laiu, Vasile Păvăleanu, Editura Doxologia, Iași, 2010.

Sfântul Munte Athos. Peregrinări duhovnicești pe la schiturile și chiliile în care viețuiesc monahi români. [Text: Loukas Lilios. Fotografii: Loukas Lilios], Editura Lilios, Livadia, 2025.

Sfântul Munte Athos. Antologie realizată și tradusă de Ierom. Ștefan Nuțescu. [Fotografii: Matei Buță], Chilia Buna Vestire, Schitul „Sfântul Dimitrie” Lacu, Sfântul Munte Athos, 2011.

Speake, Graham, *Muntele Athos. Istorie și înnoire în paradisul monahilor*. Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Traducere din limba engleză de ierom. Nectarie V. Dărăban, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

Starețul Dionise. *Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos*. Prolog de Arhim. Efrem, egumenul Sfintei și Marii Mănăstiri Vatoped, Sfântul Munte Athos, Editura Prodromos, 2009.

Starețul Dionise. *Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos*, vol. II. *Lumea vremurilor de pe urmă*, Editura Prodromos, 2012.

Starețul Dionise. *Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos*, vol. III. Despre monahism la Sfântul Munte, Editura Prodromos, 2010.

***, *Referat privind vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la Sfântul Munte Athos*, în *Biserica Ortodoxă Română*, anul CVI, nr. 7-8, 1988.

Tănase, Arhimandrit Petroniu, *Opere complete, 2. Icoane smerite din Sfânta Ortodoxie românească*. Prezenta ediție este publicată la 10 ani de la adormirea întru Domnul a Cuviosului Stareț Petroniu Tănase, Editura Schitul Românesc Prodromu, 2021.

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu, 1870-1877*, Editura Junimea, Iași, 1985.

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu. 1877-1883; 1888-1889*, Editura Minerva, București, 1996.

***, *Viața și acatistul Sfântului Cuvios Ioan de la Neamț-Hozevitul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Vlad, Monah Pimen, *Sfântul Munte Athos. Grădina Maicii Domnului*, Editura Evanghelismos, București, 2016.

Vlad, Părintele Pimen, *Învățăture de la Muntele Athos*. Material consemnat și editat de Alexandru Panait, Bookzone, București, 2024.

Vlad, Părintele Pimen, *Pilde pentru suflet*, Bookzone, București, 2025.

Zahariuc, Petronel, *Un document de danie pentru Mănăstirea Dionisiu (Muntele Athos) și alte trei documente slavo-române privitoare la istoria Moldovei în secolul al XVI-lea*, în vol. *Multum laboravistis propter nos et propter bonum pacis et unionis: episoade și reverberații ale Evului Mediu. Profesorului Ioan-Aurel Pop, în al șaptezecilea an al vieții*. Coordonatori: Adinel C. Dincă; Alexandru Simon, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2025, vol. I, p. 384-402.

